IVSTINI EX TROGI POMPEII HISTORIIS EXTERNIS LIBRI XLIIII.

HIS ACCESSIT,

EX SEXTO AVRELIO VICTORE De vita & moribus Romanorum Imperatorum Epitome.

Omnia quàm diligentissimè ex variorum exemplarium collatione castigata.

LONDINI
EXCVDEBAT THOMAS HAVELAND.

I. F. 1

Encoque

Trogus Pompeius

Unrecorded

1478. cc. 49.

IVSTINI

EX TROGI POMPEII HISTORIIS EXTERNIS LIBRI XLIIII.

HIS ACCESSIT,

EX SEXTO AVRELIO VICTORE

De vita & moribus Romanorum Imperatorum Epitome.

Omnia quam diligentissimè ex variorum exemplarium collatione castigata.

LONDINI
EXCVDEBAT THOMAS
HAVELAND.

BRITISH MUSEUM
12
50
JUN

DE VTILITATE LEGENDÆ HISTORIÆ SIMON GRYNEVS LECTORI.

SI QVAM *certa habet ad vitam documẽta historia, tam ea sit excerpere & vsurpare cuiuis expeditum, mortalibus omnibus rectà proximaque in vberrimos & fructuossimos historiæ campos sine mora irrumpendum iudicaremus. Quid enim vel iucũdius vel vtilius cogitari potest, quam in humanæ vitæ theatro, quod illa partibus omnibus mirè instructum habet sedentem, periculis aliorum, sine suo periculo, cautum sapientemque fieri: exempla capere omnigena, quæ ad vsum tuum vtiliter qualibet in re traducas: cùmque maximorum hominum de summis rebus maximis consilijs interfueris, id quod cupidissimè homines auemus, eorundem etiam euentibus interesse: & quod per angustiam vitæ hominũ impossibile sit alioqui, secula tota memoria coniungere: maximorum imperiorum auspicia, progressus & finem videre: malrum, o seu priuatorum, seu publicorum causas liquide cognoscere: in omni ardua magnaque re, qui ante te periclitetur, qui in discrimine te præcedat, habere: nec vsquã experimento certo destitui: ac vt in summa dicam, e retroactis (quod proprié sapientis viri officium est) futura sciẽter in omnes euẽtus prosicere, præsetia iudicare? Sed enim cum tantò instructiores accedere deceat, quãtò fructibus vberioribus grauior historia est, & fœcundior: cùmque difficultas sit eadem & de sua & de aliorum vita rectè iudicandi: nec alienã quisquam, quantumuis perspicaces hic simus, intueri rectè possit, qui nõ potest suã, vtrunque intelligitur, & summam hic difficultatem versari, & multò antequam huc accedamus, non solum prudentia quadam ciuili tinctos, sed vitæ totius certo proposito firmatos esse oportere: ni fluctuare animis, & mirè spectris vitæ inanibus circũduci perpetuò velimus. Quẽ*

 admodum

admodum enim in amplissimo maximèq; multiplici, & om
nigneis cupedijs referto cõuiuio fit, vt quanquã aliud alijs
paucis eadem, sua cuiq;, voracibus omnia probẽtur, ac pro
ut quisque palato est, sic præsenti lautitia afficiatur: tam
& modus sit aliquis, quem posuit natura, & alimenti genu
certum, simplexque & incorruptũ maximè, maximè corpo
ribus idoneum: a quorum alterutro quisquis discedit, & vl
tra vel modum, vel iudiciũ naturæ sibi iudulget, incõmod
plus ex istis voluptatibus, quàm voluptatis reportet. Sic i
illa totius vitæ humanæ diuersitate, quanquã mille specie
millè proposita sunt, ac qualiter est animo quisq; & iudic
comparatus, sic de vita vel sua vel aliena sentiat: tamen v
nica virtutis veræ callis est, quam qui scienter tenet, rect
vita solus vtitur: cæteri, quemadmodum illi in cœna dubi
cùm omnia inuitent, quid potissimum sequãtur, quo tẽdan
nec in sua ipsius, nec in aliena inuenire vita possunt vnqu
At si quicquam est natura datum homini, quo cùm rectè v
ti contràue liceat, hac vti circumspectissime decebat. Qu
tus autem quisq; est, obsecro, qui in omnia dicta, facta v
sua, vel aliena, regula virtutis adhibita cautius quã in o
bos positos animaduertat, quiq; se in isto quidẽ negotio n
satis putet doctum? Qua quidem in re mirum est quam
fallunt homines; dum historiã putant esse, quæ doceat leg
tem: cùm ea materiam discendi tantum suppeditans, s
quemadmodum conuiuium illud, talẽ vnicuiq; præbeat vs
qualiter ipsius est animo affectus. Alios igitur suauitate l
tionis abduci videmus, & voluptatẽ secutos, fructus illos p
cherrimos amittere. Iis ex omni historia nõ amplius quæ
tur, quàm quod ad citharæ cantũ otia fallentibus, scil
molestiã tẽporis discutiũt, maiori cum molestia mox cõf
taturi. Nulla enim voluptas est, quæ non respicit virtute
Alios ill- fulgens gloriæ species tantum solicitat, ac (q
cæteris in rebus animi flexibilita est) in omnẽ eminentẽ
excelsam imaginem frustra transformat, oblitos nõ aliò g
riosa exempla scriptoribus posita, quàm vt virtutem sec
gloriam ipsi quoque (si nulla differatur) cõtemnere: sin con
addat

ddatur non insolentibus animis perferre queamus. At cùm
d similem gloriam aspirare, sine simili virtute, nemo nisi
ultus instituat: pleroſq; tamen videmus, tantum quia præ-
laras res legerunt, arduum quidem sapere, multum sibi
rrogare, tragœdis istis similes qui personare quas amplissi-
as præferebãt, etiam posito habitu mores imitantur. Sunt
tiã, at q̃ hi non pauci, quos nouamiraq̃ sola oblectãt, plebe-
s animis homines, qui imperatorũ more perſæpe pluris pur-
urã quàm virũ, emblemata quam opus ipſũ faciunt. Adeo
irã vim in animis legẽtiũ historia exercet. Jam cũ exci-
are socordiã humanã, & aduersus pericula cõmunire, vel
axime propositũ historiæ sit: & exẽplorũ (quibus ad suadẽ-
ũ nihil potẽtius est) vis eò maximè tẽdat: securitate homi-
ũ, nihil ad se aliena pericula pertinere credẽtiũ, fit, vt sur-
a iacẽteq̃ aure memorabilissimæ res audiãtur leganturq̃.
eniq̃ sũt etiã, qui, quod minimè putes, in illã ipsã seuerio-
s lectionis partẽ delinquãt: qvasi nõ vt gestæ sũt, sed vt ge-
oportebat res, sic scribi quoq̃ debeat. Igitur ex illa securi-
te partim, crapula lectionis promiscuæ & temerariæ, fit,
elut ex humoribus corruptis, vt quædã iudicij κακοξία &
inionis, quã de vita rectissimã & sanã esse maxime dece-
at, δυσκρασία, lubricumq̃ vitæ propositũ contrahatur: ac vt
tẽperantibus nil proficit alimentũ, sic ad nos lectionis uti-
tas prorsus veniat nulla. Vides, arbitror, quonã pacto legẽ-
historiã, & vitã cuiq̃ suã inspiciendi, ratio sit propemo-
ũ par. Ac primaquidẽ hæc difficultas est, iudicij nostri per-
rsitas inquã quæ facit, vt non quà maximè ex sese vim ha-
re exempla decet, sed quàmaxime inclinat, propendetq̃-
mus, impellamur. Est vero & illa nõ minor, quod res gestas
scriptores apponũt vt nõ solũ gratiam aliquã captent sed
latũ ipsi quoq; suũ secuti, ac velut istructores quidã, in di-
ũ suũ interponentes, vltro quædã laudibus tollant, ac quic-
id videtur ipsis, nobis quoq; sectandum putẽt. Quod quidẽ
facere et simpliciter, cõsentire, dissentireue facilius sit. Nũc
uemadmodum coqui gulam sæpius, quàm cõmodum heri
ectant, ita lectorem etiam historicus, vtinam non magna

ex parte captaret. Igitur bifariàm iam, & nostro iudicio, & præiudicio scriptorum, persæpe circunducimur, vt qui nõ nudas res scribant: inter pres enim gestarum rerum historicus est, cuius iudicium si vitio laboret, perinde fit, vt cum vinum ex sese generosum & nobile, grauiolentiam vel è vase contrahit, vel alioqui lenocinio deprauatur: quæ res vel impostura, vel inscitia maxima est, & intoleranda. Videre uno tantũ exemplo licet, quid interſit iudicium scriptoris. Propbanus cõsilio & industriæ hominũ magnarũ rerum euenta tribuens, quanquã mentiri se tot euentibus expertus, in miram stultitiã conycit homines: vt quorũ omnis notitia vix oculis subiectarũ rerum cõsiderationi sufficiens, vis autẽ & robur non longè vermiculos supergrediens: ab uno leuique successu, terrarum orbis administrationem arroget sibi. Sed initiatus ille secus, humano consilio geri res quidẽ, sed diuino moderari docens, & stultitia liberat homines & superstitione, malo non minore. Per cætera quid inter se generibus officiorum distent, debet esse bonis quidẽ (quorum sacra omnia studia sunt) non ignotum. Hæc primum eo moneo, vt cũ censeo id genus autores, vel propter immensam exemplorũ innumerabiliũ vim, quám maximè legendos, etiã hoc iuuenes cogitent, quám velint circumspecte solicite q; legi. propositis tantis vel fructibus, vel periculis. Perinde enim euenit, si quis vel historiam obiter adeũdam, vel vitã ipsam temerè, & citra exactam officiorum omniũ conseruationẽ transigendã ducat: quod rusticis, qui cum vicinæ vrbis populatione pharmacopolitũ quoddam instructissimum diriperent, & suauitate bellariorum aromatum q; in qua primũ incederãt illecti, cæteraq; generis eiusdem rati, omnia hauirent, sorberent, vocarent, gustarent, aly correpti morbo, aly phrenesi, pleriq; exanimati sint, nemo non miris modis affectus, risus exercitu toto obortus. Aeq; enim commodis, incom-

...s vt vita, sic vitæ imago historia scatet:
in vsu tantum vitæ, sita vitæ prudentia
totius est, Vale, & bis bene fruere.

IVSTINI HISTORICI CLARISSIMI, IN TROGI POMPEII HIstorias exordium, ad Antoninum Imperatorem.

QVVM *multi ex Romanis, etiam Consularis dignitatis viri, res Romanas Græco, peregrinoq; sermone in historiam contulissent, seu æmulatione gloriæ, seu varietate & nouitate operis delectatus, vir priscæ elloquentiæ Trogus Pompeius, Græcas, & totius orbis historias Latino sermone composuit: vt cùm nostra Græcè, Græca quoq; nostra lingua legi possent, prorsus rem magnam & animi, & corporis aggressus. Nã cùm plerisque autoribus, singulorum regum vel populorum res gestas scribentibus, opus suum ardui laboris videatur, nònne Pompeius nobis Herculea audacia orbem terrarum aggressus videri debet, cuius libris omnium seculorum, regum, nationum, populorùmque res gesta continentur? Et quæ historici Græcorum, prout commodum cuiq; fuit, inter se *gregatim occupauerunt, omissis quæ sine fructu erant, ea omnia Pompeius diuisa temporibus, & serie rerum congesta, composuit. Horũ igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam totidem edidit) per otiũ, quo in vrbe versabamur, cognitione quaque digna excerpsi. Sed omissis his, qua*

Narratio & occasio operis.

A rei difficultate.

Argumentum à minore ad maius.

*Certatim.

Consilium instituti operis.

quæ nec cognoscendi voluptate iucunda, nec exẽplo erant necessaria, breue veluti corpusculum florum feci: vt haberent & qui Græca didicissent, quo admonerentur: & qui non didicissent, quo instruerentur. Quod ad te, Imperator Antonine, non tam cognoscendi, quam emendandi causa transmisi: simul vt otij mei, cuius & Cata reddendam rationem putat, apud te ratio constaret. Sufficit enim mihi in hoc tempore iudicium tuum, apud posteros, cum obtrectationis inuidia decesserit industria testimonium habituro.

IVSTINI HISTORICI IN TROGI POMPEII HISTORIAS LIBER PRIMVS.

Regum prima imperia.

PRincipio *rerum, gentium, nationumq; imperium penes reges erat: quos ad fastigium huius maiestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio proueheb at. Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant. Fines imperij tueri magis, quàm proferre, mos erat. Intra suã cuique patriam regna finiebantur. Primus omniũ Ninus, rex Assyriorum, veterem, & quasi auitum genitum morem noua imperij cupiditate mutauit. Hic primus intulit bella finitimis & rudes adhuc ad resistendum populos ad Libya terminos vsque perdomuit. Fuere quidem temporibus anti-*

Prima monarchia Assyriorum.

quiores

quiores, Vexores rex Ægypti, & Scythia rex Tanais: quorum alter in Pontum, alter vsq; Ægyptum excessit. Sed longinqua, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant, contentiq; victoria, imperio abstinebant. Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis continua possessione firmauit. Domitis igitur proximis, cum accessione virium fortior ad alios transiret, & proxima quaq; victoria instrumentum sequentis esset, totius Orientis populos subegit. Postremum illi bellum cum Zoroastre, rege Bactrianorum fuit, qui primus dicitur artes magicas inuenisse, & mundi principia, syderúmque motus diligentissimè spectasse. Hoc occiso, & ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Nino, ex vxore Semiramide. Hæc nec immaturo puero ansa tradere imperium, nec ipsa imperium palam tractare, tot at tantis gentibus vix patiente vni viro, nedum fœminæ parituris, simulat se pro vxore Nini, filium: pro fœmina, puerum. Nam & statura vtrique mediocris, & vox pariter gracilis, signa formæ, lineamentorum æqualitas matri ac filio similis. Igitur brachia ac crura velamentis, tiara caput tegit: & ne nouo habitu aliquid occultare videretur, de eodem ornatu & populũ vestiri iubet: quem morem vestis exinde gens vniuersa tenet. Sic primis initijs sexum mentita, puer credita est. Magnas deinde res gessit: quarum amplitudine, vbi inuidiam superatam putat

Gesta Nini

Zoroastres magicæ artis inuentor.

Semiramidis astus.

Exinde, pro in hunc vsque diem.

Semiramis muliebris fortitudinis exemplum.

tat, quæ sit fatetur, quèmque simulasset. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, sed admirationem auxit, quòd mulier nõ fœminas modò virtute, sed etiam viros anteiret. Hæc Babyloniam condidit, murúmque vrbis cœlo latere circundedit arena, picesbitumine interstrato: quæ materia in illis locis passim é terra exæstuat. Multa alia præclara huius reginæ fuere. Siquidem non cõtenta acquisitos à viro regni terminos tueri, Æthiopiã quóque regno suo adiecit. Sed & India bellũ intulit: quò præter illam & Alexandrum Magnum, nemo intrauit. * Ad postremum cùm concubitum filij petijsset, ab eodem interfecta est, duos & XL. annos post Ninum regno potita. Filius eius Ninus contentus elaborato à parẽtibus imperio, belli studia deposuit, & veluti sexum cum matre mutasset, rarò á viris visus, in fœminarum turba cõsenuit. Posteri quoque eius exempla secuti, responsa gentibus per internuntios dabant. Imperium Assyrij, qui postea Syrij dicti sunt, annos M. CCC. tenuere. Postremus apud eos regnauit Sardanapalus, vir muliere corruptior. Ad hunc videndum (quod nemini ante eum permissum fuerat) præfectus ipsius, Medis præpositus nomine * Arbactus, cùm admitti magna ambitione ægrè obtinuisset, inuenit eum inter scortorum greges purpurã colo nẽtem, & muliebri habitu, cùm mollitia corporis, & oculorum lasciuia omnes fœminas anteiret, pensa inter virgines partientem. Quibus visis, indignatus

Laeum Asphaltitem intelligit, de quo Plin. lib. 7.

* At

Semiramis XLII. annos regno potita

Assyrij reg. nauerunt annos M. CCC.

* Sardanapalus.

* Arbaces.

Mollis & effœminati principis exemplum.

tus tali fœminæ tantum virorum ſubiectum, tractantiq; lanam, ferrum & arma portantes parêre, progreſſus ad ſocios ſuos, quid viderit, refert. Negat ſe ei parêre poſſe, qui ſe fœminam malit eſſe, quàm virum. Fit igitur coniuratio: bellum Sardanapalo infertur: quo ille audito, non vt vir regnum defenſurus, ſed vt metu mortis mulieres ſolent, primò latebras circumſpicit, mox deindè cum paucis & incompoſitis in bellum progreditur. Victus in regiam ſe recipit, & extructa pyra, ſe & diuitias in incendium mittit, hoc ſolo imitatus virum. Poſt hæc ſtatuitur rex interfector eius * Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is imperium ab Aſſyrijs ad Medos transfert. Poſt multos deinde reges per ordinem ſucceſſionis, regnum ad Aſtyagen deſcendit. Hic per ſomnium vidit ex naturalibus filiæ, quam vnicam habebat, vitem enatam, cuius palmite omnis Aſia obumbrabatur. Conſulti harioli, ex eadem filia nepotem ei futurum, cuius magnitudo prænuncietur, regniq; ei amiſſionem portendi, reſponderunt. Hoc reſponſo perterritus, neque claro viro, neque ciui dedit filiam: ne paterna maternaq; nobilitas nepotis animum extolleret: ſed de gente obſcura tunc temporis Perſarum, Cambyſi mediocri viro, in matrimonium tradidit. Ac ne ſit quidem ſomnij metu depoſito, grauidam ad ſe filiam accerſit, vt ſub aui potiſſimum conſpectu fœtus necaretur. Natus infans datur occidendus Harpago, regis omnium conſilio-

Similis eſt de Boge Hiſtoria apud Herod lib. 7.

Sardanapali mors vtilis.

* Arbaces.

Manlianes dicta fuit. autor Val. Maxi. lib. 1. cap. 7.

Aſtyagis ſomnium de quo Herod. lib 1.

Cyrus infans morti destinatus, clam nutritur.

consiliorum participi. Is veritus, si ad filiam mortuo rege venisset imperium, eo quòd nullum Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis vltionem, quam à patre non potuisset, à ministro exigeret, pastori regij pecoris puerum exponendum tradidit. Fortè eodem tempore & ipsi pastori

Pastori nomen fuit Mitradates. Herod.

filius natus erat. Eius igitur vxor audita regij infantis expositione, summis precibus rogat, sibi afferri, ostendiq; puerum: cuius precibus fatigatus pastor, reuersus in syluam, inuenit iuxta infantem

A cane educatus.

canem fœminam, paruulo vbera prabentem, & à feris & alitibus defendentem. Motus etiam ipse misericordia, qua motam ipsam canem viderat, puerum defert ad stabulum, eadē cane anxiè prosequente: quem vt in manum mulier accepit, veluti ad notam puer alluserit, tantùsque in illo vigor, & dulcis quidem blandientis risus apparuit, vt pastorem vxor vltrò rogaret, quò suum partum pro illo exponeret, permitteret q; sibi, siue fortuna ipsius, siue spei suæ puerum nutrire. Atque ita permutata sorte paruulorum, hic pro filio pastoris educatur, ille pro nepote regis exponitur. Nutrici

Pastoris infantem mortuum fuisse natum scribit Herod.

Spacon posteà nomen fuit, quia canem Persæ sic vocant. Puer deinde cùm inter pastores esset, Cyri nomen accepit. Mox rex inter ludentes sorte delectus, cum per lasciuiam contumaces flagellis cæcidisset à parentibus puerorum querela est regi delata, indignantibus â seruo regio ingenuos homines seruilibus verberibus affectos. Ille accersito

Cyrus puerorum rex eligitur.

puero

puero & interrogato, cum nihil mutato vultu, feciſſe ſe vt regem, reſpondiſſet: admiratus conſtantiam, in memoriam ſomnij reſponſiq; reuocatur. Atque ita cùm & vultus & ſimilitudo, & expoſitionis tempus, & paſtoris confeſſio conuenirent, nepotem agnouit. Et quoniam defunctus ſibi ſomnio videretur, agitato inter paſtores regno, animum × minacem duntaxat in illo fregit. Cæterùm Harpago amico ſuo infeſtus, in vltionem ſeruati nepotis, filium eius interfecit, epulandumq; patri tradidit. Sed Harpagus ad præſens tempus diſſimulato dolore, odiũ regis in vindictæ occaſionem diſtulit. Interiecto * demum tempore cùm adoleuiſſet Cyrus, dolore orbitatis admonitus, ſcribit ei, vt relegatus in Perſas ab auo fuerit, vt occidi eum paruulum auus inſſerit, vt beneficio ſuo ſeruatus ſit, vt regem offenderit, vt filium amiſerit. Hortatur exercitum paret, & pronã ad regnum viã ingrediatur, Medorum tranſitionem pollicitus: epiſtolaq;, quia palàm ferri nequibat, regis cuſtodibus omnem aditum obſidentibus, exenterato leporis inſeritur, lepuſq; in Perſas Cyro ferendus, fido ſeruo traditur: addita ſunt retia, vt ſub ſpecie venationis dolus lateret. Lectis ille epiſtolis, eandem viam ſomnio aggredi iuſſus eſt: ſed præmonitus, vt quem primum poſtera die obuiam haberet, ſocium cœptis aſſumeret. Igitur ante lucem eo tempore ruri iter ingreſſus, obuiam habuit ſeruum de Ergaſtulo cuiuſdam Medi nomine Sybarem.

× miratione

Aſtyages ſceleſtus nefandiſſimum.

* deinde

Prudens in occultandis literis conſilium, quale infra Demarati, & apud Herod. Hiſtici.

Huius

Huius requisita origine, vt in Persis genitum audiuit demptis compedibus, assumptòque comite, Persepolim vrbem regreditur. Ibi conuocato populo, iubet omnes præstò cum securibus esse, & syl-[illegible] via circundatam excidere. Quod cùm stre-[illegible] fecissent, eosdem postera die apparatis epulis inuitat: deinde cùm alacriores ipso conuiuio factos videret, rogat vt si conditio proponatur, vtrius vitæ sortem legant, hesternine laboris, an præsentium epularum, præsentium, vt acclamauere omnes, ait: Hesterno similem labori omnē vitā acturos, quoad Medis pareant: se secutos, hodiernis epulis. Lætis omnibus, Medis bellū infert. Astyages meriti in Harpago oblitus summā belli eidē committit: qui exercitum acceptum statim Cyro per deditionem tradidit, regis crudelitatem perfidia defectionis vlciscitur. Quod vbi Astyages audiuit, contractis vndique auxilijs, ipse in Persas proficiscitur: & repetito alacrius certamine, pugnantibus suis, partem exercitus à tergo ponit, & in tergiuersantes ferro agi, vt in hostes, iubet: ac denunciat suis, ni vicerint, non minus fortes etiam post terga inuenturos, quàm à frontibus viros: proinde videāt fugiētibus hæc, an illa pugnātibus acies rumpenda sit. Ingens post necessitatem pugnādi animus exercitui eius accessit. Pulsa itaque cùm Persarum acies paulatim cederet, matres & vxores eorum obuiam occurunt, orant in prælium reuertantur: cunctantibus, sublata veste obscœna

Hæc fuit olim metropolis Persiæ

Castrum Cyri [illegible]lium.

Eiusdem belli aduersus Medos.

Necessitas ingens telū.

obscœna corporis ostendunt, rogantes num in vteros matrum vel vxorum velint refugere? Hac repressi castigatione, in prælium redeunt: & facta impressione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prælio Astyages capitur cui. Cyrus nihil aliud, nisi regnum abstulit, nepotẽq; in illo magis, quàm victorem se gessit, eumq; maximæ genti Hyrcanorum præposuit. Nã ipse reuerti in Medos noluit. Hic finis Medorum imperij fuit. Regnauerunt annis 350. In initio regni, Cyrus Cybarem, quem iuxta nocturnum visum ergastulo liberauerat, comitemq; cœptorum in omnibus rebus habuerat, Persis præposuit: sororemq; suam ei in matrimonium dedit. Sed ciuitates Medorum, quæ tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem suam mutatam arbitrantes, à Cyro defecerunt: quæ res multorum bellorũ Cyro causa & origo fuit. Domitis demum plerisq;, cùm aduersus Babylonios bellum gereret, Babyloniys rex Lydorum Cræsus, cuius opes & diuitiæ insignes ea tempestate erant, in auxilium venit: victusq; iam de se solicitus, in regnum refugit, Cyrus quoque post victoriam, compositis in Babylonia rebus, bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna prioris prælij perculsum iam Cræsi exercitum, nullo negotio fũdit. Cræsus ipse capitur. Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit. Cræso & vita, & patrimonij partes, & vrbs Barce concessa sunt: in qua etsi non regiam vitam, tamen & proximam

Persarum mulierum virilis animus & egregium facinus.

Clementiæ & moderatæ victoriæ exemplum.

Cræsus oraculis persuasus, vltro Cyro bellum intulit, autor Herod.

Alterum clementiæ exemplum in Cyro.

proximã maiestati regiæ degeret. Hæc clementia non minus victori, quam victo vtilis fuit. Quippe ex vniuersa Græcia, cognito quód illatum Cræso bellum esset, auxilia, velut ad cõmune extinguendum incendium, confluebant. Tantus Cræsi amor apud omnes vrbes erat, vt passurus Cyrus graue bellũ Græcia fuerit, si quid in Cræsum crudelius consuluisset. Interiecto deinde tempore, occupato in alijs bellis Cyro, rebellauere Lydi: quibus iterũ victis, arma & equi adempti, iussiq; cauponas, & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et sic gens industria quondam potens, & manu strenua, effœminata mollitie, luxuriaq; virtutem pristinam perdidit: & quos ante Cyrum inuictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos, otium ac desidia superauit. Fuere Lydis multi ante Cræsum reges varijs casibus memorabiles: nullus tamẽ, fortuna Candauli comparandus: qui cùm vxorem suam, quam propter pulchritudinem nimium diligebat, omnibus prædicaret, non contentus voluptatum suarum tacita conscientia, nisi etiam matrimonij reticẽda publicaret, prorsus quasi silentium damnum pulchritudinis esset: ad postremum vt affirmationi suæ fidẽ faceret, eam Gygi sodali suo nudam demonstrauit. Quo facto & amicum in adulteriũ vxoris illectum, hostem sibi fecit, & vxorem, veluti tradito alij amore, à se alienauit. Nam breui póst tempore cædes Candaulis nuptiarum præmium fuit. Vxor mariti sanguine dotata, regnum

Arma adempta Lydis, Ea res nimirum in prouerbium abijt, Lydus cauponatur.

Reticenda multa in matrimonio.

Prouerbium, Gygis anulus.

regnum viri & se pariter adultero tradidit. Cyrus subacta Asia, & vniuerso Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum intulit. Erat autẽ eo tempore Scytharum regina Thomyris, quæ nõ muliebriter aduentu hostium territa, cùm prohibere eos posset, vadum Araxis fluminis transire permisit, & sibi faliciorem pugnã intra regni sui terminos rata, & hostibus obiectu fluminis fugam difficiliorem. Itaque Cyrus traiectis copijs, cùm aliquantisper in Scythiam processisset, castrametatus est: Deinde postera die, cùm simulato metu, & quasi refugiens castra deseruisset, vinum affatim, & ea quæ erant epulis necessaria, reliquit. Quod cùm nuntiatum reginæ esset, adolescentulũ filium, ad insequendum cum cum tertia parte copiarum mittit. Cùm ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas, non ad prælium venisset, omissis hostibus, insuetos barbaros vino onerare se patitur: priúsq; Scythæ ebrietate, quàm bello vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reuersus per noctem, securos opprimit, omnésque Scythas cum reginæ filio interficit. Amisso tanto exercitu, & quod grauius dolendum, vnico filio, Thomyris orbitatis dolorem non in lacrymas effandit, sed in vltionis solatia intendit: hostésq; recenti victoria exultantes, pari insidiarum fraude circũdedit. Quippe simulata diffidentia, propter vulnus acceptum refugiens, Cyrum adusq; angustias perduxit: Ibi compositis in mon-

Aliquantisper, pro aliquantulum.

De Cyri castris non nihil variat à Iustino Curt lib. 3.

Cyri in Massagetis exitus.

tibus insidijs, ducenta millia Persarum cum ipso rege trucidauit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod neq; nuntius tãta cladis quidem superfuit. Caput Cyri amputatum in vtrem humano sanguine repletum, conijci regina iubet, cũ hac exprobratione crudelitatis: SATIA TE SANGVINE, inquit, QVEM SITISTI, CVIVSQVE INSATIABILIS SEMPER FVISTI. Cyrus regnauit annis XXX. non initio tantùm regni, sed continuo totius temporis successu, admirabiliter insignis. Huic successit filius Cambyses, qui imperio patris Ægyptum adiecit: sed offensus superstitionibus Ægyptiorum, Apis, caterorúmque deorum ædes dirui iubet. Ad Ammonis quoque nobilissimum templum expugnandum, exercitum mittit: qui tempestatibus & arenarum molibus oppressus, interijt. Post hæc perquietem vidit fratrem suum* Mergidem regnaturum: quo somnio exterritus, non dubitauit post sacrilegia etiam parricidium facere. Erat enim difficile vt parceret suis, qui contemptu religionis, grassatus etiam contra deos fuerat. Ad hoc tam crudele ministerium Magum quendam ex amicis delegit, nomine* Comarim. Interim ipse gladio sua sponte euaginato, in femore grauiter vulneratus occubuit: pœnasq; luit seu imperati parricidij, seu sacrilegij perpetrati. Quo nũtio accepto, Magus ante famam amissi regis occupat facinus: prostratóque* Mergide, cui regnum debebatur, fratrem

Scythica crudelitas.

Ægyptij superstitiosi.

* Smerdim

* Praxaspẽ

* Smerde,

trem suum subiecit * Orapastem. Erat enim oris & corporis lineamentis persimilis: ac nemine subesse dolum arbitrante pro * Mergide rex * Oropastes constituitur. Quæ res eo occultior fuit, quòd apud Persas persona regis sub specie maiestatis occulitur. Igitur Magi ad fauorem populi conciliandum, tributa & militiæ vacationem in triennium remittunt. vt regnum quod fraude quæsierant, indulgentia & largitionibus confirmarent. Quæ res suspecta primò * Orthani viro nobili, & in coniectura sagacissimo fuit, Itaq; per internũtios quærit à filia, quæ inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex esset. Et illa nec se scire ipsum ait, nec ex alia posse cognoscere: quia singulæ separatim recludãtur. Tum pertractare dormiẽti caput iubet: nã Mago Cambyses aures vtraq; præciderat. Factus deinde per filiam certior, sine auribus esse regem, optimatibus Persarum rem indicat: & in cædẽ falsi regis impulsos sacramento religionis obstringit. Septem tantum conscij fuere huius cõiurationis, qui ex continenti, ne dato in pœnitentiam spatio, res per quenquam narraretur, occultato sub veste ferro, ad regiam pergunt. Ibi obuijs interfectis, ad Magos perueniunt: quibus ne ipsis quidem animus in auxiliũ suum defuit. Siquidem stricto ferro duos de coniuratis interficiunt. Ipsi tamen corripiuntur à pluribus: quorum alterum Gobryas amplexus Magum, cunctantibus socijs, nec ipsum pro Mago trãsfoderent, quia res obscu-

* Smerdim
* Smerde
* Smerdis
* Otanis

ro locogerebatur: vel per suũ corpus adigi Mago ferrum iussit: fortuna tamen ita regente, illo incolumi Magus interficitur. Occisis Magis, magna quidẽ gloria recuperati regni principum fuit: sed multo maior in eo, quòd cum de regno ambigerent, concordare potuerũt. Erant enim & virtute & nobilitate ita pares, vt difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret. Ipsi igitur viã inuenerunt, qua de se iudicium religioni & fortunæ committerent. Pacti inter se sunt, die statuta omnes equos ante regiã primo mane perducerent: & cuius equus ante solis ortum hinnitum primus edidisset, is rex esset. Nam & Solem vnum deum Persæ esse credunt: & equos eidem deo sacratos ferunt. Erat inter coniuratos Darius Hystaspis filius, cui de regno solicito, equi custos ait, Si ea res victoriã moraretur, nil negotij superesse: proinde nocte equam pridie ante constitutam diem ad eundem locum ducit, ibiq; equæ equum admittit, ratus ex voluptate Veneris futurum quod euênit. Postera die cum ad statutam horam omnes venissent, Darij equus cognito loco ex desiderio fœminæ hinnitum statim edidit: & segnibus aliis falix auspicium domino primus emisit. Tanta moderatio cæteris fuit, vt audito auspicio, confestim equis desilierint, & Darium regẽ salutarint: populus quoque vniuersus, secutus iudicium principum eundem constituit regem. Scorognum Persarum, septem nobilissimorum virtute quæsitum,

tam

tam leui momento in vnum collatum est. Incredibile prorsus hoc tanta pietate gessisse eos: quod vt eriperent à Magis, mori non recusarint: quanquam præter formam, virtutémque hoc imperio dignam * & cognatio Dario iuncta cum pristinis regibus fuit. Principio igitur regni, Cyri regis filiam, regalibus nuptijs regnũ firmaturus, in matrimonium recepit: vt non tam in extraneũ translatum, quàm in familiam Cyri reuersum videretur. Interiecto deinde tempore, cùm Assyrij defciuissent, & Babyloniam occupassent, difficilisq; vrbis expugnatio esset, æstuante rege, vnus de interfectoribus Magorum, Zopyrus nomine, domi se verberibus lacerari toto corpore iubet: nasum, & labia, & aures sibi præcidi: atque ita regi inopinanti se offert. Attonitum, & quærentem Darium causas, auctorèmque tam fœdæ lacerationis, tacitus quo proposito fecerit, edocet, * formatoq; in futurum consilio, transfugæ titulo Babyloniam profici scitur: ibi ostendit populo laniatum corpus. Queritur crudelitatem regis, à quo in regni * portione, non virtute sed auspicio: non iudicio hominum, sed hinnitu equi superatus sit. Iubet illos ex amicis exemplum capere, quid hostibus cauendum sit. Hortatur ne mœnibus magis, quàm armis cõfidant, patianturq; se commune bellum recentiore ira gerere. Nota nobilitas viri, pariter & virtus omnibus erat: nec de fide timebant, cuius veluti pignora, vulnera corporis, & iniuriæ notas habebant.

* Pari tè legendum est, & cognatione Darius iunctus cum.

* firmatoq;

* petitione, vel, sortitione.

bant. Constituitur ergo dux omnium suffragio, & accepta parua manu, semel atque iterum cedentibus consulto Persis, secunda prælia fecit. Ad postremum vniuersum sibi creditum exercitum regi prodidit, vrbemque ipsam in potestatem eius redegit. Post hæc Darius rex bellum Scythis infert, quod sequenti voluimine referetur.

IVSTINI LIBER II.

IN relatione rerum à Scythis gestarum, quæ satis amplæ magnificæq; fuerunt, principium ab origine repetendum est. Non enim minus illustria initia, quàm imperiũ habuerunt: nec virorum impertomagis, quàm fœminarũ virtutibus claruere. Quippe cum ipsi Parthos, Bactrianósque, fœminæ autem eorum Amazonum regna condiderint, prorsus vt res gestas virorum mulierúmque considerantibus, incertum sit, vter apud eos sexus illustrior fuerit. Scytharũ gens antiquissima semper habita: quanquã inter Scythas & Ægyptios, diu contẽtio de generis vetustate fuerit: Ægyptijs prædicantibus, initio rerum cum aliæ terræ nimio feruore solis arderẽt, aliæ rigerent frigoris immanitate, ita vt non modò generare homines, sed ne aduenas quidẽ recipere ac tueri possent, priusquã aduersus calorem vel frigus velamenta corporis inuenirentur, vel locorum vitia quæsitis arte remedijs mollirentur, Ægyptum ita temperatam semper

Herodotus eam contentionem de vetustate originis, fuisse scribit inter Ægyptios & Phrygas.

ſemper fuiſſe, vt neque hyberna frigora, nec æſtiui ſolis ardores incolas eius premerent: Solũ ita fœcundum, vt alimentorum nulla terra feracior ſit in vſus hominum. Iure igitur ibi primùm homines natos videri debere, vbi educari facilime poſſent. Contrà, Scythæ cœli temperamentum nullum eſſe vetuſtatis argumentum putabant. Quippe naturam cum primum incrementa caloris & frigoris regionibus diſtinxerit, ſtatim ad locorum patientiã, animalia quoque generaſſe: ſed & arborum atq; frugum pro regionum conditione, aptè genera variata. Et quãtò Scythis ſit cœlum aſperius quàm Ægyptijs, tantò & corpora & ingenia eſſe duriora. Cæterùm ſi mundi, quæ nunc partes ſunt, aliquando vnitas fuit: ſiue illuuies aquarum principio rerum terras obruit as tenuit: ſiue ignis, qui & mundum genuit, cuncta poſſedit: vtriuſque primordij Scythas origine præſtare. Nam ſi ignis prima poſſeſſio rerũ fuit, qui paulatim extinctus, ſedem terris cedit, nullam prius quàm Septentrionalem partem, hyemis frigore ab igne ſecretã, adeò vt nunc quoque nullum magis rigeat frigoribus. Ægyptum verò, & totum Orientem tardiſſimè temperatum, quippe qui etiam nunc torrenti calore Solis exæſtuat. Quod ſi omnes quondam terræ ſummerſæ profundo fuerunt, profectò editiſſimam quamq; partem decurrentibus aquis prius sôlo eandem aquam diutiſſimè immoratam: Et quantò prior quæque pars terrarum ſiccata ſit,

tantò prius animalia generare cœpisse. Porrò Scythiam adeò editiorem omnibus terris esse, vt cuncta flumina ibi nata in * Mæotida, tum deinde in Ponticum, & in Ægyptium mare decurrãt. Ægyptum autem (quæ tot regum, tot seculorum cura impensaq́, munita sit, & aduersus vim decurrentium aquarum tantis instructa molibus, tot fossis concisa, vt cum his arceantur, illis recipiantur aquæ, nihilominus coli, nisi * expulso Nilo, non potuerit) nec posse videri hominum vetustate vltima, quæ siue exaggerationibus regum, siue Nili trahentis limum, terrarum recentissima videatur. His igitur argumentis superatis Ægyptijs, antiquiores semper Scythæ visi. Scythia in Orientem porrecta, iucluditur ab vno latere Ponto, & ab altero montibus Rhipheis: à tergo Asia & * Phasi flumine: multum in longitudinem & latitudinem patet. Hominibus inter se fines nulli: neque enim agrum exercent, nec domus illis vlla, aut tectum, aut sedes est, armenta & pecora semper pascentibus, & per incultas solitudines errare solitis. Vxores liberósq́, secum in plaustris vehũt, coriis imbrium hyemisq; caussa tectis, pro domibus vtuntur. Iustitia gentis ingenijs culta, nõ legibus. Nullum scelus apud eos furto grauius: quippe sine tecto, munimentóq́, pecora, & armenta habentibus, quid saluum esset, si furari liceret? Aurum & argentum perinde aspernantur, ac reliqui mortales appetunt. Lacte & melle vescuntur. Lanæiis vsus ac

* mare Mæotium

* Excluso.

* Tanai. Nomades dicti à Geographis.

ac veſtium ignotus: & quanquam continuis frigoribus vrantur, pellibus tamen ferinis aut murinis veſtiuntur. Hæc continentia illis morum quoque inſtitiam dedit, nihil alienum concupiſcentibus. Quippe diuitiarum cupido ibi eſt, vbi & vſus. Atque vtinam reliquis mortalibus ſimilis moderatio, & abſtinentia alieni foret. Profectò non bellorum tantum per omnia ſecula terris omnibus continuaretur, neq; plus hominum ferrum & arma, quàm naturalis fatorum conditio raperet. Prorſus vt admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longa ſapientum doctrina, præceptiſque philoſophorum conſequi nequeunt, cultóſq; mores incultæ barbariæ collatione ſuperrai. Tantò plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quàtò in his cognitio virtutis. Imperium Aſiæ ter quæſiuere Scythæ, ipſi perpetuò ab alieno imperio aut intacti, aut inuicti manſere. Darium regem Perſarum, turpi à Scythia ſummouere fuga: Cyrum cum omni exercitu trucidarunt: Alexandri Magni ducem Zepyronā pari ratione cum copijs vniuerſis deleuerunt. Romanorum audiuere, non ſenſere arma. Mox Parthicum & Bactrianum imperium ipſi condiderunt. Gens & laboribus & bellis aſpera. Vires corporum immenſæ, nihil parare, quod admittere timeant, nihil victores præter gloriam concupiſcunt. Primus Scythis bellum intulit Vexores, rex Ægyptus, miſſis prius legatis, qui hoſtibus parendi legem dicerent. Sed Scy-*

Digreſſio per amplificationem.

* Zopyrona

tha

Hoc erat aureo hamo pi, scari, vt Augustus Cæsar dicere consueuerat.

thæ iam antea de aduẽtu regis à finitimis certiores facti, legatis respondent: Miramur tam opulentis populi ducẽ, stolidè aduersus inopes occupasse bellum, quod magis domi fuerit illi timendũ, quòd belli certamen anceps, præmia victoriæ nulla, dãna manifesta sint. Igitur non expectaturos Scythas vt ad se veniatur, cum tantò sibi in hoste plura concupiscenda sint, vltróque prodituros obuiam. Nec dictum res morata: quos cum tãta celeritate venire rex didicisset, in fugã vertitur, & exercitu cum omni apparatu belli relicto, in regnum trepidus se recepit. Scythas ab Ægypto paludes prohibuere. Exinde reuersi Asiam perdomitam, vectigalem fecerunt, modico tributo magis in titulum imperij, quàm in victoriæ præmium imposito, quindecim annis pacandæ Asiæ morati, vxorum flagitatione reuocantur, per legatos denuntiantiũ, ni redeant, sobolem se ex finitimis quæsituras, nec passuras vt in posteritatem Scytharum genus per fœminas intercidat. His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit. Pendendi tributi finem Ninus rex Assyriorum imposuit. Sed apud Scythas medio tempore duo regij iuuenes, Plinos & * Scholpythus, per factionẽ optimatum domo pulsi, ingentem iuuentutem secum traxere, et in Cappadociæ ora, iuxta amnẽ Thermodontа consedêre, subiectosque Themiscyreos campos occupauere. Ibi per multos tot annos spoliare finitimos consueti, conspiratione populorum

* Scholopythus,

Meminit. Themiscyræ regionis Plin lib. 6. cap. 3.

per

per insidias trucidãtur. Horum vxores, cùm viderent exilio suo additam orbitatẽ, arma sumpsere, finẽsq́, suos summouentes primò, mox inferentes bella, defendunt. Nubendi quoque finitimis animum omisere, seruituẽ, non matrimonium appellantes, singulare omnium seculorum exemplũ. Auxere rempublicam sine viris, iam etiam cum cõtemptu virorum se tuentur. Et ne fœliciores, alia alijs viderentur, viros, qui domi remanserant, interficiunt. Vltionem quoque cæsorum coniugum excidio finit imorum consequũtur. Tunc pace armis quæsita ne gens interiret, concubitum finitimorum ineunt. Siqui mares nascerentur, interficiebantur. Virgines in eundem ipsum morem, non otio, neque lanificio, sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantium dexterioribus mammis, ne sagittarum iactus impediretur, vnde Amazones dictæ sunt. Duæ reginæ his fuere, Marthesia & Lampedo, quæ in duas partes agmine diuiso, inclytæ iam opibus, vicibus gerebant bella, solicitè terminos alternis defendentes: & ne successibus deesset autoritas, generatas se Marte prædicabant. Itaq́, maiore parte Europæ subacta, Asiæ quoque nonnullas ciuitates occupauere. Ibi Epheso, multisque alijs vrbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domum remittunt. Reliquæ quæ ad tuendum Asiæ imperium remanserant, * concursu barbarorum cum * Marthesia regina interficiuntur. In cuius locum filia eius

Victi ab Amazonibus populi, vulgo dicti sunt Gynæcocratumeni. Jd quod Plin. lib. 6. indicat

Vnimammæ inde dictæ Seruius in Virg.

* incursu
* Marpesia

* Otrera

*Orinthyia habet Oresius.

* Otrera regno succedit. Cui prater singularem belli industriam, eximia seruatæ in omne æuum virginitatis admiratio fuit. Huius virtute tantum additum gloriæ & famæ Amazonibus est, vt Herculi rex cui XII. stipendia debebat quasi impossibile imperauerit, vt arma reginæ Amazonum sibi afferret. Igitur eò profectus longis nouem nauibus, comitante principum Græciæ iuuentute, inopinantes aggreditur. Duæ ex quatuor tunc sorores Amazonum regna tractabant, Antiope & * Otrera, quarum Otrera foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad littus Amazonum applicuisset, infrequens multitudo cum Antiopa regina nihil hostile metuente, erat. Quare effectum est, vt paucæ repentino tumultu excitatæ, arma sumerent, facilémque victoriam hostibus darent. Multæ itaque cæsæ, captæque: In his duæ captæ sunt Antiopæ sorores, Menalippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus obtenta in præmium captiua, eandem in matrimonium assumit: ex ea genuit Hippolytum. Hercules post victoriã, Menalippen captiuam sorori reddidit, & pretium arma reginæ accepit. Atq́ ita imperio functus ad regem reuertitur. Sed Otrera vbi comperit bellum sororibus illatum & raptorem esse Atheniensium principem, hortatur comites in vltionẽ, frustráq́ & Pontici sinum & Asiam domitam esse dicit, si Græcorum non tam bellis, quàm rapinis pateant. Auxilium deinde à * Sigillo rege Scytharum petit.

Rex Euristheus.

* Orithyia.

Balteum fuisse dicunt poëtæ.

tit. Genus se Scytharum esse, cladem virorum, necessitatem armorum, belli causas ostendit: assecutásque virtute ne segniores viris fœminas habere Scythæ viderentur. Motus ille domestica gloria, mittit cum ingenti equitatu filium Penaxagorã in auxilium. Sed ante prælium dissensione orta; ab auxilijs desertæ, bello ab Athenienſibus vincuntur. Receptaculum tamen habuere castra sociorũ, quorũ auxilijs intacta ab alijs gẽtibus, in regnum reuertuntur. Post* Otreram, Pentheſilea regno potita est, cuius Troiano bello inter fortissimos viros, cùm auxiliũ aduersus Græcos ferret, magnæ virtutis documenta extitere. Interfecta demum Pentheſilea, exercitúq; eius absumpto, pace quæ remanserant, ægrè se aduersus finitimos defendẽtes, vsque ad tempora Alexandri Magni durauerunt. Harum Minthia, siue Thaleſtris regina concubitu Alexandri per dies 14. ad sobolem ex eo generandam obtento, reuersa in regnum, breui post tempore cum omni Amazonum nomine intercidit. Scythæ autem tertia expeditione Asiana, cùm annis VII à coniugibus & liberis abfuissent, seruili bello domi excipiuntur. Quippe coniuges eorum longa expectatione virorum fessæ, nec iam teneri bello, sed deletos ratæ seruis ad custodiam pecoris relictis nubunt: qui reuersos cum victoria dominẽs, velut aduenas armati finibus prohibent. Quibus cùm varia victoria fuisset, admonentur Scythæ mutare genus pugnæ, memores

* Oritby. iam.

Minothea.

non

non cum hostibus, sed cum seruis præliandum, nec armorum, sed dominorum iure vincendos: verbera inaciem non tela ferenda, omissoq; ferro, virgas & flagella, cæteráque seruilis metus paranda instrumenta. Probato omnes consilio, instructi sicut præceptum erat, postquàm ad hostes accessere, inopinantibus verbera intentant, adeóq; illos perturbant, vt quos ferro non poterant, metu verberum vincerent, fugámq; non vt hostes victi, sed vt fugitiui serui capesserent: quicunq; capi potuerunt, supplicia crucibus luerunt. Mulieres quoque male sibi conscia partim ferro, partim suspendio vitam finierunt. Post hæc apud Scythas pax fuit, vsq; ad tempora Lãthini regis. Huic Darius rex Persarum, sicut suprà dictum est, cùm filiæ eius nuptias non obtinuisset, bellum intulit, & armatis septingentis millibus hominum Scythiam ingressus: non facientibus hostibus pugnæ potestatem, metuens, ne interrupto ponte Istri, reditus sibi intercluderetur, amissis nonaginta millibus hominum trepidè refugit: quæ iactura abundante multitudine inter damna numerata non est. Inde Asiam & Macedoniam domuit. Ionas quoque nauali præl:o superat. Demum cognito quòd Athenienses Ionijs auxiliũ contra se tulissent, omnem impetum belli in eos conuertit. Nunc quoniam ad bella Atheniensium ventum est, quæ non modò vltra spem gerẽdi, verum etiam vltra gesti fidem patrata sunt, operáque Athenienſium effectu maiora quàm voto fuerunt:

fuerunt: paucis verbis origo repetenda est, quia nõ vt cæteræ gentes à sordidis initijs ad summa crenere. Soli enim præterquàm incremento, etiam origine gloriantur. Quippe non aduẽtæ, neq; passim collecta populi colluuies originem vrbi dedit: sed in eodem nati sôlo, quod incolunt: & quæ illis sedes, eadem origo est. Primi lanificij & olei & vini vsum docuere. Arare quoq; & serere frumenta, glande vescentibus monstrauerunt. Literæ certè ac facundia, & hic ciuilis ordo disciplinæ veluti templum Athenas habent. Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem: quem, vt omnis antiquitas fabulata est, biformem prodidere, quia primus marem fœminæ matrimonio iunxit. Huit succesit Cranaus, cuius filia Athis regioni nomen dedit. Post hunc Amphitryon regnauit, qui primus Mineruæ vrbem sacrauit, & nomen ciuitati Athenas dedit. Huius temporibus aquarum illuuies maiorẽ partem Græciæ absumpsit. Superfuere quos refugia montiũ receperunt, aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus vecti sunt, à quo propterea genus hominum conditum dicitur. Per ordinem deinde successionis regnum ad Erichtheum descendit, sub quo frumenti satio apud Eleusin à Triptolemo reperta est, in cuius muneris honorem noctes initiorum sacrat. Tenuit & Ægeus Thesei pater, Athenis regnum, à quo per diuortium decedens Medea, propter adultam priuigni ætatem, Colchos cum Medo filio ex Æ-

Præterquàm pro non solùm. Vide Cicer. pro L. Flacco.

Cecropis biformem

Interfecto Erichthonio, & Pandione.

geo

geo ſuſcepto, conceſſit. Poſt Ægeum Theſeus, ac deinde poſt Theſeum filius Demophoon, qui auxilium Græcis aduerſus Troianos tulit, regnum poſſedit. Erant inter Athenienſes & Dorienſes ſimulatæ veteres offenſæ, quas vindicaturi bello Dorienſes, de euentu belli oracula conſuluerunt. Reſponſum, ſuperiores fore, ni regem Athenienſiũ occidiſſent. Cùm ventum eſſet in prælium, militibus ante omnia, cuſtodia regis præcipitur. Athenienſibus eo tempore rex Codrus erat, qui & reſponſo dei, & præceptis hoſtium cognitis, permutato regis habitu, pannoſus ſarmenta collo gerens caſtra hoſtium ingreditur: ibi in turba obſiſtentium, à milite, quem falce aſtu vulnerauerat, interficitur. Cognito regis corpore, Dorienſes ſine prælio diſcedunt. Atque ita Athenienſes virtute ducis, pro ſalute patriæ mortiſe offerentis, bello liberantur. Poſt Codrum nemo Athenis regnauit: quod memoriæ nominis eius tributum eſt. Adminiſtratio Reipublicæ annuis magiſtratibus permiſſa eſt. Sed ciuitati nullæ leges tunc erant: quia libido regũ pro legibus habebatur. Eligitur itaque Solon, vir iuſtitia inſignis, qui velut nouam ciuitatem legibus conderet: qui tanto temperamento inter plebem Senatúmq; egit (cum ſi quid pro altero ordine tuliſſet, alteri diſpliciturum videretur) vt ab vtrſq; parem gratiam traheret. Huius viri inter multa egregia, & iſtud memorabile fuit. Inter Athenienſes & Megarenſes de proprietate Salaminæ

Salaminæ insulæ propè vsque ad interitum armis dimicatum fuerat. Post clades multas capitale esse apud Athenienses cœpit, si quis legem de vendicãda insula tulisset. Solicitus igitur Solõ, ne aut tacendo parum Reipublicæ consuleret, aut cẽsendo periculum sibi afferret, subitam dementiã simulat, cuius venia non dicturus modò prohibita, sed facturus erat. De formis habitu, more vecordium in publicum euolat, factoq; concursu hominum, quò magis cõsilium dissimularet, insolitis sibi versibus suadere populo cœpit, quod vetabatur omniumq; animos ita cepit, vt extemplo bellũ aduersus Megarenses decerneretur, insulaq; deuictis hostibus Athenienſium fieret. Interea megarenses memores illati ab Atheniẽsibus belli, & veriti ne frustra arma mouisse viderẽtur, matronas Athenienſiũ in Eleusinis sacris noctu oppressuri, naues conscendunt. Qua re cognita dux Athenienſium Pisistratus iuuentutẽ in insidijs collocat, iussis matronis solito clamore, ac strepitu etiam in accessu hostium, ne intellectos se sentiant, sacra celebrare, egressiòsq; nauibus Megarenses inopinantes aggressus, deleuit, ac protinus classe captiua intermixtis mulieribus, vt speciem captiuarum matronarum præberent, Megarum contendit. Illi cum & nauium formã & petitam prædam agnoscerent, obuij ad portum procedunt, quibus cæsis, Pisistratus paululum à capienda vrbe abfuit. Ita Megarenses suis dolis hosti victoriam

Carmina scripta sunt apud Diogenem Laẽ. tũ

stratagema memorabile

dedêre. Sed Pisistratus quasi sibi, non patriæ vicissset, tyrannidem per dolum occupat. Quippe verberibus voluntarijs domi affectus, laceratoq; corpore in publicum progreditur, & aduocata concione, vulnera populo ostendit, de crudelitate principũ, à quibus hoc se passum simulabat, queritur: adduntur vocibus lacrymæ, & inuidiosa oratione multitudo credula incenditur: amore plebis inuisum se Senatui affirmat, obtinet ad custodiã corporis sui satellitum auxilium, per quos occupata tyrannide per annos XXXIIII. regnauit. Dolus Pisistrati. Post cuius mortem Diocles, alter ex filijs, per vim stuprata virgine, à fratre puella interficitur. Alter Hippias nomine, cum imperium paternum teneret, interfectorem fratris comprehendi iubet: qui cum per tormenta conscios cædis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominauit: quibus interfectis, quærenti tyranno, an adhuc reliqui cõsciy essent: nemo, ait, superest, quem amplius mori gestiam, quàm ipsum tyrannũ: qua voce eiusdẽ tyranni victorem, post vindictã pndicitiæ sororiæ ostendit. Huius virtute cum admonita ciuitas libertatis esset, tãdem Hippias regno pulsus in exilium agitur: qui profectus in Persas, ducẽ se Dario, inferenti Atheniensibus bellum, sicuti suprà significatum est, aduersus patriam suam offert. Igitur Athenienses audito Darij aduentu auxiliũ à Lacedæmonijs sociatũ ciuitate petierunt. Quos ubi uiderunt quatridui teneri religione, nõ expectato

ctato auxilio, instructis decem millibus ciuium, & Plataensibus auxiliarijs mille, aduersus sexcēta millia hostium in campos Marathonios in prælium egrediuntur. Milciades & dux belli erat, & autor non expectandi auxilij, quem tanta fiducia ceperat, vt plus præsidij in celeritate, quàm in socijs duceret. Magna igitur currentibus in pugnam alacritas animorum fuit, adeo, vt cum mille passus inter duas acies essent, cito cursu ante iactus sagittarum ad hostem venirent: nec audaciæ eius euentus defuit. Pugnatum est enim tanta virtute, vt hinc viros, inde pecudes putares. Victi Persæ in naues confugerunt, ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ. In eo prælio tanta virtus singulorum fuit, vt cuius laus prima esset, difficile iudicium uideretur. Inter cæteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit, in quo iam tūc indoles futuræ Imperatoriæ virtutis apparuit. Cynægiri quoque militis Atheniensis gloria magnis scriptorum laudibus celebrata est, qui post prælij innumeras cædes, cum fugientes hostes ad naues egisset, onustam nauem dextra manu tenuit: nec prius dimisit, quàm manum amitteret. Tum quoque amputata dextra, nauem sinistra comprehendit: quam & ipsam cum amisisset, ad postremum morsu nauem detinuit. Tantam in eo virtutem fuisse, vt non tot cædibus fatigatus, non ambabus manibus amissis victus, ad postremum truncus, & veluti rabidus fera dentibus dimicauerit. Ducēta

Verbosam in laudibus suis Græciam vocat Valer. Max. de Cynægiro.

millia Persæ eo prælio sine naufragio, amisserunt. Cecidit & Hippias tyrannus Atheniensis, autor & concitator eius belli, diis patriæ vltoribus pœnas repetentibus. Interea & Darius cum bellum restauraret, in ipso apparatu decedit, relictis multis filijs, & in regno, & ante regnum susceptis. Ex his * Arthemenes maximus natu, ætatis priuilegio, regnum sibi vendicabat quod ius & ordo nascendi, & natura ipsa genitibus dedit. Porro Xerxes controuersiam non de ordine, sed de nascendi felicitate adferebat. Nam * Arthemenem primum quidem Dario sed priuato prouenisse, se regi primum natum. Fratres itaque suos qui ante geniti essent priuato priuatum patrimonium: quod eo tempore Darius habuisset, non regnum sibi vendicare posse, se esse primum quem in * regnum rex pater sustulerit. Huc accedere, quòd * Arthemenes non patre tantum, sed & matre priuata adhuc fortuna, auo quoque materno priuato creatus sit: se vero & matre regina natum, & patrem non nisi regem vidisse: auum quoque maternum Cyrum regem habuisse, non hæredem, sed conditorem tanti regni. Itaque etsi æquo iure vtrunque fratrem pater reliquisset, materno se tamen iure & auito vincere. Hoc certamen concordi animo ad patruum suum * Anaphernem veluti ad domesticum iudicem deferunt, qui domi cognita causa Xerxem præposuit: adeoque fraterna contentio fuit, vt nec victor * exultauerit, nec victus indoluerit, ipsoque litis

* Artobazanes.

* Artobazanem.

* Regno.

* Artobazanes.

* Artaphernem.

* Insultauerit.

liis tempore inuicem munera miserint, & iucunda quoq; inter se non solùm credula conuiuia habuerint: iudicium quoque ipsùm sine arbitris, sine cõuitio fuerit. Tanto moderatius tum fratres inter se regnum maxima diuidebãt, quanto nũc exigua patrimonia partiuntur. Igitur Xerxes bellum a patre cœptũ aduersus Graciam, per quinquennium instruxit. Quod vbi primùm didicit Demaratus rex Lacedæmoniorum, qui apud Xerxem exulabat, amicior patriæ post fugam quam regi post beneficia, ne inopinato bello opprimeretur, omnia in tabellis ligneis magistratibus perscribit, eásdemque cera superinducta delet ne aut scriptura sine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet. Fido deinde seruo perferendas tradit, iusso magistratibus Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone quæstioni res diu fuit, quòd neque Scriptum aliquid viderent, nec frustra missas suspicarentur, tantoq; rem maiorem, quanto sit occultior, putabant. Hærentibus in coniectura viris, soror regis Leonidæ consilium scribentis inuenit: Erasa igitur, cera, belli consilia deteguntur. Iam Xerxes septingẽta millia de regno armauerat, & trecenta millia de auxilijs parauerat vt nõ immerito proditum sit, flumina ab exercitu eius siccata, Graciamq; omnem vix capere exercitum eius potuisse. Naues quoq; decies centum millia numero habuisse dicitur. Huic tãto agmini dux defuit. Cæterùm si regem spectes, diui-

Equitum verò quadringentorum millium habuit copias auctore probo Æmelio. M. & C. C. habet Probus, quas secutæ M. onerariæ.

diuitias, nõ ducem laudes, quarum tanta copia in regno eius fuit, vt cùm flumina multitudine consumerentur, opes tamẽ regiæ supereſſent. Ipſe autẽ primus in fuga, poſtremus in prælio ſemper viſus eſt: in periculis timidus, ſicubi metus abeſſet, inflatus. Denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipſius dominus & montes in planum deducebat, & conuexa vallium æquabat, & quadã maria pontibus ſternebat, quadam adnauigationis commodum per compẽdium ducebat. Cuius introitus in Græciam quàm terribilis, tam turpis ac fœdus diſceſſus fuit. Namq; cum* Leonides rex Spartanorum cum quatuor millibus militum angustias Thermopylarum occupaſſet, Xerxes contemptu paucitatis, eos pugnã capeſſere iubet, quorũ cognati Marathonia pugna interfecti fuerant: qui dum vlciſci ſuos quærunt, principium cladis fuere: ſuccedente deinde inutili turba maior cædes editur. Triduo ibi cum dolore & indignatione Perſarum dimicatũ: quarto die, cùm nũtiatum eſſet Leonidæ à XX. millibus hoſtium ſummum cacumen teneri, tunc hortatur ſocios recedant, & ſe ad meliora patriæ tempora reſeruent, ſibi cum Spartanis fortunam experiendam plura patriæ quàm vitæ debere, cæteros ad præſidia Græciæ ſeruandos. Audito regis imperio diſceſſere cæteri, ſoli Lacedæmonij remanſerunt. Initio huius belli ſciſcitantibus Delphis oracula, reſponſum fuerat, aut regi Spartanorum, aut

* Leonida.

aut vrbi cadẽdum. Et idcirco cùm rex Leonides in bellum proficiſceretur, ità ſuos firmauerat, vt ire ſe parato ad moriendum animo ſcirent. Angu-
ſtias propterea occupauerat, vt cũ paucis aut maiore gloria vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. Dimiſſis igitur ſocijs, hortatur Spartanos meminerint, qualiter cunctã præliarentur, cadendum eſſe: cauerent, ne fortius mãſiſſe, quàm dimicaſſe videãtur: nec expectandum vt ab hoſte circumuenirentur, ſed cum nox occaſionem daret, ſecuris & lætis ſuperueniendum, nuſquam victores hõneſtius quàm in caſtris hoſtium perituros. Nihil erat difficile perſuadere perſuaſis mori. ſtatim arma capiunt, & ſexcenti viri in caſtra quingentorum millium irrumpunt, ſtatimq; regis prætorium petunt aut cum illo, aut ſi oppreſſi eſſent, in ipſius potiſſimum ſede morituri. Tumultus totis caſtris oritur. Spartam poſteaquam regem nõ inueniunt, per omnia caſtra victores vagantur, cædunt ſternũtque omnia. vt qui ſciant ſe pugnare non ſpe victoriæ, ſed in mortis vltione. Prælium à principio noctis in maiorem partem diei tractum. Ad poſtremum non victi, ſed vincendo fatigati, inter ingentes ſtratorum hoſtium cateruas occiderũt. Xerxes duobus vulneribus terreſtri prælio acceptis, experiri * Martis fortunam ſtatuit. Sed Athenienſium dux Themiſtocles, cùm animadueriſſet Ionas, propter quos bellum Perſarũ rex ſuſceperat in auxilium regis claſſe veniſſe, ſolici-

Extat apud Herod. Græcum oraculum.

Præclara Leonidæ & Spartanorum virtus.

Exemplum militaris fortitudinis.

Naualis pugna inſtituitur

* Maris.

Prudentis & callidi imperatoris exemplum Themistoclis.

tare eos in partes suas statuit. Et cùm colloquendi copiam non haberet, quo applicituri erant, simbolos proponi, & saxis proscribi curat. Qua nos Iones demētia tenet? quid facinus agitatis? Bellum inferre olim conditoribus vestris, nuper etiā vindicibus cogitatis? An ideò mœnia vestra condidimus, vt essent qui nostra delerent? Quid si non hac & Dario prius, & nunc Xerxi belli causa nobiscū foret, quòd vos rebellantes non destituimus? quin vos in hac nostra castra ex ista obsidione trāsitis? Aut si hoc parum tutum extat, vos commisso prælio ite * cessum inhibeteremos, & à bello discedite. Ante naualis prælij congressionem miserat Xerxes quatuor millia armatorum Delphos ad templum Apollinis diripiendum, prorsus quasi non cum Græcis tantùm, sed cum dijs immortalibus bellum gereret: qua manus tota imbribus & fulminibus deleta est, vt intelligeret, QVANTO GRAVIOR OFFENSA DEORVM ESSET, TANTO NVLLAS ESSE HOMINVM ADVERSVS DEOS VIRES. Post hac Thespias & Plateas, & Athenas hominibus vacuas incendit: & quoniam ferro non poterat in homines, in ædificia igne grassatur. Namque Athenienses post pugnam Marathoniam, præmonente Themistocle, victoriam illam de Persis, non finem, sed causam maioris belli fore, CC. naues fabricauerunt. Aduentante igitur Xerxe, consulentibus Delphis oraculum, responsum fuerat, Salu-

Cessim. Exemplum impietatis erga deos.

Impietatis pœna.

Jaculum.

tem

tem muris ligneis tuerenter. Themistocles nauium præsidium demonstratum ratus, persuadet omnibus, patriam municipes esse, non mœnia, ciuitatemq; non in ædificijs, sed in ciuibus positam. Melius itaque salutem nauibus, quam vrbi commissuros: huius sententiæ etiam Deum autorem esse. Probat consilio, coniuges liberosq; cum pretiosissimis rebus abditis in insulis, relicta vrbe, demandant. Ipsi naues armati conscendunt, exemplum Atheniensium & aliæ verbes imitata. Itaq; cùm adunata omnis sociorum classis, et intenta in bellum nauale esset, angustiasq; Saliminij freti, ne circumueniri à multitudine possent, occupassent, dissentio inter ciuitatum principes oritur: qui cum deserto bello ad sua tuenda dilabi vellent, timens Themistocles, ne discessu sociorum vires minuerentur, per seruum fidum Xerxi nuntiat, vno in loco eum contractam Græciã posse capere facilime. Quid si ciuitates quæ iam abire vellent, dissipentur, maiore labore ei singulas cõsectãdas. Hoc dolo impellit regem signũ pugnæ dare. Græci quoque aduentu hostium occupati, prælium collatis viribus capessunt. Interea rex, velut spectator pugnæ, cum parte nauiũ in littore remanet. Artemisia autem regina Halicarnassi, quæ in auxilium Xerxi venerat, inter primores duces bellum acerrime ciebat: quippe vt in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres. Cùm anceps prælium esset, Iones, Iuxta præceptum

Patria municipes, non mœnia.

Pugna ad Salaminem.

Exemplum muliebris fortitudinis Artemisiæ effœminati autem Ducis Xerxes.

tum Themistoclis, pugnæ se paulatim subtrahere cœperunt, quorum defectio animos cæteris fregit. Itaque circumspicientes fugam, pelluntur Persæ, & mox prælio victi, in fugam vertuntur. In qua trepidatione multæ submersæ naues, multa captæ sunt: plures tamen non minus sauitiã regis, quàm hostem timentes, domum dilabuntur. Hac clade perculsum, & dubium consilij Xerxem Mardonius aggreditur. Hortatur vt in regnum abeat, ne quid seditionis moueat fama aduersi belli, & in maius, sicuti mos est, omnia extollens, sibi CCC. millia armatorum lecta ex omnibus copijs relinquat, qua manu aut cum gloria eius perdomiturũ se Graciam, aut si aliter euẽtus ferat sine eiusdem infamia hostibus cessurũ. Probato consilio, Mardonio exercitus traditur, reliquas copias rex ipse reducere in regnum parat. Sed Graci audita regis fuga, consilium ineunt pontis irrumpendi: quẽ ille Abydo, velut victor maris fecerat, vt intercluso aditu, aut cum exercitu deleretur, aut desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themistocles timens, ne intercluſi hostes desperationem in virtutem verterent, & iter, quod aliter non pateret ferro patefacerẽt, satis multos hostes in Gracia remanere dicitans, nec augeri numerũ ret inendo oportere, cùm vincere consilio cæteros non p[illegible]et, eundem seruum ad Xerxem mittit, certiorẽmq; consilij facit, & occupare trãsitum matura fuga iubet. Ille perculsus nuntio, & adit ducibus

Græcorum præclara ad Salaminem victoria.

Noẽma.

Vna salus victis nullam sperare salutem. Virg. Æn.

Turpis fuga Xerxis.

bus milites perducendos ipse cum paucis Abydon contendit. Vbi cùm solutũ pontem hybernis tempestatibus offendisset, piscatoria scapha traiecit trepidus. Erat res spectaculo digna, & ad æstimationem rerum humanæ sortis varietate miranda, in exiguo latentẽ videre nauigio, quem paulò antè vix aquor omne capiebat: carentem etiam omni seruorũ ministerio, cuius *exercitus propter multitudinem, terræ graues erant. Nec pedestribus copijs, quas ducibus assignauerat fœlicius iter fuit. Siquidem quotidiano labori (neq; enim vlla est metuentibus quies) etiam fames accesserat. Multorum deinde dierum inopia, contraxerat & pestem, tantaq; fœditas morientium fuit, vt viæ cadaueribus implerentur, alitésque et bestiæ escæ illecebris solicitatæ, exercitum sequerẽtur. Interim Mardonius Olynthum in Gracia expugnat. Athenienses quoque in spem pacis, amicitiam q; regis solicitat, spondens incensæ eorum vrbis etiam in maius restitutionem. Posteaquam nullo pretio libertatem vidit his venalem, incensis quæ reædificare cœperant, copias in Bœotiam transfert. Eò & Græcorum exercitus, qui cètum millium fuit, secutus est. Ibiq; prælium commissum, sed fortuna regis cum duce mutata non est. Nam victus Mardonius, veluti ex naufragio cum paucis profugit, castra referta regalis opulentiæ capta sunt. Vnde primùm Græcos, diuiso inter se auro Persico diuitiarum luxuria cepit. Eodem sortè die, quo Mar-

Egregium epiphonema

* exercitu.

Calamitas & miseria in exercitu Xerxis.

De hac pugna Herod. in Calliope.

Mardonij copiæ deletæ sunt, etiam nauali prælio in Asia sub mõte Mycale aduersus Persas dimicatum est. Ibi ante congressionem, cùm classes ex aduerso starent, fama ad vtrunq; exercitum venit, vicisse Græcos, & Mardonij copias occisione occidisse: Tantam famæ velocitatẽ fuisse, vt cùm matutino tempore prælium in Bœotia commissum sit, meridianis horis in Asiam, per tot maria, & tantum spatij, tam breui horarum momento de victoria nũtiatum sit. Confecto bello, cũ de præmijs ciuitatum ageretur, omnium iudicio, Athenienſium virtus cæteris prælata. Inter duces quoque Themistocles princeps, ciuitatum testimonio iudicatus, gloriã patriæ suæ auxit. Igitur Athenienſes aucti & præmijs belli, & gloria, vrbem ex integro condere moliuntur. Cum mœnia maiora complexi fuissent, ſuſpecti esse Lacedæmoniis cœpere, rectè reputantibus, quibus ruina vrbis tantũ incrementi dedisset, quantum sit datura munitia ciuitas. Mittunt ergo legatos, qui monerent, ne muniment a hostibus & receptacula futuri rursus belli extruant. Themistocles vt vidit spei vrbis inuideri, non existimans abruptè agendum, respondit legatis, ituros Lacedæmonia qui de ea re pariter cum illis cõsulent. Sic dimissis Spartanis horratur ſuos, ut opus maturent. Deinde ipſe interiecto tempore, in legationem proficiſcitur, & nunc in itinere infirmitate ſimulata, nunc tarditatem collegarum accuſans, ſine quibus agi iure nihil

Epiphonema

Themistoclis laus.

Reficiuntur Athenæ

Themistoclis callidum consilium.

poſsit,

possit, diem de die proferendo, spatiũ consummando opere quærebat: cùm interim nunciatur Spartanis, opus Atheniensiũ maturari, propter quod denuo legatos mittũt ad inspiciendam rem. Tũ Themistocles per seruũ magistratibus scribit Atheniensium, Lacedæmonũ legatos vinciãt, pignusq; teneant, ne in se grauius consulatur. Addit deinde concionem Lacedæmoniorum, indicat permunitas Athenas esse, & posse illatum bellum non armis tantùm, sed etiam muris sustinere. Si quid ob eam rem de se crudelius statuerent, legatos eorum Athenis in hoc pignus retentos. Grauiter deinde castigat eos, quod non virtute sed imbecillitate sociorum potentiam quærerent. Sic dimissus, velut triumphatis Spartanis, à ciuibus excipitur. Post hæc Spartani, ne vires otio corrumperent, & vt bis illatum à Persis Græciæ bellum vlciscerentur, vltro fines eorum depopulãtur. Ducem suo, sociorùmque exercitui deligunt Pausaniam, qui pro Ducatu regnũ Græciæ affectans, proditionis præmiũ, cum Xerxe nuptias filiæ eius pactus est, redditis captiuis, vt fides regis aliquo beneficio obstringeretur. Scribit præterea Xerxi, quoscunq; ad se nuntios misisset, interficeret, ne res loquacitate hominum proderetur. Sed dux Atheniensium Aristides belli Socius, electus collegæ conatibus obuiã eundo, simul & in rem sapienter consulendo, Proditionis consilia discussit. Nec multò pòst accusatus Pausanias damnatur. Igitur Xerxes cùm prodi-

Bellum Lacedæmoniorum aduersus Persas.

Pausanias perfidi cuius & Ducis exemplum.

Congylus Cretensis literas pertulit Probus.

proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum instituit. Graeci quoque ducem instituunt Cimonem Atheniensem, filium Milciadis, quo duce Marathone pugnatum est, iuuenem, cuius magnitudinem futuram pietatis documenta, prodiderunt. Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem coniectum, ibique defunctum traslatis in se vinculis, ad sepulturam redemit. Nec in bello iudicium diligentiũ fefellit. Siquidẽ non inferior virtutibus patris, Xerxem terrestri nauali q; bello superatum, trepidum se recipere in regnũ coëgit.

Insigne pietatis exemplum.

IVSTINI LIBER III.

XErxes rex Persarum, terror anteà gentium, bello in Graecia infeliciter gesto, etiam suis contẽptui esse cœpit. Quippe Artabanus praefectus eius, deficiente quotidie regis maiestate, in spem regni adductus, cum septem robustissimis filijs negem vesperi ingreditur: nam amicitiæ iure semper illi patebat: trucidatòque rege, voto suo obstẽtes filios eius, dolo aggreditur. Securior de Artaxerxe puero admodum, fingit regem à Dario, qui erat adolescẽs quò maturius regno potiretur, occisũ. impellit Arttaxerxẽ parricidiũ parricidio vindicare. Cùm ventũ esset ad domũ Darij, dormiens inuentus, quasi somnium fingeret, interficitur. Deinde cùm vnum ex regis filijs Ceteri suo

Crudelitatis & perfidiæ exemplum.

superesse

superesse Artabanus videret, metueretq; de regno certamina principum, assumit in societatem cōcilij Baccabassum, qui præsenti statu contentus, rem prodit Artaxerxi, vt pater eius occisus sit, vt frater falsa parricidij suspicione oppressus, vt deniq; ipsi parārentur insidiæ. His cognitis, Artaxerxes verens Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse exercitum, armatúmq; iubet, recogniturus & numerum militum, & in armis industriam singulorum. Itaque cùm inter cæteros & ipse Artabanus armatus assisteret, rex simulat se breuiorem lorica habere, iubet Artabanum secum commutare: exuentē se, ac nudatum gladio traiecit. Tum & filios eius corripi iubet: atque ita egregius adolescens, & cædem patris, & necē fratris, & se ab insidijs Artabani vindicauit. Dū hæc in Persis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmonijs & Athenienſibus in duas diuisa partes, ab externis bellis, velut in viscera sua arma conuertit. Fiunt igitur de vno populo duo corpora, & eorundem castrorum homines in duos hostiles exercitus diuiduntur. Hinc Lacedæmonij communia quondam ciuitatum auxilia ad vires suas trahebāt. Inde Athenienses & vetustate gentis, & gestis rebus illustres, propriis viribus confidebant. At que ita duo potentissimi Græciæ populi, institutis Solonis & Lycurgi legibus pares, ex æmulatione virium bellum ruebāt. Nanq; Lycurgus cùm fratri suo* Polibitæ Spartanorum*

Artaxerxes longimanus Persarū rex quintus. anno. 40.

a coat of mail

Crudelitas & perfidiæ pœna.

De inter Græcorum bello.

* generis

* Polydicta habet Plut.

tanorum regi successisset, regnumq; sibi vendicare potuisset, Charilao filio eius, qui natus posthumus fuerat, cùm ad ætatem adultam venisset, regnum summa fide restituit, vt intelligerēt omnes, quātò plus apud bonos pietatis iura, quàm omnes opes valerent. Medio igitur tempore dum infans conualescit, tutelàmq; eius administrat, non habentibus Spartanis leges institutas, non inuentione earum magis, quàm exemplo clarior. Siquidem nihil lege vlla in alios sanxit, cuius non ipse primus in se documenta daret. Populum in obsequia principum, principes ad iustitiam imperiorum firmauit. Parsimoniam omnibus suasit, existimans laborem militiæ, assidua frugalitatis consuetudine, faciliorem fore. Emi singula non pecunia, sed compensatione mercium iussit: auri argentiq; vsum, velut omnium scelerum materiā, sustulit: administrationem reipublicæ per ordines diuisit. Regibus potestatem bellorum, Magistratibus iudicia, & annuas successiones, Senatui custodiam legū, Populo sublegendi Senatum, vel creādi, quos vellet, magistratus, potestatem permisit. Fundos omnium æqualiter inter omnes diuisit, vt æquata patrimonia neminem potentiorem alteri redderent. Cōuiuari omnes publicè iussit, ne cuius diuitiæ vel luxuria in occulto essent. Iuuenibus non amplius vna veste vti toto anno permissum, nec quenquam cultius quàm alterum progredi, nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur. Pueros

Lycurgi instituta.

Legum latores quid præstare debeant

Monarchia. Oligarchia. Democratia.

os puberes nõ in forum, sed in agrum deduci præ-
cepit, vt primos annos non in luxuria, sed in opere,
& in laboribus ageret. Nihil eos somni causa sub-
sternere, & vitã sine pulmento degere, neque prius
in vrbem redire, quam viri facti essent. Statuit
virgines sine dote nubere: iussit vt vxores eligerẽ-
tur, non pecunia: seueriusq; matrimonia sua viri
coercerent, cum nullis dotis frænis tenerẽtur. Ma-
ximum honorem non diuitum & potentium, sed
prouectæ ætatis senium esse voluit. Nec sane vs-
quam terrarum locum honoratiorẽ senectus ha-
bet. Hæc quoniam primò solutis anteà moribus,
dura videbantur esse, autorem eorum Apollinem
Delphicum fingit, & inde se ea ex præcepto numi-
nis detuliſſe, vt consuescendi tædiũ metus religio-
nis euneat. Deinde vt æternitatem legibus suis
daret, iureiurando obligat ciuitatem, nihil eos de
eius legibus mutaturos, priusquam reuerteretur:
& simulat se ad oraculum Delphicum proficisci,
consulturum quid addendum, mutandúmq; legi-
bus videretur. Proficiscitur autem Cretam, ibiq;
perpetuum exilium egit, abiectiq; in mare ossa sua
moriens iussit, ne relatis Lacedæmona, solutos se
Spartani religione iurisiurandi in dissoluendis le-
gibus arbitrarentur. His igitur moribus ita breui
ciuitas* conualuit, vt cum Messenijs propter stu-
prata virgines suas, in solenni Messeniorum sa-
crificio bellum intulissent, grauissima se execrati-
one* obstringerent, non prius quàm Messeniam

Abijt hoc in prouerbium, in sola Sparta expedit senescere.

Exemplum amoris ergo patriam.

* colauit,

*obstrinxerint.

Octauo anno imperij Ro. muli fuit hoc bellum. autor Euseb.

expugnassent, reuersuros, tantum sibi vel de viribus suis, vel de fortuna spondentes. Quae res initiũ dissensionis Gracia, & intestini belli causa & origo fuit. Itaque cùm* contra praesumptionem suam annis decem in obsidione vrbis tenerẽtur, & querelis vxorum post tam longam viduitatem renocarentur: veriti ne hac perseuerãtia belli grauius sibi, quàm Messenijs nocerent: quippe illis quantũ iuuentutis bello intercidat, milierum fœcunditate suppleri: sibi & belli damna assidua, & fœcũditatem vxorum absentibus viris nullam esse. Itaq; legũt iuuenes ex eo genere militum, qui post iusiurandum in supplementũ venerant. Quibus Spartam remissis, promiscuos omnium fœminarum cõcubitus permisere, maturiorum futurã conceptionem rati, si eam singula per plures viros experirentur. Ex his nati, ob notam materni pudoris, Partheniorũ origo. Parthenij sunt vocati: qui cum ad annos XXX. peruenissent, metu inopiæ (nulli enim pater existebat, cuius in patrimonium successio speraretur) ducem Phalantum assumunt, filium * Arati, autor Spartanis fuerat, iuuentutis ad generãdam sobolem domum remittendæ: vt sicuti dudum patrem eius nascendi habuissent autorem, sic ipsum spei ac dignitatis suæ haberent. Itaq; nec salutatis matribus è quarum adulterio infamiam collegisse videbantur, ad sedes requirendas proficiscũtur, diúque & per varios casus iactati, tandem in Italiam deferuntur, & oppugnata a race Tarentinorum,

* Id est, secus quàm speraucrant. Vrbis nomen erat Ithoma.

* Arati,

Parthenij vbi consederint.

norum, expugnatis veteribus incolis, sedem sibi constituunt. Sed post annos plurimos dux eorum Phalantus, per seditionem in exilium perturbatus Brundusium se contulit, quò expulsi sedibus suis veteres Tarentini cōcesserant. Is moriens persuadet vt ossa sua, postrema q; reliquias conterant, et tacitè spargi in foro Tarentinorum curent. Hoc enim modo recuperare illos pātriam suam posse, Apollinem Delphis cecinisse. Illi arbitrantes eum in vltionem sui, fata ciuium prodidisse, præceptis parere: sed oraculi diuersa sententia fuerat: perpetuitatem enim vrbis, non amissionem hoc facto promiserat. Ita ducis exulis consilio, & hostium ministerio possessio Tarentina Parthenijs in aeternum fundata: ob cuius beneficij memoriam Phalāto diuinos honores decreuere. Interea à Messenij cùm virtute non possent, per insidias expugnātur. Deinde cùm per annos LXXX. grauia seruitutis verbera, plerunque vincula, cæteráque* captiuitatis mala perpessi essent, post lōgam p[illegible]uarum patientiam, bellum restaurant. Lacedæmonij quoq; eò cōspiratiùs ad arma concurrunt, quò aduersus seruos dimicaturi videbantur. Itaq; cùm hinc iniuria, inde indignitas animos acueret, Lacedæmonij de belli euentu oraculo Delphis cōsulto: iubentur ducem belli ab Athenienſibus petere. Porrò Athenienses cùm responsum cognouissent, in contēptum Spartanorum Tyrtæum poëtam claudum pede maiore, qui tribus præliis fusus, eò vsq;

Phalanti in ingratos ciues pietas.

Secundum cùm Messenijs bellum.

* capte ciuitatis.

Tyrtæus poëta claudus Dux Lacedæm.

desperationis Spartanos adduxit, vt ad supplemẽtum exercitus, seruos suos manumitterent: his q3 interfectorum matrimonia pollicerentur, vt non numero tantùm amissorum ciuium, sed & dignitati succederent. Sed reges Lacedæmoniorum ne contra fortunam pugnando maiora detrimenta ciuitati infunderent, reducere exercitum voluerunt, ni interuenisset Tyrtæus, qui composita carmina exercitui pro concione recitauit: in quibus hortamenta virtutis, damnorum solatia, belli cõsilia conscripserat. Itaque tantum ardorem militibus iniecit, vt non de salute, sed de sepultura soliciti, tesseras, insculptis suis & patrũ nominibus, dextero brachio deligarẽt: vt si omnes aduersum prælium consumpsisset, & temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex indicio titulorum tradi sepulturæ possent. Cùm sic animatum reges exercitum viderent, curant rem hostibus nũtiare. Messenijs autem non timorem res, sed æmulationem mutuam dedit. Itaque tantis animis concursum est, vt rarò vnquam cruentius prælium fuerit. Ad postremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit. Interiecto tempore tertium quoq3 bellum Messenij reparauere: in cuius auxilium Lacedæmonij inter reliquos socios etiam Athenienses adhibuere, quorum fidem cùm suspectam haberent, superuacuos eos stimulantes, à bello eosdẽ dimiserunt. Hanc rem Athenienses grauiter ferentes, pecuniam, quæ erat in stipendium Persici belli

Tyrtæi ad milites carmina exhortatoria.

Tertium bellum cum Messenij.

Belli ab vniuersa Græcia collata: à Delo Athenas transferunt, ne deficientibus à fide societatis Lacedæmonijs prædæ ac rapinæ esset. Sed nec Lacedæmonij quieuere: qui cùm Messeniorũ bello occupati essent, Peloponnenses immisere, qui bellum Athenienſibus facerent. Paruæ tunc temporis, classe in Ægyptum missa, vires Athenienſibus erant. Itaq; nauali prælio dimicantes, facilè superantur. Interiecto deinde tempore, post reditum ſociorum aucti, & classis, & militũ robore, prælium reparant. Iam & Lacedæmonij omissis Messenijs, aduersus Athenienſes arma verterant. Diu varia victoria fuit: ad postremum æquo Marte vtrinque discessum. Inde reuocati Lacedæmonij ad Messeniorum bellum, ne medium tempus otioſum Athenienſibus relinquerent, cum Thebanis paciſcuntur, vt Bœotiorum imperium his restituerent, quod temporibus Perſici belli amiſerant, vt illi cum Athenienſibus bella ſuſciperent. Tantus furor Spartanorum erat, vt duobus bellis implicati, ſuſcipere tertium non recuſarent, dũmodo inimicis ſuis hoſtes acquirerent. Igitur Athenienſes, aduerſus tantam tempeſtatem belli, duos duces deligunt, Periclem ſpectatæ virtutis virum, & Sophoclem ſcriptorem tragœdiarum, qui diuerſo exercitu Spartanorum agros vaſtauerunt, & multas Achaiæ ciuitates Athenienſium imperio adiecerunt. His malis fracti Lacedæmonij, in annos XXX. pepigerunt pacem: ſed tam longum

Erat enim Delus pro communi ærario. Probus in vita Ariſt.

Victi ſunt in Halia.

De quo Thucydides. lib. 2. & Plutar.

Perfidiæ exemplum.

otium inimicitia non tulerunt. Itaq; intra quindecim annos rupto fœdere, cum contemptu Deorum hominumq;, fines Atticos populantur. Et ne prædam potius, quàm pugnam expetiisse viderentur, hostes ad prælium vocant. Sed Athenienses, consilio Periclis ducis, populationis iniuriam differunt in tempus vltionis, supernacuam pugnam existimãtes, cùm vlcisci hostem sine periculo possent. Deinde interiectis diebus, naues conscendũt, & nihil sentientibus Lacedæmonijs totam Spartam deprædantur, multoq; plura auferunt, quàm amiserant. Prorsus in comparatione damnorum, longè plurimi fuerit vltio, quàm ira. Clara quidẽ hæc Periclis expeditio habita, sed multò clarior priuati patrimonij contemptus fuit. * Hinc agros in populatione cæterorum intactos hostes reliquerant, sperãtes acquirere se illi posse, aut periculum ex inuidia aut ex suspicione proditionis infamiam. Quod antè prospiciens Pericles, & futurum populo prædixerat, & ad inuidiæ impetum declinandum agros ipsos dono reipublicæ dederat. Atque ita vnde periculum quæsitũ fuerat, ibi maximam gloriã inuenit. Post hæc interiectis diebus, nauali prælio dimicatum est: victi Lacedæmonij fugerũt. Nec cessatum deinceps est, quin aut terrâ, aut mari varia præliorum fortunâ inuicem se trucidarẽt. Deniq; fessi tot malis, pacem in annos quinquaginta fecere, quam non nisi sex annis seruauerunt. Namq; inducias, quas proprio nomine con-

* Huius.

Extat hæc de re apud Thucyd. oratio.

condixerant, ex sociorum persona rumpebant: quippe quasi minus periurij contraherent, si ferentes socijs auxilia potius, quàm si aperto prælio dimicassent. Hinc bellum in Siciliam translatum: quod priusquam exponam, de Siciliæ situ pauca dicenda sunt.

IVSTINI LIBER IIII.

SIciliam ferunt angustis quondā faucibus Italiæ adhæsisse, direptamq́; velut à corpore, maiore impetu superioris maris, quod toto vndarum onere illuc vehitur. Est autem ipsa terra tenuis ac fragilis, & cauernis quibusdā fistulisq́; ita penetrabilis, vt ventorum tota fermè flatibus pateat, nec non & ignibus generandis, nutriendisque, soli ipsius naturalis vis. Quippe intrinsecus stratum sulphure & bitumine traditur: quæ res facit, vt spiritu cum igne inter interiora luctantè, frequēter & compluribus locis nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet. Inde denique Ætnæ montis per tot secula durat incendium. Et vbi acrior per spiramenta cauernarū ventus incubuit, arenarum moles egeruntur. Proximū Italiæ promontorium, Rhegyum dicitur, ideò quòd Græcè abrupto hoc nomine pronuntientur. Nec mirum si fabulosa est loci eius antiquitas, quem res tot coiëre miræ. Primùm, quòd nusquam aliâs tam

Siciliæ descriptio.

Vide Plin. li. 85. cap. 15.

Et dehiscendi argumentum, Plin.

Siculum mare.

torrens freium, nec ſolum citato impetu, verumetiam ſæuo: neq; experientibus modo terribile, verumetiam procul viſentibus. Vndarum porrò inter ſe concurrentium tanta pugna eſt, vt alias velutiterga dantes * vorticibus in imum deſidere, alias, quaſi victrices ſublime ferri videas. Nũc hîc fremitum feruentis æſtus, nunc illic gemitum in voragine deſidentis exaudias. Accedunt vicini, & perpetui Ætnæ montis ignes, & inſularum Æolidum, veluti ipſis vndis alatur incendium. Neque enim in tam anguſtis terminis aliter durare tot ſeculis tãtus ignis potuiſſet, niſi & humoris nutrimẽtis aleretur. Hinc igitur Fabulæ Scyllam & Charybdim peperere: hinc latratus auditos, hinc monſtri credita ſimulacra, dum nauigãtes magnis vorticibus pelagi deſidentis exterriti, latrare putant vndas, quas ſorbentis æſtus voragoollidit. Eadem cauſa etiam Ætnæ montis perpetuos igues facit. Nam aquarum ille concurſu raptum ſecum ſpiritum in imum fundum trahit, atque ibi ſuffocatum tam diu tenet, donec per ſpiramenta terræ diffuſus, nutrimenta ignis incendat. Iam ipſa Italiæ, Siciliæq; vicinitas, iam promõtoriorum altitudo ipſa ita ſimilis eſt, vt quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit, credentibus, coëuntibus, in ſe promontorijs, ac rurſum diſcedẽtibus, ſolide intercipi, abſumiq; nauigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compoſitũ, ſed metu & admiratione tranſeuntium.

* vorticibus mergi ac in im.

Æolidos inſulæ.

Scylla & Charybdis, vide Etaſ. in Chil.

D. Sicilia Thucy. lib. 6.

Auguſtiæ Siculi freti.

ſeuntium. Ea eſt enim procul inſpicientibus natura loci, vt ſinum maris, nõ tranſitum putes: quõ cum acceſſeris, diſcedere, ac ſeiungi promontoria, quæ anteà iuncta fuerãt, arbitrere. Siciliæ primò Trinacriæ nomen fuit: præterea Sicania denominata eſt. Hæc à principio patria Cyclopum fuit: quibus extinctis, Æolus regnum inſulæ occupauit: poſt quem ſingulæ ciuitates in tyrãnorum imperium conceſſerunt, quorum nulla terra feracior fuit. Horum ex numero Anaxilaus iuſtitia cum cæterorum crudelitate certabat: cuius moderatio haud mediocrem fructum tulit. Quippe decedens cum paruulos filios reliquiſſet, tutelámque eorum * Micytho ſpectatæ fidei ſeruo commiſiſſet, tantus amor memoriæ eius apud omnes fuit, vt parêre ſeruo, quàm deſerere regis filios mallent: principéſque ciuitatis obliti dignitatis ſuæ, regni maieſtatẽ adminiſtrari per ſeruũ paterẽtur. Imperium Siciliæ etiam Carthaginienſes tentauere, diúque varia victoria cũ tyrannis dimicatũ. Ad poſtremum amiſſo Hamilcare imperatore cum exercitu, aliquantiſper quieuere victi. Medio tempore cùm Rhegini diſcordia laborarent, ciuitaſq; per diſſenſionem diuiſa in duas partes eſſet, veterani ab altera parte ab Himera vrbe in auxilium vocati, pulſis ciuitate, cõtra quos implorati fuerant, & * mox cæſis, quibus tulerant auxilium, vrbem cum coniugibus & liberis ſociorũ occupauere, auſi facinus nulli tyranno comparandum: quippe

A Thucydide, autore Plinio, Triquetra etiam dicta.

Anaxilaus exemplum iuſtitiæ & moderationis.

* Michillo.

Vide infra lib. 89.

Crudelitatis & perfidiæ exemplum.

* exinde.

vt

vt Rheginis melius fuerat vinci, quàm vicisse. Nã siue * victoribus captiuitatis iure seruissent, siue amissa patria exulare necesse habuissent, non tamen inter aras & patrios lares trucidati, crudelissimis tyrannis patriam cum coniugibus ac liberis pradam reliquissent. Catanenses quoq; cùm Syracusanos graues paterẽtur, diffisi viribus suis, auxilium ab Athenienſibus petiêre: qui seu studio maioris imperij quòd Asiam Graciámque penitus occuparant, seu metu factæ pridem à Syracusanis classis, ne Lacedamonijs illa vires accederent, Lamponium ducem cum classe in Siciliam misere, vt sub specie ferendi Catanẽsibus auxilij, tentarent Sicilia imperium. Et quoniam prima initia frequenter casis hostibus prospera fuerant, maiore denuo classe, & robustiore exercitu, Lachete & Cariade ducibus, Siciliam petiuere: sed Catanenses siue metu Athenienſium, siue tadio belli, pacem cum Syracusanis, remissis Athenienſium auxiliis, fecerunt. Interiecto deinde tempore cùm fides pacis à Syracusanis non seruaretur, denuo legatos Athenas mittunt, qui sordida veste, capillo barbaq; prolixis, & omni squalloris habitu ad misericordiam commouendum * acquisito, concionem deformes adeúnt. Adduntur precibus lacrymæ, & ita misericordem populum supplices mouent vt damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerant. Igitur classis ingens decernitur: creantur duces * Niceas, & Alcibiades, & Lamachus:

* autoribus

Siciliẽse bellum, quo Athenienſium res sunt vehementer acciſæ.

Thucy. lib. 3

* accersito,

* Niceas, Thucy. lib. 6

machus: tantisq; viribus Sicilia repetitur, vt ipsis terrori essent, in quorũ auxilia mittebantur. Breui post tempore, reuocato ad reatum Alcibiade, duo prælia pedestria secunda Nicias & Lamachus faciunt, munitionibus deinde circundatis, hostes etiam marinis commeatibus in vrbe clausos intercludũt. Quibus rebus fracti Syracusani, auxilium à Lacedæmonijs petierunt. Ab his mittitur Gylippus, solus quidem, sed in quo instar omnium auxiliorum erat. Is audito genere belli iam inclinato statu, auxilijs partim in Græciam, partim in Siciliam misere contractis, opportuna bello loca occupat. Duobus inde prælijs victus, congressus tertio, occiso Lamacho & hostes in fugã conpulit, & socios obsidione liberauit. Sed cùm Athenienses à bello terrestri in nauale se transtulissẽt, Gylippus classem à Lacedæmone cum auxilijs accersit: quo cognito, & ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthenem & Eurymedonta cum supplemento copiarum mittunt. Peloponnesij quoque communi ciuitatum decreto ingentia Syracusanis auxilia misêre, et quasi Græcia bellum in Siciliam translatum esset, ita ex vtraque parte summis viribus dimicabatur. Primaigitur congressione nauali certaminis Atheniẽses vincuntur. Castra quoque cum omni publica, ac priuata pecunia amittunt. Super hæc mala, cùm etiam terrestri prælio victi essent, tunc Demosthenes censere cœpit, vt abirent Sicilia, dum res, quãuis afflicta,

Gylippus.

Demosthenes nauali pugnæ, vt Thucyd. li. 7 narrat non adfuit.

afflicta, nondum tamen perditæ forent neq; in bello malè auspicato amplius perseuerandum esse, domi grauiora, & forsitan infœliciora bella esse, in qua reseruare hos vrbis apparatus oporteat. Nicias seu pudore malè actæ rei, seu metu destitutæ spei cuiquam, seu impellente fato, manere contendit. Reparatur igitur nauale prælium, & à nimia prioris fortunæ procella ad spem certaminis reuocantur: sed insciti a ducum, qui inter angustias maris tuentes se, Syracusanos aggressi facilè vincuntur. Eurymedon dux in prima acie fortissime dimicans, primus cadit: triginta naues, quibus præfuerant, incenduntur: Demosthenes & Nicias etiam ipsi victi, exercitum in terram deponunt, tutiorem fugam rati itinere terrestri. Ab his relictas centum triginta naues Gylippus inuasit: ipsos deinde insequitur fugientes. partim capit, cadit partim. Demosthenes amisso exercitu, à captiuitate, gladio, & voluntaria morte se vindicat. Nicias autem ne Demosthenis quidem exemplo, vt sibi consuleret admonitus, cladem suorũ auxit dedecore captiuitatis.

Hanc cladem miserrimam describit Thucyd. in fi lib. 7.

Variant autores de morte Demosthenis. Vide Plutarchum.

IVSTINI LIBER V.

DVm Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius, quàm felicius gerũt, interim concitator & dux eius Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris, Initiorum sacra, nullo magis quàm silentio solemnia enuntiasse

Plut. in Alcibiade hanc historiam copiosè narrat Festa Adonia appellat Plutarchus.

uisse. Reuocatúsque à bello ad iudicium siue conscientiam, siue indignitatem rei nõ ferens, tacitus in exilium Elidem profectus est. Inde vbi non dãnatum se tantùm, verumetiam dijs per omnium sacerdotum religiones deuotum cognouit, Lacedæmona se cõtulit: ibiq; regem Lacedæmoniorum impellit, turbatis Atheniensibus aduerso Siciliæ prælio vltrò bellum inferre. Quo facto omnia Græciæ regna, velut ad extinguendum commune incendium, concurrunt. Tantum odium Athenienses immoderati imperij crudelitate contraxerãt. Darius quoque rex Persarum memor paterni auitíq; in hanc vrbem odij, facta cum Lacedæmonijs per Tyssafernem, præfectum Lydiæ, sociatate, omnem sumptum belli pollicetur. Et erat hic quidem titulus cum Græcis coëundi: re autem vera timebat, ne victis Atheniensibus ad se Lacedæmonij arma transferrent. Quis igitur miretur, tam florentes Atheniensium opes * fuisse, cùm ad opprimendam vnam vrbem, totius Orientis vires concurrerent? Non tamen inerti, neque incruento cecidere bello, sed præliati ad vltimum * victores etiam interdum, consumpti magis fortunæ varietate, quàm vi victi sunt. Principio belli omnes etiam ab his socij desciuerant, vt fit,* QVO SI FORTVNA, EODEM ETIAM FAVOR HOMINVM INCLINAT. *Alcibiades quoque motum aduersus patriam bellum, non gregarij militis opera, sed imperatorijs virtutibus adiuuabat.*

Olympiadæ sacerdotes appellantur à Probo.

Deuotionis exemplum in pila lapidea incisum in publico positum fuit Prob.

*cupiditate

Odium Græcorum in Athenienses.

* ruisse,

* victoriæ

γνωμη.

iuuabat. Nempe acceptis quinque nauibus in Asiam contendit, & tributarias Atheniensium ciuitates autoritate nominis sui ad defectionem cõpellit. Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbant factum minorem, nec tam ablatum Atheniensibus ducem quàm Lacedæmonijs traditum, partáque cum amissis imperia pensabant. Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus inuidiæ quàm gratiæ contráxit. Itaque cùm principes velut æmulum gloriæ suæ interficiendum insidijs mandassent, cognita re Alcibiades per vxorem Agidis regis, quam adulterio cognouerat, ad Tyssafernem præfectum Darij regis profugit. Cui celeriter officij comitate & obsequendi gratia *insinuauit. Erat enim & ætatis flore, & formæ veneratione, nec minus eloquentia etiam inter Athenienses insignis: sed in reconciliandis amicitiarum studiis, quàm in retinendis vir melior: quia morũ vitia sub vmbra eloquentiæ primò latebant. Igitur persuadet Tyssaferni, ne tanta stipendia classi Lacedæmoniorum præberet. Vocandos enim in portionem muneris Ionios, quorum pro libertate, cùm tributa Atheniensibus penderent, bellum susceptum sit. Sed nec auxilijs nimis enixè Lacedæmonios iuuandos. Quippe memorem esse debere alienam se victoriam, non suam instruere. & eatenus bellum sustinendum, ne inopia deseratur. Nam regeñ Persarum, dissentiẽtibus Græcis, arbitrum pacis ac belli fore, & quos suis non possit, ipsorum

Ioniam enim à societate auertat.

Timea vxor Agidis.

* se insinuauit.

A facilitate morum appellatur a Plutarcho Chamælon.

Alcibiadis vafrum & callidum ingenium.

ipsorum armis victurum: perfecto autem bello statim ei cum victoribus dimicandum. Domesticis itaq; bellis Graciam obterendam, ne externis vacet, exaquendàsque vires partim, & inferiores auxilio leuandos. Non enim quieturos post hanc victoriam Spartanos, qui vindices se libertatis Grecie professi sunt. Grata oratio Tyssaferni fuit. Itaq; commeatus malignè prebere, classem regiã non totam mittere, ne aut victoriam totam daret, aut necessitatem deponendi belli imponeret. Interea Alcibiades hanc operam ciuibus vendicabat: ad quem cùm legati Atheniensium venissent, pollicẽtur his amicitiam regis, si Respublica à populo translata ad Senatum foret, speraris, vt aut cõcordante ciuitate, dux belli ab omnibus legeretur aut discordia inter ordines facta, ab altera parte in auxilium vocaretur. Sed Atheniensibus imminente periculo belli, maior salutis, quàm dignitatis cura fuit. Itaq; permittente populo, imperium ad Senatum transfertur. Qui cum insita genti superbia crudeliter in plebem consuleret, singulis tyrannidis sibi potentiam vendicantibus, ab exercitu Alcibiades exul reuocatr, duxq; classi constituitur, Statim igitur Athenas mittit ex continẽti se cum exercitu vẽturum, recepturùmq; à quadrigentis iura populi, ne ipsi redderent. Hac denuntiatione optimates territi, primò vrbem prodere Lacedemonijs tentauere: deinde cùm id ne quiuissent, in exiliũ profecti sunt. Igitur Albiciades

interstino

inteſtino malo patria liberata, ſumma cura claſſem inſtruit, atque ita in bellum aduerſus Lacedæmonios pergit. Iam * Zeſtromidarus & Pharnabazus, Lacedæmoniorum duces, inſtructis nauibus expectabant: prælio commiſſo, victoria penes Athenienſes fuit. In eo bello maior pars exercitus, & omnes fermè hoſtium duces cæſi, naues LXXX. captæ: interiectis quoque diebus cùm bellum Lacedæmonij à mari in terram trāſtuliſſet, iteratò vincūtur. His malis fracti, finem petiere: quam ne acciperēt, opera eorum effectum eſt, quibus ea res quaſtuni præſtabat. Interea & Syracuſanorum auxilia illatum à Carthaginienſibus Siciliæ bellum domum reuocauit: quibus rebus deſtitutis Lacedæmonijs, Alcibiades, cum claſſe victrici, Aſiam vaſtat, multis locis prælia facit, vbique victor, recipit ciuitates quæ defecerant, nonullas capit, & imperio Athenienſium adijcit. Atque ita priſca nauali gloria vendicata, adiecta etiam laude terreſtris belli, deſideratus ciuibus ſuis Athenas reuertitur. His omnibus prælijs ducenta naues hoſtium, & præda ingens capta: ad hunc redeuntis exercitus triumphum, effuſa omnis multitudo obuiam procedit, & vniuerſos quidem milites, præcipuè tamen Alcibiadem mirantur. In hunc oculos ciuitas vniuerſa, in hunc ſuſpenſa ora conuertit. Hunc quaſi de cœlo miſſum, & vt ipſam victoriam contuentur, laudantque pro patria: nec minus admirantur, quæ exul cōtrà geſſerit,

* Mindarus.

Lxx naues habet Plu.

Illuſtris victoria Athenienſium ac Cyzicum.

Egregia deſcriptio reditus Alcibiadis exulis in patriam.

gesserit, excusantes ipsi iratum prouocatúmq; fecisse. Enimuerò tantum in uno viro fuisse momenti, vt maximi imperij subuersi. & rursum recepti autor esset: & vnde stetisset, eò se victoria trãsferret, fieretque cum eo mira quædam fortunæ inclinatio. Igitur omnibus non humanis tantùm, verumetiam & diuinis eum honoribus honorant: certant secum ipsi, vtrum contumelioſiùs eum expulerint, an reuocauerint honoratiùs. Ipsos illi deos gratulantes tulere obuiam, quorum execrationibus erat deuotus. Et cui paulo ante omnem humanam opem interdixerant, eum, si queant, in cœlo posuisse cupiunt. Explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, execrationes precibus. Nõ Siciliæ illis aduersa pugna in ore est, sed Graciæ victoria: non classes per illum amissæ sed acquisitæ: nec Syracusarũ, sed Ioniæ, Helleſpontiq; meminerunt. Sic Alcibiades nunquam mediocribus, nec in offensam nec fauorem studijs suorum exceptus est. Dum hæc aguntur à Lacedamonijs, Lysander classi belloque præficitur, & in locum Tyssafernis Darius rex Persarum filium suum Cyrum Ioniæ Lydiæq; præposuit: qui Lacedamonios auxilijs opibúsq; ad spem fortunæ prioris erexit. Auctis igitur viribus, Alcibiadem cum centum nauibus in Asiam profectum, dum agros, lõga pace diutes securus populatur, & prædæ dulcedine sine insidiarum metu sparsos milites haberet, repentino aduentu oppressere: tantáque cædes

Astuti & callidi imperatoris exemplum, de quo vide Plutar.

palantium fuit, vt plus vulneris eo prælio Athenienſes acciperent, quàm ſuperioribus dederant: & tanta deſperatio apud Athenienſes erat, vt ex continenti Alcibiadem ducem Conone duce commutarent: arbitrantes victos ſe non fortuna belli, ſed fraude imperatoris: apud quem plus prior offenſa valuiſſet, quàm recentia beneficia. Viciſſe autem eum priore bello ideo tantum, vt oſtenderet hoſtibus, quem ducem ſprenuiſſent, & vt carius eis ipſam victoriam venderet. Omnia enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenij, & vitiorum amor, & morum luxuria faciebat. Veritus itaque multitudinis impetum, denuo in voluntarium exilium proficiſcitur. Itaq; Conon Alcibiadi ſuffectus, habens ante oculos, cui duci ſucceſſiſſet, claſſem maxima induſtria adornat: ſed nauibus exercitus deerat, fortiſſimis quibuſq; in Aſia populatione amiſſis. Armantur tamen ſenes, aut impuberes pueri & numerus militum ſine exercitus robore expletur. Sed non magnam bello moram ætas fecit. Imbelles aut cæduntur paſſim, aut fugientes capiuntur: tantáq; ſtrages aut occiſorum, aut captiuorum fuit, vt Athenienſium deletum non imperium tantum, verumetiam nomẽ videretur. Quo prælio perditis & deſperatis rebus, ad tantã inopiam redigumur, vt conſumpta militari ætate, peregrinis ciuitatem, ſeruis libertatem, damnatis impunitatem darent. Eáque colluuione hominum, domini anteà Græciæ, conſcripto exercitu, vix libertatem

In vitijs & virtutibus, nihil fuit Alcibiade excellentius. Frob.

Exules Athenienſium.

libertatem tuebãtur. Iterum tamẽ fortunam maris experiendam decernunt. Tanta virtus animorum erat, vt cùm paulò antè salutem desperauerint, nunc non desperent victoriam. Sed neq; his miles erat, qui nomen Athenienſium tueretur: neq; eæ vires, quibus vincere conſueuerant: neque ea ſcientia militaris in his, quos vincula, non caſtra, continuerant. Itaque omnes aut capti, aut occiſi, cùm dux Conon eo prælio ſuperfuiſſet, ſolus crudelitatem ciuium metuens, cum octo nauibus ad regem Cyprium contendit * Euagoram. At dux Lacedæmoniorum rebus feliciter geſtis, fortunæ hoſtium inſultat, captuas naues cum præda bellica, in triumphi modum ornatas mittit Lacedæmona, ac tributarias Athenienſium ciuitates, quas metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat, voluntarias recepit: nec aliud ditioni Athenienſium præter vrbem ipſam reliquit. Quæ cuncta cùm Athenis nuntiata eſſent, omnes relictis domibus, per vrbem diſcurrere pauidi, alius alium ſciſcitari, autorem nunti requirere: nõ pueros imprudentia, non ſenes debilitas, non mulieres ſexus * imbecillis domi tenet, adeò ad omnem ætatem tãti mali ſenſus penetrauerat. In foro deinde coëunt, atq; ibi perpeti nocte fortunã publicam queſtibus iterant. Alij fratres, aut filios, aut parentes deflẽt, cognatos alij, alij amicos charioresq; cognatis, & cum priuatis caſibus querelam publicam miſcent. Iam ſeipſos, iam ipſam patriam perituram,

Hanc pugnã egregiè deſcribit Xenophon.

* Euagoras autem dux.

Trepidationis rhetorica deſcriptio.

* imbecillitas.

Epiphonema.

miſeriorémq; incolumium, quàm amiſſorum fortunam iudicantes: ſibi quiſq; ante oculos obſidionem famem, & ſuperbum victorémq; hoſtem proponentes: Iam ruinam vrbis & incēdia, iam omnium captiuitatem & miſerrimam ſeruitutem recordātes: faliciores prorſus prioris vrbis ruinas ducentes, quæ incolumibus filijs parentibúſque, tectorum tamen ruinata ſint. Nunc autem non claſſem, in quam ſicuti pridē, vt confugiāt, ſupereſſe: non exercitum, cuius virtute ſeruati pulchriora poſſent mœnia extruere. Sic defleta ac propè perdita vrbi hoſtes ſuperueniūt, & obſidione circundatos & obſeſſos fame vrgent. Sciebant enim neq; ex aduectis copiis multum ſupereſſe, & ne noua aduehi poſſent prouiderant: quibus malis Athenienſes fracti poſt longam famem, & aſſidua ſuorum funera, pacem petiuere: quæ an dari deberet, diu inter Spartanos, ſocióſq; deliberatū. Cùm multi delendum Athenienſium nomen, vrbémq; incendio conſumendā cēſerent, negarunt ſe Spartani, ex duobus Græciæ oculis alterum erutūros: pacem polliciti, ſi demiſſa Pyreum verſus muri brachia deiecerint nauéſque quæ reliquæ forent, traderent, reſq; publica ex ſemetipſis XXX. rectores acciperet. In has leges traditam ſibi vrbem Lacedæmonij formandam Lyſandro tradiderunt. Inſignis hic annus & expugnatione Athenarum, & morte Darij regis Perſarum, & exilio Dionyſij Siciliæ tyranni fuit. Mutato ſtatu, Athenarum etiam

Obſidentur Athenæ à Lyſandro & Agide.

Athenienſes Lacedæmonijs ſe dedunt.

etiam ciuium conditio mutatur. Rectores xxx. reipublicæ constituuntur, qui fiunt tyranni: quippe à principio tria millia sibi satellitum statuunt, quantum ex tot cladibus propè nec ciuium superfuerat: & quasi parum hic ad continendam ciuitatem exercitus esset, septingẽtos milites à victoribus accipiũt. Cædes deinde ciuium ab Alcibiade auspicantur, ne iterum rempublicam sub obtentu liberationis inuaderet. Quem cùm profectũ ad Artaxerxem Persarum regem comperissent, citato itinere miserunt, qui eum interciperent, à quibus occupatus, cum occidi apertè non posset, vinus in cubiculo, in quo dormiebat, crematus est. Liberati hoc vltoris metu tyranni, miseras vrbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. Quod cùm displicere vni ex numero suo Therameni didicissent, ipsum quoque ad terrorem omnium interficiunt. Fit igitur ex vrbe passim omnium fuga, repletúrque Græcia Atheniensium exulibus, quod etiam ipsum auxilium vnicum à miseris eripitur: nam Lacedæmoniorum edicto, ciuitates exules recipere prohibebantur: omnes se Argos & Thebas contulere: ibi non solùm tutum exilium egerunt, verũ etiam spem recuperandæ patriæ receperunt. Erat inter exules Thrasibulus vir strennus, & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria, & pro salute communi, etiam cum periculo, ratus adunatis exulibus castellum Phylen Atticorum finium occupat: nec deerat quarundam

Alcibiadis interitus.

Non crematum Plutarchus scribit, sed erupisse, & telorum copia obrutum.

Thrasibulus exemplum pietatis erga patriam.

xxx. socii Thrasibuli Prob.

ciuitatum tam crudelis casus miserãtium fauor. Itaq; * eos Menias Thebanorum princeps, etsi publicis non poterat, priuat is tamen * viribus adiuuabat. Et Lysias Syracusanus orator, exul tunc, quingentos milites stipendio suo instructos in auxilium patriæ communis eloquentiæ misit. Fit itaque asperum prælium: sed cùm hinc pro patria summis viribus, inde pro aliena dominatione * incurius pugnaretur, tyranni vincũtur: victi in vrbem refugerunt quam exhaustam cadibus suis, etiam armis spoliant. Deinde cùm omnes Atheniẽses proditionis suspectos haberent, demigrare eos ex vrbe iubent, & in brachiis muri, quæ diruta fuerant, habitare, extraneis militibus imperiũ tuentes. Post hæc Thrasibulum corrumpere, imperij societatem pollicentes, conantur: quod cùm non cõtigisset, auxilia à Lacedæmoniis petiere. Quibus accitis, iteratò præliantur. In eo bello Critias & * Hippolochus omnium tyrannorum sæuissimi cadunt. Cæteris victis cùm exercitus eorum, ex quibus maior pars Atheniensium erat, fugeret, magna voce Thrasibulus exclamat: Cur se victorem fugiãt potius, quàm vt vindicem communis libertatis adiuuent. Ciuium illam meminerint aciem, non hostium esse: nec se ideo arma cepisse, vt aliqua victis adimat, sed vt adempta restituat: XXX. se dominis, non ciuitati bellum inferre. Admonet deinde cognationis, legum sacrorum communium: tum vetusti per tot bella commilitij: a-

rat,

* & Hismenias.
* auxilijs. Prælium aduersus tyrannos.
* securius. Thrasibuli & Atheniensium victoria de tyrannis.
* Hippomachus.
Extat apud Xenoph. hæc oratio.

rat, vt misereantur exulum ciuium: si tam patiẽter ipsi seruiant, reddant sibi patriam, accipiant libertatem. His vocibus tantum promotum est, vt reuersus in vrbem exercitus, xxx. tyrannos emigrare Eleusina iuberet. substitutis decẽ, qui rempub. regerent: qui nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis aggressi sunt. Dum hæc aguntur, nuntiatur Lacedæmone in bellum Athenienses exarsisse: ad quod comprimendum Pausanias rex mittitur: qui misericordia exulis populi permotus, patriam miseris ciuibus restituit, & decem tyrannos ex vrbe Eleusina migrare ad cæteros iubet. Quibus rebus cùm pax statuta esset, interiectis diebus repente tyrãni non minus restitutos exules, quàm se in exilium actos indignantur, quasi verò aliorum libertas sua seruitus esset, & bellum Atheniensibus inferunt: sed ad colloquium, veluti dominationem recepturi, progressi per insidias cõprehensi, vt pacis victimæ trucidantur: populus, quem emigrare iusserant, in vrbem reuocatur. Atque ita per multa membra ciuitas *diuisa, in vnum tandem corpus redigitur: & ne qua dissensio ex antè actis nasceretur, omnes iureiurando obstringũtur, discordiarum oblivionem fore. Interea Thebani, Corinthijq; legatos ad Lacedæmonios mittunt, qui ex manubijs portionem prædæ, communis belli periculique peterent. Quibus negatis, non quidem aperte bellum aduersus Lacedæmonios decernunt, sed tacitis animis

Tyranni vrbe pulsi, x. prætores erant.

Pausanias Atheniensibus ciuitatem restituit.

* dissipata.

Ea fuit lex oblivionis.

mis tantam iram concipiunt, vt subesse bellum intelligi posset. Eodem ferè tempore Darius rex Persarum moritur, Artaxerxe & Cyro filijs relictis. Regnum Artaxerxi, Cyro ciuitates, quarum præfectus erat, testamento leganit. Sed Cyro iudicium patris iniuria videbatur. Itaque occultè aduersus fratrem bellum parabat. Quod cùm nuntiatum Artaxerxi esset, accersitum ad se fratrem, & innocentiam dissimulatione belli simulantem, compedibus aureis vinxit: interfeciſſétq; ni mater prohibuisset. Dimissus igitur Cyrus, iam non occultè bellum, sed palàm: nec per dissimulationem, sed aperta professione parare cœpit: auxilia vndiq; contrahit. Lacedæmonij memores Atheniensi bello enixè se eius opera adiutos, velut ignorantes contra quem bellum pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda, vbiues eius exegisset: quærentes & apud Cyrum gratiam, & apud Artaxerxem, si vicisset, venia patrocinia, cùm nihil aduersus eum apertè decreuissent. Sed cùm in bello sors prælij vtrumque fratrem pugnæ obtulisset, prior Artaxerxes à fratre vulneratur: quem cùm equi fuga periculo subtraxisset, Cyrus à coborte regia oppressus, interficitur: sic victor Artaxerxes, & præda fraterni belli, & exercitu potitur. In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere: qui & in cornu, in quo steterant, vicerunt, & post mortem Cyri, neque armis à tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt: reuer-

Darij mors.

Lydiam, & maritimas ciuitates. Plutar.

Impium bellum duorum fratrum Cyri & Artaxerxis.

Cyrus occiditur.

Græcorum virtus.

reuertentéſque inter tot indomitas nationes, & barbaras gentes, per tanta itineris ſpatia virtute ſe vſque terminos partia defenderunt.

IVSTINI LIBER VI.

*LAcedæmonij more ingenij humani, quò plura habent, eò ampliora cupientes, non contẽti acceſſione Athenienſium opum vires ſibi duplicatas totius Aſiæ imperium affectare cœperunt: ſed maior pars ſub regno Perſarum erat. Itaq; * Hercylides dux in hanc militiam electus, cùm videret ſibi aduerſus duos præfectos Artaxerxis regis, Pharnabazum & Tyſſaphernem, maximarum gentium viribus ſuccinctos, dimicandum, pacificari cum altero ſtatuit. Aptior viſus Tyſſaphernes vir & induſtria potior, & militibus Cyri quondam regis inſtructior, in colloquium vocatur: & ſtatutis conditionibus, ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabazus apud communem regem* criminatur, vt Lacedæmonios Aſiam ingreſſos non repulerit armis, ſed impenſis regijs aluerit, mercetur q; ab his, vt differant bella, quæ gerãtur, tãquam non ad vnius ſummam imperij detrimentum omne perueniret: indignum ait bellum non perfici, ſed redimi hoſtem pretio, non armis ſummoueri. His vocibus regem Tyſſaphernis alienatum hortatur, vt in locum eius naualis belli ducem eligat Cononem Athenienſem, qui amiſſo bello, patria Cypro exulabat: quippe Athenienſibus etſi fracta*

γνώμη.

* Dercillides.

* Miſſo de hac re legato Cononе, Æmil.

Conon dux Perſarum contra Lacedæmonios.

fracta sint opes, manere tamen nauale mvsum: nec si eligendus sit ex vniuersis, meliorem alium esse. Acceptis igitur quingentis talentis, iussus est Corona classi praficere. His cognitis, Lacedæmonii & ipsi a rege Ægypti Hercymonē in auxiliū nauale belli per legatos petunt, à quo centum triremes, & sexcentum millia modiorum frumenti missa, à cæteris quoque sociis ingentia auxilia cōtracta sunt. Sed tanto exercitui, & contra tātum ducem deerat dignus Imperator. Itaque postulātibus sociis Agesilaum ducem, regem tunc Lacedæmoniorum, propter responsum oraculi Delphici, diu Lacedæmonij an eum summæ rei præponerēt, * deliberauerunt: quibus futurus imperij finis denūtiabatur, cùm regium claudicasset imperiū: erat enim pede claudus. Ad postremū statuerunt, melius esse incessu regem, quàm imperio regnum claudicare. Posteaquàm Agesilaum cum ingentibus copiis in Asiam misere, non facile dixerim, quòd aliud par ducum tam bene comparatū fuerit, quippe ætas, virtus, consilium, sapientia vtriq; propè vna gloria quoq; rerum gestarum eadem: quibus cùm paria omnia fortuna dederit, inuictū tamen ab altero vtrumq; seruauit. Magnus igitur amborum apparatus belli, magnæ res gestæ fuerunt. Sed Cononem seditio militum inuadit, quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erāt, eò constantius debita poscentibus, quo grauiorem sub magno duce militiam præsumebant. Itaq; Conon

Oraculum de Agesilao, de quo Xenoph lib 3.

* distulerunt.

Agesilai & Cononis laus.

non diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit: cuius aspectu & colloquio prohibitus est, quod eum more Persarum adorare nollet: agit tamen cũ eo per internuntios, & queritur opulentissimi regis bella inopia delabi: & qui exercitum parem hostibus habeat, pecunia vinci, qua præstet: inferioremq; eum ea parte virum inueniri, qua longè superior sit: postulat dari sibi ministerium impensæ, quia pluribus id mandari perniciosum sit. Dato stipendio ad classem remittitur, nec moram agendis rebus facit: multa fortiter, multa fœliciter agit. Agros hostiles vastat, vrbẽ expugnat, & (quasi tẽpestas quædam) cuncta prosternit. Quibus rebus territi Lacedæmonii, ad patriæ subsidium reuocandum ab Asia Agesilaum decernunt. Interim Lysander ab Agesilao proficiscente dux patriæ relictus, ingẽtem classem summis viribus instruit, fortunam belli tentaturus. Nec non & ipse Conon nunc primùm cum hostium exercitu concursurus, magna cura suos ordinat. Summa igitur non tam ducum in eo prælio, quàm militum æmulatio fuit. Nam ipse dux Conon non tam Persis, quàm patriæ studebat: & sicuti afflictis Atheniensium rebus autor amissæ dominationis fuerat, sic volebat idem haberi reddita: patriamq; vincendo recipere quã victus amiserat: eò speciosius, quòd ne ipsorũ quidem Atheniensium, sed alieni imperij viribus dimicet: & pugnaturus periculo regis, victurus præmio

Persici reges adorantur, quod προσκυνεῖν vocat Plut.

Ducum cõmendatio.

Conon exemplum amoris & pietatis erga patriam.

mio patriæ gloriamq; diuersis artibus quàm priores ciuitatis suæ duces consecuturus. Quippe illos vincendo Persas patriam defendisse: Persas victores faciendo, restituturum patriam esse. Porrò Lysander præter coniunctionem Agesilai, etiam virtutum æmulator erat, contendebátq; ne arcbus gestis eius, & gloriæ splendore decederet, néue tot bellis ac seculis quæsitũ imperium, breuissimi momenti culpa subuerteret. Eadem militum & omnium regum cura erat, quos maior solicitudo cruciabat, non tam ne ipsi quæsitas opes amitterent, quàm vt pristinas Athenienses reciperent. Sed quantò maius prælium fuit, tantò & clarior victoria Cononis. Victi Lacedæmonij fugam capessunt, præsidia hostium Athenas deducuntur, populo restituta dignitate conditio seruilis eripitur: multæ quoque ciuitates recipiuntur. Hoc initium Athenienſibus resumendæ potentiæ & Lacedæmoniis habẽdæ finis fuit. Namq; veluti cum imperio etiam virtutem perdidissent, contemni à finitimis cœpere. Primi igitur Thebani, auxiliãtibus Athenienſibus, bellum his intulêre, quæ ciuitas ex infinitis incrementis, virtute Epaminondæ ducis, ad spem imperij Græciæ erecta est. Fit itaque terreſtre prælium eadem Lacedæmoniorũ fortuna qua pugnatum aduersus Conona, nauali prælio fuerat. In eo bello Lysander, quo duce Athenienſes victi à Lacedæmoniis fuerant, interficitur. Pausanias quoque alter dux Lacedæmoniorum

Lysander.

Athenienſibus, victis Lacedæmonijs, pristina restituitur dignitas.

Græcorum conspiratio aduersus Lacedæmonios

Lysandri ira tos.

niorum proditionis accusatus, in exilium abijt. Igitur Thebani potiti victoria, vniuersum exercitum ad vrbem Lacedæmoniorum ducũt, facilem expugnationem rati, quoniam deserti à socijs omnibus erant: quod metuentes Lacedæmonij regem suum Agesilaum ex Asia, qui ibi magnas res gerebat, ad defensionẽ patriæ accersunt. Occiso enim Lysandro, nullius alterius fiduciam ducis habebãt. Cuius quoniam serus aduentus erat, cõscripto exercitu, obuiam hosti procedunt. Sed victis aduersus paulò antè victores, nec animi, neq; vires pares fuere. Prima igitur congressione fundũtur. Deletis iam suorum copijs, superuenit rex Agesilaus, qui restituto prælio non difficulter, recenti & multis expeditionibus indurato milite, hostibus victoriam eripuit, ipse tamen grauiter sauciatur. Quibus rebus cognitis, Athenienses verentes, ne iterum Lacedæmoniis victoribus in pristinam sortem seruitutis redigerentur, exercitũ cõtrahunt, eúmq; in auxilium Bœotiorum per Iphicratem, viginti quidem annos natum, sed magnæ indolis iuuenem, duci iubent. Huius adolescentis supra ætatem virtus admirabilis fuit, nec vnquã ante eum Athenienses inter tot tantósque duces, aut spei maioris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt, in quo non imperatoriæ tantùm, verumetiam oratoriæ artes fuere. Conon quoque audito reditu Agesilai, & ipse ex Asia ad populandos Lacedæmoniorum agros reuertitur: atque ita

Agesilaus reuocatur.

Iphicrates, imperatoris egregij exemplum.

Conon in patriam reditus.

ita vndique belli formidine circunſtrepẽte, clauſi Spartani ad ſummam deſperationem redigũtur.

Patriam reficit Conon.

Sed Conon, vaſtatis hoſtium terris, Athenas pergit: vbi magno ciuiũ gaudio exceptus, plus tamen triſtitiæ ipſe & exincenſa, & diruta à Lacedæmoniis patria, quàm lætitiæ ex recuperata poſt tãtum temporis, cepit. Itaque, quæ incenſa fuerant, prædarũ ſumptu & exercitu Perſarum reſtituit: quæ diruta fuerant, reficit. Fatum illud Athenarum fuit, vt antè à Perſis crematæ, manubijs eorum: & nunc à Lacedæmoniis dirutæ, ex ſpoliis Lacedæmoniorum reſtituerentur: verſa quoq; vice, nunc haberent ſocios, quos tunc hoſtes habuerunt: & hoſtes nunc paterentur, cum quibus iuncti tunc arctiſſimis ſocietatis vinculis fuerãt. Dũ hæc aguntur, Artaxerxes rex Perſarum legatos in Græciam mittit, per quos iubet omnes ab armis diſcedere: qui aliter feciſſet, eum ſe pro hoſte habiturum: ciuitatibus libertatem, ſuáq; omnia reſtituit: quod non Græciæ laboribus, aſſiduiſque bellorum inter ciues odijs conſulens, fecit: ſed ne occupato ſibi Ægyptio bello, quod propter auxilia, aduerſus præfectos ſuos Lacedæmonijs miſſa, ſuſceperat, exercitus ſui in Græcia detinerẽtur. Feſſi igitur tot bellis Græci, cupidè paruêre. Hic annus nõ eò tantùm inſignis fuit, quòd repẽtè pax in tota Græcia facta eſt, ſed etiam eò quòd eodem tempore vrbs Romana à Gallis capta eſt. Sed Lacedæmonij ſecuri, inſidianter abſentiam Arcadum ſpeculati,

Epiphonema.

Roma quo tempore à Gallis capta

ſpeculati, caſtellum eorum expugnant, occupatóq; præſidium imponunt. Itaque armato inſtructóque exercitu, Arcades adhibitis in auxilium Thebanis, amiſſa bello repetũt. In eo prælio Archidamus dux Lacedæmoniorum vulneratur: qui cùm cædi ſuos iam, vt victos, videret, per præconem corpora interfectorum ad ſepulturam poſcit. Hoc eſt enim ſignum apud Græcos victoriæ traditæ. Qua confeſſione contenti Thebani, ſignum parcendi dedere. * Poſt paucis diebus, neutris quicquam hoſtile facientibus, cùm quaſi cõſenſu tacito, inducię eſſent, Lacedæmonijs alia bella aduerſus finitimos gerentibus, Thebani, Epaminonda duce, occupandæ vrbis eorum ſpem ceperunt. Igitur principio noctis, taciti Lacedæmona proficiſcuntur. non tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe ſenex, & cætera imbellis ætas, cùm aduentum hoſtium præſenſiſſent, in ipſis portarum angustiis armati occurrũt: & aduerſus quindecim millia militum, non amplius centum iam effœtæ ætatis viri, pugnæ ſe offerunt: Tantum animorum viriúmq; patriæ, & penatum conſpectus ſubminiſtrat: * tantóque præſentia, quàm recordatione ſui maiores ſpiritu largiuntur. Nam vt viderunt intra quæ, & pro quibus ſtarent, aut moriendum cenſuerunt. Pauci igitur ſuſtinuere ſenes aciem, cui par ante diem vniuerſa iuuentus eſſe non potuit. In eo prælio duos duces hoſtium cecidere: cùm interim Ageſilai aduẽtus nuntiatur, Thebani receſſere, nec bellum diu

* Paucis deinde pòſt diebus.

Spartanorum ſenum virtus.

Epiphonema.

* támque præſentiæ, quàm recordationes ſuorum maiorum ſpiritus.

Pugna apud Mantineam Cic. lib. 5. epist.

diu dilatum. Siquidem Spartanorum iuuẽtus, senum virtute & gloria incensa, teneri non potuit, quin ex continenti acie decerneret, cùm victoria Thebanorum esset. Et Epaminondas dum non ducis tantùm, verumetiam fortissimi militis officio fungitur, grauiter vulneratur. Quo audito his ex dolore metus, & illis ex gaudio stupor inijcitur, atq; ita veluti ex placito consensu à prælio disceditur. Post paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoque reipub. ceciderunt. Nam sicuti telo, si primam aciem perfregeris, reliquo ferro vim nocendi sustuleris: sic illo, velut mucrone teli ablato duce Thebanorum, reipublicæ vires hebetatæ sunt, vt non tam illum amisisse, quàm cum illo interiisse omnes viderentur. Nam neque ante hũc ducem vllum memorabile bellum gessere, nec postea virtutibus sed cladibus insignes fuere, vt manifestum sit, patriæ gloriam & natã, & extinctam cum eo fuisse. Fuit autem incertũ, vir melior, an dux esset: nam & imperium non sibi semper, sed patriæ quæsiuit & pecuniæ adeò parcus fuit, vt sumptus funeri defuerint. Gloriæ quoque non cupidior, quàm pecuniæ: quippe recusanti omnia imperia ingesta sunt. Honoresq; ita gessit, vt ornamentũ nõ accipere, sed dare ipsi dignitati videretur. Iam literarum studium, iam philosophiæ doctrina tanta, vt mirabile videretur, vnde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato. Neque ab hoc vitæ proposito mortis ratio dissensit.

Thebanam rempub. comparat amentatæ hastæ.

Vnus homo pluris quam vniuersa ciuitas. Prob.

Epaminondæ commendatio.

Cic. Tusc. 1.

dissensit. Nam, vt relatus in castra semianimis, vocem spiritúmq; collegit, id vnum à circunstantibus requisiuit, Num cadēti sibi scutum ademisset hostis? quod vt seruatum audiuit, allatum velut laborum, gloriæq; socium osculatus est. Iterū quæsiuit, Vtri vicissent, vt audiuit Thebanos, Bene habere se rem, dixit, atq; ita, velut gratulabūdus patriæ, expirauit. Huius morte etiam Atheniensium virtus intercidit: siquidem amisso, cui æmulari consueuerant, in segnitiem, torporémque resolati, non, vt olim, in classem exercitúsq; sed in dies festos, apparatúsque ludorum reditus publicos effundunt, & cum* autoribus nobilissimis, poëtisq; theatra celebrant, frequentius scenam quam castra visentes: versificatores, oratoresq; meliores, quàm duces laudātes. Tunc vectigal publicū, quo antè milites & remiges alebantur, cum vrbano populo diuidi cœptum est. Quibus rebus effectum est, vt inter otia Græcorum, sordidum & obscurum antea, Macedonum nomen emergeret. Et Philippus obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidarum virtutibus eruditus: regnum Macedoniæ, Græciæ, & Asia ceruicibus, veluti iugum seruitutis, imponeret.

Simile est quod Liuius de Philopœmene narrat

Atheniensium vtrtus Epaminondæ morte eneruata.

* actoribus Ludi Athenis instituti.

Ab Alexandro fratre datus. Orasius.

IVSTINI LIBER VII.

MAcedonia antè nomine Emathionis regis, cuius prima virtutis experimenta in illis locis

An. 300. ab Vrbe condita.

cis extãt, Emathia cognominata est. Huius sicuti incrementa modica, ita termini perãgusti fuere, Populus Pelasgi, & regio Bœotia dicebatur. Sed postea virtute regum, & gentis industria, subactis primò finitimis, mox populis, nationibusque, imperium vsq; ad extremos Orientis terminos prolatum est. In regione Pæoniæ, quæ nũc portio est Macedoniæ, regnasse fertur Telegonus, pater Astriopæi, cuius Troiana bello inter clarissimos vindices vrbis, nomen accepimus. Ex alio latere in Europa, Europus nomine regnum tenuit. Sed & * Caranus cum magna multitudine Græcorum, sedes in Macedonia responso oraculi iussus quærere, cùm in Emathiam venisset, vrbem Edyssam, non sentientibus oppidanis, propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem caprarũ imbrem fugiẽtium, secutus, occupauit: reuocatúsque in memoriam oraculi, quo iussus erat, ducibus capris imperium quærere, regni sedem statuit: religioseq; posteà obseruauit, quocúnq; agmen moueret, ante signa easdem capras habere, cœptorum duces habiturus, quas regni habuerat autores. Vrbem Edyssam ob memoriam muneris Ægeã, populum Ægeades, vocauit. Pulso deinde Mida (nam is quoq; portionem Macedoniæ tenuit) aliisq; regibus pulsis, in locũ omnium solus succesit primúsque adunatis gentibus variorum populorũ veluti vnum corpus Macedoniæ fecit, crescentiq; regno, valida incremẽtorum fundamenta constituit.

Tyrocinia, ntelligit.

i De regibus Macedonum Herod. lib. 7

* Cranaus habet Eusebius.

Ridiculum Carani stratagema.

tuit. Post hunc Perdicas regnauit, cuius vita illustris, & mortis postrema veluti ex oraculo præcepta memorabilia fuere. Siquidem senex moriēs * Argæo filio monstrauit locum, quo condi vellet, ibiq; non sua tantùm, sed etiam succedētium sibi in regnum ossa poni iussit: præfatus, quoad ibi condita posterorum reliquiæ forēt, regnum in familia mansurum: creduntq; hac superstitione extinctā in Alexandro stirpem, quia locum sepulturæ mutauerit. Argæus moderatè, & cum amore populi administrato regno successorem filium Philippum reliquit, qui immatura morte raptus, * Europum paruulum admodum instituit hæredem. Sed Macedonibus assidua certamina cum Thracibus & Illyrijs fuêre: quorū armis, veluti quotidiano exercitio, indurati, gloria bellicæ laudis finitimos terrebant. Igitur Illyrij infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur, qui prælio pulsi, rege suo in cunis prolato, & pugnæ ante aciem posito, acrius certamen repetiuerūt: tanquàm ideo victi fuissent antea, quòd bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent: futuri vel propterea victores, quòd ex superstitione animū vincendi ceperant: simul & miseratio eos infantis tenebat, quem si victi forent, captiuū de rege factui videbantur. Conserto itaq; prælio magna cæde Illyrios fudere, ostenderúntque hostibus suis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Huic Amyntas succedit, & propria virtute, &

* Archeo Perdicæ oraculum.

* Europem legit Euseb

Macedonibus bellica virtus vnde.

Macedones præsentia regis infantis, ad acrius prælium accenduntur.

Interfecto, vt Eusebius habet Alceta. Inter Pancratiſtes Plutar.

Alexandri filij egregia indole inſigniter clarus: cui Alexandro tanta omnium virtutum naturæ ornamẽta extitere, vt etiam Olympio certamine vario ludicrorum genere victor cõtenderit: Cum interim Darius rex Perſarum, turpi à Scythia fuga ſummotus, ne vbiq; deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabazam, ad ſubigendum Thraciam, cæteráque eius tractus regna: quibus pro ignobili momento erat acceſſura Macedonia. Qui breui tempore executo regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniæ miſſis, obſides in pignus futuræ pacis ſibi dari poſtulabat. Sed legati benignè excepti, inter epulas ebrietate creſcente rogant Amyntam, vt apparatui epularum adiyciatius familiaritatis adhibitis in cõuiuium, ſuum filijs & vxoribus & filiabus: id apud Perſas haberi pignus ac fœdus hoſpitij. Qui vt venerunt, petulantius Perſis eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexãder rogat patrem reſpectu ætatis ac granitatis ſuæ abire conuiuio, pollicitus ſe hoſpitum tentaturum iocos. Quo digreſſo mulieres quoque paulum è conuiuio euocat, cultius exornaturus, gratioreſq; reducturus. In quarum locum matronali exornatos habitu iuuenes ſupponit, eóſq; petulantiam legatorum ferro, quod ſub veſte gerebant, compeſcere iubet. Atque ita interfectis omnibus, ignarus rei Megabazus, cùm legati non redirent, mittit eo cum exercitus parte Bubarem, vt in bellum facile & mediocre,*

De Darij fuga Herod. lib. 4.

Alexandri factum in legatos Perſas.

* Malo, penſaturum, vel temperaturum.

*mediocre, dedignatus ipse ire, ne dehonestaretur prælio tam fœdæ gentis. Sed Bubares ante bellū, amore filiæ Amyntæ captus, omisso bello, nuptias facit, depositisque hostilibus animis, in affinitatis iura succedit. Post discessum à Macedonia Bubaris, Amyntas rex decedit, cuius filio & successori Alexandro cognatio Bubaris, nō Darij tantùm temporibus pacē præstitit, verumetiam Xerxem conciliauit, adeò vt cùm Græciam, veluti tēpestas quædam, occupasset, inter Olympum Hæmumq; montes totius regionis cum imperio donauerit, Sed nec virtute minus, quàm Persarum liberalitate regnum ampliauit. Per ordinem deinde successionis, regnum Macedoniæ ad Amyntam fratris eius * Menelai filium peruenit. Hic quoq; insignis industria, & omnibus imperatoriis virtutibus instructus fuit: qui ex Eurydice tres filios sustulit, Alexandrum, Perdiccam, & Philippum, Alexandri Magni Macedonis patrem, & filiam Euryonem. Ex Cygæa autem Archelaum, * Archideum, Menelaum, qui cum Illyriis, deinde cū Olynthiis s grauia bella gessit. Insidiis autem Eurydices vxoris, quæ nuptias generi pacta, occidendum virum, regnúmq; adultero tradendū susceperat, occupatus fuisset, ni filia pellicatum matris & sceleris consilia prodidisset. Functus itaque tot periculis, senex decessit, regno maximo ex filiis. Alexandro tradito. Igitur Alexander inter prima initia regni, bellum ab Illyriis pacta mercede, &*

Filiæ nomen erat Cygæa.

Xerxis in Alexandrum liberalitas.

* Archelai, Euseb.us.

* Arideum, legūt Euseb & Oros.

Eurydices scelus.

Philippus obses bis datus Thebanis,

Philippo fratre dato obside, redemit. Interiecto quoq; tempore per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat: quæ res Philippo maxima incremẽta egregiæ indoli dedit: Siquidem triennio Thebis obses habitus, prima pueritiæ rudimenta, in vrbe seueritatis antiquæ, & in

Exemplum crudelitatis & impietatis maternæ erga liberos.

domo Epaminondæ, summi & Philosophi & Imperatoris, deposuit. Nec multò post Alexander insidiis Euridices matris appetitus occumbit, cui Amyntas in scelere deprehensæ, propter communes liberos, ignarus eisdem quandoque exitiosam

Epiphonema.

fore pepercerat. Frater quoque eius Perdica pari insidiarum fraude decipitur. Indignũ prorsus, libidinis causa liberos à matre vita priuatos, quam scelerum suorum suppliciis liberorum cõtemplatio vindicauerat. Perdicæ hæc indignior cædes videbatur, quòd ei apud matrem misericordiam, nec parvulus quidem filius, conciliauerat. Itaq; Phi-

Philippi post adeptum imperium gesta.

lippus diu non sc regem, sed tutorem pupilli egit. At vbi grauiora bella imminebãt, seruq; auxilium in expectatione infantis erat, compulsus à populo, regnum suscepit. Vt est ingressus imperium, magna de illo spes omnibus fuit, & propter vetera Macedoniæ fata, quæ cecinerant, vno ex Amyntæ filiis regnante florẽtissimum fore Macedoniæ statum: cui spei scelus matris hunc residuũ fecerat. Principio regni cùm hinc cædes fratrum indignè peremptorum, inde hostium multitudo; hinc insidiarum metus, inde inopia continui

belli

belli & exhausti regni immaturam ætatem tyronis vrgeret, belláque, veluti conspiratione quadam, ad opprimendam Macedoniam: multarum gentium ex diuersis locis vno tempore cõfluebant quoniam omnibus par esse non poterat, dispensanda ratus, alia interposita pactione componit, alia redimit facillimis quibusque aggressis: quorum victoria & militum trepidos animos firmaret, & contemptum sibi hostium demeret. Primùm illi cum Atheniensibus certamen fuit: quibus per insidias victis, metu belli grauioris, cùm interficere omnes posset, incolumes sine pretio dimisit. Post * hæc, bello in Illyrios translato, multa millia hostium cædit. Vrbem nobilissimam Larissam capit, hinc Thessaliam, non prædæ cupiditate, sed quòd exercitui suo robur Thessalorum equitum adiungere gestiebat, nihil minus quam bellum metuentem, improuisus expugnat: vnúmque corpus equitum pedestriumq; copiarum inuicti exercitus fecit. Quibus rebus feliciter prouenientibus, Olympiada * Neoptolemi regis Molossorum filiam, vxorem ducit, cõciliante nuptias fratre patruele, * altore virginis, * Arysba rege Molossorum, qui sororem Olympiadis Troadam in matrimonium habebat, quæ causa illi exitij malorumq; omnium fuit. Nam dum regni incrementa affinitate Philippi acquisiturum se sperat, proprio regno eodẽ priuatus, in exilio consenuit. His ita gestis, Philippus iam non contentus summouere bella, vltrò etiam

Primum bellum Philippi cum Atheniensibus.

* hos.

* Eurucba habet Orosius.

* tutore.

* Arymba.

etiam quietos lacessit. Cùm Methonum vrbem oppugnaret, in prætereuntem de muris sagitta iacta, dextrum oculum regis effodit. Quo vulnere nec segnior in bellum, nec iracundior aduersus hostes factus est, adeò vt interiectis diebus, pacem deprecantibus daret: nec moderatus tantùm, verumetiam mitis aduersus victos fuerit.

Exemplum moderationis in Philippo.

IVSTINI LIBER VIII.

Concordia paræ res crescunt, discordia magnæ dilabuntur.

GRæciæ ciuitates dum imperare singulæ cupiunt, imperium omnes perdiderunt. Quippe in mutuũ exitium sine modo ruentes ab omnibus victæ periere. Quid singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt. Siquidem Philippus rex Macedoniæ, veluti è specula quadam, libertati omnium insidiatus, dum contentiones ciuitatum alit, auxilium inferioribus ferẽdo, victos pariter victoresq; subire regiam seruitutem coëgit. Causa & origo huius mali Thebani fuere. Qui cùm rerum potirentur, secundam fortunam imbecillo animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenses quasi parua supplicia cædibus & rapinis luissent, apud commune Græciæ concilium superbè accusauerunt. Lacedæmoniis crimini datum, quòd arcem Thebanam inducarum tempore occupassent. Phocensibus, quòd Bœetiã depopulati essent: prorsus quasi post arma & bellum, locum legibus reliquissent. Cùm iudicium arbitrio victorum exerceretur,

ceretur, tanta pecunia damnantur, quanta exolui non posset. Igitur Phocenses quum agris, liberis, coniugibusq; priuarentur, desperatis rebus, Philomelo quodam duce, velut deo iratscentes, templũ ipsum Apollinis Delphis occupauere. Inde auro, & pecunia diuites, conducto mercenario milite, bellum Thebanis intulerunt. Factumq; Phocensium, tametsi omnes execrarentur, propter sacrilegium, plus tamen inuidiæ Thebanis, à quibus ad hanc necessitatẽ compulsi fuerant, quàm ipsis intulit. Itaque auxilia his & ab Athenienſibus, & á Lacedæmoniis missa Prima igitur congressione * Philomelus Thebanos castris exuit. Sequenti prælio primus inter confertissimos dimicans cecidit, & sacrilegij pœnas impio sanguine luit. In huius locum dux * Oenomanus creatur. Aduersus quem Thebani Thessalique non ex ciuibus suis, ne victoris potentiam ferre non possent, sed Philippum Macedoniæ regem, ducem eligunt, & externæ dominationi, quam in suis timuerunt, sponte succedunt. Igitur Philippus quasi sacrilegii, non Thebanorũ vltor esset, omnes milites coronas laureas sumere iubet, atq; ita veluti deo duce, in prælium pergit. Phocenses insignibus dei conspectis, conscientia delictorum territi, abiectis armis fugã capessunt, pœnásque violatæ religionis & cædibus suis pendunt. Incredibile quantã ea res apud omnes nationes Philippo gloriam dedit. Illum vindicem sacrilegij, illum vltorem religionum: quod orbis

Vide Diodorum in Philippo.

Philomenes

* Onomarchus, quidam, Oenomaus.

Stultum & imprudens Thebanorũ consilium in eligendo externo duce.

Philippi consilium de laureis coronis.

Impietas punita.

orbis viribus expiari debuit, solũ quipiacula exigeret extitisse dignum. Itaq; diis proximus habetur, per quem deorum maiestas vindicata sit.

Athenienses Thermophylas occupant

Sed Athenienses audito belli euentu, ne in Graciã Philippus transiret, angustias Thermopylarum pari ratione sicut anteà aduenientibus Persis, occupauere: sed nequaquam simili aut virtute, aut causa. Siquidem tunc pro libertate Graciæ, nunc pro sacrilegio publico: tunc a rapina hostium templa vindicaturi, nunc aduersus vindices templorũ raptores defensuri: agunt q; se propugnatores sceleris, cuius turpe erat alios vindices fuisse: immemores prorsus, quod indubijs rebus suis, illo Deo, etiam consiliorum autore, vsi fuerãt: quod illo duce tot bella victores inierant, tot vrbes auspicato condiderant, tãtum imperium terra mariq; quæsierant: quod nihil sine maiestate numinis eius aut priuatæ vnquam, aut publicæ rei gesserãt. Tãtum

Epiphonema.

facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus institutis q; formata, vt quid vnde posthac succensere iure barbaris possint, non haberent. Sed nec Philippus melioris fidei aduersus socios fuit: quippe veluti timens, ne ab hostibus

Perfidiæ & impietatis exemplum in Philippo.

sacrilegij scelere vinceretur, ciuitates quarũ paulò antè dux fuerat, quæ sub auspicijs eius militauerãt, quæ gratulatæ illi: sibiq; victorã nactæ fuerãt, hostiliter occupatas diripuit. Coniuges liberosque omnium sub corona vendidit, non deorum immortalium templis, non ædibus sacris, non diis,

Hæc egit ann. 25 tanquam iratus diis. Oros.

pena-

penatibus publicis priuatisque, adquos paulò antè ingressus hospitaliter fuerat, pepercit prorsus vt non tã sacrilegij vltor extitisse, quàm sacrilegiorum licentiam quæsisse videretur. Inde veluti rebus egregiè gestis, in Cappadociam traijcit: vbi bello pari perfidia gesto, captisque perdomitum & occisis finitimis regibus, vniuersam prouinciam imperio Macedoniæ adiungit. Deinde ad abolendam inuidiæ famam, qua insignis præter cæteros tunc temporis habebatur, per regna mittit, & opulentissimas ciuitates, & phana ac templa, qui opinionem sererent, regem Philippiũ magna pecunia locare, & muros per ciuitates, & phana & templa facienda, & vt per præcones susceptores solicitarentur. Qui cùm in Macedoniã venissent, varijs dilationibus frustrati, vim regiæ maiestatis timentes, taciti proficiscebantur. Post hæc Olynthios aggreditur. Receperãt enim permisericordiam post cædẽ vnius, duos fratres eius, quos Philippus ex nouerca genitos, veluti participes regni interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam vrbem antiquam & nobilem excindit, & fratres olim destinato supplicio tradit, prædaq; ingenti pariter & parricidij voto fruitur. Inde, quasi omnia quæ agitasset* animo, ei licerent, auraria in Thessalia, argenti metalla præsermittuntur, piraticam quoque exercere instituit. His itaq; gestis, Byte euenit, vt cum fratres duo reges Thraciæ, nõ contemplatione iniustitiæ eius, sed inuicẽ metuentes, ne

Veteratoris exemplum.

Bellum Olynthiacum.

* omnino.

Philippi iniustitia.

ne alterius viribus accederet, disceptationũ suarum iudicem eligerẽt. Sed Philippus more ingenij sui, ad iudicium, veluti ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu superuenit, regno vtrunque non iudicis more, sed fraude latronis ac scelere spoliauit: Dum hæc aguntur, legati Athenienſium petentes pacem adeum venerunt. Quibus auditis, & ipse legatos Athenas cum pacis conditionibus misit, ibiq; ex commodo vtrorumq; pax facta. Ex cæteris quoque Græciæ ciuitatibus, non pacis amore, sed belli metu legationes venere. Siquidem crudescente ira, *Thessali, Bœotijq; orant, vt professum aduersus Phocenses ducẽ, Græciæ exhibeat, tanto odio Phocensium ardentes, vt obliti cladium suarum, perire ipsi, quàm non perdere eos præoptarẽt: expertamq; Philippi crudelitatem pati, quàm parcere hostibus suis mallent. Contrà Phocensium legati adhibitis Lacedæmonijs, & Athenienſibus, bellum deprecabantur: cuius ab eo dilationem ter iam emerant. Fœdũ prorsus miserandúmq; spectaculum, Græciam etiam nunc & viribus, & dignitate orbis terrarũ principem, regum certè gentiumq; semper victricem, & multarum adhuc vrbiũ dominam, alienis excubare sedibus: aut rogantem bellum, aut deprecantem, in alterius ope omnem spem posuisse: orbis terrarum vindices eousque discordia sua, ciuilibusque bellis redactos, vt adulentur vltro sordidã paulò antè cliẽtelæ suæ partem: & hoc potissimùm facere

Etiam vita spoliatos. Oros. scribit.

* Thebani.

Legati Phocensium. Epiphonema à rei magnitudine.

facere Thebanos, Lacedæmoniósque anteà inter se * imperij nunc Græciæ imperantis æmulos. Philippus inter hæc, vendicatione gloriæ suæ, tãtarum vrbium fastigium agitat, atq; vtros potius dignetur, æstimat. Secretò igitur auditis vtriusque legationibus, his veniam belli pollicetur, iureiurando adactis, responsum nemini prodituros: illis contrà venturum se, auxiliúmque laturum. Vtrosque vetat parare bellum, aut metuere. Sic variato responso, securis omnibus, Thermopylarũ angustias occupat. Tunc primum Phocenses, se captos fraude Philippi animaduertentes, trepidi ad arma cõfugiunt. Sed neq; spatium erat instruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia, & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur necessitate, pacta salute, sededunt. Sed pactio eius fidei fuit, cuius anteà fuerat deprecati belli promissio. Igitur cæduntur passim, rapiuntúrque: non liberi parentibus, non coniuges maritis, non Deorum simulacra templis suis relinquuntur. Vnum tantùm miseris solatium fuit, quòd cùm Philippus portione prædæ socios fraudasset, nihil rerum suarum apud inimicos viderũt. Reuersus in regnum, vt pecora, pastores nunc in hybernos, nunc in æstiuos saltus traijciũt, sic ille populos & vrbes: vt illi vel replenda, vel derelinquenda quæque loca videbantur, ad libidinem suam transfert. Miseranda vbiq; facies, & excidio similis erat. Non quidem pauor ille hostilis, nec discursus per vrbem militum

*imperium

Philip. fraus & perfidia.

Phocensium calamitas.

militum erat, non tumultus armorũ, non bonorũ atque hominum rapina: sed tacitus mœror & luctus, verentibus ne ipsæ lacrymæ pro contumacia haberentur. Crescit dissimulatione ipsa dolor, hoc altius dimissus, quò minus profiteri licet. Nunc sepulcra maiorum, nunc veteres penates, nũc tecta, in quibus geniti erant, in quibúsq; genuerant, considerabant: miserantes nunc vicem suam, quòd in eam diem vixissent: nunc filiorum, quòd non post eam diem nati essent. Alios populos in finibus ipsis hostibus opponit: alios in extremis regni terminis statuit, quosdam bello captos in supplementis vrbium diuidit. Atque ita ex multis gentibus nationibúsq; vnum regnum populúmque constituit. Compositis ordinatísque Macedoniæ rebus, Dardanos, cæterósque finitimos fraude captos expugnat. Sed nec à proximis manus abstinet. Siquidem Arymbam regem Epiri, vxori suæ Olympiadi arctissima cognatione iunctum pellere regno statuit: atque Alexandrum priuignum eius, vxoris Olympiadis fratrem, puerũ honestæ pulchritudinis, in Macedoniam, nomine sororis, accersit omniq; studio solicitatum, in spem regni, simulato amore, ad stupri consuetudinem perpulit, maiore in eo obsequia habiturus, siue conscientiæ pudore, siue regni beneficio. Igitur cùm ad viginti annos peruenisset, ereptum Arymbæ regnum puero admodũ tradit. scelestus in vtroque. Nam nec in eo ius cognationis seruauit, cui ademit regnum: & eum

γνώμη.

Πάθος.

Exemplum impietatis erga cognatos.

In mercedẽ perpetrati stupri. Orosius.

cui

cui dedit, impudicum fecit antè, quam regem.

IVSTINI LIBER IX.

IN Graciam Philippus cùm venisset, solicitatus paucarum ciuitatum direptione, & præda modicarum vrbium, quãtæ opes vniuersarum essent, animo prospiciens, bellum toti Græciæ inferre statuit. Ad cuius emolumentum egregiè pertinere ratus, si sibi Byzantium, nobilem & maritimam vrbem, receptaculum terra mariq; copijs suis futurum, in potestatem redegisset. Eandem claudentem sibi portas obsidione cinxit. Hæc nanq; vrbs condita primò à Pausania rege Spartanorum, & per VII. annos possessa fuit: Deinde, variante victoria, nunc Lacedæmoniorum, nunc Atheniensium iuris habita est. Quæ incerta possessio effecit, vt nemine quasi suam auxilijs iuuãte, libertatem constantius tueretur. Igitur Philippus longa obsidionis mora exhaustus, pecuniæ commercium de piratica mutuatur. Captis itaque centum septuaginta nauibus mercium, & distractis, ardelantẽ inopiã paululum recreauit. Deinde, ne vnius vrbis oppugnatione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortissimis, multas Chersonensium vrbes expugnat. Filium Alexandrum, decem & octo annos natum, vt sub militia patris tyrocinij rudimenta deponeret, ad se accersit. In Scythiam quoque prædandi causa profectus est, more negotiantium,*

* Constantinopolis deinde dicta. Orosius Byzantium à quo conditum.

Piraticam exercet Philippus.

Prima Alexandri militia

tiantium, impensas belli alio bello refecturus. Erat eò tempore rex Scytharum* Matthæas, qui cùm bello Istrianorum premeretur, auxilium à Philippo per Apollonienses petit, in successione eum regni Scythiæ adoptaturus: cùm interim Istrianorum rex decedens, & metu belli, & auxiliorum necessitate Scythas soluit. Itáque Matthæas remissis Macedonibus renuntiari Philippo iubet, neque auxilium eius se petisse, neque adoptionem mandasse. Nam neque vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent: neq; hæredē sibi incolumi filio deesse. His auditis Philippus, legatos ad Matthæam mittit, impensæ obsidionis portionem petentes, ne inopia bellum deserere cogatur. Quòd eò prōptius eum facere debere, quòd missis à se in auxilium eius militibus, ne sumptum quidem viæ, non modò officij pretia dederit. Matthæas inclementiam cœli & terræ sterilitatē causatus, quæ non patrimonijs ditet Scythas, sed vix alimenta exhibeat, respondit, Nullas sibi opes esse, quibus tātum regem expleat: & turpius putaret, paruo defungi, quàm totum abnuere: Scythas autem virtute animi & duritia corporis, non opibus censeri. Quibus derisus Philippus, soluta obsidione Byzantij, Scythica bella aggreditur, præmissis legatis, quò securiores faceret, qui nuntient Matthæe, dum Byzantium obsidet, nouisse statuam Herculis: ad quam in ostio Istri ponendam se venire, pacatum accessum ad religionem dei petens, amicus

* Etæas: Orosius legit.

Matthæas Scytharum rex.

Scythici belli causa & origo.

amicus ipse Scythis venturus. Ille, si voto fungi velit, statuam sibi mitti iubet, non modò vt ponatur, verumetiam, vt inuiolata maneat, pollicetur. Exercitum autem fines ingredi, negat se passurũ. Ac si inuitis Scythis statuam ponat, eo digresso, sublaturum, versurúmq; as statuæ in aculeos sagittarum. His vtrinque irritatis animis prælium committitur. Quum virtute, & * numero præstarent Scythæ, astutia Philippi vincuntur. Viginti millia puerorũ ac fœminarũ capta, pecoris magna vis, auri argentiq; nihil. Ea primùm fides inopiæ Scythicæ fuit. Viginti millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa. Sed reuertenti à Scythia, Tribali Philippo occurrunt: negant se transitum daturos, ni portionẽ accipiant prædæ. Hinc iurgium, & mox prælium: in quo ita in femore vulneratus est Philippus, vt per corpus eius equus interficeretur. Cùm omnes occisum putarent, præda amissa est. Ita Scythica velut deuota spolia penè luctuosa Macedonibus fuere. Vbi verò ex vulnere primùm cõualuit, diu dissimulatum bellum Athenienſibus infert. Quorum causa Thebani se iunxere, ne victis metuentes Athenienſibus, veluti vicinum incendium belli ad se transiret. Facta igitur inter duas paulò antè infestissimas ciuitates societate, legationibus Graciam fatigant, communem hostem putant communibus viribus summouendum: Neque enim cessaturum Philippum, si prosperè prima succesſerint, niſi om-

Victoria Philippi de Scythis.

* animo.

Scythæ per bella, fœminis vti malũt, quoniam vrinam cursu non impedito reddunt. Plin. lib. 8.

Prælium cum Tribalis.

Bellum Athenienſibus cum Philippo illatum, de quo Diodorus.

nem Graciam domuerit. Motæ quædam ciuitates Athenienſibus ſe iungunt: quaſdam autem ad Philippum belli metus traxit. Prælio commiſſo, cùm Athenienſes longè maiore militum numero præſtarent, aſſiduis bellis indurata virtute Macedonum vincuntur, non tamen immemores priſtinæ gloriæ cecidere. Quippe aduerſis vulneribus omnes loca, quæ tuenda à ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt. Hic dies vniuerſa Græciæ & gloriam dominationis, & vetuſtiſſimã libertatem finiit. Huius victoriæ callidè diſſimulata lætitia eſt. Denique non ſolita ſacra Philippus illa die fecit, non in conuiuio riſit, non ludos inter epulas adhibuit, non coronas aut vnguenta ſumpſit: & quantũ in illo fuit, ita vicit, vt victorem nemo ſentiret. Sed nec regem ſe Græciæ, ſed ducem appellari iuſſit. Atq; ita inter tacitam lætitiam, & dolorem hoſtium temperauit, vt neque apud ſuos exultaſſe, neque apud victos inſultaſſe videretur. Athenienſibus, quos paſſus infeſtiſſimos fuerat, & captiuos gratis remiſit, & bello cõſumptorũ corpora ſepulturæ reddidit, reliquiáſq; funerum, vt ad ſepulcra maiorum deferrẽt, vltro hortatus eſt. Super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro, qui pacem cum his, amicitiámque iungeret, Athenas miſit. Thebanorum porrò non ſolùm captiuos, verumetiam interfectorũ ſepulturam vẽdidit. Principes ciuitatis alios ſecuri percuſſit, alios in exilium redegit, bonáq; omnium occupauit:

Philippi moderatio.

Hoc erat à mortuo tributum exigere.

occupauit: *pulsos deinde per iniuriam in patriam restituit. Ex horum numero CCC. exules iudices, rectoresque ciuitati dedit: Apud quos cùm potentissimi quique rei eius ipsius criminis postularentur, quòd per iniuriam se in exilium egissent, huius constãtia fuerunt, vt omnes se autores fatereꝫtur, meliúsque cum republica actum cùm damnati essent, quàm cùm restituti cõtenderent. Mira prorsus audacia: de iudicibus vitæ necisq; suæ quemadmodum possunt, sententiã ferunt, contemnúntq; absolutionem, quam dare inimici possunt. Et quoniam rebus nequeunt vlcisci, verbis vsurpant libertatem. Compositis in Græcia rebus, Philippus omnium ciuitatum legatos ad formãdum rerum præsentium statum, euocari Corinthum iubet. Ibi pacis legem vniuersa Græcia pro meritis singularum ciuitatum statuit, conciliúmq; omnium veluti vnum senatum ex omnibus elegit. Soli Lacedæmonij & legem, & regem contempserunt. seruitutem, non pacem rati, quæ non ipsis ciuitatibus conueniret, *sed à victore ferretur. Auxilia deinde singularum ciuitatum describuntur, siue adiuuandus ea manu rex, oppugnante aliquo foret, seu duce illo bellum inferẽdum: Neque enim dubium erat, imperium Persarum his apparatibus peti. Summa auxiliorum ducenta millia peditum fuere, & equitum quindecim millia. Extra hanc summam & Macedoniæ exercitus erat, & confinis domitarum gentium barbaries. Initio ve-*

* Pulsus à ciuibus in patriam restituit, legit Orosius. Liberi dicti exemplum.

Epiphonema.

Conuentus Græcorum in Corintho.

* Quid si legas, pro?

Apparatus bellicus in Persas.

tres duces in Asiam Persarum viris præmittit, Parmenionem, Amyntam, & Attalum, cuius sororem nuper, expulsa Alexandri matre Olympiade, propter stupri suspicionem, in matrimonium acceperat. Interea dum auxilia à Græcia coëunt, nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri, quem regē Epiri fecerat, celebrat. Dies erat pro magnitudine duorum regum, & collocantis filiam, & vxorem ducētis, apparatibus insignis. Sed nec ludorū magnificētia deerat: ad quorum spectaculū Philippus cùm sine custodibus, medius inter duos Alexandros, filium generúmq; * concederet, Pausanias nobilis ex Macedonibus, nemini suspectus adolescens, occupatum angustijs Philippum in transitu obtruncat: diémque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris facit. Hic Pausanias primis pubertatis annis stuprum per iniuriam passus ab Attalo fuerat: cuius indignitati hæc etiam fœditas accesserat. Nam perductum in conuiuio, solutúmque mero Attalus, non suæ tantùm, verùm & conuiuarum libidini, velut scortùm vile subiecerat, ludibriúmq; omnium inter coæquales reddiderat. Hanc rem agre ferens Pausanias, querelam Philippo sæpe detulerat. Cum varijs frustrationibus non sine risu deferretur, & honoratum insuper ducatu aduersariū cerneret, irā in ipsum Philippum vertit, vltionémque, quam aduersario non poterat, ab iniquo iudice exegit. Creditum est etiam immissum ab Olympiade matre Alexandri

Olympias ob stupri suspicionem pulsa.

* contenderet.

Philippus obtruncatur.

Philippus trucidatur à Pausania satellite ob Attali libidinem non punitum.

Diodorus 9 paulò aliter narrat.

dri fuisse, nec ipsum Alexandrum ignarũ paternæ cædis extitisse, Quippe non minus Olympiadẽ, repudium, & prælatam sibi Cleopatrã, quàm stuprum Pausaniæ doluisse. Alexandrum quoque regni æmulum fratrem ex nouerca susceptum timuisse, eóque actum, vt in cõuiuio antea primùm cum Attalo, mox cum ipso patre iurgaret, adeò vt etiam stricto gladio eum Philippus cõsectatus sit, ægreq; à filij cæde amicorũ precibus exoratus. Quamobrem Alexander ad auunculum se in Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorum contulerat, vixque reuocanti mitigatus est patri precibusque cognatorum ægrè redire compulsus. Olympias quoque fratrem suum Alexandrum, Epiri regem in bellum subornabat, peruicisset que, ni filiæ nuptijs pater generum occupasset. His stimulis irarum * vtrique Pausaniã de impunitate stupri sui querẽtem, ad tantum facinus impulisse credũtur. Olympias certè fugiẽti percussori, equos quoque præparatos habuit. Ipsa deinde audita regis nece, cùm titulo officij ad exequias eadem nocte cucurrisset, in cruce pendentis Pausaniæ capiti, eadem nocte qua venit, coronam auream imponit: quod nemo alius audere, nisi hæc, superstite Philippi filio, potuisset. Paucos deinde post dies, refixum corpus interfectoris super reliquias cremauit, & tumulum ei eodem fecit in loco parẽtariq; eidem quotannis, incussa populo superstitione, curauit. Post hæc Cleopatram, à qua pulsa Philippi ma-

Alexander cum matre suspectus de parricidio.

Plut. in Alexandro.

* vtique.

Olympiadis crudelitas.

matrimonio fuerat, in gremio eius prius filia interfecta, finire vitam suspendio coëgit: spectaculóque pendentis vltione potita est, ad quã per parricidium festinauerat. Nouissimè gladium illum, quo rex percussus est Apollini sub nomine Myrtalis consecrauit. Hoc enim nomen antè Olympiadis paruulæ fuit. Quæ omnia ita palàm facta sunt, vt timuisse videatur, ne facinus ab ea commissum, non probaretur. Decessit Philippus XL. & VII. annorum, cùm annis XXV: regnasset. Genuit ex Laryssaa saltatrice filium Arideum, qui post Alexandrum regnauit. Habuit & multos alios filios ex variis matrimonijs, regio more, susceptos, qui partim fato, partim ferro periere. Fuit rex armorũ, quàm conuiuiorum apparatibus studiosior, cui maxima opes erant instrumenta bellorum, diuitiarum quæstu, quàm custodia solertior. Itaq; inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo & perfidia pari iure dilecta, nulla apud eum turpis ratio vincendi, blandus pariter, & in gratia offensam simulare: insidiosus alloquio: qui plura promitteret, quàm præstaret: in seria & iocos artifex. Amicitias vtilitate non fide colebat, Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud vtrunq; gratiã quærere, solennis illi consuetudo. Inter hæc eloquẽtia, & insignis oratio acuminis & solertiæ plena, vt nec ornatui facilitas, nec facilitati mucntionum deesset ornatus. Huic Alexander successit, & virtute

Quo tempore decesserit & quandiu regnauit Philippus.

Philippi mores & ingenium.

Eiusdem eloquentia.

tute & vitijs patre maior. Itaque vincendi ratio vtrique diuersa. Hic aperta vi, ille artibus bella tractabat: Deceptis ille gaudere hostibus, hic palam fusis: Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior. Iram pater dissimulare plerumque & vincere, hic vbi exarsisset, nec dilatio vltionis, nec modus erat. Vini nimis vterq; auidus, sed ebrietatis diuersa vitia. Patri mos erat & de conuiuio in hostem procurrere, manum cõserere, periculis se temerè offerre: Alexander non in hostem, sed in suos saeuiebat. Quamobrem Philippum sæpe vulneratum prælia remisere: hic amicorum interfector cõuiuio frequẽter excessit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat. Amari, pater malle, hic metui Literarũ cultus vtrique similis. Solertiæ pater maioris, hic fidei. Verbis atq; oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promptior, & honestior: ille nec sociis abstinebat. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis imperij fundamenta pater *fecit, operis totius gloriam filius consummauit. Comparatio Philippi & Alexandri. *iecit,

IVSTINI LIBER X.

ARtaxerxi regi Persarum ex pellicibus CXV. filij fuere, sed tres tantùm iusto matrimonio suscepti, Darius, Ariarates, & Ochus. Ex his Darium contra morem Persarum, apud quos rex Quarum CLX. habuit. Plut.

non nisi morte mutatur, per indulgentiam pater regem viuus fecit, nihil sibi ablatum existimans, quod in filium contulisset, syncerumq; gaudiũ ex procreatione capturum, si insignia maiestatis suæ viuus in filio conspexisset. Sed Darius post noua paterna pietatis exempla, interficiendi patris cõsilium cepit. Sceleratus fuisset, si solus parricidiũ cogitasset: tanto sceleratior, quòd in societatẽ facinoris assumptos quinquaginta fratres fecit parricidas. Ostenti prorsus genus, vbi in tanto populo non solum sociari, verumetiam sileri parricidium potuit, vt ex L. liberis nemo inuẽtus sit quem aut paterna maiestas, aut veneratio senis, aut indulgentia patris, à tanta immanitate reuocaret. Adeóne vile paternũ nomen, apud tot numero filios fuit, vt quorum præsidio tutus etiam aduersus hostes esse debuerat, eorum insidijs circumuentus, tutior ab hostibus, quam à filijs fuerit? Causa parricidij sceleratior ipso parricidio fuit. Occiso quippe Cyro fraterno bello, cuius mẽtio supra habita est, Aspasiam pellicem eius rex Artaxerxes in matrimonium receperat. Hanc patrem * cedere sibi sicut regnum, Darius postulauerat: qui pro indulgentia suain liberos primò facturum se dixerat: mox pœnitentia ductus, vt honestè negaret, quod temere promiserat, Solis eã sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperãbatur. Hinc exacerbatus iuuenis, in iurgia primò patris erupit, mox facta cum fratribus coniura-

Agente Dario annum 30. Paternæ indulgentiæ exemplum.

Consilia interficiendi patris Othum agitasse per Atossam, scribit. Plut.

Epiphonema.

* credere.

Dianæ & Bataniæ, quam Anetim vocant, præfectam, Plut. scribit.

coniuratione, dū patri insidias parat, deprehensus cum socijs, pœnas parricidij, dijs paternæ maiestatis vltoribus, dedit. Coniuges quoq; omnium cum liberis, ne quod vestigium tanti sceleris extaret, interfectæ sunt. Post hæc Artaxerxes morbo ex dolore cōtracto, decedit, Rex quam pater felicior Hæreditas regni Ocho tradita, qui timens parem coniurationem, regiā cognatorum cæde & strage principū replet: nulla, non sanguinis, non sexus nō ætatis misericordia permotus: scilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. Atq; ita veluti purificato regno, bellum Armenijs infert. In eo cùm aduersus prouocatorem hostium Codomanus quidam cum omnium fauore processisset, hoste cæso, victoriā suis pariter, & propè amissam gloriam restituit. Ob hæc decora idem Codomanus præficitur Armenijs. Interiecto deinde tempore post mortē Ochi regis ob memoriam pristinæ virtutis rex à populo constituitur, Darij nomine, ne quid regiæ maiestatis deesset honoratus: bellúmque cum Alexandro Magno, diu variāte fortuna magna virtute gessit. Postremò victus ab Alexandro & à cognatis occisus, vitam pariter cum Persarum regno finiuit.

Natus annos 94.

Qui cognominatus est Artaxerxes. Euseb.

Codomanus ob suam virtutem, Persarum rex electus, & Darius dictus. Diodorus paulo aliter.

IVSTINI LIBER XI.

IN exercitu Philippi, sicuti variæ gentes erant, ita eo occiso diuersi motus animorū fuere. Alij quippe

An vrb condit. 526.

Tumultus post Philippi mortem in castris.

quippe iniusta seruitute oppressi, ad spem se libertatis erigebãt: alij tadio longinqua militia, remissam sibi expeditionem gaudebant: nonnulli facem nuptijs filiæ accensam, rogo patris subditam dolebant. Amicos quoque tam subita mutatione rerum, haud mediocris metus ceperat, reputantes nunc prouocatam Asiam, nũc Europam nondum perdomitam, nunc Illyrios, & Thracas, & Dardanos, cateráque barbaras gentes fidei dubiæ, & mentis infidæ. Qui omnes populi, si pariter deficiant, resisti nullo modo posse. His rebus, velut medela quædam, interuentus Alexandri fuit: qui pro concione, ita vulgus omne consolatus, hortatúsque pro tempore est, vt & metum timentibus demeret, & in spem sui omnes impelleret. Erat hic annos XX. natus: in qua ætate ita moderatè de se multa pollicitus est, vt appareret plura eum experimentis reseruáre. Macedonibus immunitatem cunctarũ rerum, præter militiæ vacationem dedit: quo facto tantum sibi fauorem omnium conciliauit, vt corpus hominis, non virtutẽ regis mutasse se dicerent. Prima illi cura paternarum exequiarum fuit: In quibus ante omnia, cædis cõscios ad tumulum patris occidi iussit, soli Alexandro Lyncistarum fratri pepercit, seruans in eo auspicium dignitatis suæ: Nam regem eum primus salutauerat, Æmulum quoque imperij Caranum fratrem ex nouerca susceptum, interfici curauit. Inter initia multas gẽtes rebellantes compescuit.

Alexandri ætas & indoles.

vltio paternæ cædis.

Caranus interficitur.

Orientes

Orientes nonullas seditiones extinxit. Quibus rebus erectus, tacito gradu in Græciam cõtendit: vbi exemplo patris Corinthum *euocatus, ciuitatibus dux in locum eius substituitur. Inchoatum deinde à patre Persicum bellum aggreditur, in cuius apparatu occupato, nuntiatur, Athenienses, Thebanos, & Lacedæmonios ab eo ad Persas defeciſſe, autoremq; eius defectionis magno auri põdere à Persis corruptum, Demosthenem oratorem extitiſſe, qui Macedonum deletas omnes cum rege copias à Triballis affirmauerit, producto in cõcionem autore, qui in eo prælio, in quo rex cecidérat, se quoque vulneratum diceret. Qua opinione mutatos omnium ferme ciuitatum animos esse, præsidia Macedonum obsideri. Quibus motibus occursurus, tanta celeritate instructo, paratóque exercitu Græciam oppressit, vt quem venire non senserant, videre se vix crederẽt. In transitu hortatus Thessalos fuerat, beneficiorúmque Philippi patris, maternaq; sua cum his ab Æacidarũ gẽte necessitudinis admonuerat. Cupidè hæc Thessalis audientibus, exemplo patris dux vnuersæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia, reditúsque suos ei tradiderant. Sed Athenienses, sicuti primi defecerunt, ita primi pœnitere cœperunt, cõemptum hostis in admirationem conuertentes puritiamq; Alexandri spretam anteà supra virtutem veterum ducum extollentes. Missis itaq; legatis bellum deprecantur. Quibus auditis, & grauiter

*euocatis ciuit.

Demosthenes huius defectionis autor.

Alexandri celeritas.

Demosthenes Alexandrum puerum vocabat.

incre-

increpatis, Alexander bellum remisit. Inde Thebas exercitum conuertit, eadem indulgẽtia vsurus, si parem pœnitentiam inuenisset. Sed Thebani armis, non precibus, nec deprecatione vsi sunt. Itaq; victi grauissima quaque supplicia miserrimæ captiuitatis experti sunt. Cùm in consilio de excidio vrbis deliberaretur, Phocenses, & Plataenses, & Thespienses, & Orchomenij, Alexandri socij, victoriæq; participes, excidium vrbium suarum, crudelitatemq; Thebanorum referebant, studia in Persas non præsentia tantùm, verumetiam & vetera aduersus Græciæ libertatem increpantes. Quamobrem * odium eos omnium populorum esse, vel ex eo manifestari posse, quod iureiurando se omnes obstrinxerint, vt victis Persis Thebas diruerent. Adijciunt & scelerum priorũ fabulas, quibus omnes scenas repleuerant, vt non præsenti tãtùm perfidia, verùm & vetere infamia inuisi forẽt. Tunc Eleadas vnus ex captiuis data potestate dicẽdi, non à rege se defeciſſe, quem interfectum audierint, sed à regis hæredibus: quicquid in eo sit admissum, crudelitatis, non perfidiæ culpam esse, cuius tamen iam magna se supplicia pependisse. Deleta iuuentute, nunc senum fœminarúmque sicuti infirmum, ita innoxium, restare vulgus, ipsumq; stupris contumeliisq; ita vexatũ esse, vt nihil amarius vnquam sint passi: nec iam prò ciuibus se, qui tam pauci remanserint, orare: sed pro innoxio patriæ solo, & pro vrbe, quæ nõ viros

Vincuntur Thebani ab Alexandro.

* odio. Græcorum in Thebanos odium.

Eleadæ ad Alexandrum oratio.

ros tantùm, verumetiam deos genuerit. Priuata etiam regem superstitione deprecatur, genitiapud ipso Herculis, vnde originem gens Æacidarum trahat: actáque Thebis à patre eius Philippo pueritia, rogat, vrbi parcat, quæ maiores eius partim apud se genitos, deos adoret, partim educatos summæ maiestatis reges viderit. Sed potentior fuit ira, quàm preces. Itaque vrbs diruitur, agri inter victores diuiduntur, captiui sub corona venduntur, quorum pretium non ex mentium commodo, sed ex inimicorum odio extenditur. Miseranda res Athenienſibus visa. Itaq; portas refugiis profugorum contra interdictum regis aperuêre. Quã rem ita grauiter tulit Alexander, vt secunda legatione denuo bellum deprecantibus, ita demum remiſit, vt oratores & duces, quorum fiducia toties rebellent, sibi dedantur: paratíſq; Athenienſibus, ne cogãtur subire bellum, eò res deducta est, vt retentis oratoribus, duces in exilium agerẽtur qui ex continenti ad Darium profecti, non mediocre momentum Persarum viribus accessere. Proficiscens ad Persicum bellum, omnes nouercæ suæ cognatos, quos Philippus in excelsiorem dignitatis locũ prouehens imperiis præfecerat, interfecit, sed nec suis, qui apti regno videbãtur, pepercit, ne qua materia seditionis, procul se agente, in Macedonia remaneret: & reges stipendiarios conſpectioris ingenij, ad cõmilitium secum trahit, seniores ad tutelam regni relinquit. Adunato demde-

Exci lium Thebanorũ.

xxx M. numero vendidit: pepercit tamen Plindari stirpi. Plutar.

Vide Apologum de canibus, ouibus & lupo, apud Pluc.

Alexandri in cognatos crudelitas.

exercitu

exercitu naues onerat: vnde conspecta Asia, incredibili ardore mentis accensus, duodecim aras deorum in belli vota statuit. Patrimonium omne suum, quod in Macedonia, Europaque habebat, amicis diuidit, sibi Asiam sufficere præfatus. Priusquam vlla nauis littore excederet, hostias cædit, petens victoriam bello, quo toties à Persis petitæ Græciæ vltor relictus sit: quibus longa iam satis, & matura imperia contigisse, quorumq; tempus esset vices excipere melius acturos. Sed neque exercitus eius alia, quàm regis animorum præsumptio fuit. Quippe obliti omnes coniugum, liberorumque, & longinquæ à domo militiæ, Persicum aurum & totius Orientis opes, iam quasi suam prædam ducebant: nec belli periculorum, sed diuitiarum meminerant. Cùm delati in continentem essent, primus Alexander iaculum velut in hostilem terram iecit, armatúsq; de naui tripudianti similis prosiluit, atque ita hostias cædit, precatus, ne se regem illæ terræ inuitæ accipiãt.* Inibi quoque ad tumulos eorum, qui Troiano bello ceciderant parentauit. Inde hostem petens, milites a populatione Asiæ prohibuit, parcendum suis rebus præfatus, nec perdendaea quæ possessuri venerant. In exercitu eius fuere peditum XXX. duo millia, equitum quatuor millia quingenti, naues centum LXX XII. Hac tam parua manu vniuersum terrarum orbem vtrum sit admirabilius vicerit, an aggredi ausus fuerit, incertum est: cùm ad tam peri-

Ioui, Herculi, & Mineruæ sunt aræ sacratæ in ripa Priami. Q. Curtiur.

Hoc erat fecialium iure defügi- vide Macrob.

* In Ilio quoque.

Exercitus & militum Alexandri descriptio.

periculosum bellum exercitum legerit, nõ iuuenes robustos, nec primo flore ætatis, sed veteranos plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre, patruisque militauerant, elegit, vt non tam milites, quàm magistros militiæ electos putares. Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit, vt si principia castrorũ cerneres, senatum te alicuius priscæ repub. videre diceres. Itaque nemo in prælio fugã, sed victoriam cogitauit: nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Cõtrà rex Persarum Darius, fiducia virium nil astu agere, affirmans suis occulta consilia victoriæ furtiuæ nõ cõuenire, nec hostem à regni finibus arcere, sed intimum regnũ accipere: glorioſius ratus repellere bellum, quàm non admittere. Prima igitur congressio in campis Adrastijs fuit. In acie Persarum sexcenta millia militum fuere, quæ non minus arte Alexandri, quàm virtute Macedonum superata, terga verterunt. Magna itaque cædes Persarum fuit. De exercitu Alexandri nouem pedites, centum xx. equites cecidere, quos rex impensè ad cæterorum solatia humatos statuis equestribus donauit, cognatisque eorum immunitates dedit. Post victoriam maior pars Asiæ ad eum defecit. Gessit & plura bella cum præfectis Darij, quos iam nõ tam armis quàm terrore nominis sui vicit. Dum hæc agũtur, interim indicio captiui ad eum defertur, insidias ei ab Alexandro Lyncistarum genero Antipatris, qui præpositus Macedoniæ erat, parari:

Persarum exercitus x. millia equitum, perditum C. millia, vt referret Dido.

xxxii. pedites, D. sanctos, equites CL. interfectos. Q. Curtius scribit.

rari: Ob quam causam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. Post hæc * Gordin vrbem petit, quæ posita est inter Phrygiam maiorem & minorem: cuius vrbis potiunda non tam propter prædam cupido eum cepit, sed quòd audiuerat in ea vrbe in templo Iouis iugum plaustri Gordij positum, cuius nexum si quis soluisset, eum tota Asia regnatu rum, antiqua oracula ecciniſſe. Huius rei causa & origo illa fuit: Gordius cùm in his regionibus bobus conductis araret, aues eum omnes generis circumuolare cœperunt: profectus ad cõsulendos augures vicina vrbis, obuiam in porta habuit virginem eximiæ pulchritudinis: percunctatúsq; eam, quem potiſſimùm augurem consuleret: Illa audita causa consulendi, gnara artis ex disciplina parentum, regnum ei portendi, respondit: pollicetúrque se & matrimonij & spei sociam. Tam pulchra cõditio, prima regni felicitas videbatur. Post nuptias inter Phrygas orta seditio est. Consulentibus de fine discordiarum, oracula respondẽrũt, regi discordiis opus esse. Iteratò quærentibus de persona regis, iubanturieum regem obseruare, quem reuersi primũ in templum Iouis euntem plaustro reperiſſent. Obuius illis Gordius fuit. statimque eum regem cõsalutant: ille plaustrum, quo vehenti regnum delatum fuerat, in templo Iouis positum, maiestati consecrauit regiæ. Post hunc filius Mida regnauit, qui ab Orpheo sacrorum solennibus initiatus, Phry-

* Gordium

Gordij plaustrum.

Digressio de Gordij historia.

Mida.

Phrygiam religionibus implenit, quibus tutor omni vita, quàm armis fuit. Igitur Alexander capta vrbe cùm in templum Iouis veniſſet, iugum plauſtri requiſiuit: quo exhibito, cùm capita loramentorũ intra nodos abſcondita reperire non poſſet, violentius oraculo vſus, gladio loramenta cædit: atque ita reſolutis nexibus latentia in nodis capita inuenit. Hoc illi agenti nũtiatur, Darium cum ingenti exercitu aduentare. Itaq; timens angustias, magna celeritate Taurum tranſcẽdit, in qua feſtinatione quingenta ſtadia curſus fecit. Cùm Tarſum veniſſet, captus Cydni fluminis amœnitate, per mediam vrbem influentis, proiectis armis, plenus pulueris ac ſudoris, in præfrigidam nùdum vndam ſe proiecit. Tum repente tantus neruos eius occupauit rigor, vt intercluſa voce nõ ſpes modò remedij ſed nec dilatio periculi interueniret. Vnus erat ex medicis, nomine Philippus, qui ſolus remediũ polliceretur: ſed & ipſum Parmenionis pridie à Cappadocia miſſa epiſtolæ ſuſpectum faciebãt, qui gnarus infirmitatis Alexandri, ſcripſerat, à Philippo medico vt caueret: Nam corruptum illum à Dario ingenti pecunia eſſe. Tutius tamen eſt ratus, dubiæ ſ: fidei medici credere, quàm indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo, epiſtolas medico tradidit, atque ita inter bibendum oculos in vultum legentis intendit. Vt ſecurum cõſpexit, latior factus eſt, ſanatémq; quarta die recepit. Igitur Darius cum CCC.*

Redit adhiſtoriam.

Gordius ille nodus, abijt in prouerbium.

Alexandri celeritas in occupandis Pylis, de quibus Curtius.

* ignarus.

Darij copiæ ad iſſum.

millibus peditum, & centum millibus equitum in aciem procedit. Mouebat hæc multitudo hostiũ, respectu paucitatis suæ, Alexandrum: sed interdũ reputabat, quãtas res cum ista paucitate gessisset, quantósque populos fudisset. Itaque cùm spes metum vinceret, periculosius differre bellum ratus, ne desperatio suis cresceret, circumuectus suos, singulas gentes diuersa ratione alloquitur. Illyrios & Thracas opũ ac diuitiarum ostentatione, Græcos veterũ bellorum memoria, æterníque cum Persis odij accendebat. Macedones autem nunc Europæ victæ admonet, nunc Asiæ expetitæ, nec inuentas illis toto orbe pares vires glorˇatur. Cæterùm & laborum finem hunc, & gloriæ cumulum fore. Atque inter hæc identidem consistere aciem iubet, vt hac mora consuescãt oculis turbam hostium sustinere. Nec Darij segnis opera in ordinanda acie fuit. Quippe omissis ducum officijs ipsa omnia circũire, singulos hortari veteris gloriæ Persarum imperijq; perpetuæ à dijs immortalibus datæ possessionis admonere. Post hæc prælium ingentibus animis committitur. In eo vterq; rex vulneratur: tandiu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. Exinde cædes Persarum secuta est. Cæsa sunt peditum vnum & sexaginta millia, equitum decem millia, capta quadraginta millia. Ex Macedònibus cecidere pedestres CXXX. equites CL. In castris Persarum multum auri, cæterarúmq; opum inuentum. Inter captiuos castrorum

Oratio Alexandri ad milites.

Alexandri dextrum femur leuiter perstrictum Q. Curt.

strorum, mater, & vxor, eademque soror, & filiæ duæ Darij fuere. Ad quas visendas hortandásq; cùm Alexander venisset, conspectis armatis inuicem se complexæ, velut statim morituræ comploratione ediderunt. Prouolutæ deinde genibus Alexandri, non vitam, sed vt Darij corpus sepeliant, dilatione mortis deprecantur. Motus tanta mulierum pietate Alexander, & Darium viuere dixit, & timentibus mortis metum dimisit, eásq; haberi & salutari, vt reginas, præcepit. Filias quoq; non sordidius dignitate patris sperare matrimoniũ iussit. Post hæc opes Darij, diuitiarúmq; apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primùm luxuriosa conuiuia, & magnificentiam epularum sectari, tunc* Marsinem captiuam diligere, propter formæ pulchritudinem, cœpit. Aqua posteà susceptum puerum Herculem vocauit. Memor tamen adhuc Darium viuere, Parmenionem ad occupandam Persicam classem, aliósque amicos ad recipiendas Asiæ ciuitates misit: quæ statim, audita fama victoriæ ipsius, Darij præfectis cum auri magno pondere tradentibus se, in potestatem victorum venerunt. Tunc in Syriã proficiscitur: vbi obuios cùm insulis multos reges Orientis habuit. Ex his pro meritis singulorum alios in societatem recepit, aliis regnum ademit, suffectis in loca eorum nouis regibus. Insignis præter cæteros fuit* Abdolomius, rex ab Alexãdro Sidoniæ constitutus. Quẽ

Matri Darij nomen Sysigambi fuit.

* mortem,

Clementiæ & moderationis exemplum in Alexandro.

* Barsenem

Quæ circa Hierosolymam gesserit Alexander, refert Josephus.

* Abdolominus.

Alexander, cùm operam ablocare ad puteos exhauriendos, hortósque irrigandos solitus esset, miserè vitam exhibentẽ regem fecerat, spretis nobilibus, ne generis id, non dantis, beneficium putarent. Tyriorum ciuitas, cùm coronam auream magni ponderis per legatos in titulũ gratulationis Alexãdro misisset, gratè munere accepto, Tyrum se ire velle ad vota Herculis reddenda, dixit. Cùm legati rectius id eum in Tyro vetere & antiquiore templo facturum dicerent, inde deprecãtes eius introitum, ita exarsit, vt vrbi excidium minaretur: confestimque exercitu insulæ applicato, nõ minus animosis Tyrijs fiducia Carthaginiensium bello excipitur. Augebat enim Tyrijs animos Didonis exemplum, quæ Carthagine condita, tertiam partem orbis quæsisset, turpe ducentes si fœminis suis plus animi fuisset in imperio quærendo, quàm sibi in tuenda libertate. Amota igitur imbelli ætate Carthaginem, & accersitis mox auxilijs, nõ magno post tempore per proditionem capiuntur. Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciamq; sine certamine recepit. Ad Iouem deinde Hammonem pergit, consulturus & de euentu futurorum, & de origine sua. Namque mater eius Olympias confessa viro suo Philippo fuerat, Alexandrum non ex eo se, sed ex serpente ingentis magnitudinis concepisse. Denique Philippus vltimo propè vitæ suæ tempore filium suum nõ esse palàm prædicauerat. Qua ex causa Olympiada,

* exigentẽ.

Erat hæc extra vrbem in sede quam Palætyron vocant. Q. Curt. lib. 4.

Septimo pòst mense, quàm est cœpta oppugnari. Q. Curt.

piada, velut ſtupri compertam, repudio dimiſerat. Igitur Alexander cupiens originem diuinitatis acquirere, ſimul & matrem infamia liberare per præmiſſos ſubornat Antiſtites, vt Hammonis filium ſalutant. Ille lætus dei adoptione, hoc ſe patre cẽſeri iubet. Rogat deinde, an omnes interfectores patris ſui ſit vltus: eſpõdent patrem eius nec poſſe interfici, nec mori, regis Philippi peractã plenè vltionem eſſe. Tertiam interrogationem poſcenti, victoriam omnium bellorum poſſeſſionemq; terrarum dari reſpondent. Comitibus quoque ſuis reſponſum, vt Alexandrum pro Deo, non pro rege colerẽt. Hinc illi aucta inſolentia, miruſq; animo increuit tumor exempta comitate, quam & Græcorum literis, & Macedonum inſtitutis didicerat. Reuerſus ab Hammone* Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput eſſe Ægypti iubet. Darius cùm Babyloniam profugiſſet, per epiſtolas Alexandrum deprecatur, redimendarum ſibi captiuarum poteſtatem faciat, inque eam rem magnam pecuniam pollicetur. Sed Alexander in pretium captiuarum regnum omne, non pecuniam petit. Interiecto tempore aliæ epiſtolæ Darij Alexãdro reddũtur, quibus filia matrimonium & regni portio offertur. Sed Alexander ſua ſibi dari reſcripſit, iuſſitq; ſupplicem venire, & regni arbitria victori permittere. Tum ſpe pacis amiſſa, bellum Darius reparat CCCC. millibus peditum, & centum millibus equitum obuiã

Alexander Jouis filius appellatur.

Nam Iliadem, vnà cum pugione, ſemper ſub puluino habebat. Plutarch.

* Inter paludem & mare. Q. Curt.

vadit Alexandro. In itinere nuntiatur vxorem eius ex colliſione abiecti partus deceſſiſſe, eiúſque mortem illacrymatum Alexandrum, exequiaſq; benignè proſecutum, idq; eum non amoris, ſed humanitatis cauſa feciſſe. Nam ſemel eam tantùm Alexandro viſam eſſe, cùm matrem, paruulaſq; filias eius frequenter conſolaretur. Tunc Darius ſe ratus vere victum, cùm poſt tot prælia, & beneficiis ab hoſte ſuperaretur, gratúmque ſibi eſſe, ſi vincere nequeat, quòd à tali potiſſimùm vinceretur: ſcribit itaque & tertias epiſtolas, & gratias agit, quod nihil in ſuos hoſtile fecerit. Offert deinde maiorem partem regni vſque ad flumen Euphratem, & alteram filiam vxorem, pro reliquis captiuis triginta millia talentorum. Ad hoc Alexander gratiarum actionem ab hoſte ſuperuacaneam eſſe reſpondit, nec à ſe quicquam factum in hoſtis adulationẽ, nec quòd in dubios belli exitus, aut in leges pacis ſibi lenocinia quæreret: ſed animi magnitudine, qua didicerit aduerſus vires hoſtium, non aduerſus calamitates contendere: polliceturque ſe præſtaturum ea Dario, ſi ſecundus ſibi, non par haberi velit. Caterùm neq; mundum poſſe duobus ſolibus regi, neque orbem ſumma duo regna ſaluo ſtatu terrarũ habere. Proinde aut deditionem eadẽ die, aut in poſterã aciem paret, & nec polliceatur ſibi aliam, quàm ſit expertus victoriam. Poſtera die aciem producunt, cùm repẽte ante prælium confectum curis Alexandrum

Alexandri humanitas.

Ob hoc enim quis non velit enſe mori?

Alexandri magnanimitas.

Solibus duobus mundum regi non poſſe.

andrum somnus arripuit. Cùm ad pugnam solus rex deesset, à Parmenione agrè excitatus, quærē- tibus somni causas omnibus inter pericula, cùm etiā in otio semper parcior fuerit, magno se metu liberatum ait, somnumq́, sibi à repentina securitate datum, quòd liceat cum omnibus Darii copiis confligere, veritum se longam belli moram, si Persæ exercitum diuisissent. Ante prælium vtraque acies hostibus spectaculo fuit. Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem, armorumq́, pulchritudinem mirabantur: Persæ autem à tam paucis victa suorum tot millia stupebant. Sed nec duces circumire suos singulos cessabāt. Darius vix denis armatis singulos hostes, si diuisio fieret, euenire dicebat. Alexander Macedonas monebat, ne multitudine hostium, ne corporis magnitudine, vel coloris nouitate monerentur: tantùm meminisse iubet, cum iisdem se tertiò pugnare, nec meliores factos putarēt fuga, cum in aciem secum tam tristem memoriā cædium suarum, & tantum sanguinis de duobus præliis fusti ferrent: & quemadmodum Dario maiorem turbam hominum esse sic virium sibi. Hortatur, spernant illam aciem auro et argento fulgentē, in qua plus prædæ quàm periculi sit, cum victoria non ornamentorum decore, sed ferri virtute quæratur. Post hæc prælium committitur, Macedones in ferrum cum cōtemptu toties à se victi hostis ruebant, contrà Persæ mori quàm vinci præoptabāt.

Alexandri somnus.

Alexandri ad suos oratio.

Raro etiã vllo prælio tãtum sanguinis fusum est. Darius cùm vinci suos videret, voluit mori & ipse: sed à proximis fugere cõpulsus est. Suadentibus deinde quibusdam, vt pons Cydni fluminis ad iter hostium impediendum in tercluderetur, non ita saluti suæ velle consultum ait, vt tot millia sociorum hostibus obiciat, debere & alijs fugæ viã patêre, quæ patuerit sibi. Alexander autem periculosissima quæque aggrediebatur: & vbi confertissimos hostes acerrimè pugnare conspexisset, eò se semper ingerebat, periculosaq; sua esse, nõ militum volebat. Hoc prælio Asiæ imperium rapuit, quinto post acceptum regnũ anno, cuius felicitas tanta fuit, vt post hoc nemo rebellare etiam ausus sit, patienterq; Persæ post imperium tot annorum, iugum seruitutis acceperunt. Donatis refectisq; militibus, XXXIII. continuis diebus prædam cognoscit. In vrbe deinde clausa XL. millia talentorum inuenit. Expugnat & Persepolim caput Persici regni, vrbem multis annis illustrem, refertàmque orbis terrarum spolijs, quæ interitu eius primum apparuerunt. Inter hæc DCCC. admodum Græci occurrunt Alexandro, qui pœnam captiuitatis truncata parte corporum tulerãt, rogantes, vt sicut Græciam, se quoque ab hostis crudelitate vindicaret. Data potestate redeundi, agros recipere maluerunt, ne non tam gaudium parentibus, quàm detestandum sui conspectum reportarent. Interea Darius in gratiam victoris à cognatis

Alexandri virtus.

* periculaque.

XXXXIII. vt Orosius: alii XL.

Miserabile spectaculum

tis ſuis aureis compedibus, cateniſq; in vico Parthorum Tanea vincitur. Credo ita dijs immortalibus vindicantibus, vt in terra eorũ, qui ſucceſſuri imperio erant, Perſarũ regnum finiretur. Alexãder quoque citato curſus poſtero die ſuperuenit, ibiq; cognouit Darium clauſo vehiculo per noctẽ exportatum. Iuſſo itaq; exercitu ſubſequi, cum VII. millibus equitum fugientem inſequitur: in itinere multa & periculoſa prælia fecit. Emenſus deinde multa millia paſſuum, cùm nullũ Darij indicium reperiſſet, reſpirandi equis data poteſtate, vnus ex militibus, dum ad fontem proximũ pergit, in vehiculo Darium multis quidem vulneribus cõfoſſum, ſed ſpirantem autem adhuc inuenit: qui applicito captiuo, cùm ciuem ex voce cognouiſſet, id ſaltem præſentis fortunæ ſolatium ſe habere dixit, quod apud intellecturum locuturus eſſet, nec incaſſum poſtremas voces emiſſurus. Perferri hæc Alexandro iubet, ſe nullis in eum meritorium officijs, maximorũ illi debitorem morì, quòd in matre liberíſque ſuis regium eius non hoſtilem animum expertus, feliciúſque hoſtem, quàm cognatos ſortitus ſit: quippe qui matri ac liberis ſuis ab eodem hoſte vitam datam, ſibi à cognatis ereptam, quibus & vitam & regna dederit. Quamobrem gratiã illi eam futuram, quam ipſe victor volet, Alexandro referre ſe, quem ſolum moriens poteſt gratiam, precari ſuperũm & inferũm numina, & regales deos, vt illi terrarum omnium

A Beſſo, & Nabarzane vt Q. Curt. ſcribit.

Sordidis pellibus.

Polyſtrato ei nomen fuit. Plut.

Mandata Darij iam morientis ad Alexandrum

omnium victori cõtingat imperium, pro se iustam magis, quàm grauem sepulturæ veniam orare. Quod ad vltionem pertineat, iam non suam, sed exempli, communémq; omnium regum esse causam, quam negligere, illi & indecorum esse, & periculosum: quippe cum in altero iustitiæ eius, in altero etiam vtilitatis causa versetur. In quam rem vnicum pignus fidei regiæ dexteram se ferendam Alexandro dare. Post hac porrecta manu expirauit. Quæ vbi Alexandro nuntiata sunt, viso corpore defuncti, tam indignum illo fastigio mortem lacrymis prosecutus est, corpúsque regio more sepeliri, & reliquias eius maiorum tumulis inferri iussit.

Ea enim fidei sacra est: Plin. lib 11.

IVSTINI LIBER XII.

ALexander in persequendo Dario, amissos milites magnis funerũ impensis extulit, reliquis expeditionis eius sociis XV. *millia talentorum diuisit. Equorum maior pars æstu amissa, inutilesque etiam, qui superfuerant, facti. Pecunia omnis* CLIIII. *millia talentorum ex victoria nuper congesta, eiq; Parmenio præficitur. Dum hæc aguntur epistolæ Antipatris à Macedonia reddũtur, quibus bellum Agidis regis Spartanorum in Græcia, Alexandri regis Epiri in Italia, bellum Zopyrionis præfecti eius in Scythia continebatur. Quibus variè affectus, plus tamen lætitiæ cognitis moribus*

moribus duorum æmulorũ regum, quàm doloris amissi cum Zopyrione exercitus sucepit. Namq; post profectionem Alexãd. i Græcia fermè omnis in occasionem recuperandæ libertatis, ad arma concurrerat, autoritatem Lacedæmoniorum sequuta, qui Philippi, Alexandriq; pacem soli spreuerant, & leges respuerant. Dux huius belli Agis, rex Lacedæmoniorum fuerat, quem motum Antipater cõtractis militibus, in ipso ortu oppressit,* magna tamen vtrinque cædes fuit. Agis rex cum suos terga dantes videret, dimissis satellitibus, vt Alexandro si non felicitate par, virtute nõ inferior videretur, tantas strages hostium edidit, vt agmina interdum fugaret. Ad extremum etsi à multitudine victus, gloria tamen omnes vicit. Porrò Alexander rex Epiri, in Italiam à Tarentinis, auxilia aduersus Brutios deprecantibus, solicitatus, ita cupidè profectus fuerat, vt in diuisione orbis terrarum, Alexãdro Olympiadis sororis suæ filio, Oriens, & sibi Occidens sorte contigisset: non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliáque, quàm ille in Asia, & in Persis habiturus. Huc accedebat, vt sicut Alexandro magno Delphica oracula insidias in Macedonia, ita huic responsum Dodonæi Iouis vrbem Pandosiam, amnémque Acherusium prædixerant. Quæ vtraque cùm in Epiro essent, ignarus eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula peregrinam militiam cupidius elegerat. Igitur cum in Italiã veniſſet,

Motus & bella in Macedonia.

* Cecidere Lacedemoniorum V.M. & CCCLX. Macedonũ CCC. Curt lib. 6.

veniſſet, primũ illi bellum cum Appulis fuit: quorum cognito vrbis fato, breui pòſt tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. Erat namque tunc temporis vrbs Appulis Brunduſium, quam Ætoli ſequuti, fama rerum in Troia geſtarum clariſſimum ac nobiliſſimum ducem Diomedem, condiderant. Sed pulſi ab Apulis, conſulentes oracula, reſponſum acceperant, locum quem reperiſſent, perpetuò poſſeſſuros. Hac igitur ex cauſa, per legatos ſub belli cõminatione, reſtitui ſibi ab Appulis vrbem poſtulauerant. Sed vbi Appulis oraculum innotuit, interfectos legatos in vrbe ſepeliunt perpetuò ibi ſedem habituros. Atque ita defuncti reſponſo, diu vrbem poſſederunt. Quod cùm factum cognouiſſet Alexander Epiri, antiquitatis fata veneratus, bello Appulorum abſtinuit. Geſſit & cum Brutijs Lucaniſque bellum, multáſque vrbes cepit: tum & cum Metapontinis, ac Rutilis, & Romanis fœdus, amicitiamque fecit. Sed Brutij, Lucanique cùm auxilia à finitimis contraxiſſent, acrius bellum repetiuere. Ibi rex iuxta vrbem Pandoſiam & flumen* Acheruſium, non prius fatalis loci cognito nomine, quàm occideret, interficitur: Moriénſque non in patria fuiſſe ſibi periculoſam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexit. Corpus eius Tyrij publicè redemptum, ſepulturæ tradiderunt. Dum hæc aguntur in Italia, Zopyrion quoq; præfectus Ponti ab Alexandro Magno relictus, * occiſum ſe ratus,

Brunduſium conditum ab Ætolis.

* Acheronta, Liuius. 8. ab vrbe cond.

* otioſum.

tus, si nihil ipse gessisset, adunato XXX. millium militum exercitu, Scythis bellum intulit. Casus cum omnibus copijs, pœnas temerè illati belli genti innoxiæ luit. Hæc cum nuntiata in Parthiã Alexandro essent, simulato mœrore, propter Alexandri cognationem, exercitui suo triduo luctum indixit. Omnibus deinde velut Darij morte, perpetrato bello, reditum in patriam expectantibus, cõinges & liberos suos animo iam quodammodo cõplectentibus, ad concionem exercitum vocat: Ibi nihil auctũ tot egregijs prælijs ait, si incolumis Orientalis barbaries relinquatur: Nec se corpus, sed regnum Darij petisse, persequendósq; esse eos, qui à regno defecerint. Hac oratione, velut ex integro incitatis militũ animis, Hyrcaniam, Mardósq; subegit. Ibi ei occurrit Thalestris, siue Minothæa Amazonum regina,* cum CCC. millibus mulierum, XXV. dierum inter infestissimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quæsitura: cuius conspectu aduentúsq; admiratione fuit, & propter insolitum fœminis habitum, & propter expetitum concubitum. Ob hoc* XXX. diebus otio datis à rege, vt visa est vterum implesse, discessit. Post hæc Alexander habitum regum Persarum, & diadema, insolitum antea in regibus Macedonicis, velut in leges eorum quos vicerat, transiret, assumit. Quæ ne inuidiosius & in se vno conspicerentur, amicos quoque suos longam vestem aureã purpureamq; sumere iubet, vt luxum quoque, sicuti

Alexandri oratio ad milites, qua in patriam profecturus retinet.

* Fortè. CCC. mulieribus: ita enim in vetusto codice legitur.

* XIII.

cuti cultum imitaretur Persarum. Inter pellicum regiarum greges electæ pulchritudinis, nobilitatisque noctium vices diuidit. His rebus ingentes epularũ apparatus adijcit, ne ieiuna & destructa luxuria videretur. Conuiuium quoque iuxta regiam magnificentiam ludis exornat: immemor prorsus, tantas opes amitti his moribus, non quari solere. Inter hæc indignatio omnium totis castris erat, illum à Philippo patre tantũ degenerauisse, vt etiam patriæ nomen euitaret, moresque Persarum assumeret, quos propter tales mores vicerat. Sed ne solus vitijs eorum, quos armis subegerat, succubuisse videretur, militibus quoque suis permisit, si quarum captiuarum consuetudine tenerentur, ducere vxores: existimãs minorem in patriam reditus cupiditatem futuram, habentibus in castris imaginem quandam larium, ac domesticæ sedis, simul & laborem militiæ molliorem fore dulcedine vxorum. In supplementa quoque militum, minus exhauriri posse Macedoniam, si veteranis patribus tyrones succederẽt, militatur in vallo, in quo nati essent: constantioresq; futuri, si non solùm tyrocinia, verumetiam incunabula in ipsis castris posuissent: quæ consuetudo in successores quoq; Alexandri mansit. Igitur & alimenta pueris statuta, & instrumenta armorum, equorúmque iuuenibus data, & patribus pro numero filiorum præmia statuta. Si quorum patres occidissent, nihil ominus pupilli stipendia patrum trahebant,

Conuiuiorũ satietatem ludis interpolat. Curt. lib. 6.

bebãt, quorum pueritia inter varias expeditiones militia erat. Itaque à parvula ætate periculis laboribúsque indurati, inuicti exercitus fuere: neq; castra aliter, quàm patriam: neque pugnam aliud vnquam, quàm victoriam duxere. Hæc soboles nomen habuit Epigoni. Parthis deinde domitis, præfectus his statuitur ex nobilissimis Persarum Andragoras, vnde posteà originem Parthorum reges habuerunt. Inter ea Alexander non regio, sed hostili odio sæuire in suos cœpit. Maxime indignabatur carpi sermonibus suorum, patris Philippi, patriæq; mores subuertisse. Propter quæ crimina, Parmenio quoque senex, dignitate regi proximus, cum Philota filio de vtroque prius quæstionibus habitis, interficiuntur. Fremere itaque omnes vniuersis castris cœpere, innoxij senis filijque casum miserantes, interdũ se quoq; nõ debere melius sperare dicentes. Quæ cum nuntiata Alexandro essent, verens, ne hæc opinio etiã in Macedoniam diuulgaretur, & ne victoriæ gloria sæuitiæ macula offuscaretur, simulat se ex amicis quosdam in patriam victoriarum nuntios missurum. Hortatur milites suis scribere, rariorem habituros occasionem propter militiam remotiorem. Datos fasces epistolarum ad se tacitè deferri iubet: ex quibus cognito de singulorum iudicio, in vnam cohortem eos, qui de rege durius opinati fuerãt, cõtribuit, aut consumpturus eos, aut in vltimis terris in colonias distributurus. Inde Dra-

Andragoras à quo Persarum reges originem ducunt.

Alexandri crudelitas.

cas,

cas, Euergetes, Parymas, * Parpammenos, Hydaſpios, cæteróſq; populos, qui in radice Caucaſi morabantur, ſubegit. Interea vnus ex amicis Darij Beſſus, vinctus perducitur, qui regem non ſolùm prodiderat, verumetiam interfecerat. Quem in vltionem perfidiæ, excruciandum fratri Darij tradidit, reputans non tam hoſtẽ ſuum fuiſſe Darium, quàm amicum, à quo eſſet occiſus. Et vt his terris nomen relinqueret, vrbem Alexandriam ſuper amnem Tanaim condidit, intra diem ſeptimumdecimum muro VI. millium paſſuum conſummato, tranſlatis eò trium ciuitatum populis, quas Cyrus condiderat. In Bactrianis quoque Sogdianiſq; XII. vrbes condidit, diſtributis his, quoſcunque in exercitu ſeditioſos habebat. His ita geſtis, ſolenni die amicos in conuiuium vocat. Vbi orta inter ebrios rerum à Philippo geſtarum mentione, præferre ſe patri ipſe, rerúmque ſuarum magnitudinem extollere cœlo tenus cœpit, aſſentante maiore conuiuarum parte. Itaq; cum vnus ex ſenibus Clytus, ductus fiducià amicitiæ regiæ cuius palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudaretque eius res geſtas, adeò regem offendit, vt telo aſſat ellite rapto, eundẽ in conuiuio trucidauerit. Qua cæde exultans mortuo patrocinium Philippi, laudemque paternæ militiæ ꝙbiebat. Poſt quàm ſatiatus cæde animus quieuit, & in locum iræ ſucceſſit exiſtimatio, modò perſonam occiſi, modò cauſam occidendi conſiderans, pigerea

* Paropamaſſadas. Exathres, nomen fratris fuit. Plutarc.

De ſupplicij genere quo Beſſus affectus fuerit, variè autores ſcribunt.

Clytus ab Alexandro occiditur.

Impotens & immoderatus in Alexãdro animus.

pigere eum facti cœpit, qui paternas laudes tàm iracundè accepisset, quàm nec conuitia debuisset: amicúmq; senem, & innoxium, à se occisum inter epulas & pocula dolebat. Eodem igitur furore in pœnitẽtiam, quo pridem in iram versus, mori voluit. Primùm in fletus progressus, amplecti mortuum, vulnera tractare, & quasi audienti confiteri dementiam arreptum telum in se vertit: peregisset q; facinus, ni amici interuenissent. Mansit hæc voluntas moriendi etiam sequẽtibus diebus. Accesserat enim ad pœnitentiam nutricis suæ, & sororis Clyti recordatio, cuius absentis eũ maximè pudebat, tam fœdam illi alimentorum suorum mercedem redditam, vt in cuius manibus puericiam egerat, huic iuuenis, & victor pro beneficijs funera remitteret. Reputabat deinde quantum in exercitu suo, quantum apud gentes deuictas fabularum, atq; inuidiæ, quantum apud cæteros amicos metum, & odium sui fecerit, quàm amarũ & triste reddiderit conuiuium suum, non armatus in acie, quàm in conuiuio sedens terribilior. Tunc Parmenion, & Philotas, tunc Amynthas consobrinus, tunc nouerca fratresq; interfecti, tũc Attalus, Eurilochus, Pausanias, aliiq; Macedoniæ extincti principes occurrebant. Ob hæc illi quatriduo perseuerata inedia est, donec exercitus vniuersi precibus exoratus est, precantis, ne ita mortem vnius doleat, vt vniuersos perdat, qui se in vltimam deductos Barbariam, inter infestas &

irritatas gentes, bello destituat. Multùm profuere & Callisthenis philosophi preces, condiscipulatu apud Aristotelem familiaris illi, & tunc ab ipso rege ad prodenda memoriæ acta eius accitus. Reuocato igitur ad bellũ animo, Choræmos & Dracas in deditionem accepit. Deinde quod primò ex Persico superbiæ regiæ more distulerat, vt omnia pariter inuidiosiora essent, non salutari, sed adorari se iubet. Acerrimus inter recusantes Callisthenes fuit. Quæ res & illi, & multis principibus Macedonum exitio fuit: si quidem sub specie insidiarum omnes interfecti. Retentus tamen est Macedonibus mos salutandi regis, explosa adoratione. Post hæc Indiam petit, vt Oceano, vltimóque Oriente finiret imperium. Cui gloriæ, vt etiam exercitus ornamenta conuenirent, phaleras equorum & arma militum argento inducit, exercitúmq; suum ab argente is clypeis, Argyraspidas appellauit. Cùm ad Nysam vrbem veniisset, oppidanis non repugnantibus, fiducia religionis Liberi patris, à quo condita vrbs erat, parci iussit: lætus non militiam tantùm, verumetiam vestigia se Dei secutum. Tunc ad spectaculum sacri montis duxit exercitum, naturalibus bonis, vite, hederáque vestiti non aliter, quàm si manu cultus, colentiúmq; industria exornatus esset. Sed exercitus eius, vbi ad mõtem accessit, repentino mentis impetu, in sacros Dei vlulatus instructus, cum stupore regis, sine voxa discurrit, vt intelligeret, non

Et Anaxarchi. Plutarcho autore.

Nisa à Libero patre condita. Quem merum incolæ appellant Curt. lib. 7. Bacchantes.

non tam oppidanis parcendo, quàm exercitui suo se cõsuluisse. Inde montes Daedalos, regnáq; Cleophidis reginæ petit. Quæ, cùm se dedidisset, eius concubitu redemptum regnum ab Alexandro recepit: illecebris consecuta, quod armis non potuerat, filiũmq; ab eo genitũ, Alexandrũ nominauit, qui postea regno Indorum potitus est. Cleophis regina, propter prostratam pudicitiam, scortum regium exinde appellata est ab Indis. Peragrata India, cum ad saxum miræ magnitudinis & asperitatis, in quod multi populi confugerant, peruenisset, cognoscit Herculem ab expugnatione eiusdem saxi terræ motu prohibitum. Captus itaque cupidine, Herculis acta superare cum summo labore ac periculo potitus saxo, eius omnes loci gentes in deditionem accepit. Vnus ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus corporis, & animi magnitudine pariter insignis, qui bellum iampridem, audita Alexandri opinione, in aduentum eius parabat. Commisso itaque prælio, exercitum suum inuadere Macedonas iubet, sibi regem eorum priuatum hostem deposcit. Nec Alexander moram pugnæ fecit: sed prima congressione vulnerato equo, cùm præceps in terram cecidisset, concursu satellitũ seruatus est. Portus multis vulneribus obrutus capitur. Qui victum se adeò doluit, vt cùm veniam ab hoste inuenisset, neque vulnera curari passus sit, ægrèque sit ab eo obtentum, vt vellet viuere. Quem Alexander ob honorem virtutis,

Cleophis concubitu ab Alexandro regnum obtinuit.

Statura enim fuit quatuor cubitorum & palmi. autor Plut.

tutis, incolumem in regnum remisit. Duas igitur vrbes condidit: vnam Niceam, alteram ex nomine equi * Bucephalam vocauit. Inde Adrestas * Stahenos Passidas, Gangaritas, caesis eorum exercitibus, expugnat. Cùm ad Eusites venisset, vbi eum cum CC. millibus hostium equitum operiebatur, omnis exercitus non minus victoriarum numero quàm laboribus fessus, lacrymis eum deprecatur, vt finem tandem belli faceret, aliquando patriæ, reditúsq; meminisset: respiceret militum annos, quibus vix aetas ad reditum sufficeret: ostẽdere alius caniciem, alius vulnera, alius aetate cõsumpta corpora, alius cicatricibus exhausta. Solos se esse qui duorum regum Philippi Alexandriq; continuam militiam pertulerint. Tandem orare, vt reliquias saltem suas paternis sepulchris reddat, quorum non studijs deficitur, sed annis. Ac si non militibus, vel ipse sibi parcat, ne fortunam suam nimis onerãdo fatiget. Motus his tam iustis precibus, velut in finem victoriæ, castra solito magnificentiora fieri iussit, quorũ molitionibus & hostis terreretur, & posteris admiratio sui relinqueretur. Nullum opus milites latius fecêre. Itaque caesis hostibus, cum gratulatione in eadem reuerterunt. Inde Alexander ad amnem Aceſinem pergit: per hunc ad Oceanum deuehitur. Ibi Gessonas Asybósq; quos Hercules condidit, in deditionem accepit. Hinc ad Ambros & * Sycambros nauigat. Quæ gentes cum armatis LXXX. millibus

* Bucephalum.
* Straihenos.
* Saberca.

millibus peditum, & LX. millibus equitum excipiunt. Cùm prælio victor esset, ad * vrbem eorum exercitum ducit. Quam desertam à defensoribus eùm de muro, quem primus ceperat, animaduertisset, in vrbis planiciem sine vllo satellite desiliit. Itaque cùm eum hostes solum conspexissent, clamore edito, vndique concurrunt, si possint in vno capite vrbis bella finire, & vltionem tot gentibus dare. Nec minus Alexander constanter restitit, & vnus aduersus tot millia præliatur. Incredibile dictu est, vt eum non multitudo hostium, non magna telorum vis, non tantus lacessentium clamor terruerit, solus tot millia caderet ac fugaret. Ibi verò se obrui multitudine vidit, trunco se, qui prope murum stabat, applicuit: cuius auxilio tutus, cum diu agmen sustinuisset tandem cognito periculo, eius amici ad eum desiliunt. Ex quibus multi casi: prelúmque tandiu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris deiectis, in auxiliũ veniret. In eo prelio sagitta sub * mamma traiectus, cum sanguinis fluxu deficeret, genu posito tandiu prælatus est, donec eum à quo vulneratus fuerat, occideret. Curatio vulneris grauior ipso vulnere fuit. Itaq; ex magna desperatione tandem saluti redditus, Polyperchonta cum exercitu Babyloniã mittit, ipse cum lectissima manu naues conscẽdit, & Oceani litora peragrat. Cum venisset ad ꝑbẽ Ambigeri regis, oppidani inuictum ferro audientes, sagittas veneno armant: atq; ita gemino mor-

Apud Mallos hanc pugnam factam Plut. scribit, qui sunt Indorum pugnacissimi.

* Vrbs Oxidracarum fuit. Cur. libro xi.

sagitta fuit b duorum cuiorum. Q. Curt.

* dextra.

Sanguine is regi coniunctus erat Curt.

tis vulnere hostē à muris ſummouētes, plurimos interficiunt. Cùm inter multos letaliter vulneratus eſſet Ptolomæus, morituruſq; iã videretur, per quietē regi mõſtrata in remedia veneni herba eſt: qua in potu accepta, ſtatim periculo eſt liberatus, maiorq; pars exercitus hoc remedio ſeruata. Expugnata deinde vrbe, reuerſus in naues, Oceano libamenta dedit, proſperũ in patriã reditum precatus, ac veluti curru circa metam acto poſitis imperij terminis, quà ſinus aut terrarũ ſolitudines prodire paſſa ſunt, aut mare nauigabile fuit, ſecũdo æſtu oſtio fluminis Indi inuehitur. Ibi in monumenta rerũ à ſe geſtarum, vrbē Barcen cõdidit, araſq; ſtatuit, relicto ex numero amicorũ, litoralibus Indis præfecto. Inde iter terreſtre facturus, cùm arida loca medij itineris dicerentur, puteos opportunis locis fieri præcepit. Quibus ingẽti dulci aqua inuenta, Babyloniã redit. Ibi multa deuicta gẽtes, præfectos ſuos accuſauerũt, quos ſine reſpectu amicitiæ, Alexander in conſpectu legatorũ necari iuſſit. Poſt hæc Darij regis filiam, Stratyrã in matrimonium recepit: ſed optimatibus Macedonũ lectas ex omnibus gẽtibus nobiliſſimas virgines tradidit, vt communi facto crimen regis leuaretur. Tunc ad concionem exercitum vocat, & promittit ſe æs alienum omnium propria impenſa ſoluturum, vt prædam præmiaq; integrè domum ferat. Inſignis hæc munificentia non ſumma tantùm verum etiam titulo muneris fuit, nec à debitoribus

Barce conditur.

Suſis nuptiæ celebrantur. Plutarchus

tòribus magis, quàm à creditoribus gratius accepta: quoniam vtrisq; exactio pariter ac solutio difficilis erat, XXIII. millia talentorũ in hos sumptus expensa. Dimissis* veteranis, exercitum ex iunioribus supplet. Sed retenti, veteranorum discessum agrè ferentes, missionem & ipsi flagitabãt, nec annos, sed stipendia sua numerari iubebant: pariter in militia lectos, pariter sacramento solui æquum censentes: nec iam precibus, sed conuicio agebant, iubentes eum solum cum patre suo Hammone finire bella, vt milites suos fastidiat. Contrà, ille nunc castigare milites, nũc lenibus verbis monere, ne gloriosã militiã seditionibus infuscarent. Ad postremũ cum nihil proficeret verbis, ad corripiendos seditionis autores è tribunali in concionem armatam inermis ipse desiliit, & nemine prohibente, XIII. correptos, manu sua ipse ad supplicia duxit: tãtum vel illis moriendi patientiam metus regis vel huic exigendi supplicia constantiam, disciplina militaris dabat. Inde separatim auxilia Persarum in concionem alloquitur. Laudat perpetuam illorum tum in se, tum in pristinos reges fidem, sua in illos beneficia memorat: vt nũquam quasi victos, sed veluti victoriæ socios habuerit. Deniq; se in illorum, non illos in gentis suæ morem transisse, affinitatibus connubiorum victos victoribus commiscuisse. Nunc quoque ait custodiam corporis sui non Macedonibus tantùm se, verum etiam illis creditum. Atque ita mille ex

Nouem millium octingentorum ac septuaginta talentorum summam Plutarch.

*Quorum erant triginta millia.

Alexandri audax facinus.

Oratio Alexandri ad Persas milites.

his iuuenes in numerum satellitum legit: auxiliorum quoque portionem armatam in disciplinam Macedonum exercitui suo miscet. Quam rem agrè Macedones tulerunt, iactantes hostes suos in officium suum à rege subactos. Tunc vniuersi flentes, regem adeunt, orant, vt supplicijs suis potius saturet se, quàm contumelijs. Qua modestia obtinuerunt, vt XI. millia militum veteranorũ ex autoraret. Sed ex amicis dimissi senes Polyperchon, Clytus, Gorgias, Polydamas, Antigonus. Dimissis his, Craterus præponitur, iussus præesse Macedonibus in Antipatri locum: Antipatrúmque cum supplemẽto tyronum. in locum eius vocat: stipendia reuertentibus, veluti militantibus, data. Cùm hac agunturPer eum responsa Barbaris dabat., vnus ex amicis eius Ephæstion decedit, dotibus primó formæ pueritiæq; mox obsequijs regi percharus. Quem cõtra decus regium, Plutar. decem millia habet.Alexander diu luxit, tumulumq; ei XII. millia talentum fecit, eúmque post mortem coli vt deum iussit. Ab vltimis litoribus Oceani Babyloniam reuertenti, nuntiantur legationes Carthaginiensium, cæterarumq; Africæ ciuitatum: sed & Hispaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardiniæ, nõnullas quoque ex Italia eius aduentum Babyloniæ operiri. EpiphonemaAdeò vniuersum terrarum orbem, nominis eius terror inuaserat, vt cũctæ gentes, veluti destinato sibi regi adularentur. Hac igitur ex causa Babyloniam festinanti, velut conuentum terrarum orbis acturo, quidam ex Magis prædixit, ne vrbem

bem introire, testatus hunc locũ ei fatalem fore. Ob hoc omissa Babylonia, in Byrsiam vrbẽ trans Euphratẽ desertam olim, concessit. Ibi ab Anaxarcho philosopho compulsus est, rursum, Magorũ praedicta contemnere vt falsa, vt incerta: et si fatis constent, ignota mortalibus, ac si naturæ debeantur, immutabilia. Reuersus igitur Babyloniam multis diebus otio deditis, intermissum olim conuiuium solenniter instituit, totusque in lætitiam fusus, cum diei noctẽ coniunxisset peruigilem, iam è conuiuio* medicus Thessalus instaurata comessatione, & ipsum & sodales eius inuitat. Accepto poculo, media potione repentè veluti telo Alexander confixus, ingemuit: elatúsque è conuiuio semianimis, tãto dolore cruciatus est, vt ferrum in remedia poscceret, tactumq; hominum velut vulnera indolesceret. Amici causam morbi, intemperiem ebrietatis disseminauerunt. Re autẽ vera insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Autor insidiarum Antipater fuit, qui cùm charissimos amicos eius interfectos videret, Alexandrum generum suum* Lyncistarum occisum se magnis rebus in Græcia gestis, non tam gratum apud regem, quàm inuidiosum esse, à matre quoq; eius Olympiade variis se criminationibus vexatum. Huc accedebant ante paucos dies, supplicia in præfectos deuictarum nationum crudeliter habita. Ex quibus rebus se quoque à Macedonia non ad societatem militiæ, sed ad pœnam euo-

Mego, Pythagoræ nomen fuit. Plut.

*, Medius. Ferunt hoc venenum, gelidissimam aquam fuisse ex nouacriæ petra fudantem, Plut. Cuius Stygos hydor.

Antpater insidiarum autor.

*Lynceſtem

euocatum arbitrabatur. Igitur ad occupandum regem, Cassandrum filium dato veneno subornat, qui cum fratribus Philippo & Iolla ministrare regi solebat: cuius veneni tanta vis fuit, vt non ære, nõ ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri, nisi in vngula equi potuerit: pramonito filio, ne alijs quam Thessalo, & fratribus crederet. Hac igitur ex causa, apud Thessalum paratum, repetitumque conuiuium est. Philippus & Iollas pragustare potum regis soliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam pragustatam iam potioni supermiserunt. Quarto die Alexander indubitatam mortẽ sentiens, agnoscere se factum domus maiorum suorum ait: Nam plerosque Æacidarum intra trigesimum annum defunctos. Tumultuantes deinde milites, insidijs perire regem suspicantes, ipse sedauit: eosq; omnes cùm prolatus in editissimum vrbis locum esset, ad conspectum suum admisit, osculandámque dextram suam flentibus porrexit. Cùm lacrymarent omnes, ipse non sine lacrymis tantùm, verumetiam sine vllo tristioris mentis argumento fuit, vt quosdam impatientius dolentes consolatus sit: Quibusdam mandata ad parentes eorum dedit: adeò sicut in hostem, ita & in mortem inuictus animus fuit. Dimissis militibus amicos circunstantes percunctatur, videãtúr ne similem sibi reperturi regem? Tacentibus cunctis, tunc ipse, vt hoc nesciat, ita illud scire, vaticinarique se, ac pene oculis videre dixit, quantum

Veneni vis.

Exemplum constantiæ.

sit

sit in hoc certamine sanguinis fusura Macedonia, quantisq; cadibus, quo cruore, mortuo sibi parentatura. Ad postremum, corpus suum in Hammonis templo condi iubet. Cum deficere eum amici viderent, quærunt quem imperij faciat hæredē: Quem hæredem instituerit Alex.

Respondit DIGNISSIMVM. Epiphonema. *Tantà illi magnitudo animi fuit, vt cùm Herculem filium, cùm fratrem Arideum, & cùm Roxanem vxorem prægnantem relinqueret, oblitus necessitudinum, dignissimum nuncuparet hæredem. Prorsus quasi ne fas esset viro forti alium, quam virum fortem succedere, aut tāti regni opes alijs, quàm probatis relinqui. Hac voce veluti bellicum inter amicos cecinisset, aut malum discordiæ misisset, ita omnes in æmulationem consurgunt, & ambitione vulgi tacitum fauorem militum quærāt. Sexto die præcluſa voce, exēptum digito anulum Perdicæ tradidit: quæ res gliscentem amicorum dissentionem sedauit. Nam et si non voce nuncupatus hæres, iudicio tamen electus esse videbatur. Decessit Alexander, mensem vnū, annos tres, & triginta natus, vir supra humanam potentiam magnitudine animi præditus. Qua nocte cum mater Olympias concepit, visa per quietem est cum ingenti serpente volutari: nec Dei decepta somnio est. Nam profectò maius humana mortalitate opus vtero tulit: quam cùm Æacidarum gens abultima seculorū memoria, & regnum patris, fratris, mariti, ac deinceps maiorum omnium illustrauerit: nullius tamen* Alexandri ætas, 33. regnauit, an. 12. mensibus. c.

mennomine, quàm filij, clarior fuit. Prodigia magnitudinis eius in ipso ortu nonnulla apparuerunt. Nã ea die qua natus est, duæ aquilæ tota die propetes supra culmen domus patris eius sederunt omen duplicis imperij Europæ, Asiæq; præferentes: eadémque die nuntium pater eius duarum victoriarum accepit, alterius belli Illyrici, alterius certaminis Olympiaci, in quod quadrigarum currus miserat: quod omẽ vniuersarum terrarum victorias infanti portendebat. Puer acerrimis literarũ studijs eruditus fuit, Exacta pueritia per quinquennium sub Aristotele, doctore inclyto omniũ Philosophorum, creuit. Accepto deinde imperio, regem se terrarum omnium, ac mundi appellari iussit: tantámque fiduciam suis militibus fecit, vt illo præsente nullius hostis arma, nec inermes timuerint. Itáque cum nullo hostium vnquam congressus est, quem non viceret: nulla vrbem obsedit, quam nõ expugnauerit: nullua gentem adijt, quam non calcauerit. Victus deniq; est ad postremum non virtute hostili, sed insidijs suorum, & fraude ciuili.

Aristoteles Alexandri præceptor.

IVSTINI LIBER XIII.

Luctus propter Alexandrum.

EXtincto in ipso ætatis, ac victoriarum flore, Alexandro Magno, triste apud omnes, totamq; Babyloniam silentium fuit. Sed nec deuictæ gẽtes fidẽ nuntio habuere, quòd vt inuictum regem, sic immor-

immortalem eum crediderant: recordantes, quoties præsenti morte reptus esset, quàm sæpe ferro amisso, repente se non sospitē tantùm suis, verum etiam victorē obtulisset. Vt verò mortis eius fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulò antè ab eo deuictæ, non vt hostem eum, sed vt parentem luxerunt. Mater quoque Darij regis, quam amisso filio, á fastigio tāta maiestatis in captiuitatem redactam, indulgētia victoris in eam diem vitæ non pœnituerat, audita morte Alexandri mortem sibi ipsa consciuit: non quòd hostem filio præferret, sed quòd pietatem filij in eo, quem hostem timuerat, experta esset. Contrà Macedones versa vice non vt ciuem, ac tantæ maiestatis regem, verùm vt hostem amisissent, gaudebant, seueritatem nimiam, & assidua belli pericula execrantes. Huc accedebat, quòd principes regnum & imperia, vulgus militum thesauros & grande pōdus auri, velut inopinatam prædam spectabāt: illi successionē regni, hi opum, ac diuitiarum hereditatē cogitātes. Erant enim in thesauris c. *millia talētûm, & in annuo vectigali tributo* ccc. *mille. Sed nec amici Alexandri frustra regnum expectabant. Nam eius virtutis erant, ac venerationis, vt singulos reges putares: quippe ea formæ pulchritudo, & proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit, vt qui eos ignoraret, non ex vna gente sed ex toto terrarū orbe electos iudicaret: neque enim vnquam antea Macedonia,*

Inedia mortuum, quinto poste quam mori statuerat die. Q. Curt. x.

Nec mirum, tales enim plerumque iunt ciues quales principes extiterint. Cic.

vel

vel vlla gens alia tã clarorum virorum prouentu floruit: quos primum Philippus, mox Alexander tanta cura legerat, vt non tam ad societatem belli, quàm in successionem regni, electi viderentur. Quis igitur meretur, talibus ministris, orbem terrarum victum, cùm exercitus Macedonum à tot, non ducibus, sed regibus regeretur, qui nunquam sibi reperissent, multósque Macedonia pro vno Alexãdros habuisset, nisi fortuna eos ex æmulatione virtutis in perniciem mutuam armasset? Cæterum occiso Alexandro, non vt læti, ita & securi fuere, omnibus in vnum locum competentibus: nec minus milites inter se timebant, quorum & libertas solutior, & fauor incertus erat. Inter ipsos verò æqualitas discordiam angebat, nemine tantum cæteros excedente, vt ei aliquis submitteretur. Armati itaq; in regia coeunt ad formandum rerũ præsentium statum. Perdica censet Roxanis expectari partum, quæ exacto mense octauo, matura iam ex Alexandro erat, & si puerum peperisset hunc dari successorem patri. Meleager negat differenda in partus dubios consilia, nec esse expectandum dum reges sibi nascerẽtur, cùm iam genitis vti liceret: seu si puer illis placeat, esse Pargami filium Alexandri, natum ex Arsine, nomine Herculem: seu mallent iuuenem esse, esse in castris fratrem Alexandri Aridæum comitem, & cunctis non suo tãtùm, verùm patris Philippi nomine acceptissimum. Caterum Roxanem esse originis

Epiphonema.

Hercules Alexandri filius.

ginis Persicæ: nec esse fas, vt Macedonibus ex sã-gume eorum, quorum regna deleuerint, reges cõ-stituantur: quod nec ipsum Alexandrum voluisse dicit. Denique morientem nullam de eo mentio-nem fecisse. Ptolomæus recusat regem Arideum, non propter maternas modò sordes quod ex Lari-sæo scorto nàsceretur, sed etiam propter inualitu-dinem maiorem, quám* patiebatur, ne ille nomen regis, alius imperiũ teneret: & melius esse ex his legi, qui pro virtute regi suo proximi fuerint, qui prouincias regant, quibus bella mandentur, quàm sub persona regis, indignorum subijciantur impe-rio. Vicit Perdicæ sententia ex consensu vniuer-sorum. Placuit itaque Roxanis expectari partum: & si puer natus fuisset, tutores Leonatum & Per-dicam, Crateron & Antipatrum constituunt, confestimq; in tutorum obsequia iurant. Cùm e-quites quoq; idem fecissent, pedites indignati nul-las sibi consiliorum partes relictas, Arideum Ale xandri fratrem regem appellant: satellitésq; illi ex tribu sua legunt, & nomine Philippi patris vo-cari iubent. Quæ cùm nuntiata equitibus essent, legatos ad mitigandum eorum animos, duos ex proceribus Attalum & Meleagrum mittunt, qui potentiam ex vulgi adulatione quærentes, omissà legatione militibus consentiunt. Statim & seditio creuit, vbi caput & consilium habere cœpit. Tunc ad delendum equitatum cuncti armati in regiam irrumpunt: quo cognito, equites trepidi ab vrbe

* rei pat.

Infesti hi Perdicæ fue-rant. Curt.

Seditio inter equites.

disce-

discedunt, castrisque positis, & ipsi pedites terreri cœperunt. Sed nec procerũ inter se odia cessabãt.

Perdicæ constantia.

Attalus ad interficiendum Perdicam ducem alterius partis mittit: ad quem armatum, & vltrò prouocantem, cùm accedere percussores ausi non fuissent, tanta constantia Perdicæ fuit, vt vltro ad pedites veniret, & in concionem euocatos edoceret quod facinus molirentur: respicerent contra quos arma sumpsissent: non illos Persas, sed Macedones: non hostes, sed cives esse: plerosque etiam cognatos eorum, certè & commilitones eorundem castrorum, & periculorum socios edituros, deinde egregium hostibus suis spectaculum, vt quorum armis victos se doleãt, eorũ mutuis cædibus gaudeant, parentaturósque sanguine suo manibus hostium à se interfectorum. Hæc cùm pro singulari facũdia sua Perdica peroraſſet, adeò mouit pedites, vt probato consilio eius, dux ab omnibus legeretur. Tum etiam equites in concordiam reuocati, in Arideum regem consentiũt. Seruata est portio regni Alexandri filio, si natus esset. Hoc agebant, posito in medio corpore Alexandri, vt maiestas eius testis decretorum esset. His itaque compositis, Macedoniæ & Græciæ Antipater præponitur. Regia pecuniæ custodia Cratero traditur.

Arideus cõmuni consensu rex constituitur.

Lustrabantur milites canedissecta, & ab vtraque proiecta. Curt.

Castrorum exercitu, & rerum cura Meleagro, & Perdicæ assignatur: iubetúrque Arideus corpus Alexandri in Hammonis templum deducere. Tunc Perdica infensus seditionis autoribus, repentè

pentè ignaro collega, lustrationem castrorũ propter mortem regis in posterum edicit. Postquam armatum exercitum in campo constituit, consentientibus vniuersis, euocatos dũtaxat de singulis manipulis seditiosos, supplicio tradi occultè iubet. Reuersus deinde, inter principes prouincias diuidit, simul vt remouerei æmulos, & munus imperij beneficii sui faceret. Primò Ptolemæo Ægyptus, & Africæ Arabiæq; pars sorte venit, quem ex gregario milite Alexander virtutis causa, prouexerat: cui ad tradendam prouinciam Cleomenes, qui Alexandriam ædificauerat, datur. Confinem huic prouinciæ Syriam Laomedon Mitylenæus, Ciciliam Philotas cum filio & Illyrios recipiunt. Mediæ maiori Acropatos, minori Alceta frater Perdicæ præponitur. Susiana gens Syno Phrygia maior Antigono, Philippi filio, assignatur. Lyciam & Pamphyliam Learchus, Cariam Cassander, Lydiam Menander sortiuntur. Leonato minor Phrygia euenit. Thracia, & regiones Pontici maris Lysimacho. Cappodocia cũ Paphlagonia Eumeni datur. Summus castrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio cessit, Stipatoribus regis satellitibúsque, Cassander filius Antipatri præficitur. In Bactriana vlteriore, & Indiæ regionibus, priores præfecti detenti. Sed res inter amnes duos, Hydaspem & Indum, Taxilles habebat. In colonias in Indijs conditas, Phyton Agenoris filius mittitur. Parapomenos fines Caucasi montis Axiar-

CCC. serè sunt supplicio affecti. Curt.

Et Phænicem.

Quæ Hellesponto adiuncta est.

ches accepit. Dracas & Argæos Statanor, Bactrianos Amynthas sortitur. Sogdianos Scythas, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phratapharnes Armenios. Neoptolemus Persas, Peucestes Babylonios, Arthous Pelasgos, Archesilaus Mesopotamiam adepti sunt. Hæc diuisio, cùm veluti fatale munus singulis contigisset, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. Siquidem non magno pòst tempore quasi regna, non præfecturas diuisissent, sic reges ex præfectis facti, magnas opes non sibi tantùm parauerunt, verùm & posteris reliquerunt. Dum hæc in Oriente aguntur, in Gracia Athenienses, & Ætolibellum, quod iam viuo Alexandro mouerãt, summis viribus instru-
Belli cauſæ. ebant. Cauſa belli erant, quòd reuersus ab India Alexander, epistolas in Graciam scripserat, quibus omnium ciuitatum exules, præter cadis damnatos, restituebantur. Quæ recitatæ, præsente vniuersa Græcia, in mercatu Olympiaco, magnos motus fecerant, quòd plurimi nõ legibus pulsi patria, sed per factionem principum fuerant, verentibus ijsdem principibus, ne reuocati, potentiores in republica fierent. Palàm igitur iam tunc multæ ciuitates, libertatem bello vendicandam fremebant Principes tamen omnium Athenienses, & Ætoli fuere. Quod cùm nuntiatum esset Alexandro,
*imperari. mille naues longas socijs *imperii preceperat, quibus in Occidente bellum gereret, excursurúsque cum valida manu fuerat ad Athenas delendas.

Igitur

Igitur Athenienſes, contracto XXX. *millium militum exercitu, & cc. nauibus bellum cum Antipatro, cui Græcia ſorte euenerat gerunt: eumq; detractantem prælium, & Heraclea vrbis mœnibus tuentem ſe, obſidione cinxerunt. Eodem tempore, Demoſthenes Athenienſis orator, pulſus patria, ob crimen accepti ab Harpalo auri, qui crudelitatem Alexandri fugerat, quòd ciuitatem in eiuſdem Alexandri bellum impelleret, fortè Megaris exulabat: qui cùm miſſum ab Athenienſibus Hyperidem legatum cognouit, qui Peloponnenſes in ſocietatē armorum ſolicitaret, ſequutus eum Sicyona, Argos & Corinthum, cateráſq; ciuitates, eloquentia ſua, Athenienſibus iunxit. Ob quod factum, miſſa ab Athenienſibus obuiam naui, ab exilio reuocatur. Interim in obſidione Antipatri, Dēoſthenes dux Athenienſium telo è muris in tranſeuntem iacto occiditur. Quæ res tantū animorum Antipatro dedit, vt etiam vallum reſcindere auderet: auxilium deinde à Leonato petit per legatos: qui cùm venire nuntiaretur cum exercitu, obuij ei Athenienſes cum inſtructis copijs fuere, ibique equeſtri prælio, graui vulnere ictus, extinguitur. Antipater, etſi auxilia ſua videret deuicta, morte tamen Leonati lætatus eſt. quippe & æmulum ſublatum & vires eius acceſſiſſe ſibi gratulabatur. Statim igitur exercitu eius recepto, cum par hoſtibus etiam prælio videretur, ſolutus obſidione, in Macedoniam conceſſit. Græ-*

Bellum Athenienſium cum Antipatro.

Factum eſt in obſidione Lamiarum. Plut. in Demoſt.

Leonatus ab Athenienſibus occiditur.

corum quoque copiæ, à finibus Græciæ hoste pulso, in vrbes dilapsæ sunt. Interea Perdica duce, bello innoxio Ariarathi, regi Cappadocũ illato prelióq; victor, nihil præmij, præter vulnera, & pericula retulit. Quippe hostes ab acie in vrbem recepti, occisis cõiugibus, & liberis, domos quisq; suas cum omnibus copiis incenderunt. Eodem congestis etiã opibus, semetipsos præcipitãt. vt nihil hostis victor suarum rerum, præter incendii spectacula, fruere-

Exemplum miserabilis exitus.

tur. Inde, vt viribus autoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ, sororis Alexandri Magni, & alterius Alexandri quondam vxoris, non aspernante Olympiade matre eius, intendit: sed priuς Antipatrum, sub affinitatis obtentu, capere cupiebat. Itaque fingit se in matrimonium filiam eius petere, quò facilius ab eo supplementum tyronum ex Macedonia obtineret. Quem dolum præsentiente Antipatro, dum duas eodem tempore vxores quærit, neutram obtinuit. Post hæc bellum inter Antigonũ & Perdicam oritur. Antigono Craterus & Antipater auxilium ferebãt: qui facta cum Athenienſibus pace, Polyperchonta Græciæ & Macedoniæ præponunt. Perdica, alienatis rebus, Arideum & Alexandri Magni filium in Cappadociam, quorum cura illi mandata fuerat, de ſumma belli in consilium adhibet. Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipsum fontem & caput regni, vbi & Olympias esset, mater Alexandri, non mediocre

Regis Epiri, qui in Italiã occubuerat.

Principum Alexandri inter se bella.

mo-

momentum partium, & ciuium fauor, propter Alexandri, Philippiq; nomina: sed in rem visum est ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam profectis, Asia à Ptolemæo occuparetur. Eumeni præter prouincias, quas acceperat, Paphlagonia, & Caria, & Cycia, & Phrygia adiiciuntur. Ibi Craterum & Antipatrum opperiri iubetur. Adiutores ei dantur cum exercitibus suis frater Perdicæ Alcetas, & Neoptolemus. Clyto cura classis traditur: Cilicia Philotæ adempta, Philoxeno datur ipse Perdicas Ægyptum cum ingẽti exercitu petit. Sic Macedonia, in duas partes discurrentibus ducibus, in sua viscera armatur, ferrumq; ab hostili bello in ciuilem sanguinem vertit, exemplo furẽtium manus ac membra sua ipsa cæsura. Sed Ptolemæus in Ægypto solerti industria, magnas opes parabat. Quippe & Ægyptios insigni moderatione in fauorem sui solicitauerat: et reges finitimos beneficijs, obsequijsq; deuinxerat: terminos quoque imperij, acquisita Cyrene vrbe, ampliauerat: factúsque iam tantus erat, vt non tam timeret hostes, quàm timendus ipse hostibus esset. Cyrene autem condita fuit ab Aristæo, cui nomen Battos propter linguæ obligationem fuit. Huius patre Cyrenus, rex *Theramenis insulæ, cùm ad oraculum Delphos, propter dedecus adolescentis filij nondũ loquentis, deum deprecaturus venisset, responsum accepit, quo iubebatur filius eius Battus Africam petere, & vrbem Cyrenen condere,

Ptolemæi Lagi opes & moderatio.

Cyrene à quo condita

* Thera.

vsum linguæ ibi accepturus. Cùm responsum ludibrio simile videretur, propter similitudinẽ Theramenis insulæ, ex qua coloni ad vrbem cõdendã in Africam tam longinquæ regionis, proficiſci iubebantur, res omissa est, interiecto deinde tempore velut contumaces, ex pestilentia Deo parêre compelluntur: quorum tam insignis paucitas fuit, vt vix vnam nauem complerent. Cùm veniſſent in Africam pulsis accolis, mõtem Cyram, et propter amœnitatem loci, & propter fontis vbertatẽ occupauere: ibi Battus dux eorum, linguæ nodis solutis, loqui primùm cœpit: quæ res animos eorũ ex promissis Dei iam parte percepta, in reliquam spem condendæ vrbis accendit. Positis igitur castris, opinionem veteris fabulæ accipiũt, Cyrenem eximiæ pulchritudinis virginem, à Thessaliæ mõte Pelio ab Apolline raptam, perlatamq; in eiusdẽ montis inga, cuius collem occupauerãt, à Deo repletam, quatuor pueros peperisse Nomimum, Aristeum, Eutocum, Agæum, missos à patre Hypseo rege Thessaliæ, quiper quirerent virginem, loci amœnitate captos in ijsdem terris cum virgine resedisse. Ex his pueris tres adultos in Thessaliã reuersos, auita regna cepisse. Aristeum in Arcadia latè regnasse, eúmque primùm & apum, & mellis vsum, & lactis, & coaguli hominibus tradidisse, solstitialisq; ortus & syderum primum inuenisse. Quibus auditis, Battus virginis nomine ex responso agnito, vrbem Cyrenencõdidit. Igitur Ptolemæus

Cyrenes fabula.

Aristei inuenta.

lemæus huius vrbis auctus viri' us, bellum in aduentum Perdicæ parabat. Sed Perdicæ plus odiū arrogantia, quàm vires hostium nocebant: quem exosi etiam socij, ad Antipatrum gregatim confugiebāt. Neoptolemus in auxilium Eumeni relictus, non solùm transfugere, verumetiam prodere partium exercitū voluit. Quam rem cùm præsensisset Eumenes, cum proditore decernere prælio necesse habuit: victusq; Neoptolemus, ad Antipatrum & Polyperchontā profugit: hisq; persuadet, vt continuatis * manſionibus, læto ex victoria & securo fuga ſua; Eumeni ſuperueniant. Sed res Eumenem non latuit. Itaque inſidiæ in inſidiatorem verſæ: et qui ſecurum aggreſſuros ſe putabāt, ſecuris itinere, & perui gilia noctis fatigatis occurſum eſt. In eo prælio Polyperchō occiditur. Neoptolemus quoq; cū Eumene cōgreſſus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus eſt, & in ſumma victus, occumbit. Victor igitur duobus p. æ lijs continuis Eumenes, afflictas partes tranſactione ſociorum, paululum ſuſtentauit. Ad poſtremum tamen Perdica occiſo, ab exercitu hoſtis cū Phythone, & Illyrio, & Alceta fratre Perdicæ rex appellatur: bellūq; aduerſus eos Antigono decernitur

Neoptolemi perfidia.

* Quid ſi legatur tranſitionibus.

Perdica in Ægypto per ſeditionem occiditur.

IVSTINI LIBER XIII.

EVmenes vt Perdicam occiſum, ſe vt hoſtem à Macedonibus iudicatum, bellumq; Antigono

Bellum Antigoni regis Asiæ primi aduersus Eumenem.

decretum cognouit, vltor ea militibus suis indicauit, ne fama aut rē in maius extolleret, aut militum animos rerum nouitate reterreret: simul vt, an cōtra se animati essent, cognosceret, sumpturus consilium ex motu vniuersorum. Constanter tum præfatus est, si cui hæc terrori essent, habere eum * dicendi potestatem. Qua voce adeò cunctos in studium patrum suarum induxit, vt vltro illum omnes hortarentur, rescissuróq; se ferro decreta Macedonum affirmarent. Tunc exercitu in Ætoliam promoto pecunias ciuitatibus imperat: recusantes dare hostiliter diripit. Inde Sardis profectus est ad Cleopatram, sororē Alexādri Magni, vt eius voce centuriones, principalesque confirmarentur existimaturus ibi maiestatem regiā verti, vnde soror Alexandri staret. Tanta veneratio magnitudinis Alexandri erat, vt etiam per vestigia mulierum, fauor sacrati eius nominis quæreretur. Cùm reuersus in castra esset, epistolæ totis castris abiectæ inueniuntur: quibus ijs, qui Eumenis caput ad Antigonū detulissent, magna præmia definiebantur. Iis cognitis, Eumenes vocatis ad concionem militibus, primò gratias agit, quod nemo inuentus sit, qui spem cruenti præmij fidei sacramento anteponeret: tamen deinde calli dè subnectit, confictas à se has epistolas, ad experiendos suorum animos esse. Cæterùm salutem suā in omnium potestate esse, nec Antigonū, nec quēquam ducum sic velle vincere, vt ille in se exem-

* discedendi.

Epiphonema.

Exemplum prudentiæ in Eumene.

plum

plam pessimum statuat. Hoc facto, & in præsenti labantium animos deterruit, & in futurum prouidet, vt si quid simile accidisset, non se ab hoste corrumpi, sed à duce tētari milites arbitraretur. Omnes igitur operam suam certatim ad custodiā salutis eius offerunt. Interim Antigonus cum exercitu superuenit, castrisq; positis, p̄stera die in aciem procedit. Nec Eumenes moram prælio fecit: qui victus, in munitum quoddam castellum confugit, vbi cùm videret se fortunā obsidionis subiturum, maiorem exercitus partem dimisit, ne aut consensu multitudinis hosti traderetur, aut obsidio ipsa multitudine graueretur. Legatos deinde ad Antipatrum, qui * solùm par Antigoni viribus videbatur, supplices mittit: à quo cū auxilia Eumeni missa Antigonus didicisset, ab obsidione recessit. Erat quidem solutus ad tēpus metu mortis Eumenes. Sed nec salutis, dimisso exercitu, magna spes erat. Omnia igitur circunspicienti optimum visum est ad Alexandri Magni Argyraspidas inuictum exercitum, & tot victoriarum præfulgentē gloria decurrere. Sed Argyraspides post Alexandrum omnes duces fastidiebant, sordidam militiam sub aliis, post tanti regis memoriam existimantes. Itaque Eumenes blandimentis agere singulos suppliciter alloqui, nunc cōmilitones suos, nunc patronos appellans, periculorū et operum Orientalium socios, nunc refugia salutis suæ, & vnica præsidia commemorans, solos esse quorum

Castellum Noram appellat Plut.

* solus.

Eumenis ad Argyraspides oratio.

quorũ virtute Oriens ſit domitus, ſolos qui militiam Liberi patris, qui Herculis monumenta ſuperauerint, per hos Alexandrum magnum factũ, per hos diutinos honores, & immortalem gloriam conſecutum: orat vt non tã ducem ſe, quàm commilitonem recipiant, vnumq; ex corpore ſuo eſſe velint. Receptus hac lege, paulatim imperiũ, primum monendo ſingulos mox, qua perperam facta erant, blandè corrigendo, vſurpat: nihil in caſtris ſine illo agi, nihil adminiſtrari ſine ſolertia eius poterat. Ad poſtremum cùm Antigonum venire cum exercitu eſſet nuntiatum, compellit eos in aciem deſcendere. Ibi dum ducis imperia contemnunt, hoſtium virtute ſuperantur. In eo prælio non gloriam tantùm tot bellorum, verumetiam cum cõiugibus & liberis præmia longæ militiæ parta, perdiderunt. Sed & Eumenes, qui autor cladis erat, nec aliam ſpem ſalutis reliquam habebat, victos hortabatur: nã et virtute eos ſuperiores fuiſſe affirmabat. Quippe ab his quinq; millia hoſtium cæſa, & ſi in bello perſtent, vltrò hoſtes pacem petituros. Damna, quibus ſe putent victos, duo millia mulierum & paucos infantes, & ſeruitia eſſe, quæ melius vincendo poſſint reparare, quàm deſerendo victoriam. Porrò Agyraſpides neque fugam ſe tentaturos dicunt, poſt damna matrimoniorum, & poſt coniuges amiſſas, neque bellum geſturos contra liberos ſuos: vltróque eum conuicijs agitant, quòd ſe poſt tot annos emeritorum ſtipendiorum,

diorum, redeuntes domum cum præmijs tot bellorum, ab ipsa missione rursus in nouiam militiam, immensaq; bella reuocauerit, & à laribus quodammodo suis, & ab ipso lite patriæ abductos, inanibus promissis deceperit: nunc quoque amissis omnibus felicis militiæ quæstibus, ne victos quidē in misera & inopi senecta quiescere sinat. Ignaris deinde ducibus, confestim ad Antigonum legatos mittunt, petentes vt sua reddi iubeat. Is redditurum se pollicetur, si Eumenem sibi tradant. Quibus cognitis, Eumenes cū paucis fugere tentauit: sed retractus, desperatis rebus, cùm cōcursus multitudinis factus esset petit, vt postremùm sibi alloqui exercitum liceret. iussus ab vniuersis dicere, facto silentiō, laxatisq; vinculis, Prolatam, sicut erat catenatus in manum ostendit: Cernite milites, inquit, habitum atque ornamenta ducis vestri, quæ non hostium quisquam imposuit: nam hoc etiam solatio foret. Vos me ex victore victum, vos me ex imperatore captiuum fecistis: quater intra hunc annum in mea verba iureiurando obstricti estis, & ista mitto (NEQVE ENIM MISEROS CONVICIA DECENT) vnum oro si propositorum Antigoni in meo capite summa consistit, inter vos me velitis mori. Nam nequo illius interest, quemadmodum, aut vbi cadam: & ego fuero ignominia mortis liberatus. Hoc si impetro, soluo vos iureiurando, quo toties vos sacramento mihi deuouistis. Aut si ipsos pudet roganti vim adhibere,

Exemplum perfidiæ.

Eumenis capti ad milites oratio.

adhibere, ferrũ huc date, & permittite, quod vos facturos pro Imperatore iurastis, Imperatorem pro vobis sine religione iurisiurandi facere. Cum non obtineret preces in iram vertit. At vos, ait, deuota capita respiciant dij periuriorũ vindices, taleſq; vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis. Nẽpe vos iidem paulò antè, & Perdicæ sanguine estis aspersi, & in Antipatrum eadem moliti. Ipsum denique Alexandrum, si fas fuisset eum mortali manu cadere interempturi: quod maximum erat, seditionibus agitastis. Vltima nunc ego perfidorum victima, has vobis diras atq; inferias dico, vt inopes extorrésque omne æuum in hoc cast renſi exilio agatis, deuorentque vos arma vestra, quibus plures vestros, quam hostium duces absumpsistis. Plenus deinde iræ, custodes suos præcedere ad Antigoni castra præcepit. Sequitur exercitus prodito Imperatore suo, & ipse captiuus, triumphúmque de se ipso ad victoris sui castra ducit: omnia auspicia regis Alexandri, & tot bellorum palmas, laureasque vnà secum victori tradentes: & ne quid deesset põpæ, elephanti quoque, & auxilia Orientalia subsequuntur. Tanto pulchriora hæc Antigono, quàm Alexandro tot victoriæ fuerunt: vt cùm ille Orientem vicerit, hic eos à quibus Oriens victus, superauerit. Igitur Antigonus domitores illos orbis, exercitui suo diuidit, redditis, quæ in victoria ceperat. Eumenem verò verecũdia prio-

Precatio Eumenis in suos milites.

Exemplum fortis & constantis animi.

Deleti sunt Argyraspides adunum omnes ab Imbrasio, iussu Antigoni. Plutarc. in Eumen.

Epiphonema.

ris

ris amicitiæ, in conspectum ſuum venire prohibitum, aſſignari cuſtodibus præcepit. Interea Eurydice, vxor Aridei regis vt Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam cognouit, & ab eo accerſitã Olympiada muliebri æmulatione perculſa, abutens valetudine viri, cuius officia ſibi vendicabat, ſcribit regis nomine Polyperchonti, Caſſandro exercitum tradat, in quem regni adminiſtrationem rex tranſtulerit. Eadem & in Aſiam Antigono per epiſtolas nuntiat: quo beneficio deuinctus Caſſander, nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ geſſit. Deinde profectus in Græciã, multis ciuitatibus bellum infert: quarum excidio, veluti vicino incẽdio territi Spartani, vrbem, quam ſemper armis, non muris defenderant, tum contra reſponſa fatorum & veterum maiorum gloriam, armis diffiſi, murorum præſidio includunt. Tantùm eos degenerauiſſe à maioribus, vt cùm multis ſeculis murus vrbis ciuium virtus fuerit, tunc ciues ſaluos ſe fore non exiſtimauerint, niſi intra muros laterent. Dum hæc agũtur, Caſſandrum à Græcia turbatus Macedoniæ ſtatus domum reuocauit. Namque Olympias, mater Alexandri Magni regis, cùm ab Epiro in Macedoniam, proſequente Æacida rege Moloſſorum, veniret, prohiberique finibus ab Eurydice & Arideo rege cœpiſſet, ſeu memoria mariti, ſeu magnitudine filij, & indignitate rei moti Macedones, ad Olympiada tranſiere, cuius iuſſu & Eurydice, & rex

Spartanorum vrbs ſine muro.

Epiphonema.

Olympiadis fuga.

rex occiditur, sex annis post Alexandrum potitus regno. Sed nec Olympias diu regnauit. Nam cum principū passim cædes, muliebri magis quàm regio more fecisset, fauorē suum in odium vertit. Itaque audito Cassandri aduentu, diffisa Macedonibus, cum nuru Roxanè, & nepote Hercule, in * Pictuiam vrbem concessit. Proficiscenti Deidamia, Æacidæ regis filia, & Thessalonice priuigna, & ipsa clara Philippi patris nomine, multæq; aliæ principum matronæ, speciosus magis quàm vtilis grex, fuere comites. Hæc cùm nūtiata Cassandro essent, statim citato cursu Pictuam venit, & vrbem obsidione cinxit. Cùm fame, ferróque vrgeretur, Olympias longæ obsidionis tædio, pacta salute, victori se tradidit. Sed cum Cassander ad concionem vocato populo, sciscitatus quid de Olympiade fieri vellet, subornat parētes interfectorum, qui sumpta lugubri veste, crudelitatem mulieris accusarent: à quibus accensi Macedones, sine respectu pristinæ maiestatis, occidendam decernunt: immemores prorsus, quòd per filium eius virúmq; non solum vitam ipsi inter finitimos tutam habuissent, verūetiā tantas opes imperiumq; orbis quæsissent. Sed Olympias, vbi obstinatos venire ad se armatos vidit, veste regali duabus ancillis innixa, vltrò obuiā procedit. Qua visa, percussores attoniti fortuna maiestatis prioris, & tot in eam memoriæ occurrentibus regum suorum nominibus subsiterūt, donec à Cassandro missi sunt, qui

* alias Pictbium, & ita legit Oros.

qui eam confoderent, non refugientẽ gladiũ, nec vulnera, aut muliebriter vociferãtem, ſed virorũ more fortium, pro gloria veteris proſapiæ, morti ſuccumbentem, vt Alexandrum poſſes etiam moriente matre conſpicere. Inſuper expirans, capillis & veſte crura contexiſſe fertur, ne quid poſſet in corpore eius indecorum videri. Poſt hæc Caſſander Theſſalonicem regis Aridei filiam, vxorem ducit: filium Alexandri cum matre, in arcẽ Amphipolitanam cuſtodiendos mittit.

Olympiadis merentis animi fortitudo.

Quos paulò poſt interfecit agente Hercule. an. 14.

IVSTINI LIBER XV.

PErdica, & fratre eius Alceta, Eumene ac Polyperchonte, cæteríſque ducibus diuerſæ partis occiſis, finitum certamen inter ſucceſſores Alexandri Magni videbatur, cùm repentè inter ipſos victores nata diſcordia. Quippe poſtulantibus Ptolemæo, & Caſſandro, & Lyſimacho, vt pecunia in præda capta prouinciaq; diuiderentur: Antigonus negauit ſe in eius belli prædam ſocios admiſſurum, in cuius periculũ ſolus deſcenderat. Et vt honeſtum aduerſus ſocios bellum ſuſcipere videretur, diuulgat ſe Olympiadis mortẽ, à Caſſandro interfectæ, vlciſci velle, & Alexãdri regis ſui filium cum matre, obſidione Amphipolitana liberare. His cognitis, Ptolemæus & Caſſander, ínita cum Lyſimacho Seleuco ſocietate bellum terra, mariq; enixè inſtruebant. Tenebat Ptole-

Nouum principum inter ſe bellum.

meus

maus Ægyptum cum Africæ parte maiore, & Cypro & Phenice. Cassandro parebat Macedonia cum Græcia. Asiam & partem Orientis occupauerat Antigonus, cuius filius Demetrius prima belli congressione, a Ptolemæo, apud Calamã vincitur. In quo prælio maior Ptolemæi moderatiõnis gloria quàm ipsius victoria fuit. Siquidem & amicos Demetrii non solùm cum suis rebus dimisit, verumetiam addictis insuper muneribus honorauit, & ipsius Demetrii priuatum omne instrumentum, ac familiam reddidit, adiecto honore verborum, non se propter prædam, sed propter dignitatem iniisse bellum: indignatum quòd Antigonus deuictis diuersæ factionis ducibus, solus victoriæ cõmunis præmia corripuisset. Dum hæc aguntur, Cassander ab Apollonia rediens, incidit in Abderitas, qui propter ranarum muriumque multitudinem relicto patriæ sôlo sedes quærebãt: veritus ne Macedoniam occuparent, facta pactione, in societatem eos recepit, agróque eis in vltimis Macedoniæ finibus assignauit. Deinde, ne Hercules Alexandri filius, * qui fere annos quatuordecim excesserat, fauore paterni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacitè cum matre Arsine iubet, corporáque eorum terra obrui ne cædes sepultura proderetur: & quasi parum facinoris in ipso primùm rege, mox in matre eius Olympiade, ac filio admisisset, alterum quoq; filium cum matre Roxane pari fraude interficit, quasi

Exemplum moderatæ victoriæ.

Abderitæ. propter ranarum & murium multitudinem sedes mutare coacti. Plin. lib. 10. cap. 65.

* qui per an Cassander regis sui Alexandri, filios, vxores, ac matrem occidit.

quasi regnum Macedoniæ quod affectabat, aliter consequi, quàm se elere non posset. Interea Ptolemæus cum Demetrio nauali prælio iteratò congreditur, & amissa classe, hostique concessa victoria, in Ægyptum refugit. Demetrius filium Ptolemæi Leuticum, & fratrem Menalaum, amicósque eius cum priuati instrumenti ministerio prouocatus, pari antea munere Ægyptum remittit: & vt appareret eos non odij, sed dignitatis gloria accensos, donis, muneribúsque inter ipsa bella contendebant. Tanto honestiùs tunc bella gerebantur, quantò nunc amicitiæ coluntur. Hac victoria elatus Antigonus, regem se cum Demetrio filio appellari à populo iubet. Ptolemæus quoque ne minoris apud suos autoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. Quibus auditis, Cassander, & Lysimachus, & ipsi regiã sibi maiestatem vendicauerunt, huius honoris ornamentis tandiu omnes abstinuerũt, quandiu filij regis sui superesse potuerunt. Tanta in illis verecundia fuit, vt cùm opes regias haberent, regum tamẽ nominibus æquo animo cauerunt, quoad Alexandro iustus hæres fuit. Sed Ptolemæus & Cassander cæteriq; factionis duces, cùm carpi se singulos ab Antigono viderent, dum priuatũ singulorum, non commune vniuersorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria vnius, nõ omnium foret per epistolas se inuicem confirmantes, tempus, locum coëundi condicunt, bellumque communi-

nibus viribus instituunt. Cui cùm Cassander interesse propter finitimum bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copijs, in auxilium sociys mittit. Erat hic Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior, quæ tãta in illo fuit, vt animi magnitudine, philosophia ipsa viriúmq; gloria omnes per quos Oriens domitus est, vicerit. Quippe cum Alexander Magnus Callisthenem philosophũ prapter salutationis Persicæ interpellatum morem, insidiarum, quæ sibi paratæ fuerãt, conscium fuisse * ratus esset, eúmq; truncatis crudeliter mẽbris, abscissisq; auribus, ac naso, labiisq; deforme ac miserandum spectaculum reddidisset, insuper cum cane in cauea clausum, ad metũ cæterorum circumferret: tunc Lysimachus audire Callisthenem, & præcepta ab eo recipere virtutis solitus, miseratus tanti viri, nõ culpæ sed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in remedium calamitatum dedit. Quod adeô ægrè Alexander tulit, vt eũ obijci ferocissimo leoni iuberet. Sed cùm ad conspectum eius concitus leo impetum fecisset, manum manipulo inuolutam Lysimachus in os leonis immersit, arreptaque lingua feram exanimauit. Quod cùm nuntiatum regi esset, admiratio in satisfactionẽ cessit, charioremq; eum propter constantiam tantæ virtutis habuit. Lysimachus quoque magno animo regis, veluti parentis, tulit contumeliam. Deniq; omni ex animo huius facti

Lysimachi laus.

Exemplum crudelitatis.

* alias, iratus finxisset.

Aliter Plutarchus mortem Callisthenis scribit in Alexandro.

Exemplum fortitudinis Lysimachus.

facti memoria exturbata, posteà in India insectãti regi quosdam palantes hostes, cum à satellitũ turba, equi sui celeritate, desertus esse, solus ei, per immensas arenarũ moles, cursus comes fuit. Quod idem antea Philippus, frater eius, cùm facere voluisset, inter manus regis expiraucrat. Sed Lysimachum desiliens equo Alexander, hasta cuspide ita in fronte vulnerauit, vt sanguis aliter claudi non posset, quàm diadema sibi demptum rex, alligandi vulneris causa, capiti eius imponeret. Quod auspicium primum regalis maiestatis Lysimacho fuit. Et post mortem Alexandri, cùm inter successores Alexandri prouinciæ diuiderentur, ferocissimæ gentes, quasi omnium fortissimo, assignatæ sunt: adeo etiam, consensu vniuersorum, palmam virtutis inter cæteros tulit. Priusquam bellum inter Ptolemæum, sociosque eius, aduersus Antigonum committeretur, repentè ex Asia maiore digressus Seleucus, nouus Antigono hostis accesserat. Huius quoque & virtus clara, & origo admirabilis fuit. Siquidem mater eius Laodice, cùm nupta esset Antiocho, claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem, ex concubitu Apollinis concepisse, grauidamque factam, munus concubitus, anulũ a Deo accepisse, in cuius gemma, anchora sculpta esset. Itaq; id donum filio, quem peperisset dare. Admirabilem fecit hunc visum & anulus, qui postera die, eiusdem scripturæ in lecto inuentus est, & figura anchoræ, quæ in femore

Thraces, & Ponticos intelligit.

Seleuci regi Syriæ origo.

Seleuci nata, cum ipso paruulo fuit. Quamobrem Laodice anulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Persicam militiam, edocto de origine sua, dedit. Vbi post mortem Alexandri, occupato regno Orientis, vrbem condidit, ibique geminæ originis memoriam consecrauit. Nam & vrbem ex Antiochi patris nomine, Antiochiam vocauit, & cãpos vicinos vrbi, Apolluni dicauit. Originis eius argumentum etiam posteris mansit. Siquidẽ filij, nepotésq; eius anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere. Multa in Oriẽte post diuisionem inter socios regni Macedonici bella gessit. Principio Babyloniam cepit: inde auctis ex victoria viribus, bactrianos expugnat, Transitum deinde in Indiam fecit, quæ post mortẽ Alexãdri, veluti à cerucibus iugo seruitutis excusso, præfectos eius occiderat. Autor libertatis Sandrocottus fuerat. Siquidem occupato regno, populum, quem ab externa dominatione vendicauerat, ipse seruitio premebat. Fuit hic quidem humili genere natus, sed ad regni potestatem maiestate numinis impulsus: quippe cùm procacitate sua Alexandrum regem offendisset, interfici à rege iussus, salutem pedum celeritate quæsierat. Ex qua fatigatione cùm somno captus iaceret, leo ingentis formæ ad dormientem accessit, sudoremq; profluentẽ lingua eius tersit, expergefactúmq; blandè reliquit. Hoc prodigio primum ad spem regni impulsus, contractis latronibus, Indos ad nouita-

Anchora naturalis nota Antiochi & eius nepotum.

Seleuci gesta.

Mirum de leone.

tem

tem regni sollicitauit: molienti deinde bellum aduersus praefectos Alexandri. elephantus ferus infinitae magnitudinis vltro se obtulit, & veluti domita mansuetudine, eum tergo excepit, duxq; belli & praeliator insignis fuit. Sic acquisito regno, Sandrocottus ea tempestate, qua Seleucus futurae magnitudinis fundamenta iaciebat, Indiam possidebat: cum quo facta pactione Seleucus, compositisque in Oriente rebus, in bellum Antigoni descendit. Adunatis igitur omnium sociorum copijs, praelium committitur: in eo Antigonus occiditur: Demetrius filius eius in fugam vertitur: sed socij profligato hostili bello, denuo in semetipsos arma vertunt: & cùm de praeda non conueniunt, iterum in duas factiones deducũtur. Seleucus Demetrio, Ptolemaus Lysimacho iungitur: Cassandro defuncto Philippus filius succedit: sic, quasi ex integro, noua Macedoniae bella nascuntur.

Elephantus sponte se Sandrocotto offert.

Quae conficiebant, LXIIII.M. peditum, equitum, X.M.D. elephantos, CCCC. currus, CXX. Plut. in vita Demetrij.

IVSTINI LIBER XVI.

POst Cassandri regis, filijq; eius Philippi continuas mortes, Thessalonice regina, vxor Cassandri, non magno pòst tempore, ab Antipatro filio, cùm vitam etiam per vbera materna deprecaretur, occiditur. Causa parricidii fuit quòd post mortem mariti in diuisione inter fratres regni, propẽ sior fuisse Alexandro videbatur. Quod facinus eò grauius omnibus visum est, quòd nullum materna

Impij & crudelis parricidij exemplum.

Mater à filio necata. Plut. in Demetrio.

fraudis vestigium fuit. QVANQVÁM IN PARRICIDIO NVLLA SATIS IVSTA CAVSA AD SCELERIS PATROCINIA PRAETEXI POTEST. *Ob hæc igitur Alexander in vltionem materna necis, gesturum cum fratre bellum, auxilium à Demetrio petit: nec Demetrius spe inuadendi Macedonici regni, moram fecit. Cuius aduentum verens Lysimachus, persuadet genero suo Antipatro, vt malit cum fratre in gratiam reuerti, quàm paternum hostem in Macedoniam admitti. Inchoata igitur inter fratres reconciliationem cum præsensisset Demetrius, per insidias Alexandrum interficit: occupatoq; Macedoniæ regno, eadem apud exercitum excusaturus, in concionem vocat. Ibi priorem se petitum ab Alexandro allegat, nec feciſſe se, sed* occupaſſe *insidias. Regem autē se Macedoniæ vel ætatis experimentis vel causis, iustiorem esse. Patrem enim suum & Philippo regi & Alexandro Magno socium in omni militia fuisse. Liberorum deinde Alexandri ministrum, & ad persequendos defectores ducem extitisse. Contrà Antipatrum auum horum adolescentium, amatiorem semper ministrum regni, quam ipsos reges fuisse. Cassandrum verò patrem extinctorem regiæ domus, non fœminis, non pueris peperciſſe: nec cessasse, quo ad omnē stirpem regiæ sobolis deleret. Horum scelerū vltionem, quia nequisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos eius translatā.*

Pyrrhum auxilio fuisse Alexandro, scribit Plut.

Vno quippe die anteuertens Alexandrum Plut.

* præoccupasse.

Quam-

Quamobrem etiam Philippum, Alexandrumque (si quis manium sensus est) nõ interfectores suos, ac stirpis suæ, sed vltores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle. Per hæc, mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. Lysimachus quoque, cùm bello * Doricetis regis Thracum preperetur, ne eodem tempore & aduersus Demetriũ dimicare necesse haberet, tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro eius genero obuenerat, pacem cum eo fecit. Igitur Demetrius totis Macedoniæ regni viribus instructus, cùm Asiã occupare statuisset, iteratò Ptolemæus, Seleucus, & Lysimachus experti priore certamine, quantæ vires concordiæ essent, pacta societate, * adiunctisq; exercitibus, bellum aduersus Demetrium transferunt in Europam. His comitem se, & belli socium iungit Pyrrhus rex Epiri, sperans non difficilius Demetriũ Macedoniam amittere posse, quàm acquisierat. Nec spes frustra fuit: Quippe exercitu eius corrupto, ipsoq; in fugam acto, regnum Macedoniæ occupauerat. Dum hæc aguntur, Lysimachus generum suum Antipatrum regnum Macedoniæ ademptum sibi soceri fraude, quere-tem interfecit: filiamq; suam Eurydicen, querelarum sociam, in custodiam tradit: atque ita vniuersa Cassandri domus. Alexandro Magno, seu necis ipsius, seu stirpis extinctæ, pœnas partim cæde, partim supplicio luit. Demetrius quoque à tot exercitibus circumuentus, cùm posset honestè mo-

* Dromichetis legit Plutarc.

Regum conspiratio de bello aduersus Demetrium communiter gerendo.

* adunatisque.

Fugit Cassandriam.

De Demetrij morte.

Plut. in eius vita. Ptolemæus Lagi filius moritur.

ri, turpiter se dedere Seleuco malunt. Finito bello, Ptolemæus cum magna rerum gestarum gloria moritur. Is contra ius gentium, minimo natu ex filijs, ante infirmitatem, regnum tradiderat, eiúsque rei populo rationem reddiderat, cuius non minor fauor in accipiendo, quàm patris in tradendo regnum fuerat. Inter cætera patris & filij mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem parem populi iuueni conciliauerat: quòd pater regno ei publicè tradito, priuatim officiũ regi inter satellites fecerat, omniq; regno pulchrius regis esse patrem dixerat. Sed inter Lysimachum, & Pyrrhum regem, socios paulò anteà aduersus Demetrium, ASSIDVVM INTER PARES DISCORDIA MALVM, bellum mouerat, Victor Lysimachus, pulso Pyrrho Macedoniam occupauerat. Inde Thraciæ, ac deinceps Heracleæ bellum intulerat: cuius urbis & initia & exitus mirabiles fuere. Quippe Bœotijs pestilentia laborantibus, oraculum Delphis responderat coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent. Cùm propter metum longæ & periculosæ nauigationis, mortem in patriam omnibus præoptantibus, res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt. Quorum cùm aduersa prælia paterẽtur, iteratò ad oraculũ decurrunt. Responsum, Idem belli, quod pestilentiæ, remedium fore. Igitur conscripta colonorum manu, in Metapontum delati, urbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auspicijs in eas

Bellum Lysimachi & Pyrrhi.

Origo vrbis Heracleæ.

Oraculum.

sedes

sedes delati erãt, breui pòst tempore magnas opes parauere. Multa deinde huius vrbis aduersus finitimos bella, multa etiam domestica dissensionis mala fuere. Inter cætera magnifica, vel præcipuè illud memorabile fuit: Cùm rerum potirentur Athenienses, victisq; Persis, Græciæ & Asiæ tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupidè ad præsidium salutis suæ conferentibus, soli Heraclienses ob amicitam regum Persicorum, collationem abnuerant. Missus itaque ab Athenienſibus Malachus cum exercitu ad extorquendum, quod negabatur, dũ relictis in littore nauibus, agros Heraclienſium populatur, classem cum maiore parte exercitus, naufragio repentinæ tempestatis amisit. Itaque cùm neque mari possent amissis nauibus, neque terra auderent cum parua manu, inter tot ferocissimas gentes reuerti, Heraclienses honestiorem beneficij, quàm vltionis occasionem rati, instructos commeatibus, auxilijsq; dimittunt, bene agrorum suorum* Postulationem existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent. Passi sunt inter plurima mala, etiam tyrannidem: siquidem cùm plebs etiam nouas tabulas, & diuisionem agrorum diuitum impotenter flagitarent, diu re in senatu tractata, cùm exitus rei non inueniretur, ad postremum aduersus plebem nimio otio lasciuientem, auxilia à Timotheo Athenienſium duce, mox ab Epaminonda Thebanorum petiuere. Virisque negantibus, ad

Heraclienſium gesta.

Malachus.

Exemplum constantiæ.

Humanitas in hostes.

* populationem impensam exist.

Clear-

Clearchum, quem ipsi in exilium egerant, decurrunt. Tanta calamitatũ necessitas fuit, vt cui patriam interdixerant, eum ad tutelam patriæ vocarẽt. Sed Clearchus exilio facinorosior redditus, & dissensionem populi occasionem inuadendæ tyrannidis existimans, primò tacitè cum Mithridate, ciuium suorum hoste, colloquitur, et inita societate pacisciturvt reuocatus in patriam, prodita ei vrbe præfectus eius constitueretur. Posteà autem insidias, quas ciuibus parauerat, in ipsum Mithridatem verterat. Nanq; cùm velut arbiter ciuilis discordiæ de exilio reuersus esset, statuto tempore, quo vrbem Mithridati traderet, ipsum cum amicis suis cepit, captúmq; accepta ingenti pecunia, dimisit. Atque vt in illo subitum se ex socio fecit hostẽ, sic ex defẽsore senatoriæ causæ repentè patronus plebis euasit: & aduersus autores potentiæ suæ, à quibus reuocatus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat, nõ solum plebẽ accendit, verumetiam nefandissima quæque tyrannicæ crudelitatis exercuit. Igitur populo ad concionem vocato, neq; se affuturũ amplius grassanti in populum senatui,* ait non intercessurum, contra affuturum etiam plebi, si in pristina sæuitia perseueret, & si pares se crudelitati senatorum arbitrarentur, abiturum cum militibus suis, neq; ciuilibus discordijs interfuturum. Sin verò diffidant viribus proprijs, vindicem ciuium non defuturum. Proinde consulãt sibijpsis, iubeant abire, si malint,

Epiphonema.

Exemplum versutilis, & fraudulenti animi Clearchus.

* alias, ait: intercessurum etiam si in prist.

malint, vel ſocium cauſæ popularis remanere. His verbis ſolicitata plebs ſummum ad eum imperiũ defert: & dum ſenatus potentiæ traſcitur, in ſeruitutem ſe tyrannicæ dominationis cum coniugibus & liberis tradit. Igitur Clearchus LX. ſenatores comprehenſos (nam cæteri in fugam dilapſi erant) in vincula compingit. Lætari plebs, quòd à duce * potiſſimùm ſenatorum, ſenatus deleretur, verſaq; vice auxilium eorum in exitium conuerſum eſſet. Quibus dum mortem paſſim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit: ſi quidẽ Clearchus magna pecunia (quaſi minis populi occultè eos ſubtracturus) accepta, ſpoliatos fortunis, vita quoque ſpoliauit. Cognito deinde, quòd bellum ſibi ab ijs, qui profugerant, miſericordia in auxilium ſolicitatis ciuitatibus, pararetur, ſeruos eorũ manumittit. Et ne quid in afflictis honeſtiſſimis domibus deeſſet, vxores eorum, filiáſque nubere ſernis ſuis, propoſita recuſantibus morte, compellit, vt eos ſibi fidiores, & dominis infeſtiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ, * maiores repentinis funeribus fuere. Itaq; multæ ſe ante nuptias, multæ in ipſis nuptijs, occiſis prius nouis maritis, interficiũt, et ſe tam funeſtis calamitatibus virtute ingenui pudoris, eripiant. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannus captiuos ſenatores in triumphi modum per ora ciuium trahit. Reuerſus in vrbem, alios vincit, torquet alios, alios occidit; nullus locus vrbis à crudelitate tyrãni

Clearchi ſæuitia.

Non ergo inſciè admonet Comicus: ita fugiamus ne præter cauſam.

* potiſſime.

* grauiores.

Heracliẽſium matronarum clades.

ni vacat. Accedit sæuitia insolentia, crudelitati arrogantia. Interdum enim ex successu continua felicitatis obliuiscitur se hominem: Interdum Iouis filium se dicit. Eunti per publicum, aurea aquila, velut argumentum generis, præferebatur: veste purpurea, & eothurnis regum tragicorum, & aurea corona vtebatur: filium quoq; suum Cerauno non vocat, vt Deos non mendacio tantùm, verumetiam nominibus illudat. Hæc illum facere,

Chionis & Leonidæ discipulorum Platonis in tyrannum conspiratio.

duo nobilissimi iuuenes Chion & Laonides indignantes, patriã liberaturi, in necem tyranni conspirant. Erant hi discipuli Platonis Philosophi, qui virtutem, ad quam quotidie præceptis magistri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in insidijs locant. Ipsi more iurgantium, ad tyrannum, veluti, ad regem, in arcem contendunt: qui iure familiaritatis

Clearchi cædes.

admissi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero occupatur. Sed ipsi, socijs tardius auxilium ferẽtibus, à satellitibus obruũtur. Quare factum est, vt tyrannus quidem occideretur, sed patria non liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eadem via tyrãnidem inuadit.

Satyrus.

multisq; annis per gradus successionis, Heraclienses regnum tyrannorum fuere.

IVSTINI LIBER XVII.

Terræmotus.

PEr idem fermè tempus in Hellespõti & Chersoneſi regionibus, terræmotus fuit maximus: tan-

tantum vrbs Lysimachia, ante duos & viginti annos à Lysimacho condita euersa est. Quod portentum dira Lysimacho stirpique eius ac ruinam regni, cum clade vexatarum regionum portendebat. Nec ostentis fides defuit: Nam breui pòst tempore, Agathoclem filium suum, quem in successionem regni ordinauerat, per quẽ multa bella prosperè gesserat, non solùm patrium, verum etiam humanum vltra morem perosus, ministra Arsyrice nouerca, veneno interfecit. Hæc illi prima mali labes, hoc initium impendentis ruinæ fuit. Nam parricidium principum sequuta cædes sunt, luentium supplicia, quòd occisum iuuenem dolebant. Itaque & hi, qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum deficiebant, eúmque pronum iam ex æmulatione gloriæ bellum Lysimacho inferre cõpellunt. Vltimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit, & velut ad exemplum fortunæ par reseruatum. Lysimachus quatuor & LXX annos natus erat: Seleucus septem & LXX. Sed in hac ætate vtriq; animi iuuenes erãt, imperijq; cupiditatem insatiabilem gerebant. Quippe cùm orbem terrarum duo soli tenerent, angustijs sibimet inclusi videbantur, vitæq; finem non annorum spatio, sed imperij terminis metiebãtur. In eo bello Lysimachus amissis anteà varijs casibus XV. liberis, non instrenue moriens, post eorum domus suæ ruinæ cumulus accessit. Lætus tanta victoria Seleucus, & quod maius victoria putabat, solum se

Agathocles, Lysimachi filius veneno necatur.

Vltima pugna inter Alexandri principes.

Lysimachus victus à Seleuco occiditur.

de

de cohorte Alexandri mansisse, victorémque victorum extitisse, non humanum opus esse, sed diuinum munus gloriatur, ignarus prorsus, non multò post fragilitatis humanæ seipsum exemplum futurũ. Quippe post menses admodum septem à Ptolemæo, cuius sororem Lysimachus in matrimoniũ habuerat, per insidias circũuentus occiditur: regnúmque Macedoniæ, quod Lysimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igitur Ptolemæus cùm & in gratiam memoriæ magni Ptolemæi patris, & in fauorem vltionis Lysimachi ambitiosius apud populares esset, primò Lysimachi filios concili, are sibi statuit, nuptiásq; Arsiones sororis suæ matris eorum petit: puerorum adoptione promissa, vt cùm in locum eorum successisset, nihil illi moliri, vel verecundia matris, vel appellatione patris auderent. Fratris quoque regis Ægypti cõcordiam per epistolas deprecatur, professus deponere se offensam erepti paterni regni, neq; amplius à fratre quæsiturum, quod honestius à paterno hoste perceperit. Omnique arte adulatur Eumeni, & Antigono Demetrij filijs, Antiocho filio Seleuci, cum quibus bellum habiturus erat, ne tertius sibi hostis accederat. Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus, ingens momentum futurum, vtri parti socius accessisset, qui & ipse spoliare singulos cupiens, omnibus se partibus* vendicabat. Itaque Tarentinis aduersus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naues ad exercitum deportandũ mutuò petit:

Seleuci mors.

Ptolemæi solertia.

Pyrrhi aduersus Ro. expeditio.

* vendibat.

ab

ab Antiocho pecuniam, qui opibus quàm militibus instructior erat: à Ptolemæo Macedonũ militum auxilia. Sed Ptolemæus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium venia esset, quinque millia peditum, equitum 4. millia, elephantos quinquaginta, non amplius, quam in biennij vsum dedit. Ob hæc Pyrrhus, filia Ptolemæi in matrimonium accepta, vindicem eum regnire liquit. Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum est, de origine regni eius pauca narranda sunt. Molossorum primùm in ea regione regnum fuit: Post Pyrrhus Achillis filius, amisso per absentiam Troianis tẽporibus paterno regno, in his locis cõsedit, qui Pyrrhidæ primò, postea Epirotæ dicti sunt. Sed Pyrrhus cùm in templum Dodonæi Iouis ad cõsulendum veniisset, ibi Anasam neptem Herculis rapuit, ex cuius matrimonio octo liberos sustulit. Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opésque affinitatum auxilio magnas parauit: atque ita Heleno filio Priami regis, ob industriam singularem vaticinandi, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio suo in diuisione Troianæ prædæ acceperat, vxorem reddidit: breuique post tempore, Delphis insidijs Orestis, filij Agamemnonis, inter altaria Dei interijt. Successor huic Pilades filius fuit. Per ordinem deinde regnum ad * Arymbam descendit: cui, quoniam pupillus, & vnicus ex gẽte nobili superesset, intentiore omnium cura seruandi

Anno ab vrbe condita CCCC. LXIIII. Orosius.

Epitotici regni origo.

Pyrrhi successores.

Proditione Macharei sacerdotis. Euseb.

* Arybam.

uandi eiùs, educandique, publicè tutores constituuntur. Athenas quoque, erudiendi gratia, missus quanto doctior maioribus, tantò & gratior populo fuit. Primus itaque & leges, & senatum, annuósque magistratus, & reipub formam composuit: & vt à Pyrrho sedes, sic vita cultior populo ab Arymba statuta. Huius filius Neoptolemus fuit: ex quo nata est Olympias, mater Alexandri Magni, & Alexander, qui post eum regnum Epiri tenuit, & in Italia bello gesto, in Brutijs interijt. Post eius mortem, frater Æacides regno successit, qui assiduis aduersus Macedones bellorum certaminibus populum fatigando, offensum ciuũ contraxit, ac propterea in exilium actus. Pyrrhũ filium bimum admodum paruulum in regno reliquit: qui & ipse cùm a populo propter odium patris, ad necem quaereretur, furtim subtractus in Illyrios defertur, traditúsq; est Beroæ, Glauceregis vxori, nutriendus, quæ & ipsa generis Æacidarum erat. Ibi eum seu infantilibus blandimentis inductus rex, aduersum Cassandrum Macedoniæ regem qui eum belli comminatione deposcebat, diu protexit, addito in auxilium etiam adoptionis officio. Quibus rebus moti Epirotæ, odio in misericordiam verso, annorum XI. eum in regnum reuocauerunt, datis tutoribus, qui regnum vsque ad adultam eius ætatem tuerentur. Adolescens deinde multa bella gessit: tantúsq; rerum successus haberi cœptus est, vt Tarentinos solus aduersus Ro-

Olympias Neoptolemi filia.

Glaucum. regem Illyriorum Plut. appellat.

Ad genua enim deuolutum puerum, mos vestem regis apprehendisse. scribit Plut.

Romanos tueri posse videretur.

IVSTINI LIBER XVIII.

IGitur Pyrrhus rex Epiri, cùm iterata Tarentinorum legatione, additis Samnitum & Lucanorum precibus, & ipsius auxilio aduersus Romanos indigentibus fatigaretur, non tam supplicum precibus quàm spe inuadendi Italiæ imperij inductus, venturum secum exercitu pollicetur. In quã rem inclinatum semel animum præcipitem agere cœperant exempla maiorum: ne aut inferior patruo suo Alexandro videretur, quo defensore ijdem Tarentini aduersus Brutios usi fuerant: aut minores animos Magno Alexandro habuisse, qui tam longa à domo militia Orientem subegit. *Igitur relicto custode regni filio Ptolemæo, annos* XV. *nato, exercitum in portu Tarentino exponit, duobus parvulis filijs, Alexandro & Heleno, in solatia longinquæ secum expeditionis adductis.* Pyrrhi in Italiam aduentus.

Cuius audito aduentu, Consul Romanus Valerius Leuinus festinans, vt prius cum eo cõgrederetur, quam axilia sociorum conuenirent, exercitum in aciem deducit: Nec rex, tamet si numero militum inferior esset, certamini moram fecit. Sed Romanos vincentes iam, inusitata antea elephantorum forma stupere primò, mox cedere prælio coëgit, victoréſque iam noua Macedonum monstra repentè vicerunt. Nec hostibus incruenta victoria fuit: Samnitum, & Lucanorum. *Plut.* Nam elephantos Italia primum vidit. Pyrrhi bello Plin. lib. 8. cap. 6. XIII. M. cerunt cæsos ex Epirotis. Plut.

Nam & ipse Pyrrhus grauiter vulneratus est, & magna pars militum eius cæsa, maioremque gloriam eius victoriæ, quàm lætitiã habuit. Huius pugnæ euentũ multæ ciuitates secutæ, Pyrrho se tradũt. Inter cæteros etiam Locri, proditio præsidio Romano, ad Pyrrhum deficiunt. Ex ea præda Pyrrhus CC. captiuos milites Romam gratis remisit, vt cognita virtute eius, Romani cognoscerent etiam liberalitatem. Interiectis deinde diebus, cùm sociorũ exercitus superuenisset, iteratò prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit. Interea à Mago, dux Carthaginiensium, in auxilium Romanorum, cum CXX. nauibus missus, senatũ adiit, egrè tulisse Carthaginienses affirmans, quòd bellum in Italia à peregrino rege paterentur. Ob quam causam missum se, vt quoniam externo hoste oppugnarentur, externis auxiliis iuuarentur. Gratia à senatu Carthaginiensibus acta, auxiliáq; remissa. Sed Mago Punico ingenio, post paucos dies tacitus, quasi pacificator Carthaginiensium, Pyrrhum adiit, speculaturus consilia eius de Sicilia, quò eum accersiri fama erat. Nam Romanis eadem causa mittendi auxilii Carthaginiensibus fuerat, vt Romano bello, ne in Siciliam Pyrrhus transire posset, in Italia detineretur. Dum hæc aguntur, legatus à senatu Romano Fabricius Lucinus missus, pacem cum Pyrro composuit. Ad quam confirmandam, Cyneas Romam cum ingentibus à Pyrrho donis missus,

Auxilia Carthaginiensium.

Punica fides & ingenium.

missus, neminem, cuius domus muneribus pateret inuenit. Huic continentiæ Romanorum simile exemplum iisdem ferme temporibus fuit. Nam missa à senatu in Ægyptum legatione, cùm ingentia sibi à Ptolemæo rege missa munera spreuissent, interiectis diebus ad cœnam inuitatis, aureæ coronæ missæ sunt, quas illi honoris causa receptas, posteradie statuis regis imposuerunt. Igitur Cyneas cùm turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renuntiasset, interrogatus à Pyrrho, Qualis Roma esset, respondit, REGVM VRBEM SIBI VISAM. Post hæc legati Siculorum superueniunt, tradentes Pyrrho totius insulæ imperium, quæ assiduis Carthaginiensium bellis vexabatur. Itaque relicto Locris Alexandro filio, firmatisque ciuitatibus valido præsidio, in Siciliam exercitum traiecit. Et quoniam ad Carthaginiensium mentionem ventum est, de origine eorum pauca dicenda sunt, repetitis Tyriorum paulò altiùs rebus, quorum casus etiam dolendi fuerant. Tyriorum gens condita à Phœnicibus fuit, qui terræmotu vexati, relicto patriæ solo, Assyrium stagnũ primò mox mari proximum littus incoluerunt, condita ibi vrbe, quam à piscium vberiate, Sidona appellauerunt. Nam piscem Phœnices sidon vocant. Post multos deinde annos à rege Ascaloniorum expugnati, nauibus appulsi, Tyron vrbem ante annum Troianæ cladis condiderunt: ibi Persarum bellis diu, varieq; fatigati, victores quidẽ

Tam virorũ quàm mulierum vsui apta. Valer. Maximus.

Qui & senex, & cæcus in senatum delatus erat. Cicer. in 1. Ant.

Pyrrho traditur Sicilia.

Carthaginiensium origo.

Sidon vnde dicta.

Tyrus quando condita.

fuere: sed attritis viribus à seruis suis multitudine abundantibus, indigna supplicia perpessi sunt:

Conspiratio seruorum in Tyro. in dominos suos.

qui conspiratione facta, omnem liberum populum cum dominis interficiunt, atque ita potiti vrbe, ares dominorum occupant, Remp. inuadunt, coniuges ducunt, & quod ipsi non erant, liberos procreant. Vnus ex tot millibus seruorum fuit, qui

Exemplum crudelitatis seruorum in dominos.

miti ingenio, senis domini, paruuliq; filij eius fortuna moueretur: dominósque non truci feritate trucidauit, sed pia misericordia, ac humanitate respexit. Itaque cùm velut occisos alienasset, seruisque de statu Reip. deliberantibus placuisset regem ex suo corpore creari, eúmq; potissimùm quasi acceptissimum dijs qui solem orientem primus vidisset: rem ad Stratonem (hoc enim nomẽ ei erat) dominum occultè latentem detulit. Ab eo informatus, cùm medio noctis omnes in vnum campum processissent, cæteris in Orientem spectantibus, solus Occidentis regionem intuebatur. Id primum alijs videri furor, in Occidente solis ortum quærere. Vbi verò dies aduentare cœpit, editissimisq; culminibus vrbis Oriens splendore, & spectantibus alijs, vt ipsum solem aspicerent, hic primus omnibus fulgiorem solis in summo fastigio ciuitatis ostendit. Non seruilis ingenij ratio visa: requirentibúsque autorem, de domino confitetur. Tunc intellectum est, quantum ingenua seruilibus ingenia præstarent, MALITIAQVE SERVOS, NON SAPIENTIA VINCERE. *Igitur*

Stratonis solertia.

venia

venia ſeni filióque data eſt, & velut numine quodam reſeruatos arbitrãtes, regem Stratonẽ creauerunt. Poſt cuius mortem regnum ad filium, ac deinde ad nepotes tranſit. Celebre hoc ſeruorum facinus, metuẽdumq; exemplum toto orbe terrarum fuit. Itaque Alexander Magnus, cùm interiecto tempore in Oriente bellum gereret, velut vltor publicæ ſecuritatis, expugnata eorum vrbe, omnes qui prælio ſuperfuerant, ob memoriã veteris cædis, crucibus affixit: genus tantum Stratonis inuiolatum ſeruauit, regnúmq; ſtirpi eius reſtituit: ingenuis & innoxijs incolis inſulæ attributis, vt extirpato ſeruili germine, genus vrbis exintegro condereiur. Hoc igitur modo Tyrij Alexandri auſpicijs conditi, PARSIMONIA ET LABORE QVAERENDI citò conualuere. Ante cladem dominorum, cum & opibus, & multitudine abundarent, miſſa in Aphricam iuuentute, Vticam condidere, cùm interim rex Tyro decedit filio Pygmalione & Eliſſa filia, inſignis formæ virgine hæredibus inſtitutis. Sed populus Pygmalioni admodum puero regnum tradidit. Eliſſa quoque Sychæo auunculo ſuo, ſacerdoti Herculis, qui honos ſecundus a rege erat, nupſit. Huic magnæ ſed diſſimulatæ opes erant, ducumq; metu regis non tectis ſed terræ crediderat, quam rem etſi homines ignorabant, fama tamẽ loquebatur. Qua incenſus Pygmalion, oblitus iuris humani, auunculum ſuum, eundémq; generum ſuum, ſine reſpe-

Strato rex creatur.

Alexander crudelitatis ſeruilis vltor

Tyriorum origo.

Vtica conditur.

Eliſſa, quæ & Dido.

Jlle Sychæ Impius ante aras, atque auri cæcus amore, clam ferro incautum ſuperat Virg. 1. Æn.

respectu pietatis occidit. Elissa diu fratrẽ propter scelus auersata, ad postremum dissimulato odio, mitigatoq; interim vultu, fugam tacitè molitur: assumptisq; quibusdam principibus in societatem, quibus par odium in regem esse, eandémq; fugiendi cupiditatem arbitrabatur. Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit se ad eum migrare velle, ne amplius ei mariti domus, cupidæ obliuionis grauem luctus imaginem renouaret, néue vltra amara admonitio oculis eius occurrat. Non inuitus Pygmalion verba sororis audiuit, existimans cum ea & aurum Sychæi ad se venturum. Sed Elissa ministros migrationis à rege missos, nauibus cum opibus suis prima vespera imponit, proiectáque in altum, cõpellit eos onera arenæ pro pecunia inuolucribus, inuoluta, in mare deijcere. Tunc deflens ipsa lugubriq; voce * Sicharbam exorat, vt libens opes suas recipiat, quas reliquerat, habeatq; inferias, quas habuerat causam mortis. Tunc ipsos ministros aggreditur: sibi quidẽ ait optatam olim mortem, sed illis acerbos cruciatus, & dira supplicia imminere, qui * Sicharbæ opes quarum spe parricidium rex fecerit, auaritiæ tyranni subtraxerunt. Hoc metu omnibus iniecto, comites fugæ accepit. Iunguntur & senatorum in ea nocte præparata agmina, atque ita sacris Herculis, cuius sacerdos * Sicharbas fuerat repetitis exilio sedes quærunt. Primus illis appulsus terræ, Cyprus insula fuit: vbi sacerdos Iouis, cum coniuge & liberis, dei

Visus enim auget dolorem. Cic.

Didonis astus, & fuga.

*Sichæum.

* *Sichæi.*

* *Sichæus*

dei monitu comitẽ se Elissæ, sociumq; fortunæ offert pactus sibi posteriſq; perpetuum honorem sacerdotij. Conditio pro manifesto omine accepta. Mos erat Cypriis, virgines ante nuptias statutis diebus dotatem pecuniam quæsituras, in quæstum ad littus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri soluturas. Harum igitur ex numero LXXX. admodum virgines, rapi & nauibus imponi Elissa iubet, vt & iuuentus matrimonia, & vrbs sobolem habere possit. Dum hæc aguntur, Pygmalion cognita sororis fuga, cum impio bello fugientem persequi pararet, ægrè precibus matris & deorum minis victus quieuit. cui cum inspirati vates canerent, non impunè laturum, si incrementa vrbis toto orbe auspicatissima interpellasset & hoc modo spatium respirandi fugientibus datum. Itaq; Elissa delata in Africæ sinum, incolas loci eius, aduentu peregrinorum, mutuarumq; rerum commercio gaudentes, in amicitiam solicitat: deinde empto loco, qui corio bouis tegi possit, in quo fessos longa nauigatione socios, quoad proficiscerentur, reficere posset, coriũ in tenuissimas partes secari iubet, atque ita maius loci spatium, quàm petierat, occupat, vnde postea ei loco Byrsæ nomen fuit. Confluentibus deinde vicinis locorum qui spe lucri multa hospitibus venalia inferebãt: sedeq; ibi statuentibus ex frequentia hominum, veluti instar ciuitatis effectum est. Vticensium quoque legati, dona vt cõsanguineis attulerũ: hortatiq; sunt,

Cypriorum mos in prostituendis virginibus.

Didonis in Africàm aduentus.

Mercatique solum de nomine Byrsam, Taurino quantum possent circundare tergo. Virg.

ſunt, vt vrbem conderent, vbi ſedes ſortiti eſſent. Sed & Afros detinendi aduenas amor cepit. Itaque conſentientibus omnibus, Carthago cõditur. ſtatuto annuo vectigali pro ſolo vrbis. In primis fundamentis caput bubalum inuentum eſt: quod auſpicium quidem fructuoſæ terræ, ſed laborioſæ, perpetuoq; ſeruæ vrbis fuit: propter quod in alium locum vrbs tranſlata. Ibi quoque caput equi repertum, bellicoſum, potentemq; populum futurum ſignificans, vrbi auſpicatam ſedem dedit. Tunc ad opinionem nouæ vrbis concurrentibus gentibus, breui & populus, & ciuitas magna facta eſt. Cùm ſucceſſu rerum florentes Carthaginis opes eſſent, rex Mauritanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad ſe accerſitis, Eliſſæ nuptias ſub belli denuntiatione petit: quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt, nuntiantes regem aliquem poſcere, qui cultiores mores, victúſque eum, Afróſque perdoceat: ſed quenquam inueniri nõ poſſe, qui ad Barbaros, & ferarum more viuentes, tranſire à conſanguineis velit. Tunc à regina caſtigati, ſi pro ſalute patriæ aſperiorem vitam recuſarent, cui etiam ipſa vita, ſi res exigat, debeatur: regis mandata aperuere, dicentes, quæ præcipiat alijs, ipſi faciẽda eſſe, ſi velit vrbi conſultum eſſe. Hoc dolo capta dim * Sicharbæ viri nomine, cum multis lacrymis & lamẽtatione flebili inuocato, ad poſtremum ituram ſe quò ſua & vrbis fata vocarent, reſpondit. In hoc

Carthago conditur.

Bouis & equi caput auſpicium Carthaginis.

Getulorum regem Vergilius facit Hiarbam.

* Sichei.

hoc trium mensium sumpto spatio, pyra in vltima parte vrbis extracta, velut placatura viri manes inferiásque ante nuptias missura, multas hostias cædit, & sumpto gladio pyram conscendit. Atque ita ad populum respiciens, ituram se ad virum, sicut præceperant, dixit, vitámque gladio finiuit. Quandiu Carthago inuicta fuit, pro Dea culta est. Condita est vrbs hæc LXXII. *annis antè, quam Roma, cuius virtus sicut bello clara fuit, ita domi status varijs discordiarum casibus agitatus est. Cùm inter cætera mala etiam peste laborarent, cruenta sacrorum religione, & scelere, pro remedio vsi sunt. Quippe homines, vt victimas immolabant, & impuberes (quæ ætas etiam hostium misericordiam prouocat) aris admouebãt, pacem deorum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita diu rogari maximè solent. Itaque* * *aduersis tanto scelere numinibus, cùm in Sicilia diu infælicitor dimicassent, translato in Sardiniam bello, amissa maiore exercitus parte, grauipralio victi sunt. Propter quod ducem suum* * *Machæum, cuius auspicijs & Siciliæ partem domuerant, & aduersus Afros magnas res gesserant cum parte exercitus, quæ superfuerat, exulare iusserunt. Quam rem ægre ferentes milites, legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primò, veniámque infælicis militiæ petant: denuntient, quod si precibus nequeant, armis se consecuturos. Cum preces & minæ legatorum spretæ essent, interiectis diebus con-*

Didonis mors.

De origine conditoribus anno conditionis, mirè variant autores, vide Eusebium & Apulcium.

* *auersis*

* *Mezeum Orosius habet*

Machæus, Carthaginiensium imperator, exulat.

scensis

Carthaginienses à suis oppugnantur militibus

ſcenſis nauibus, armati ad vrbẽ veniunt: ibi deos, hominéſq; teſtati, non ſe expugnatum, ſed recuperatum patriam venire, oſtenſuróſq; ciuibus ſuis, nõ uirtutem ſibi priore bello, ſed fortunã defuiſſe. Prohibitus commeatibus, obſeſſáque urbe, in ſummam deſperationẽ Carthaginienſes adduxerunt. Interea à Cartalo Machæi ducis exulis filius, cum præter caſtra patris à Tyro, quò decimas Herculis ferre, ex præda Siciliẽſi, quam pater eius ceperat, à Carthaginienſibus miſſus fuerat, reuerteretur, accerſitúſq; à patria eſſet, publicæ ſe prius religionis officia executurum, quàm priuatæ pietatis reſpondit. Quam rem etſi ægrè ferret pater, nõ tamen vim afferre religioni auſus eſt. Interiectis deinde diebus Cartalo petito commeatu à populo, cùm reuerſus ad patrem eſſet ornatúſq; purpura, & infulis ſacerdotij, omnium ſe oculis ingereret, tum in ſecretum pater abducto, ait, Auſus ne es nefandiſſimum caput, iſta purpura & auro ornatus, in conſpectum tot miſerorum ciuium venire? & mœſta ac lugentia caſtra circunfluentibus quietæ felicitatis inſignibus velut exultabundus intrare? Nuſquam ne te alijs iactare potuiſti? Nullus locus aptior, quàm ſordes patris, & exilij infelicis ærumnæ fuerunt? Quid quòd paulò antè vocatus, nõ dico patrem, ducem certe ciuium tuorum ſuperbè ſpreuiſti? Et quid porrò tu in purpura iſta coroniſq; aliud, quàm victoriarum mearum tuulos geris? Quoniã igitur tu in patre nihil niſi

*patre:

Exemplum crudelitatis paternæ erga filium.

exulis

exulis nomen agnoſcis: ego quoque imperatorem me magis, quàm patrem indicabo ſtatuámque in te exemplum, ne quis poſthac infelicibus miſeris patris illudat. Atque ita cum ornatu ſuo, in altiſſimā crucem in conſpectu vrbis affigi iuſſit. Poſt paucos deinde dies Carthaginem capit, euocatoq; populo ad concionem, exilij iniuriam queritur, belli neceſſitatem excuſat, contemptumq; victoriarum ſuarum Punitis autoribus miſerorum ſuorum ciuium, iniurioſi exilij omnibus ſe veniam dare dicit. At que ita decem ſenatoribus interfectis, vrbem legibus ſuis reddidit. Nec multo pòſt tempore affectati regni accuſatus, duplicis & in filio & in patria parricidij pœnas dedit. Huic Mago Imperator ſucceſſit, cuius induſtria, & opes Carthaginenſium, & imperij fines, & bellicæ gloriæ laudes creuerunt.

Cartalo filius à patre Machæo cruci affigitur.

Acta ſunt hæc tempore Cyri regis. Gioſ.

IVSTINI LIBER XIX.

MAgo Carthaginienſium imperator, cùm primus omnium ordinata diſciplina militari, imperium Pœnorum condidiſſet, vireſq; ciuitatis non minus bellandi arte, quàm virtute firmaſſet, defungitur, relectis duobus filijs Aſdrubale et Amilcare qui per veſtigia paternæ virtutis decurrentes, ſicuti generi, ita & magnitudini patris, ſucceſſerũt. Iis ducibus Sardiniæ bellum illatum: aduerſus Afros quoque, vectigal pro ſolo vrbis mul-

Seipſum is Mago interfecerat, ob rem malè geſtam contra Syracuſanos: ob quã rem in crucẽ ſublatum eſt corpus mortui à Cartha. Plut. in vita Timoleonis.

multorum annorum repetentes, dimicatum: sed Afrorum sicut causa iustior, ita & fortuna superior fuit, bellúmque cum his solutione pecuniæ, nõ armis finitum. In Sardinia quoq; Asdrubal graui ter vulneratus, imperio* Amilcari fratri tradito interijt, cuius mortẽ, tum luctus ciuitatis, tũ & dictatura vndecim, & triumphi quatuor insignem fecere: hostibus quoque creuere animi, veluti cum duce Pœnorum vires concidissent. Itaque Siciliæ populis propter assiduas Carthaginiẽsium iniurias, ad Leonidam fratrem regis Spartanorum concurrentibus, graue bellum natum: in quo & diu, & varia victoria praliatum fuit. Dũ hæc agũtur, legati à Dario Persarum rege Carthaginem veniunt, afferentes edictum quo Pœni humanas hostias immolare, & canina carne vesci prohibebantur: mortuorum corpora cremare potius, quàm terra obruere à rege iubebantur; petẽtes simul auxilia aduersus Græcos, quibus illaturus bellum Darius erat. Sed Carthaginienses auxilia negantes, propter assidua finitimorũ bella, cæteris, ne per omnia contumaces viderentur, cupidè parẽre. Interea Amilcar bello Sicilienſi interficitur, relictis tribus filijs Amilcone, Hãnone, Gisgone: Asdrubali quoque par numerus filiorum fuit, Annibal, & Asdrubal, & Sappho. Per hos res Carthaginiensium ea tempestate regebatur. Itaque & Mauris bellum illatum, & aduersus Numidas pugnatum, & Afri stipendium vrbis

* Cui cognomentum fuit Barcha.

Bellum Siciliense.

Darij edictum.

Miror quid venerit in mentem Iustino, cur Annibalem filium Asdrubalis dicit, cùm secus habeant omnes historiæ.

vrbis conditæ Carthaginiensibus remittere, Dein cùm familia tanta imperatorum grauis liberæ ciuitati esset, omniàque agerent simul & iudicarẽt, centum ex numero senatorum iudices diligũtur, qui reuersis à bello ducibus, rationem rerum gestarum exigebãt, vt hoc metu ita in bello imperia * cogitarent, vt domi iustitiam, legèsque respicerent. In Sicilia in locum Amilcaris, imperator Amilco succedit: qui cùm nauali terrestriq; bello secunda prælia fecisset, repentè pestilentis syderis vi exercitum amisit: Quæ res cùm nũtiata Carthagini esset, mœsta ciuitas fuit. Omnia vlulatibus, non secus ac si ipsa vrbs capta esset, personabant: clausæ priuatæ domus, clausa deorum templa, intermissa omnia sacra, omnia priuata officia damnata, cuncta deinde ad portum congregantur, egredientésque paucos è nauibus, qui cladi superfuerant, de suis percontantur. Vt verò dubia anteà spe, & suspenso metu, incerta orbitatis expectatione casus suorum miseris illuxit, tunc toto litore plangẽtium gemitus, tunc infælicium matrum vlulatus, & querelæ flebiles audiebantur. Inter hæc procedit inops è naui sua imperator Amilco, sordida, seruilique tunica discinctus: ad cuius conspectum plãgentium agmina iunguntur. Ipse quoque manus ad cœlum tendens, nunc sortem suam, nunc publicam fortunam deflet, nunc deos accusat, qui tanta belli decora, & tot ornamẽta victoriarum, quæ ipsi dederant, abstulerint: qui

* agitarent

Amilcari Amilco succedit.

Descriptio Publici luctus.

Exemplum miserè affectæ vrbis.

Amilconis imperatoris Carthaginensium querela.

qui captis tot vrbibus, totieſque hoſtibus terreſtri nauálique prælio victis, exercitum victorem non bello, ſed peſte deleuerint: deferre ſe tamen ciuibus ſuis non modica ſolatia, quòd malis eorum hoſtes gaudere, non gloriari poſſet. Quippe neq; eos qui mortui ſunt, a ſe occiſos. neq; eos, qui reuerſi ſunt, à ſe fugatos poſſit dicere. Prædam, quam relictis à ſe caſtris abſtulerint, non eſſe talem, quam, velùt ſpolium victi hoſtis, oſtentent: ſed quam poſſeſſione vacua, fortuitis dominorum mortibus, ſicuti caduca occupauerint. Quòd ad hoſtes pertinet, victores ſe receſſiſſe: quòd ad peſtem pertinet, victos: nihil tamen ſe grauius ferre, quàm quód inter fortiſſimos viros mori nõ potuerit: ſeruatúſque ſit, non ad vitæ iucunditatem, ſed ad ludibriũ calamitatis. quanquam vbi miſeras copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, ſe quoq; ſequuturum commilitones ſuos: oſtenſurúmque patriæ, non ideo ſe in eam diem vixiſſe, quoniam velit viuere: ſed ne hos, quibus nefanda lues pepercerat, intra hoſtium exercitus relictos morte ſua proderet. Tali vociferatione per vrbem ingreſſus, vt ad limina domus ſuæ venit, proſequutam multitudinem, velut poſtremo alloquio dimiſit, obſeratíſque foribus, ac nemine ad ſeſe, ne filijs quidem admiſſis, mortem ſibi conſciuit.

Miſerabilis Amilconis exitus.

IV.

IVSTINI LIBER XX.

Dionysius, ex Sicilia pulsis Carthaginiensibus, occupatóq; totius insulæ imperio, graue otiũ regno suo, periculosamq; desidiam tanti exercitus ratus, copias in Italiam traiecit, simul vt militum vires continuo labore acuerentur, & regni fines proferrẽtur. Prima illi militia aduersus Græcos qui proxima Italici maris litora tenebãt, fuit: quibus deuictis, finitimos quosq; aggreditur, omnésque Græci nominis Italiam possidentes, hostes sibi destinat: quæ gentes non partem sed vniuersam fermè Italiam ea tempestate occupauerant. Denique multæ vrbes adhuc post tantum vetustatem, vestigia Græci moris ostentant. Namque Tuscorum populi, qui oram inferi maris possident, à Lydia venerunt: & Venetos, quos incolas superi maris videmus, capta & expugnata Troia, Antenore duce, misit: Adria quoque Illyrico mari proxima, quæ & Adriatico marinomen dedit. Græca vrbs est & Harpos, quam Diomedes, excisa Ilio, naufragio in ea loca delatus, condidit. Sed & Pisæ in Liguribus Græcos autores habent: & in Tuscis, Tarquinii à Thessalis & Spinambris: Perusini quoque originem ab Achæis ducunt. Quid Cere vrbem dicam? Quid Latinos populos, qui ab Ænea conditi videntur? Item Falisci, Iapygij, Nolani, Abellani, nónne Chalcidensium coloni sunt? Quid tractus omnes Campaniæ?

Dionysij senioris gesta

De origine Venetorum, vide Liuium 1. Dec. lib. 1. statim in initio.

Quid

Quid Brutij, Sabiniq́? Quid Samnites? Quid Tarentini, quos Lacedæmonia profectos, Spuriosque vocatos accepimus? Thurinorum vrbem condidisse Philoctetem ferunt, ibique adhuc monumentum eius visitur: & Herculis sagittæ in Apollinis templo, quæ fatum Troiæ fuere. Metapõtini quoque in tẽplo Mineruæ ferramenta, quibus Epeus, à quo conditi sunt, equum Troianum fabricauit, ostentat; propter quod omnis illa pars Italiæ maior Græcia appellatur. Sed principio originũ Metapontini cum Sybaritanis & Crotoniensibus pellere cæteros Græcos Italia statuerunt. Cum primum vrbẽ Syrim cepissent, in expugnatione eius quinquaginta iuuenes amplexos Mineruæ simulacrum, sacerdotémque deæ velatum ornamentis inter ipsa altaria trucidauerunt. Ob hoc cùm peste & seditionibus vexarentur, priores Crotonienses Delphicum oraculum adierũt. Responsum his est, finem malis fore si violatum Mineruæ numen, & interfectorũ manes placassent. Itaq́ cùm statuas iuuenibus iustæ magnitudinis, & in primis Mineruæ fabricare cœpissent, Metapõtini cognito oraculo deorum, occupandam & manium pacem, & deæ ratii iuuenibus modica & lapidea simulacra ponunt & deam panificijs placant. Atq́ ita pestis vtrobiq́ sedata est, cùm alteri magnificentia, alteri velocitate certassent. Recuperata sanitate, non diu Crotonienses quieuere. Itaq́ indignantes in oppugnatione Syris auxilium contra

Thurinorum origo.

Epeus Troiani equi faber.

Exemplum crudelitatis & impietatis.

Oraculum.

Bellum Crotoniensium cum Locrensibus.

se

se à Locrensibus latum, bellum his intulerũt. Quo metu territi Locrenses, ad Spartanos decurrunt, auxilium supplices deprecãtur. Illi longinqua militia granati, auxilium à Castore & Polluce petere eos iubent. Neq; legati sociæ vrbis responsum spreuerunt: profectiq; in proximum templum, facto sacrificio, auxilium deorum implorant, litatis hostijs. obtentóque, vt rebantur, quod petebant, haud secus lati quàm si deos ipsos secum aduecturi essent puluinaria ijs in naui componunt, faustisque profectionibus, solatia suis pro auxilijs deportant. Iis cognitis Crotonienses & ipsi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ facultatem, belliq; prosperos euentus deprecantes: responsum, prius votis hostes, quàm armis vincendos. Cùm vouissent Apollini decimas prædæ, Locrenses & voto hostium & responso Dei cognito, nouas vouerunt: tacitámq; eam rem habuere, ne votis vincerentur. Itaque cùm in aciẽ processissẽt & Crotoniensium centum viginti millia armatorum cõstitissent, Locrenses paucitatem suam circunspicientes (nam sola quindecim millia militum habebant) omissa spe victoriæ, in destinatam mortem conspirant, tantúsque ardor ex desperatione singulos cepit, vt victores se putarent si nõ inulti morerentur. Sed dum mori honestè quærunt, felicius vicerunt. Nec alia causa victoriæ quàm quòd desperauerunt. Pugnantibus Locris, aquila ad acie nunquam recessit, eósque tandiu circumuolauit,

Oraculum.

Vota Crotoniensium & Locrensium

Desperatio enim, magnum ad honestè moriendum incitamentum est. Curt.

quoad vincerẽt. In cornibus quoque duos iuuenes diuerso à cæteris armorum habitu, eximia magnitudine, & albis equis & coccineis paludamentis, pugnare visi sunt, nec vltrà apparuerunt, quàm pugnatum est. Hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas. Nam eadem die qua in Italia pugnatum est, & Corintho & Athenis, & Lacedæmone nũtiata est victoria. Post hæc, Croniẽsibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorũ cura fuit. Oderant enim quæ infeliciter sumpserant, mutassentq; vitam luxuria, ni Pythagoras philosophus fuisset. Hic Sami Demarato locuplete negotiatore patre natus, magnisq; sapientiæ incrementis formatus, Ægyptum primò, mox Babyloniam ad perdiscendos syderum motus, originémque mundi spectandum profectus, summam scientiam conseeutus erat. Inde regressus, Cretam & Lacedæmona ad cognoscendas Minois & Lycurgi inclytas, ea tempestate leges, contenderat. Quibus omnibus instructus, Crotoniam venit, populúmque in luxuriam lapsum, autoritate sua ad vsum frugalitatis reuocauit. Laudabat quotidie virtutem, & vitia luxuriæ contemnebat, casúsq; ciuitatum hac peste perditarum enumerabat, tãtúmque studium ad frugalitatem multitudinis prouocauit, vt aliquos ex his luxuriatos in optimam frugẽ conuersos fuisse incredibile videretur. Matronarum quoque separatam à viris doctrinam, & puerorũ à parentibus frequenter habuit.

Victoria Locrensium de Crotoniatis. Vide Cic. lib. 2. de Orat. & Liuium 1 ab vrbe cõdita.

Pythagoræ peregrinatio.

Pythagoræ doctrina apud Crotonienses.

Luxuriati, id est, luxuria corrupti.

Docebat

Docebat nunc has pudicitiã, & obſequia in viros, nũc illos modeſtiã, & literarũ ſtudium. Inter hæc velut GENITRICEM VIRTVTVM FRVGALITATEM *omnibus ingerebat, conſecutúſq; aſſiduitate diſputationũ erat, vt matronæ auratas veſtes, cæteraq; dignitatis ſuæ ornamenta, velut inſtrumenta luxuriæ, deponerent, cáq; omnia delata in Iunonis ædẽ ipſe deæ conſecrarent, præferens,* VERA ORNAMENTA MATRONARVM PVDICITIAM, NON VESTES ESSE. *In iuuentutem quoq; quantum profligatum ſit, victi fœminarum contumaces animi manifeſtant. Sed* CCC. *ex iuuenibus cùm ſodalitij iure ſacramento quodam nexi, ſeparatam à ciuibus cæteris vitam exercerent, quaſi cœtum clandeſtinæ cõiurationis haberent, ciuitatem in ſe conuerterunt, quæ eos, cùm in vnam domum conueniſſent, cremare voluit. In quo tumultu* LX. *ferme homines periere, cæteri in exilium profecti. Pythagoras autẽ cùm annos* XX. *Crotonæ egiſſet, Metapontum migrauit, ibique deceſſit: cuius tanta admiratio fuit, vt ex domo eius templum facerent: eúmque pro Deo colerent. Igitur Dionyſius tyrannus, quem ſuprà à Sicilia exercitũ in Italiam traiecíſſe, bellúmq; Græcis intuliſſe memorauimus, expugnatis Locris, Crotonienſes, vix vires longo otio ex prioris belli clade reſumentes, aggreditur. Qui fortius cũ paucis tanto exercitui eius, quãm anteà cum tot millibus Locrenſium paucitati reſtiterunt. Tan-*

Frugalitas virtutum genitrix.

Vel inedia, vel interfectus à Syracuſanis, dum agrum fabaceum circuit. Laërt.

Epiphonema egregium.

tum virtutis paupertas aduersus insolentes diuitias habet, tantóque insperata interdum sperata victoria certior est. Sed Dionysium gerentem bellum, legati Gallorum, qui paucos ante menses Romam incenderunt, societatem, amicitiámque petentes, adeunt gentémq; suam inter hostes eius positam esse, magnóq; usui ei futurum vel in acie bellanti, vel de tergo intentis in prælium hostibus, affirmant. Grata legatio Dionysio fuit. Ita pacta societate, & auxiliis Gallorum auctus, bellum, velut ex integro restaurat. Iis autem Gallis causa in Italiam veniendi, sedesque nouas quærendi, intestina discordia & assiduæ domi dissensiones fuere: quarum tædio, cùm in Italiam veniissent, sedibus Tuscos expulerunt, & Mediolanum, Comũ, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vicentiam condiderunt. Tusci quoque, duce Rheto, auitis sedibus amissis, Alpes occupauere, & nomine ducis gentem Rhetorũ condiderunt. Sed Dionysium in Siciliam aduentus Carthaginiensium reuocauit: qui recuperato exercitu, bellum, quod lue deseruerant, auctis viribus, repetebant. Dux belli Hanno Carthaginiensis erat, cuius inimicus Suniator potentissimus ea tempestate Pœnorum, cùm odio eius, Græcis literis Dionysio aduentum exercitus, & segnitiem ducis familiariter prænũtiasset, comprehensis epistolis proditionis damnatur: facto senatusconsulto, ne quis posteà Carthaginiẽsis, aut literis Græcis, aut Græco sermoni studeret,

Gallos Senones intelligit.

Galli cur Italiam inuaserint.

In Italiam CC. ante annos migrauerunt Celtæ, quam esset vrbs incensa. lib. 5. Strab. ab vrbe.

Vixit ad magnam senectutem, & filio regnum per manus tradidit. Lactlib. 2. excessit enim annum L. X. Prob.

deret, ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset. Nec multò post Dionysius, quem paulo antè non Sicilia, non Italia capiebat, assiduis bellis certaminibus victus, fractúsque, ad postremum insidiis suorum interficitur.

IVSTINI LIBER XXI.

EXtincto in Sicilia Dionysio tyranno, in locum eius milites maximum natu ex filijs, eius nomine Dionysium, suffecere: & maturam ætatem eius secuti, & quòd firmius futurum esset regnũ, si penes vnum remansisset, quàm si portionibus inter plures filios diuideretur, arbitrabantur. Sed Dionysius inter initia regni æmulos fratrum suorum, velut æmulos imperij sui, hortatoresque puerorum ad diuisionem regni tollere gestiebat. Quare paulisper dissimulatum animum prius ad fauorem popularium conciliandum intendit, excusatius facturus, quod statuerat, si probatus antè omnibus foret. Igitur nexorum tria millia è carcere dimittit, tributa populo per triennium remittit, & quibuscunque delinimentis potest, animos omnium sollicitat. Tunc ad destinatum facinus conuersus, nõ cognatos tantùm fratrum, sed etiam ipsos fratres interficit: vt quibus cõsortium regni debebat, ne * spiritus quidem consortij relinqueretur, tyrannidem in suos prius quàm in externos auspicatus. Sublatis deinde æmulis, in segnitiem lapsus,

Dionysius iunior.

Dionysij popularis largitio.

Qui in temporaria seruitute detinebantur. Impietatis exemplum. * Spes.

Dionysij saeuitia. Dedecore filij, mortuus pater pœnas rependit. Val. Max.

lapsus, saginam corporis ex nimia luxuria oculorúmq; valetudinem contraxit, adeò vt non solem, non pulverem, non denique splendorem ferre lucis ipsius posset. Propter quæ dum contemni se putat, sæuitia grassatur, nec, vt pater, carcerē nexis, sed cædibus ciuitatem replet: ob quæ non contemptior omnibus, quàm inuisior fuit. Itaq; cùm bellū aduersus eum Syracusani decreuissent, diu dubitauit, an imperium deponeret, an bello resisteret: sed à militibus prædam, vrbisq; direptionem sperantibus, descendere in prælium cogitur. Victus, cùm iteratò non felicius fortunam tentasset, legatos ad Syracusanos mittit, spondens, se depositurum tyrannidem, si mitterent ad eum cum quibus de pace conueniret. In quam rem missos primores, in carcere retinet: atque ita incautis omnibus, nec quicquam hostile metuentibus, exercitum ad delendam ciuitatem mittit. Fit igitur in ipsa vrbe anceps prælium: in quo oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pellitur: qui cùm obsidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiā profugit tacitus. Exul à Locrensibus socijs acceptus velut iure regnaret, arcem occupat, solitamq; sibi sæuitiam exercet. Coniuges principum ad stuprum rapi iubebat, virgine ante nuptias abducebat, stupratasq; *procis reddebat. Locupletissimos quosque aut ciuitate pellebat, aut occidi imperabat, bonaq; eorum inuadebat. Deinde cùm rapina occasio deesset, vniuersam ciuitatem callido cō-

Dionysij fuga ex Syracusis. Tyranni scelera.

*sponsis.

mento

mento circumuenit. Cum Rheginorũ tyrãni Leophronis bello Locrenſes premerentur, vouerunt, ſi victores forent, vt die feſto Veneris virgines ſuas proſtituerent. Quo voto intermiſſo, cum aduerſa bella cum Lacanis gererent, in concionẽ eos Dionyſius vocat: hortatur, vt vxores filiáſque ſuas in templum Veneris, quàm poſſint ornatiſſimas mittant: ex quibus ſorte centum ductæ voto publico fungantur, religioníſque gratia vno ſtent in lupanari menſe omnibus ante iuratis viris, ne quis vllam attaminet. Quæres ne virginibus, vota ciuitatem ſoluentibus fraudi eſſet, decretum facerent ne qua virgo nuberet, priuſquam illæ maritis traderentur. Probato conſilio, quo & ſuperſtitioni, & pudicitiæ virginum conſulebatur, certatim omnes fœminæ impenſius exornatæ, in templum Veneris conueniunt: quas omnes Dionyſius immiſſis militibus ſpoliat, ornamentáq; matronarum in prædã ſuam vertit. Quarũdam viros ditiores interficit, quaſdam ad prodẽdas virorum pecunias torquet. Cùm his artibus per annos ſex regnaſſet, conſpiratione Locrorum ciuitate pulſus, in Siciliam redit. Ibi Syracuſas ſecuris omnibus poſt lõgam intercapedinem pacis, per * conditionem recepit. Dũ hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthaginienſium Hanno opes ſuas, quibus reipub. ſuperabat vires, ad occupandam dominationem intendit, regnúmque inuadere, interfecto ſenatu, conatus eſt. Cui ſceleri ſolẽnem nuptiarum

Vide quibus votis dæmones, pro dijs culti delectati fuerint.

Dionyſij crudelitas.

Dionyſius iurſus Syracuſis potitur

* proditionem.

Hannonis impium, & nefandum ſcelus.

diem filiæ ſuæ legit, vt religione votorum nefanda committeret, & nefanda commenta facilius tegerentur. Itaque plebi epulas in publicis porticibus, ſenatui in domo ſua parat, vt poculis veneno infectis ſecretius ſenatũ, & ſine arbitris interficeret, obámque remp. facilius inuaderet. Quæ re magiſtratibus per miniſtros prodita, ſcelus declinatum, non vindicatum eſt ne in viro tam potẽti plus negotij faceret res cognita, quàm cogitata. Contenti igitur cohibuiſſe decreto, modum nuptiarum ſumptibus ſtatuunt, idq; obſeruari non ab vno, ſed ab vniuerſis iubent, ne perſona deſignata, ſed vitia correpta eſſe viderentur. Hoc conſilio prauenitus, iterum ſeruitia concitat, ſtatutaq; rurſus cædium die, cùm denuò ſe prodiuum videret, timens iudicium, munitum quoddam caſtellum cum viginti millibus ſeruorum armatis occupat. Ibi dum Afros regémque Mauritanorum concitat, capitur, virgíſque cæſus effoſſis oculis, & manibus, cruribuſq; fractis, velut à ſingulis membris pœnæ exigerentur in cõſpectu populi occiditur, corpus verberibus lacerum in cruce figitur. Filij quoq;, cognatique omnes, etiam innoxij, ſupplicio traduntur, ne quiſquam aut ad imitandum facinus, aut ad mortem vlciſcendam, ex tam nefaria domo ſupereſſet. Interea à Dionyſius Syracuſis receptus, cùm grauior crudelióque in dies ciuitati eſſet, iterata conſpiratione obſidetur. Tunc depoſito imperio, arcem Syracuſanis cum exercitu tradidit, receptíque

Hanno, virgis cæſus, cruci affigitur.

tóque priuato instrumento, Corinthum in exilium profiscitur: Ibi humilima quaq; tutissima existimans, in sordidissimum vitæ genus descendit: non contentus in publico vagari, sed potare: nec conspici in popinis, lupanaribusq;, sed totis diebus desidere: cum perditissimo quoque de minimis rebus disceptare, pannosusq; & squallidus incedere, risum libentius præbere, quàm captare, in macello perstare, quæ emere non poterat OCVLIS DEVORARE: *apud ædiles aduersus lenones iurgari: omniaq; ita facere, vt contẽnendus magis, quam metuendus videretur. Nouissimè se ludimagistrũ professus pueros in triuio docebat, vt aut à timentibus semper in publico videretur, aut à non timẽtibus facilius contemneretur. Nam licet * tyrannicis vitijs semper abũdaret, tamen simulatio hæc vitiorũ non naturæ erat: magisque hac arte, quàm amisso regali pudore faciebat, expertus quàm inuisa tyrannorum forent iam sine opibus nomina. Laborabat itaque inuidiam præteritorum contemptu præsentium demere, neque honesta, sed tuta consilia circunspiciebat. Inter has tamen dissimulationum artes, ter insimulatus est affectatæ tyrannidis: nec aliter, quàm dum contemnitur, liberatus est. Inter hæc Carthaginienses tanto successurerum Alexandri Magni exterriti, verentes ne Persico regno & Africã vellet adiungere, mittunt ad speculandos eius animos Amilcarem, cognomento Rhodanum, virum solertia facundiáque*

Mirum variantis fortunæ exemplũ.

Tyrannis nullà perpetua.

Ludum Corinthi aperuit. Dionysius, Cic. lib. 9. Epist.

* Tyranni vitijs semper abundent.

& vers. Oros.

que præter cæteros insignem. Augebant enim metum, & Tyrus vrbs, autor originis suæ, capta, & Alexandria æmula Carthaginis, in terminis Africæ & Ægypti condita, & felicitas regis, apud quem nec cupiditas, nec fortuna vllo modo terminabantur. Igitur Amilcar per Parmenionem aditu regis obtento, profugisse se ad regem expulsum patria fingit, militemq; se expeditionis offert. Atque ita consilijs eius exploratis, in tabellis ligneis, desuper cera vacua inducta, ciuibus suis omnia perscribebat. Sed Carthaginienses post mortē regis reuersum in patriam, quasi vrbem regi vendicasset, non ingrato tantùm, verùm etiam & crudeli animo necauerunt.

Amilcaris Rhodanidolus.

Jngratitudinis exemplum.

IVSTINI LIBER XXII.

Agathoclis natales & mores.

AGathocles Siciliæ tyrannus, qui magnitudini prioris Dionysij successit, ad regni maiestatem ex humili & sordido genere peruenit. Quippe in Sicilia patre figulo natus, non honestiorem pueritiam, quàm principia originis habuit. Siquidem forma & corporis pulchritudine egregius, diu vitam stupri patientia exhibuit. Annos deinde pubertatis egressus, libidinem à viris ad fœminas transtulit. Post hæc apud vtrunque sexum famosus, vitā latrocinijs mutauit. Interiecto tempore, cùm Syracusas concessisset, accitúsq; in ciuitatem inter incolas esset, diu sine fide fuit: quoniam nec in fortu-

fortunis quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret, habere videbatur. In summa, gregariam militiam sortitus, non minus tunc seditiosa, quàm anteà turpi vita, in omne facinus promptissimus erat. Nam & manu strenuus, & in concionibus perfacundus habebatur. Breui itaque centurio, ac deinceps tribunus militum factus est. Descriptio.

Primo bello aduersus Ætnæos magna experimẽta sui Syracusanis dedit. Sequenti Campanorum tantam de spem omnibus fecit, vt in locum demortui ducis Damasconis sufficeretur. Cuius vxorem adulterio cognitam, post mortem viri in matrimonium recepit. Nec contentus quod ex inope repentè dines factus esset, piraticam aduersus patriã exercuit. Saluti ei fuit, quòd socij capti tortique, de illo negauerunt. Bis occupare imperium Syracusarum voluit, bis in exilium actus est. A Murgantinis, apud quos exulabat, odio Syracusanorum, primò prætor, mox dux creatur. In eo bello & vrbem Leontinorum capit, & vrbem Syracusas obsidere cœpit: ad cuius auxilium Amilcar dux Pœnorum imploratus, depositis hostilibus odijs, præsidia militum mittit. Ita vno & eodem tẽpore Syracusæ & ab hoste ciuili amore defensæ, & à ciue hostili odio impugnatæ sunt. Sed Agathocles cùm videret fortius defendi vrbem, quàm oppugnari, precibus per internuncium Amilcarem exorat, vt inter se & Syracusanos pacis arbitria suscipiat, pecularia in ipsum officia sua repro- Gesta.

Agathocles Syracusas obsidet.

repromittens. Quâ spe impletus Amilcar, societatem cum eo metu potẽtiæ eius iungit, vt quantum virũ Agathocli aduersus Syracusanos dedisset, tantum ipse ad incremẽta domestica potentiæ recuperaret. Igitur non pax tantùm Agathocli cõciliatur, verumetiam prætor Syracusis constituitur. Tunc Amilcari expositis ignibus cereis, taedisque, in obsequia Pœnorum iurat. Deinde acceptis ab eo quinque millibus Afrorũ, potentissimos quosque ex principibus interficit, atq; ita veluti reip. statum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari iubet, contracto in gymnasio senatu, quasi quadam prius ordinaturus: sic compositis rebus, immissis militibus populum obsidet, senatum trucidat: cuius peracta cade, ex plebe locupletissimos quosque interficit. Iis ita gestis, militem legit, exercitúmque conscribit: quo instructus, finitimas ciuitates, nihil hostile metuentes, ex improuiso aggreditur. Pœnorum quoque socios permittẽte Amilcare, fœde iniurijs vexat: propter quod querelas Carthaginem socij non tã de Agathocle quàm de Amilcare detulerũt: hunc vt dominũ & tyrannum, illum vt proditorem arguentes: à quo infestissimo hosti fortuna sociorum, interposita pactione, donatæ sint: cui ab initio Syracusæ in pignus societatis sint traditæ vrbs semper pœnis infesta, & de imperio Sicilia Carthaginis æmula: nunc insuper ciuitates sociorum eidem pacis titulo traditæ sint. Denuntiare igitur se, hac bre-

Prætor Syracusis constituitur.

Cædes ab Agathocle patratæ.

breui adipsos redundatura, ac propediem sensuros, quantum mali nõ Siciliæ magis, quàm ipsi Africæ attulerint. His querelis senatus in Amilcarem accenditur. Sed quoniam in imperio esset, tacita de eo suffragia tulerũt, & sententias prius quàm recitarentur, in vrnam coniectas obsignari iusserunt, donec alter Amilcar Gisgonis filius, à Siciliæ reuerteretur. Sed hæc callida commenta Pœnorum & sententias inauditas, mors Amilcaris præuenit, liberatúsque est fati munere, quem sui * per iniuriam ciues inauditam damnauerant. Quæ res Agathocli aduersus Pœnos occasionem mouendi belli dedit. Primaigitur illi cum Amilcare, Gisgonis filio, prælij congressio fuit: à quo victus, maiori mole reparaturus bellum, Syracusas concessit. Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris fuit. Cùm igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent, Agathocléſq; se nec viribus parem, neque ad obsidionẽ ferendam instructum videret, super hæc à sociis crudelitate eius offensis, desertus esset, statuit bellum in Africam transferre: mira prorsus audacia, vt quibus in sôlo vrbis sua par non erat, eorum vrbi bellum inferret: & qui sua tueri non poterat, impugnaret aliena, victúsque victoribus insultaret. Huius consilij non minus admirabile silentium, quàm commmentum fuit, populo hoc solùm professus, inuenisse se victoriæ viam: Animos illi tantùm in breuem obsidionis patientiam firmarent, vel si cui

Amilcaris oblitus.

* propter.

Bellum Agathoclis cum Carthaginiensibus.

Agathoclis audacia qui victus victoribus Carthaginiensibus bellum infert.

status

ſtatus præſentis fortunæ diſpliceret, dare ſe ei diſcedendi liberã poteſtatem. Cùm mille ſexcẽti diſceſſiſſent, cæteros ad obſidionis neceſſitatem frumento, & ſtipendio inſtruit: quinquaginta tantùm ſecum talenta ad præſentem vſum aufert, cætera ex hoſte melius quàm ex ſocijs paraturus. Omnes deinde ſeruos militaris ætatis libertate donatos, ſacramento adegit, eóſque & maiorem partem fermè militum nauibus imponit, ratus exæquata vtriuſque ordinis conditione, mutuam inter eos virtutis æmulationem futuram: cæteros omnes ad tutelam patriæ relinquit. Septimo igitur imperij anno, comitibus duobus adultis filijs, Archagatho & Heraclida, nullo militum ſciente quò veheretur, curſum in Africam dirigit. Cùm omnes aut in Italiam prædatum ſe, aut in Sardiniam ituros crederent, tum primò expoſito in Africæ litore exercitu, conſilium ſuum omnibus aperit. Quo in loco Syracuſæ poſitæ ſint, oſtendit: quibus aliud nullum auxiliũ ſupereſſet, quàm vt hoſtibus faciant, quæ ipſi paterentur. Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea ſola auxilia eſſe, quæ patriæ vires ſubminiſtrent: foris hoſtem etiam ſuis viribus vinci, deficientibus ſocijs, & odio diuturni imperij, externa auxilia circumſpicientibus. Huc accedere, quòd vrbes, caſtellaque Africæ non muris cincta, non in montibus poſita ſint, ſed in planis campis, ſine vllis munimentis iaceant: quas omnes metu excidij, facilè ad

Agathocles oppeſſus, ex Scicilia in Africam bellũ transfert.

Hortatoria Agathoclis ad milites oratio.

Propoſitio, à periculo Ratio.

A facili & opportuno.

ad belli societatem perduci posse. Maius igitur Carthaginiensibus ex ipsa Africa, quàm ex Sicilia exarsurum bellum, coitúráque auxilia omnium aduersus vnam vrbem, nomine quàm opibus ampliorem, & quas non attulerit vires, inde sumpturum. Nec in repentino Pœnorũ metu modicum momentum victoriæ fore, qui tanta audacia hostium perculsi trepidaturi sint. Accessura & villarum incendia, castellorum, vrbiúmq; contumaciũ direptionem, tum ipsius Carthaginis obsidionẽ. Quibus omnibus nõ sibi tantũ in alios, sed & alijs in se sentient patere bella. His non solum Pœnos vinci, sed & Siciliam liberari posse. Nec enim moraturos in eius obsidione hostes, cùm sua vrgeantur. Nusquã igitur alibi facilius bellum, sed nec prædã vberiorẽ inueniri posse. Nam capta Carthagine, omnem Africam, Siciliámque præmium victorum fore. Gloriam certè tam honestæ militiæ, tantum in omne æuum futuram, * vt determinari nullo tempore obliuionis possit: vt dicatur eos solos mortalium esse, qui bella, quæ domi fere non poterant, ad hostes transtulerint, vtróq; victores insecuti sint, & obsessores vrbis suæ obsederint. Omnibus igitur forti ac læto animo bellum ineundum, quo nullum aliud possit, aut præmium victoribus vberius, aut victis monimentum illustrius dari. His quidem adhortationibus animi militum erigebantur. Sed terrebat eos portẽti visio, quòd nauigantibus eis sol defecerat. Cuius rei rationem

Ab honesto.

Gloria.

* Fortè legendum erat, vt determinari nullo tempore obliuio possit.

Peroratio.

Solis defectus.

rationem non minore cura rex, quàm belli reddebat, affirmans, si prius quàm proficiscerètur factũ esset, credi aduersum profecturos prodigium esse: nunc quia egressis accideret, illis ad quos eatur, portendere. Porrò defectus naturalium syderum semper præsentem rerum statũ mutare, certũmque esse florentibus Carthaginiensium opibus, aduersisq; rebus suis commutationem significári. Sic consolatis militibus, uniuersas naues consentiẽte exercitu incendi iubet, vt omnes scirent auxilio fugæ ablato, aut vincendum aut moriendum esse. Deinde cùm omnia, quacunque ingrederentur, prosternerent, villas castellaq; intenderent: obuius his fuit cũ XXX. millibus Pœnorum Hanno dux, & prælio commisso, duo de Siculis, tria millia de Pœnis cum ipso duce cecidere. Hac victoria & Siculorum animi eriguntur, & Pœnorum frangũtur, Agathocles victis hostibus, vrbes castellaq; expugnat, prædas ingentes agit, hostium multa millia trucidat: castra deinde in quinto lapide à Carthagine statuit, vt damna charissimarum rerũ, vastitatemq; agrorum, & incendia villarum, de muris ipsius vrbis specularentur. Interea ingens tota Africa deleti Pœnorum exercitus fama, occupatarumq; vrbium diuulgatur. Stupor itaq; omnes & admiratio incessit, vnde tanto imperio tam subitum bellum, præsertim ab hoste iam victo: admiratio deinde paulatim in contemptum Pœnorum vertitur. Nec multò pòst non Africa tantùm

Prodigij interpretatio.

Idem fecit Alex. Magnus.

* adempto

Duos tantùm amisit è suis Agath. Oro.

Egregia Agathoclis de Carthaginiensibus victoria.

Afrorum ad Agathoclem defectio.

frica tantùm, verumetiam vrbes nobilissimæ nouitatem sequùta ad Agathoclem defecere, frumentóque & stipendio victorem * adiuuere. His Pœnorum malis etiam deletus in Sicilia cum imperatore exercitus, velut quidam ærumnarum cumulus accessit. Nam post profectionem à Sicilia Agathoclis, in obsidione Syracusarum Pœni segniores redditi, ab * Antandro fratre regis Agathoclis occisione cæsi nuntiabantur. Itaque cum domi, foriſq́, eadem fortuna Carthaginensium esset, iam non tributarias tantùm ab his vrbes, verumetiam socij reges deficiebant, AMICITIARVM IVRA NON FIDE, SED SVCCESSV PONDERANTES. Erat inter cæteros rex Cyrenarum Ophellas, qui spe improba, regnum totius Africæ amplexus, societatem cum Agathocle per legatos iunxerat, pactúsq́3 cum eo fuerat, vt Siciliæ illi, sibi Africæ imperium, victis Carthaginiensibus, cederet. Itaq́3 cum ad belli societatem cum ingenti exercitu ipse veniſſet, Agathocles blãdo alloquio, & humili adulatione, cùm sæpius simul cœnassent, quia filius eius ab Ophella adoptatus esset, incautum eum interfecit: occupatóq́3 exercitu eius, iteratò Carthaginienses omnibus viribus bellum * struentes, magno vtriusque exercitus sanguine, graui prælio superat. Hoc certaminis discrimine tanta desperatio illata Pœnis est, vt nisi in exercitu Agathoclis orta seditio esset, transiturus ad eum Bomilcar, dux Pœnorum,

Afrorum ad Agathoclem defectio.

* extruxere.

* Androuẽ, appellat Oros.

Ophellas per dolum cæditur.

* cientes.

Carthaginiensium noua clades.

cum exercitu fuerit. Ob quam noxiam in medio foro à Pœnis patibulo suffixus est: vt idem locus monumentum supplicior͂ eius esset, qui ornamentum antè fuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem ciuium tulit, adeò vt de summa cruce, veluti de tribunali, in Pœnor͂ scelera concionaretur, obiectans illis nunc Hannonem falsa affectati regni inuidia circumuenti͂, nunc Gisgonis innocentis exilium, nũc in Amilcarem patruum suum tacita suffragia, quòd Agathoclem socium illis facere, quàm hostem maluerit. Hac cùm in maxima populi concione vociferatus esset, expirauit. Interea Agathocles profligatis in Africa rebus, tradito Archagatho filio exercitu, in Sicili͂ recurrit: nihil actum in Africa existimãs, si amplius Syracusæ obsiderentur. Nam post occisum Amilcarem, Gisgonis filium, nouus eò à Pœnis missus exercitus fuerat. Statim igitur primo aduentu eius, omnes Siciliæ vrbes auditis rebus, quas in Africa gesserat, certatim se ei tradunt: atque ita pulsis è Sicilia Pœnis, totius insulæ imperium occupauit. In Africam deinde reuersus, seditione militum excipitur. Nam stipendiorum solutio in aduentum patris dilata à filio fuerat. Igitur ad concionem vocatos, blandis verbis permulsit, stipendia illis non à se flagitanda esse, sed ab hoste quærenda, communem victoriam, communem prædam futuram. Paululum modò attenderent, dum belli reliquiæ peragantur, cùm sciant Car-

Bomilcar cruci affixus.

Agathocles in Siciliam reuersus, totius insulæ imperium occupat.

Carthaginem captam ſpes omnium expleturam. Sedato militari tumultu, interiectis diebus, ad caſtra hoſtiũ exercitum ducit: ibi incõſultius prælium committendo, maiorẽ partem exercitus perdidit. Cùm itaque in caſtra fugiſſet, verſamq; in ſe inuidiam temerè commiſſi belli videret, priſtinamque offenſam non depenſi ſtipendij metueret, concubia nocte ſolus à caſtris cum Archagatho filio profugit. Quod vbi milites cognouere, haud ſecus quàm ſi ab hoſte capti eſſent, trepidauere: Bis, ſe à rege ſuo in medijs hoſtibus relicto eſſe, proclamãtes, ſalutemq; ſuam deſertam ab eo eſſe, quorum ne ſepultura quidem relinquenda fuerat. Cùm perſequi regem vellent, à Numidis excepti, in caſtra reuertuntur: comprehenſo tamen Archagatho, qui à patre noctis errore diſceſſerat. Agathocles autem nauibus, quibus fuerat à Sicilia regreſſus, cum cuſtodibus earundẽ Syracuſas defertur. Exemplum flagitij ſingulare, Rex exercitus ſui deſertor, filiorumq; pater proditor. Interim in Africa poſt fugam regis, milites pactione cum hoſtibus facta, interfectis Agathoclis filiis, Carthaginiẽſibus ſe tradidere. Archagathus cùm occideretur ab Archeſilao amico* Antipatri, rogauit eum quidnam liberis eius facturum Agathoclem putet, per quem ipſe liberis careat? Tunc reſpondit, ſatis habere ſe, quòd ſuperſtites eius eſſe Agathoclis liberis ſciat. Poſt hæc Pœni ad perſequendas belli reliquias, duces in Siciliã miſerunt,

Agathocles à Pœnis vincitur.

Agathoclis fuga.

Proditionis & perfidiæ exemplum.

* antea patris.

Archagathi Agathoclis filij mors.

cum quibus Agathocles pacem aquis conditionibus fecit.

IVSTINI LIBER XXIII.

AGathocles rex Sicilia, pacificatus cum Carthaginiensibus, partem ciuitatum à se fiducia virum dissidentium, armis subegit. Deinde quasi angustis insulæ terminis clauderetur, cuius imperij partem primis incrementis nesperauerat quidem in Italiam transcendit, exemplum Dionysij secutus, qui multas ciuitates Italiæ subegerat. Primi igitur hostes illi Bruttij fuere, qui & fortissimi & opulentissimi videbantur, simul & ad iniurias vicinorum prompti. Nam multas ciuitates, Græcionis Italiæ expulerant: autores quoque suos Lucanos bello vicerant, & pacem cùm his æquis legibus fecerant. Tanta feritas animorum erat, vt nec origini suæ parcerent. Nanque Lucani iisdem legibus liberos suos, quibus & Spartani, instituere soliti erant. Quippe ab initio pubertatis, in syluis inter pastores habebantur, sine ministerio seruili sine veste, quam induerent, vel cui incubarent: vt à primis annis auritiæ, parsimoniæq; sine vllo vsu vrbis, assuescerent. Cibus his præda venatica potus mellis, & lactis, & fontium liquor erat: Sic ad labores bellicos indurabantur. Horum igitur ex numero quinquaginta primò ex agris finitimorum prædari soliti, confluente deinde multitudine,

Bellum in Italia ab Agathocle gestum.

Epiphonema.

Lucanorum & Spartanorum mos in educandis liberis.

tudine, solicitati præda cùm plures facti essent, infestas regiones reddebant. Itaq; fatigatus querelis sociorum Dionysius Siciliæ tyrānus, sexcentos Afros ad compescendos eos miserat, quorum castellum proditum sibi per Brutiam mulierem expugnarunt, ibique ciuitatem, concurrentibus ad opinionem nouæ vrbis pastoribus, statuerunt: Brutiósque se ex nomine mulieris vocauerunt. Primum illis cum Lucanis, originis suæ autoribus, bellum fuit. Quauictoria erecti, cum pacem æquo iure fecissent, cæteros finitimos armis subegerunt: tantásque opes breui consecuti sunt, vt pernicioſi etiã regibus haberentur. Denique Alexander rex Epiri, cùm in auxilium Græcarum ciuitatum cum magno exercitu in Italiam venisset, cum omnibus copijs ab his deletus est. Quare feritas eorum successu felicitatis incẽ'a, diu terribilis finitimis fuit, ad postremum imploratus Agathocles, spe ampliandi regni, à Sicilia in Italiam traiecit. Principio aduentus opinione eius concussi, legatos adeũ, societatem amicitiámq; petentes, miserunt. Quos Agathocles ad cœnam inuitatos, ne exercitum traijci viderent, in posterum statuta his die, conscensis nauibus frustratus est: sed fraudis haud latus euentus fuit. Siquidem reuerti cum in Siciliam, interiectis paucis diebus, vis morbi coëgit: quo toto corpore comprehensus, per omnes neruos articulósque humore pestifero grassante, velut intestino singulorum membrorum bello impugnabatur.

Brutij vnde dicti.

Agathoclis fraus.

Gratis morbus.

Bellum inter filium & nepotem Agathoclis.

batur. Ex qua desperatione bellum inter filium nepotemq; ortum, eius regnum iam quasi mortui vendicantibus, occiso filio, regnum nepos occupauit. Igitur Agathocles, cùm morbi cura, & agritudo grauiores essent, & inter se alterum alterius malo cresceret, desperatis rebus, vxorem suam

Theogena, Agathoclis vxor.

Theogenam genitósque ex ea duos paruulos, cum omni pecunia, & familia, regalique instrumento, quo præter illum nemo regum ditior fuit, nauibus impositos Ægyptum, vnde vxorem acceperat, remittit, timens ne prædonem regni sui hostem paterentur.

Discessus miserabilis descriptio.

Quanquam vxor diu, ne ab agro diuelleretur, deprecata est, ne discessus suus adiungi nepotis parricidio posset, & tam cruentè hæc deseruisse virum, quàm ille impugnasse auum videretur:

Matrimonium.

NVBENDO SE NON PROSPERE TANTVM, SED OMNIS FORTVNAE INISSE SOCIETATEM: nec inuitam periculo spiritus sui emptura, vt extremos viri spiritus exciperet & exequiarum officiũ, in quod, profecta se, nemo sit successurus, obsequio debitæ pietatis impleret. Discedentes paruuli flebili vlulatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte vxor

Theogena, probæ & maritum amantis coniugis exemplum.

Pietas filiorum erga parentes, & parentum erga liberos.

maritum non amplius visura * oculis fatigabat. Nec minus senis lacrymæ miserabiles erant. Flebant ij morientem patrem, ille exules liberos. Hi discessu suo solitudinem patris senis, agri, ille in spem regni susceptos relinqui in egestate lugebat. Inter hæc regia omnis assistentium fletibus tam

* oculis.

crudelis

crudelis dissidij impleta, resonabat. Tandem lacrymis finem necessitas profectionis imposuit, et mors regis proficiscentes filios secuta est. Dum haec aguntur, Carthaginienses, cognitis quae in Sicilia agebantur, occasionem totius insulae occupandae datam sibi existimantes, magnis viribus eo traijciunt, multasque ciuitates subigunt. Eo tempore & Pyrrhus aduersus Romanos bellum gerebat, qui imploratus á Siculis in auxilium, sicuti dictum est, cùm Syracusas veniisset, multàsque ciuitates subegisset, rex Siciliae, sicut Epiri appellabatur. Quarum rerum felicitate laetatus, Heleno filio Siciliae, velut auitum (nam susceptus ex filia Agathoclis regis erat) Alexandro autem Italiae regnum destinat. Post haec multa secunda praelia cum Carthaginiensibus facit. Interiecto deinde tempore, legati ab Italicis socijs venere, nuntiantes Romanis resisti non posse, deditionemq; futuram, nisi subueniat. Anxius tam ambiguo periculo, incertúsque quid ageret, vel quibus primùm subueniret, in vtrunque pronus consultabat. Quippe instantibus hinc Carthaginiensibus, inde Romanis, periculosum videbatur, exercitum in Italiam non traijcere, periculosius à Sicilia deducere: ne aut illi non lata ope, aut hi deserti amitterentur. In hoc aestu periculorum, tutissimus portus consiliorum visus est, omnibus viribus * decernere in Sicilia, & profligatis Carthaginiensibus, victorem exercitum * transponere in Italiam.

Agathoclis exitus.

Reuertitur ad Pyrrhi historiam.

A Tarentinis et Samnitibus. Plutare.

* decertare

* transmittere.

Itaque conserto prælio, cùm superior fuisset, quoniam tamen a Sicilia abiret, pro victo fugere visus est: ac proterea socij ab eo defecerunt: & imperium Siciliæ tam citò amisit, quàm facilè quæsierat. Sed nec in Italia meliore felicitate vsus, in Epirũ reuertitur. Admirabilis vtriusq; rei casus in exemplum fuit. Nam sicut antè secunda fortuna, rebus supra vota fluentibus, Italiæ Siciliæq; imperiũ & tot de Romanis victorias attraxerat: ita nunc aduersa, velut in ostentationem fragilitatis humanæ destruens quæ cumulauerat, Sicilienſi ruinæ naufragium maris, & fœdam aduersus Romanos pugnam, turpémque ab Italia discessum adiecit. Post profectionem á Sicilia Pyrrhi magistratus Hiero creatur, cuius tanta moderatio fuit, vt consentiente omnium ciuitatum fauore, dux aduersus Carthaginiẽses primùm, mox rex crearetur. Huius futuræ maiestatis ipsa infantilis educatio, quasi prænuntia fuit. Quippe genitus erat patre Hierocłyto, nobili viro, cuius origo à Gelo, antiquo Siciliæ tyranno, manabat: sed maternum illi genus sordidũ atque admodum pudibundum fuit. Nam ex ancilla natus, ac propterea à patre, velut dehonestamentum generis expositus fuerat. Sed paruulum, & humanæ opis indigentem, apes, congesto circa iacentem melle, multis diebus aluere. Ob quam rem responso aruspicum admonitus pater, qui regnum infanti portendi canebant, paruulum recolligit, omníque studio ad spem maiestatis, quæ pro-

Partim ad Carthaginiẽses; partim D. Mamartinos. Plutar.

Cum. M. Curio.

Hieronis natales.

Hiero ab apibus melle educatus.

promittebatur, instituit Eidem in ludo inter coæquales discenti lupus tabulam, in turba puerorum repentè conspectus, eripuit: Adolescenti quoque prima bella ineunti, aquila in clypeo, noctua in hasta consedit. Quod ostentum & in consilio cautum, & manu promptum, regemq; futurum significabat. Denique aduersus prouocatores sæpe pugnauit, semperque victoriam reportauit. A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus est. Pulchritudo ei corporis insignis, vires quoque in homine admirabiles fuere. In alloquio blandus, in negotio iustus, in imperio moderatus erat, prorsus, vt nihil ei regium deesse videretur, præter regnũ.

Prodigia in Hierone.

Ouid Pallas delectatur noctua, ve Plutarc. in Demoith.

Boni principis officia.

IVSTINI LIBER XIIII.

CVm hæc in Scilia geruntur, interim in Græcia dissidẽtibus inter se bello Ptolemæo, Ceraunico, & Antiocho, & Antigono regibus, omnes fermè Græciæ ciuitates, ducibus Spartanis, velut occasione data, ad spem libertatis erectæ, missis inuicem legatis per quos in societatis fœdera alligarentur, in bellum prorumpunt: & ne cum Antigono, sub cuius* bello erant, bellum cepisse viderẽtur, socios eius Ætolos aggrediuntur, causas belli prætendentes, quòd consensu Græciæ sacratũ Apollini Cyræum campum per vim occupassent. Huic bello ducem eligunt Aran, qui adunato exercitu, vrbes, satáque in his campis posita, depopulatur: quæ auferri

Græcorum res.

* imperio.

Campus id est Phocidis. Plin. l. 3.

ferri non poterant, incendit. Quod cùm è montibus conspicati Ætolorum pastores essent, congregati admodum quingenti, sparsos hostes, ignorantes quanta manus esset, quorum conspectum illis metus & incendiorum fumus abstulerat, consectantur trucidatisq; admodum nouem milibus, prædones in fugam verterunt. Reparantibus deinde Spartanis bellum, auxilium multæ ciuitates negauerunt, existimantes dominationem eos Græciæ, non libertatem quærere. Interea inter regis bellum finitur. Nam Ptolemæus pulso Antigono cùm regnum totius Macedoniæ occupasset, pacem cum Antiocho facit, affinitatemq; cum Pyrrho data ei in matrimonium filia sua, iungit. Exinde externo metu depositio, impium & facinorosum animum ad domesticæ scelera conuertit, insidiásque Arsinoë sorori suæ instruit: quibus & filios eius vita, & ipsam Cassandriæ vrbis possessione priuaret. Primus ei dolus fuit, simulato amore sororis matrimoniũ petere. Aliter enim ad sororis filios, quorum regnũ occupauerat, quàm concordiæ fraude peruenire nõ poterat. Sed nota scelerata Ptolemæi voluntas sorori erat. Itaque non credenti, mandat velle se cũ filijs eius regni consortiũ iungere: cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum, sed quòd id facere sui muneris vellet. In hoc mitteret arbitrium iurisiurandi: quo præsente a patrijs deos patrios, quibus vellet obsecrationibus se obligaret. Incerta Arsinoë quid ageret: si mitteret,

Ptolomæus. Πτολεμαῖος. Macedoniæ rex.

Arsinoë Ptolemæi soror.

Dolo & scelus in sororem Arsinoën.

ret, decipi periurio: si non mitteret, prouocare rabiem fraternæ crudelitatis timebat. Itaque plus liberis, quàm sibi, timens, quos matrimonio suo protecturam se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Dionem, quo perducto in sanctissimum Iouis templum, veterrimæ Macedonum religionis, Ptolemæus sumptis in manus altaribus, contingens ipsa simulacra & puluinaria deorum, inauditis, vltimisq; execrationibus adiurat, se syncera fide matrimonium sororis petere: nūcupaturúmq; se eam reginam, neq; in contumeliam eius se aliam vxorem, aliósue, quàm filios eius liberos habiturum. Arsinoë postquàm & spe impleta est, & metu soluta, ipsa cum fratre colloquitur: cuius vultus, & blandientes oculi, cùm fidem non minorem, quàm iusiurandum promitterent, reclamante Ptolemæo filio fraudem subesse, in matrimonium fratris cōsensit. Nuptiæ magno apparatu, lætitiáque omniū celebrantur. Ad concionem quoque vocato exercitu, capiti sororis diadema imponit, reginamque eam appellat. Quo nomine in lætitiam effusa Arsinoë, quia quod morte Lysimachi prioris mariti amiserat, recepisset: vltro virum in vrbem suam Cassandriam inuitat, cuius vrbis cupiditatè fraus struebatur. Prægressa igitur virum, diem festum vrbi in aduentum eius indicit, domos, templa, cæteraq; omnia exornari iubet, aras vbique, hostiásque disponi, filios quoque suos, Lysimachum septem annos natum, Philippum triennio minorem, vtrunq;

Ptolemæi periurium.

Solebant enim sacrificantes apprehendere aras Vnde & Varro dicit, antiquitus ansas dictas Vide Macro.

Nuptiæ Ptolemæi fratris cum sorore Arsinoë.

Exemplum crudelitatis & parricidij in Ptolemæo.

vtrunque forma insignem, coronatos occurrere iubet. Quos Ptolemæus ad celandum fraudem, cupidè & vltra modum veræ affectionis amplexu, osculis diu fatigat. Vbi ad portam ventum est, occupari arcem iubet, pueros interfici. Qui cum ad matrem confugissent, in gremio eius, inter ipsa oscula trucidantur. Proclamante Arsinoë, quòd tantum nefas aut nubẽdo, aut post nuptias contraxisset, pro filijs se sæpe percussoribus obtulit. Frequẽter corpore suo puerorum corpora amplexata protexit, vulneraque excipere quæ liberis * intendebantur, voluit. Ad postremum spoliata etiam funeribus filiorum, scissa veste, & crinibus sparsis, cum duobus seruulis est vrbe protracta, Samothraciam in exilium abijt, eò miserior, quòd mori cum filijs ei non licuit. Sed nec Ptolemæo multa scelera fuerunt. Quippe dijs immortalibus tot periuria, & tam cruenta parricidia vindicantibus, breui pòst à Gallis spoliatus regno, captúsque, vitã ferro, vt meruerat, amisit. Nanque Galli abundãti multitudine, cùm eos non caperent terræ, quæ genuerant, trecenta millia hominum ad sedes nouas quærendas, velut peregrinatum miserunt. Ex his portio in Italia consedit, quæ & vrbem Romã captam incendit, & portio Illyricos sinus, ducibus auibus (nam augurandi studio Galli præter cæteros valent) per strages Barbarorum penetrauit, & in Pannonia consedit: gens aspera, audax, bellicosa, quæ prima post Herculem, cui ea res virtutis ad-

* intentabantur,

Galli Italia inuadunt.

Romam incendunt.

Gallorum descriptio.

admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium muricta iuga, & frigore intractabilia loca transcendit: ibi domitis Pannonijs per multos annos cum finitimis varia bella gesserunt. Hortante deinde successu, diuisis agminibus, alij Graciam, alij Macedoniam, omnia ferro proterentes, petiuere: Tantúsq; terror Gallici nominis erat, vt etiã reges non lacessiti, vltrò pacem ingenti pecunia mercarentur: Solus rex Macedoniæ Ptolemæus, aduentum Gallorum intrepidus audiuit: ísq; cum pacis & incompositis, quasi bella non difficilius, quàm scelera patrarẽtur, parricidiorum furijs agitatus, occurrit. Dardanorum quoq; legationẽ, viginti millia armatorum in auxilium offerentem, spreuit: addita insuper contumelia, actum de Macedonia dicens, si cùm totũ Orientem soli domuerint, nunc in vindictam ciuium Dardanis egeant. Milies se habere filios eorum, qui sub Alexandro rege stipendia toto orbe terrarum victores fecerint. Quæ vbi Dardano regi nuntiata sunt, inclytum illud Macedoniæ regnum breui immaturi iuuenis temeritate casurum dixit. Igitur Galli, duce Belgio, ad tentandos Macedonum animos, legatos ad Ptolemæum mittunt, offerentes pacem, si emere velit, sed Ptolemæus inter suos, bellimetu pacem Gallos petere gloriatus est: nec minus ferociter se legatis, quàm inter amicos iactauit: aliter se pacem daturam negando, nisi principes suos obsides dederint, & arma tradiderint: non enim fidem

Gallici nominis terror

Ptolemæi temeritas.

Macedones à Gallis cæsi.

dem se nisi inermibus habiturum. Renuntiata legatione, risere Galli, vndique acclamantes, breui sensurum, sibi an illi consulentes, pacē obtulerint. Interiectis diebus, prælium conseritur: victi Macedones cæduntur: Ptolemæus multis vulneribus saucius capitur, caput eius amputatur, & lancea fixum tota acie, ad terrorem hostium, circunfertur. Paucos ex Macedonibus fuga seruauit, cæteri aut capti, aut occisi. Hæc cum nuntiata per omnem Macedoniam essent, portæ vrbium claudūtur, luctu omnia replentur, nunc orbitatem amissorum filiorum dolebant, nunc excidia vrbium metuebant, nunc Alexandri Philippique regum suorum nomina, sicuti numina, in auxilium vocabant, sub illis se non solùm tutos, verumetiam victores orbis terrarum extitisse: vt tuerentur patriam suam, quam gloria rerum gestarum cælo proximam reddidissent: vt opem afflictis ferrent, quos furor & temeritas Ptolemæi regis perdiderat, orabant. Desperantibus omnibus, non votis agendum, Sosthenes vnus de Macedonum principibus ratus contracta iuuentute, & Gallos exultantes victoria compescuit, & Macedoniam ab hostili depopulatione defendit. Ob quæ virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectātibus ignobilis ipse præponitur, & cùm rex ab exercitu appellatus esset, ipse non in regis sed in ducis nomen iurare milites coegit. Interea Brennus, quo duce portio Gallorum in Græciam se effuderat,

Ptolemæi interitus.

Macedonum trepidatio.

Sosthenis virtus & moderatio.

Brennus Gallorum dux.

derat, audita victoria suorũ, qui Belgio duce, Macedones vicerant, indignatus parta victoria * optimam prædam, & Orientis spoliis onustam, tam facile relictam esse, adunatis CL. millibus peditum, & XV. millibus equitum, in Macedoniam irrumpit. Cùm agros villásq; popularentur, occurrit eis cum instructo exercitu Macedonum Sosthenes: sed pauci à pluribus, trepidi à valentibus facile vincuntur. Itaque cùm victi se Macedones intra muros vrbium condidissent, victor Brennus, nemine prohibente, totius Macedoniæ agros depræ-datur. Inde quasi spolia sorderent, animũ ad deorum immortalium templa conuertit, scurriliter iocatus, locupletes deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos iter vertit: prædam religionis aurũ, offensa deorum immortalium præferens: quos nullis opibus egere, vt qui eas largiri hominibus soleant, affirmabat. Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte Parnaso, in rupe vndique impendente: ibi ciuitatem frequentia hominum facit. Qui ad affirmationem maiestatis vndiq; concurrentes, in eo saxo consedere-atq; ita templum ciuitatémq;, non muri, sed præcipitia, nec manufacta, sed naturalia præsidia defendunt, prorsus vt incertum sit, vtrum munimentum loci, an maiestas dei plus hîc admirationis habeat. Media saxi rupes in formam theatri recessit. Quamobrem & hominum clamor, & si quando accidit tubarum sonus, personantibus inter

* opimam

Vincuntur Macedones à Gallis.

Contemptor deûm Brennus.

Impietatis exemplum.

Descriptio situs templi Delphici Apollinis.

Originem Delphici oraculi refert Diod. in Philip.

ter rupibus, multiplex audiri, ampliórque, quàm editur, resonare solet. Quæ res maiorem maiestatis terrorem ignaris rei, & admirationem stupentibus plerũque affert. In hoc rupis anfractu, media fermè montis altitudine planicies exigua est, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet. Ex quo frigidus spiritus, in quodam velut vento in sublime expulsus, mẽtes vatum in vecordiam vertit, implet óque deo, responsa consulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta regum, populorúmque visuntur munera, quæq; magnificentia sui reddentium vota gratiam voluntatem, & deorum responsa manifestant. Igitur Brennus cùm in conspectu haberet templum, diu deliberauit, an confestim rem aggrederetur, an verò fessis via militibus, noctis spatium ad resumendas vires daret. Euridanus & Thessalonus duces, qui se ad prædæ societatem iunxerant, amputari moras iubent, dum imparati hostes, & recens aduentus sui, terrori esset: interiecta nocte, & animos hostibus forsitan & auxilia accessura, & vias, quæ tunc pateant, obstructum iri. Sed Gallorum vulgus ex longa inopia, vbi primùm vino cateríq; commeatibus referta rura inuenit, non minui abundantia, quam victoria lætum, per agros se sparserat, desertisq; signis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur. Quæ res dilationem Delphis dedit. Prima nanque opinione aduentus Gallorum prohibiti agrestes Græcis oraculis feruntur,

Delphicum antrum.

Consultatio de inuadendo.

Euridanus, Thessalonus Gallorum duces.

runtur, messes, vinaq; villis efferre. Cuius rei salutare preceptum nõ prius intellectum est quàm vini, cæterarúmq; copiarum abundantia, velut mora Gallis obiecta, auxilia finitimorum conuenere. Prius itaque vrbem suam Delphi, aucti viribus sociorũ permuniuere, quàm Galli vino, velut prædæ incubantes, ad signa reuocarentur. Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum sexaginta quinque millia, Delphorum sociorúmq; non nisi * quatuordecim millia militum erant, quorũ contemptu Brennus ad acuendos suorum animos prædæ vbertatem omnibus ostendebat, statuásque cum quadrigis, quarum ingens copia procul visebatur, solido auro fusas esse: plũsq; in põdere, quàm in specie habere prædæ affirmabat. Hac asseueratione vel animaduersione incitati Galli, simul & hesterno mero saucij, sine respectu periculorum in bellum ruebant. Contrà Delphi plus in deo, quàm in viribus spem ponentes, cum contemptu hostium resistebant, scandentésque Gallos è summo montis vertice partim saxis, partim armis obruebant. In hoc partiũ certamine, repentè vniuersorum templorum antistites, simul & ipsi vates, sparsis crinibus, cum insignibus atque infulis, pauidi, vecordésue, in primam pugnantium aciem procurrunt, adueniisse Deum clamant, eúmque se vidisse desilientem in templum per cu'minis aperta fastigia. Dum omnes opem dei supplicìter implorant, iuuenem supra humanum modum insignis pulchritu-

Brenni & Delphorum copiæ.

* Alij, quatuor millia.

Pugna inter Gallos & Delphos.

dinis, comitēsq; ei duas armatas virgines, ex propinquis duabus Dianæ Mineruæq; ædibus occurrisse: nec oculis tantùm hæc se perspexisse, sed audisse etiam stridorem arcus, ac strepitum armorū. Proinde nec cunctarentur dijs antesignanis hostem cædere, & victoriæ deorū socios deadiūgere, summis obsecrationibus monebant. Quibus vocibus incēsi, omnes certatim in prælium prosiliunt. Præsentiam dei & ipsi statim sensere. Nam & terræmotu portio mōtis abrupta, Gallorum strauit exercitum, & confertissimi cunei non sine vulneribus hostium dissipati ruebant. Insecuta deinde tempestas est, quæ grandine & fulgure saucios ex vulneribus absumpsit. Dux ipse Brennus cùm dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finiuit. Alter ex ducibus, punitis belli autoribus, cum decem millibus sauciorum citato agmine à Græcia excedit. Sed nec fortuna fugientibus commodior fuit. Siquidem pauidis nulla subtectis acta nox, nullus sine labore & periculo dies: assidui imbres & gelu, nix concreta, & fames, & lassitudo, & super hæc MAXIMVM PERVIGILIAE MALVM, miseras infelicis belli reliquias obterebant. Gentes quoque, nationésque, per quas iter habebant, palantes, velut prædam, sectabantur. Quo pacto euenit, vt nemo ex tanto exercitu, qui paulò antè fiducia virium etiam deos contemnebat, velut ad memoriam tantæ cladis superesset.

Vineuntur Galli à Delphis ducibus dijs.

Brennus mortem sibi consciscit.

Clades Gallorum in Græcia.

IVS-

IVSTINI LIBER XXV.

INter duos reges, Antigonum & Antiochum, ſtatuta pace, cùm in Macedoniam Antigonus reuerteretur, nouus eidem repente hoſtis exortus eſt. Quippe Galli, qui à Brenno duce, cùm in Graciam proficiſcerentur, ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, ne ſoli deſides viderentur, peditum * quindecim millia, equitum tria millia armauerant, fugatiſq; Getarum, Triballorúmque copijs, Macedoniæ imminentes, legatos ad regem miſerunt, qui pacem ei venalem offerrent, ſimul & regis caſtra ſpecularentur. Quos Antigonus proregali munificentia ingenti apparatu epularum ad cœnam inuitauit. Sed Galli expoſitum grande auri argentique pondus admirantes, atque prædæ vbertate ſolicitati, infeſtiores, quàm venerant, reuertantur. Quibus & elephantes ad terrorem, velut inuſitatas Barbaris formas, rex oſtendi iuſſerat, naues onuſtas copijs demonſtrari: ignarus, quòd quibus oſtẽtatione virium metum ſe injcere exiſtimabat, eorum animos vt ad opimam prædam ſolicitabat. Itaq; legati ad ſuos reuerſi, omnia in maius extollentes, opes pariter & negligentiam regis oſtendunt, referta auro & argento caſtra eſſe, & neque vallo foſsáue munita: & quaſi ſatis munimenti in diuitijs haberẽt, ita eos omnia officia militaria intermiſiſſe: prorſus quaſi ferri

Tertia Gallorum in Macedoniam irruptio

*duodecim

Auri enim auidiſſima gens Gallorum, Liuius.

auxilio non indigerent, quoniam abundarent auro. Hac relatione auidæ gẽtis animi satis ad prædam incitabantur. Accedebat tum exemplum Belgij, qui non magno antè tempore Macedonum exercitum cum rege trucidauerat. Itaq; consentientibus omnibus, nocte castra regis aggrediuntur, qui præsentiens tantam tempestatem, signum pridie dederat, vt omnibus rebus ablatis in proximam syluam taciti se occultarent. Neque aliter seruata castra, quàm quòd deserta sunt. Siquidem Galli vbi omnia vacantia, nec sine defensoribus modò, verumetiam sine custodibus vident, non fugam hostium, sed dolum arbitrantes, diu intrare portas timuerunt. Ad postremum integris, & intactis munimentis, scrutantes potius quàm diripientes, castra occupauerunt. Tunc ablatis, quæ inuerant, ad littus conuertuntur. Ibi dum naues incautius diripiunt, à remigibus, & ab exercitus parte, quæ eò cum coniugibus & liberis confugerant, nihil tale metuentes, trucidantur. tantaque cædes Gallorum fuit, vt Antigono pacem huius victoriæ opinio, non à Gallis tantum, verumetiam à finitimorum feritate præstiterit. Quanquàm Gallorum ea tempestate tanta fœcunditatis iuuẽtus fuit, vt Asiam omnem velut examine aliquo implerent. Denique neq; reges Orientis sine mercenario Gallorum exercitu vlla bella gesserint, neque pulsi regno ad alios quam ad Gallos confugerint. Tãtus terror Gallici nominis, siue armorum

Galli Antigonis castra inuadunt.

Galli cæduntur.

inuicta

inuicta felicitas erat, vt aliter neque maiestatem suam tutam, neque amissam recuperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur. Itaque in auxilium à Bithyniæ rege inuocati, regnũ cum eo parta victoria diuiserunt, eámq; regionem Gallograciam eognominauerunt. Dum hæc in Asia geruntur, interim in Sicilia Pyrrhus a Pœnis nauali prælio victus, ab Antigono Macedoniæ rege supplementum militum per legatos petit: denuntians ni mittat, redire se in regnum necesse habere: incrementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipso quæsiturum. Quod vbi negatum legati retulerunt, dissimulatis causis, repentinã fingit profectionem. Socios interim parare bellum iubet, & arcis Tarentinæ custodiam Heleno filio, & amico Moloni tradit. Reuersus in Epirum statim fines Macedoniæ inuadit, cui Antigonus cum exercitu occurrit, victúsque prælio in fugam vertitur. Atque ita Pyrrhus Macedoniam in deditionem accepit, & veluti damna amissæ Siciliæ, Italiæq; acquisito Macedoniæ regno, pensasset, relictum Tarenti filium & amicum accersit. Antigonus autem cum paucis equitibus, fugæ comitibus, repentæ fortunæ ornamentis destitutus, amissi regni speculaturus euentus, Thessalonicam se recepit, vt inde cum cõducto Gallorum mercenaria manu bellũ repararet. Rursus a Ptolemæo Pyrrhi filio funditus victus cum septem comitibus fugiens, non recuperandi regni spem, sed salutis latebras, ac fugæ solitudines

Misti Galli & Græci, Gallograeci appellantur Liuius 8. quartæ Decadis.

Dum Sicilia excederet, & in Italiam properaret. Plutarc.

Exercitus Pyrrhi VIIII M. peditum, & D. equitum Plut.

Pyrrhi varius successus.

nes captat. Igitur Pyrrhus in tanto fastigio regni collocatus, iam nec eo, ad quod votis perueniẽdum fuerat, contentus, Græciæ, Asiæq; regna meditatur, neque illi maior ex imperio, quàm ex bello voluptas erat: nec quisquam Pyrrhum, quà tulisset impetum, sustinere valuit. Sed vt ad deuincenda regna inuictus habebatur, ita deuictis acquisitisque celeriter carebat: tanto melius studebat acquirere imperia, quàm retinere. Itaq; cùm copias Cherronesos transposuisset, legationibus Atheniẽsium & Achiuorum, Messeniorumq; excipitur. Sed & Græci omnes admiratione nominis eius, simul & rerum aduersus Romanos, Pœnosq; gestarum gloria attoniti, aduentum eius expectabant. Primum illi bellum aduersus Spartanos fuit, vbi maiore mulierum, quàm virorum virtute excipitur. Tũc Ptolemæum filium, & exercitus partem robustissimam amisit. Quippe oppugnanti vrbem, ad tutelam patriæ tanta multitudo fœminarum concurrit, vt non fortius victus, quàm verecũdius recederet. Porrò Ptolemæum filium eius adeo strenuum, & manu fortem fuisse tradunt, vt vrbem Corcyrã solus cum * sexaginta ceperit. Idem prælio nauali triremem ex scapha cum septem Insiluerit, captámque tenuerit. In oppugnatione quoque Spartanorum vsque in mediam vrbem cum equo procurrerit, ibiq; concursu multitudinis interfectus sit. Cuius corpus vt relatum, * patrem dixisse Pyrrhum ferunt. Aliquantò tardius eum, quàm timuerit

Collatus ob id est ab Antigono, indocto lusori: qui & cùm multa, & feliciter faciat ijs tamen nesciat vti. Plutar.

Pyrrhi bellum aduersus Lacedæmonios.

Exemplum muliebris fortitudinis & pietatis erga patriam

* sexagesimo.

* patri est, dixisse.

timuerit ipse, vel temeritas eius meruerit, occisum esse. Repulsus a Spartanis Pyrrhus Argos petit: ibidum Antigonum in vrbe clausum expugnare * cogitat, inter confertissimos violentissimè dimicans, saxo de muris iactato occiditur. Caput eius Antigono refertur: qui victoria mitius vsus, filiũ eius Helenum cum Epirotis sibi deditum, in regnum dimisit, eiq; insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. Satis constans inter omnes autores fama est, nullum nec eius, nec superioris aetatis regem comparandum Pyrrho fuisse, ratéque non inter reges tantùm, verumetiam inter illustres viros, aut vitæ sanctioris, aut iustitiæ probatioris visum fuisse. Scientiam certè rei militaris in illo viro tantam fuisse, vt cum Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella gesserit, inuictus semper extiterit. Illyriorum quoque, Siculorum, Romanorúmque, Carthaginiensium bellis nunquam inferior, plerunque etiam victor extiterit: qui patriam certè suam angustam, ignobilémque fama rerum gestarum, & claritate nominis sui toto orbe illustrem reddiderit.

Duce Acrotato Arci regis filio. Plut.

A fœmina ictu tegulæ occisum Argis. Plut. scribit.

* conatur, Dabat equidem Annibal primas in omni genere virtutis Pyrrho. Plut.

Pyrrhi laus.

IVSTINI LIBER XXVI.

POst mortem Pyrrhi non in Macedonia tantùm, verumetiam in Asia, Græciáque magni bellorum motus fuere. Nam & Peleponesij per proditionem Antigono traditi, & variante homi-

Varij Græcorum motus.

num partim dolore, partim gaudio, prout singulæ ciuitates, aut auxilium de Pyrrho sperauerant, aut metus sustinuerant: ita aut cum Antigono societatem iungebant, aut mutuis inter se odijs in bellum ruebant. Inter hunc turbatarum prouinciarum motum, Epirorum quoque vrbs ab Aristotimo principe per tyrannidem occupatur: a quo cùm multi ex primoribus occisi, plures in exilium acti essent, Ætolis per legatos postulantibus, vt cõiuges liberosq; exulum redderet, primò negauit: postea quasi pœniteret, proficiscendi ad suos omnibus matronis potestatem dedit, diemque profectionis statuit. Illæ quasi in perpetuum cum viris, exulaturæ, preciosissima quaque auferentes, cùm ad portam quasi vno agmine profecturæ conuenissent, omnibus rebus expoliatæ, in carcere recluduntur, occisis prius in gremijs matrũ paruulis liberis virginibúsque ad stuprum direptis. Hanc tam sæuam dominationem stupentibus omnibus, princeps eorum Helematus, senex, & liberis orbus, vt qui nec ætatis, nec pignorum respectum temeret, conuocatos domi fidissimos amicorum, in vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus priuato periculo publicum finire, & deliberandi spatium postulantibus accersitis seruis iubet obserari fores, tyrannóque nuntiari mitteret, qui cõiuratos apud se comprehenderet, obiectans singulis se, quia liberandæ patriæ autor esse non possit, desertæ vltorem futurum. Tunc illi ancipiti periculo circunuenti, honestiorem

Aristotimi tyranni crudele facinus

Helemati a morerga patriam, et prudens in opprimendo tyranno consilium.

ſtiorem viam eligentes, coniurant in tyranni necem: atque ita Ariſtotimus quinto, poſtea quam tyrannidem occupauerat, menſe opprimitur. Interea Antigonus cùm multiplici bello & Ptolemæi regis, & Spartanorum premeretur, nouumque illi hoſtis Gallogræciæ exercitus affluxiſſet, in ſpeciem caſtrorum parua manu aduerſus ceteros relicta, aduerſus Gallos totis viribus proficiſcitur. Quibus cognitis, Galli cùm & ipſi ſe prælio pararent, in auſpicia pugnæ hoſtias cædunt: quarum extis, cùm magna cædes, interitúſque omnium prædiceretur, non in timorem, ſed in furorem verſi, ſperantéſque deorum minas expiari cæde ſuorum poſſe, coniuges & liberos ſuos trucidant, auſpicia belli a parricidio incipientes. Tanta rabies feros animos inuaſerat, vt non parcerent ætati, cui etiam hoſtes pepercíſſent, bellúmq; internecinum et natalitium cum liberis, liberorúmque matribus gererent, pro quibus bella ſuſcipi ſolent. Itaque quaſi ſcelere vitam victoriamque redemiſſent, ſicut erant cruenti ex recenti ſuorum cæde, in prælium non meliore euentu, quám omine proficiſcuntur. Siquidem pugnantes, prius parricidiorùm furiæ, quám hoſtes circumuenere: obſeruantibúſque ante oculos manibus interemptorum, omnes occiſione cæci. Tanta ſtrages fuit, vt dij pariter cum hoſtibus conſenſiſſe in excidium parricarum viderentur. Poſt huius pugnæ euentum, Ptolemæus, & Spartani, victorem hoſteum exercitum declinantes, in

Ariſtotimus occiditur.

Gallorum crudelitas in coniuges & liberos. Epiphonema.

Gallogræcorum cædes.

iutiora

Ptolemæus Euergetes Ægypti rex.

tutiora se recipiunt. Antigonus quoq; vbi eorum discessum videt, recenti adhuc ex priori victoria militum ardore, bellum Athenienſibus infert. In quo cùm occupatus eſſet, interim Alexander rex Epiri vlciſci mortem patris Pyrrhi cupiens, fines Macedoniæ depopulatur. Aduerſus quem cùm reuerſus à Gracia Antigonus eſſet, tranſitione militum deſtitutus, regnum Macedoniæ cum exercitu amittit. Huius filius Demetrius puer admodum, abſente patre, reparato exercitu, non ſolùm amiſſam Macedoniam recepit, verumetiam Epiri regno Alexandrum ſpoliat. Tanta vel mobilitas militum, vel fortunæ varietas erat, vt viciſſim reges nunc exules, nunc reges viderentur. Igitur Alexandro cùm exul ad Arcadas confugiſſet non minore Epirotarum deſiderio, quàm ſociorum auxilio, in regnum reſtituitur. Per idem tempus rex Cyrenarum * Agys decedit: qui ante infirmitatem, Beronicen vnicam filiam, ad finienda cum Ptolemæo fratre certamina, filio eius deſponderat. Sed poſt mortem Antigoni regis, mater virginis Arſinoë, vt inuita ſe contractum matrimonium ſolueret, miſit qui ad nuptias virginis, regnúmque Cyrenarum Demetrium fratrem regis Antigoni à Macedonia accerſerent: qui & ipſe ex filia Ptolemæi procreatus erat. Sed nec Demetrius moram fecit. Itaque cùm ſecundante vento celeriter Cyrenas aduolaſſet, fiducia pulchritudinis, qua nimis placere ſocrui cœperat,

Fortunæ vo-labilitas.

Epiphonema.

Agas Cyrenarum rex.

*Agas.

cœperat, statim à principio superbus regiæ familiæ, militibúsque impotens erat, studiúmque placendi a virgine in matrem contulerat. Quæ res spectata, primò virgini, deinde popularibus, militibúsque inuisa fuit. Itaque versis omnium animis in Ptolemæi filium, insidiæ Demetrio comparantur: * qui, cùm in lectum socrus concessisset, percussores immittuntur. Sed Arsinoë audita voce filiæ, adfores stantis & præcipientis, vt matri parcerent, adulterum paulisper corpore suo protexit. Quo interfecto, Beronice & stuprum matris, salua pietate, vlta est, & in matrimonio sortiendo iudicium patris sequuta.

Demetrius propter adulterium necatur.

* cui.

IVSTINI LIBER. XXVII.

MOrtuo Syriæ rege Antiocho, cùm in locum eius filius Seleucus successisset, hortante matre Laodice, quæ inhibere debuerat, auspicia regni a parricidio cepit. Quippe Beronicen nouercam suam, sororem Ptolemæi regis Ægypti cum paruulo fratre ex ea suscepto, interficit. Quo facinore perpetrato, & infamiæ maculam subiit, & Ptolemæi bello se implicuit. Porrò Beronice cùm ad se interficiendam missos didicisset, paternæ Daphnæ se claudit. Vbi cùm obsideri eam, eum paruulo filio, nuntiatum ciuitatibus Asiæ esset, recordatione paternæ maiorumq; dignitatis eius, & casum tam indignæ

Antiochus theos.

Seleuci Callinici, regis Syriæ patricidium.

indigna fortunæ miserantes, auxilia ei omnes misêre. Frater quoq; Ptolemæus periculo sororis excitus, relicto regno, cum omnibus viribus aduolat.

Beronice occiditur.

Sed Beronice ante aduentum auxiliorum, cum vi expugnari non posset dolo circumuenta, trucidatur. Indigna res omnibus visa. Itaq; cùm vniuersæ ciuitates quæ defecerãt, ingentem classem comparassent, repente exemplo crudelitatis exterritæ, simul & in vltionem eius, quam defensuri erant, Ptolemæo se tradunt: qui nisi in Ægiptum domestica seditione reuocatus esset, totum regnum Seleuci occupasset. Tantũ illi vel odium parricidiale scelus, vel huic fauorẽ indignè interrempta mors sororis attulerat. Post discessum Ptolemæi, Seleucus cùm aduersus ciuitates, quæ defecerãt ingentem classem comparasset, repente, veluti diis ipsis parisidium vindicantibus, orta tempestate classem naufragio amittit: nec quicquam illi ex tanto apparatu præter nudum corpus & spiritum, & pauces naufragij comites residuos fortuna fecit. Misera quidem res, sed optanta Seleuco fuit. Siquidem ciuitates, quæ odio eius ad Ptolemæum* defecerant, velut diis arbitris satisfactum sibi esset, repentina animorum mutatione in naufragij misericordiam versæ imperio se eius restituunt. Lætus igitur malis suis, & damnis, ditior redditus, velut par viribus, bellum Ptolemæo infert: sed quasi ad ludibrium tãtùm fortnæ natus esset, nec propter aliud opes regni recepisset, quàm vt amitteret

Epiphonema.

Seleuci naufragium.

* transierãt

Damno ditior factus Seleucus a Ptolemæo vincitur.

teret, victus prælio, non multò quam post naufragium comitatior, trepidus in Antiochiam confugit. Inde ad Antiochum fratrem literas fecit, quibus auxilium eius implorat, oblata ei Asia, inter fines Tauri montis, in præmium latæ opis. Antiochus autem cùm esset annos XIIII. natus, supra ætatem regni auidus, occasionem non tam pio animo, quam offerebatur, arripuit. Sed latronis more, totum fratri eripere cupiens puer sceleratã, virilémque sumit audaciam. Vnde Hierax est cognominatus, quia non hominis, sed accipitris ritu, in alienis eripiendis vitam sectaretur. Interea Ptolemæus cùm audisset regem Antiochum in auxilium Seleuco venire, ne cum duobus vno tẽpore dimicaret, in annos X. cum Selenco pacem facit. Sed pax ab hoste data, interpellatur a fratre: qui conducto Gallorum mercenario exercitu pro auxilio bellum, pro fratre hostem se imploratus exhibuit. In eo prælio virtute Gallorũ victor quidem Antiochus fuit: sed Galli arbitrantes Seleucum in prælio cecidisse, in ipsum Antiochũ arma vertunt, liberius depopulaturi Asiam, si omnem stirpem regiã extinxissent. Quod vbi sensit Antiochus, velut a prædonibus, auro se redimit, societatémq; cum mercenarijs suis iungit. Interea rex Bithyniæ Eumenes, sparsis cõsumptisq; fratribus, bello intestinæ discordiæ, quasi vagantem Asiæ possessionem inuasurus, victorem Antiochũ, Colosque aggreditur: nec difficilè saucior adhuc ex

Antiochus Hierax.

Bellum impium.

Eumenes Asiam inuadit.

superior

superiore cõgressione integer ipse viribus superat. Ea nanque tempestate omnia bella in exitiũ Asiæ gerebantur: vti quisque fortior fuisset, Asiam, velut prædam, occupabat. Seleucus & Antiochus fratres bellum propter Asiam gerebãt. Ptolemæus rex Ægypti, sub specie sororiæ vltionis, Asiæ inhiabat. Hinc Bithynius Eumenes, inde Galli (humilior semper mercenaria manus) Asiam depopulabantur, cùm interea nemo defensor Asiæ inter tot prædones inueniebatur. Victo Antiocho, cùm Eumenes maiorẽ partem Asiæ occupasset, ne tunc quidem fratres, perdito imperio, propter quod bellum gerebant, concordare potuerũt: sed omisso externo hoste, in mutum exitium bellum reparant. In eo Antiochus denuò victus, multorum dierum fuga fatigatus, tandem ad socerum suum Artamenem regem Cappadociæ prouehitur: A quo cũ primùm benignè susceptus esset, interiectis diebus, cognito quòd sibi insidiæ pararẽtur, salutem fuga quæsiuit. Igitur cùm profugo nusquam locus tutus esset, ad Ptolemæum hostem, cuius fidem tutiorem quam fratris existimabat, decurrit: memor, vel quæ facturus fratri esset, vel quæ meruisset a fratre. Sed Ptolemæus non tam amicus ei deditus, quam hostis factus, seruari eum arctissima custodia iubet. Hinc quoque Antiochus opera cuiusdam meretricis adiutus, quam familiarius agnouerat, deceptis custodibus elabitur, fugiẽnsque à latrombus interficitur. Seleucus quoq; ijsdem fer-

* (Semper mercenaria manus)

Antiochus iterum vincitur.

Fratrem metuens ad hostem confugit.

me

me diebus, amisso regno, equo præcipitatus, finitur: sic fratres quasi germanis casibus, exules ambo, post regna, scelerum suorum pœnas luerunt. Antiochi & Seleuci fratrum mors.

IVSTINI LIBER XXVIII.

OLympias Pyrrhi Epirotæ regis filia, amisso marito eodemque germano fratre Alexandro, cum tutelam filiorũ ex eo susceptorũ Pyrrhi & Ptolemæi, regnique administrationem ipsa recepisset, ab Ætolis partem Acarnaniæ, quam in portionem belli * mater pupillorum acceperat, eripere volentibus, ad regem Macedoniæ Demetriũ decurrit: eiq; habenti vxorem, Antiochi regis Syriæ sororem, filiam suam * Phthiam in matrimonium tradidit: vt auxilium quod misericordia nõ poterat, iure cognationis obtineret. Fiunt igitur nuptiæ, quibus & noui matrimonij gratia acquiritur, & veteris offensa contrahitur. Nam prior vxor, velut matrimonio pulsa, spõte sua ad fratrẽ Antiochum discedit, eúmq; in mariti bellum impellit. Acarnanes, quoque diffisi Epirotis, aduersus Ætolos auxilium Romanorum implorãtes, obtinuerunt a Romano senatu, vt legati mitterentur, qui denuntiarent Ætolis, præsidia ab vrbibus Acarnaniæ deducerent: paterentúrque esse liberos, qui soli quondam aduersus Troianos, autores originis suæ auxilia Græcis nõ miserunt. Sed Ætoli legationem Romanorum superbè audierunt, Pœnos

* pater.

Causa belli inter Demetrium Macedoniæ, & Antiochum Syriæ reges.

* Pytheam

Superba Ætolorum responsio.

nos illis & Gallos, a quibus tot bellis vexati, toties occisione sint casi exprobrantes, dicentesque, Prius illis portas aduersus Carthaginienses aperiendas, quas clauserit metus Punici belli, quam in Graciam arma transferenda. Meminisse deinde iubent, quibus minentur: aduersus Gallos vrbem suam eos tueri non potuisse, captamque non ferro defendisse, sed auro redimisse. Quam gentem se aliquanto maiori manu Gratiam ingressam non solum nullis externis viribus, sed ne domesticis quidem tectis adiutos vniuersam delesse, sedemq; sepulchris eorum præbuisse, quam illi viribus imperioque suo proposuerant. Contra Italiam, trepidis ex recēti vrbis suæ incendio Romanis, vniuersam ferme a Gallis occupatam. Prius igitur illis Gallos Italia pellendos, quam minentur Ætolis: priusq; sua defendenda, quam aliena defendi appetenda. Quos autem homines Romanos esse? nempe pastores, qui latrocinio iustis dominis ademptum sōlum teneant: qui vxores cùm propter originis dehonestamenta nec inuenirent, vi publica rapuerint: qui denique vrbem suam parricidio condiderint, murorúmque fundamenta fraterno sanguine asperserint: Ætolos autē principes Graciæ semper fuisse, & sicut dignitate, ita & virtute cæteris prestitisse, solos denique esse, qui Macedonas imperio terraum florentes semper contempserint, qui Philippum regem non timuerint. qui Alexandri Magni post Persas Indósq; deuictos, cùm omnes nomen eius

Sabinas intelligit. Li. 1 ab vr. cond Fraterno primi maduerunt sanguine muri. Lucanus.

eius horrerent, edicta spreuerint. Monere igitur se Romanos, cõtenti sint fortuna præsenti, nec prouocent arma, quibus & Gallos cæsos, & Macedonas contemptos videant. Sic dimissa legatione Romanorum, ne fortius loquuti, quàm fecisse viderentur, fines Epiri regni Acarnaniæ depopulantur. Iam Olympias filijs regna tradiderat, & in locum Pyrrhi fratris defuncti, Ptolemæus successerat: qui cùm hostibus instructo exercitu obuius processisset, infirmitate correptus, in itinere decedit. Olimpias quoque non magno post tempore, gemino funerum vulnere afflicta, *agrum spiritum trahens, non diu filijs superuixit. Cum ex gente regia sola Nereis virgo cum Laodomia sorore supereſſent, Nereis nubit Geloni Siciliæ regis filio. Laodomia autem cum in aram Dianæ confugisset, concursu populi interficitur. Quod facinus dij immortales assiduis cladibus gentis, & prope interitu totius populi vindicauerunt. Nam sterilitatẽ, famémq; passi, & intestina discordia vexati, externis ad postremum bellis penè cõsumpti sunt: Miloq; Laodomiæ percussor in furorem versus, nunc ferro, nunc saxo, in summa, dentibus laceratis visceribus, XII. die interijt. His in Epiro gestis interim in Macedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo, paruulo admodũ, decedit. Cui Antigonus tutor datus, accepta in matrimonium matre pupilli, regem se constituere laborat. Interiecto deinde tempore, cùm seditione minaci Macedonum

Pyrrhi vxor cum duobus filijs Pyrrho & Ptolemæo moritur.

* ægrè.

Nereis & Laodomia Pyrrhi filiæ.

Milonis Laodomiæ percussoris furor.

Antigonus Philippi admodum pauuli tutor.

Regium diadema propter seditionem abijcit

cedonum clausus in regia teneretur, in publicum sine satellitibus procedit, proiectoq; in vulgus diademate ac purpura, dare hæc eos alteri iubet, qui aut imperare illis sciat, aut cui parêre ipsi sciant: se adhuc inuidiosum illud regnũ, nõ voluptatibus, sed laboribus ac periculis sentire: commemorat deinde beneficia sua vt defectionem sociorum vindicauerit, vt Dardanos Thessalòsque exultantes morte Demetrij regis compescuerit, vt deinde dignitatem Macedonium non solùm defenderit verum etiam auxerit. Quorum si illos pœniteat, deponere imperium, & reddere illis munus suum, ipsi regem quærãt, cui imperent. Cum populus pudore motus, recipere eum regnum iuberet, tandiu recusauit, donec seditionis autores supplicio traderentur. Post hæc bellum Spartanis infert, qui soli Philippi Alexandrìque bellis, & imperium Macedonum, & omnibus metuenda arma contemserunt. Inter duas nobilissimas gentes bellum summis vtrinq; viribus fuit. Cùm hi pro vetere Macedonum gloria, illi non solùm pro illibata libertate, sed etiam pro salute certarent. Victi Lacedamonij, non ipsi tantùm, sed etiam coniuges, libertiq;, magno animo fortunã tulere. Nemo quippe in acie saluti pepercit, nulla amissum coniugẽ fleuit: filiorum mortem senes laudabant, patribus in acie cæsis filij gratulabantur: suam vicem omnes dolebant, quòd non ipsi pro patriæ libertate * decidissent. Parentes omnes domibus socios excipiebant,

Spartanis bellum infert.

Spartanorũ in aduersis constantia.

* cecidisset.

bant, vulneratos curabant, * lapsos reficiebant. Inter hæc nullus in vrbe strepitus, nulla trepidatio: magis omnes publicam, quàm priuatam fortunam lugebant. Inter hæc Cleomenes rex post multas hostium cædes toto corpore, suo pariter & hostium cruore madens, superuenit: ingressusq; vrbem, non humi consedit, nõ sibum aut potum poposcit, non deniq; armorum onus deposuit: sed acclinis parieti, cùm quatuor millia sola ex pugna superfuisse conspexisse, hortatur, vt se ad meliora reipublicæ tempora reseruarent. Tum cum coniuge & liberis Ægyptum ad Ptolemæum proficiscitur: à quo honorificè susceptus, diu in summa dignitate regis vixit. Postremò post Ptolemæi mortem, à filio eius cum omni familia interficitur. Antigonus autem, cæcis occisione Spartanis, fortunam tantæ vrbis miseratus, à direptione milites prohibuit, veniàmque his, qui superfuerant, dedit, præfatus bellum se cum Cleomene, non cum Spartanis habuisse: cuius fugæ omnis ira eius finita sit, nec minori sibi gloriæ fore, si ab eo seruata Lacedæmonia sit, quam si capta * proderetur. Parcere igitur se sôlo vrbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non superfuissent. Nec multo post ipse decedit, regnumq; Philippo annos XIIII. natos tradidit.

*Videtur legendum luxos, aut luxatos.

Imperoris egregij exemplum Cleomenes Plut. in vitis.

Moderata Antigoni victoria.

*Perderetur.

Eiusdem mors.

IVSTINJ LIBER. XXIX.

EIsdem ferme temporibus prope vniuersi orbis imperia, noua regum successione mutata sunt. Nam in Macedonia Philippus, mortuo Antigono tutore eodèmque vitrico, quatuordecim annorum regnum suscepit, & in Asia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus constitutus est. Cappadociæ regnum quoque Ariarathi, puero admodum, pater ipse tradiderat: Ægyptũ patre ac matre interfectis, occupauerat Ptolemæus, cui ex facinoris crimine, cognomentum Philopater, ex contrario fuit. Sed Spartani in locũ Cleomenis suffecerũt Lycurgum. Et ne qua temporibus mutatio deesset, apud Carthaginem ætate adhuc immatura, dux Annibal constituitur, non penuria seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum eum à pueritia sciebant: Fatale non tam Romanis, quam ipsi africæ malum. His regibus pueris, licet nulli senioris ætatis rectores erant, tamen in suorum quibusque maiorum vestigia intentis magna indoles virtutis emicuit. Solus Ptolemæus sceleſtus sicut in occupando regno, ita & segnis in administrando fuit. Philippum Dardani, ceterique finitimi populi, quibus velut immortale odium cum Macedonum regibus erat, contemptu ætatis assiduè lacessebant: Cõtrà ille summotis hostibus, non cõtentus sua defendisse, etiam

Philopater per ironiam dictus.

Annĩbal Carthaginiensium dux.

Ætolis

Ætolis bellum inferre gestiebat. Quæ agitantem illum Demetrius rex Illyorum, nuper a * Paulo Rom. consule victus, supplicibus precibus aggreditur, iniuriam Romanorum querens, qui non cõtenti Italiæ terminis, impertum spe improba totius orbis amplexi, bellũ cum omnibus regibus gerãt: sic illos Siciliæ, sic Sardiniæ, Hispaniæq; sic deinde totius Africæ imperium affectantes, bellum cum Pœnis & Annibale suscepisse: sibi quoq; non aliã ob causam, quam quòd Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quasi nefas esset, aliquem regem iuxta imperij eorum terminos esse: sed & ipsi cauendum esse exemplum, cuius quantò propius nobiliùsque sit regnum, tantò sit Romanos acriores hostes habiturus. Super hoc cedere se illi regno, quod Romani occupauerint profitetur: gratias habiturus, si in possessionem imperij sui socium potius, quàm hostem videret. Huiusmodi oratione impulit Philippum, vt omissis Ætolis bellum Romanis inferret, minus negotij existimantem quòd iam victos ab Annibale apud Trasimenum lacum audierat. Itaque ne multis bellis eodem tempore grauaretur, pacem cum Ætolis fecit, non quasi aliò bellũ translaturus, sed vt Græciæ, quieti consulturus, quam nunquam in maiori periculo fuisse affirmabat. Siquidem consurgentibus ab Occidẽte nouis Pœnorum & Romanorum imperijs, quibus vna hæc à Græcia & Asia sit mora, dum inter se bello discrimen imperij faciunt: cæterùm si tam victo-

Demetrij ad Philippum oratio.

* populi.

Leuinus consul de his omnibus triumphauit. Florus.

Philippus Ro. bellum infert.

Duce Flaminio.

Lationes pacis a Philippo cum Ætolis factæ.

Tertium ad fulmen Annibalis fuit. Flor.

victoribus transitum in Orientem fore. Videre se itaque ait consurgentem in Italia nubem illam, trucis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab Occasu procellam, quam in quascunque terrarum partes victoriæ tempestas detulerit magno cruoris imbre omnia fœdaturam. Frequēter Græciam ingentes motus passam, nunc Persarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis: sed omnia illa ludum fuisse existimaturos, si ea quæ nunc in Italia concurrat manus extra terram illam se effuderit. Cernere quam cruentā & sāguinaria inter se bella vtrique populi & viribus copiarum, & ducum artibus gerant: quæ rabies solo finiri potis alterius interitu, sine ruina finitimorum non possit. Feros igitur animos victorum minus quidem Macedoniæ, quam Græciæ timendos, quia & remotior, & in vindictam suis robustior sit: scire tamen se eos qui tantis viribus concurrant, non contentos hoc fine victoriæ fore: metuendumq; sibi quoque certamen orum, qui superiores extiterint. Hoc prætextu finito cum Ætolis bello nihil aliud quam Pœnorum Romanorùmque bella recipiens, singulorum vires perpendebat. Sed nec Romani, quibus Pœni & Annibal in ceruicibus erat, solūti metu Macedonico videbantur: nam terrebat eos & vetus Macedonum virtus, & deuicti Oriētes gloria, & Philippus studio Alexādri æmulationis incensus, quem promptum ad bella, industriúmq; cognouerant. Igitur Philippus cùm

iterato

*iterato prælio victos a Pœnis Romanos didicisset, apertè hostem se his professus, naues quibus in Italiam exercitū traiiceret, fabricare cœpit. Legatum deinde ad Annibalem iungendæ societatis gratia cum epistolis mittit: qui comprehensus, & ad senatum * productus, incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed ne dubius adhuc, indubitatus hostis redderetur. Postea verò cùm Romanis nuntiatum esset, in Italiam Philippum copias traiecturum, Leuinum prætorem cùm instructis nauibus ad prohibendum trāsitum mittunt. Qui cùm in Graciam veniisset, promissis multis impulit Ætolos bellum aduersus Philippum suscipere. Philippus quoque Ætolos in Romanorū bella solicitat. Interia & Dardani Macedoniæ fines vastare cœperūt: ab ductisq; XX. millibus captiuorum, Philippum a Romano bello ad tuendum regnum reuocauerunt. Dum hæc aguntur, Leuinus prætor, inita cum Attalo rege societate, Græciam populatur. Quibus cladibus perculsæ ciuitates, auxiliū petentes, Philippū legationibus fatigant, nec non & Illyriorum reges lateri eius hærentes, assiduis precibus promissa exigebant. Super hæc vastati Macedones, vltionem flagitabant. Quibus tot tantisque obsessus rebus, cui rei primò occurreret, ambigebat: omnibus tamen propediē auxilia se missurū pollicetur, nō quia facere posset, quæ promittebat: sed vt spe impletos, in societatis iure retineret. Prima tamē illi expeditio ad-*

Apud Trebiam Conf. Sempronio Xenophantē legationis huius principem fuisse scribit Liui. Dec. 3. lib. 3.

* perductus

M. Valerius Leuinus cum nauibus 52. apud Tarentum expectauit aduectum Philippi.

Rege Pergamorum. Flo.

uersus Dardonos fuit: qui absentiam eius aucupantes, maiore belli mole Macedoniæ imminebãt. Cum Romanis quoque pacem fecit, contentus interim bellum Macedonicum distulisse: Philopœmeni Achæorum duci, quem Romanos, sociorùmque animos solicitare didicerat, insidias prætendit. Quibus ille cognitis, vitatisque, discedere ab eo Achæos autoritate sua coegit.

P. Sempronio in prouincia proconsule. Liu. lib. 9. Dec. 3.

IVSTINI LIBER XXX.

PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, Ptolemæi in Ægypto diuersi mores erant. Nã regno paricidio obtento, & ad necem vtriusque parẽtis, cæde etiam fratris adiuncta, veluti rebus fæliciter gestis, luxuriæ sese tradiderat. regisque mores omnis sequuta regio erat. Itaq; non amici tantùm, præfectique, verumetiam omnis exercitus depositis militiæ studijs, otio ac desidia corrupti marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulãte, repentino bello multas vrbes eius oppressit, ipsamq; Ægyptũ aggreditur. Trepidat igitur Ptolemæus, & per legationes quousque vires paret, rogat morari Antiochum. Magno deinde in Græcia exercitu conducto, secundũ prælium facit: spoliasset q; regno Antiochum, si fortunã virtute æquasset. Contentus recuperatione vrbiũ, quas amiserat, factaq; pace, auidè materiã quietis arripuit: reuo-

Quales in Rep. principes sunt, tales reliqui solent esse ciues. Plato

Corrupti & intemperan-

reuolutùsq; in luxuriam, occisa Euridice uxore, tis principis exemplum
eadémque sorore sua, Agathocleæ meretricis ille- Ptolemæus.
cebris capitur. Atque ita omni magnitudine no-
minis, ac maiestatis oblitus, noctes in stupris, dies
in conuiuijs consumit. Adduntur INSTRV-
MENTA LVXVRIAE, TYMPANA ET
TRIPVDIA: *nec iam spectator rex, sed magister* Luxuria
nequitiæ, neruorum oblectamenta modulatur. Ptolemæi,
Hæc primò labentis regiæ tacita pestis, & occul-
ta mala fuere. Deinde crescente licentia, iam nec
parietibus regiæ domus contineri meretricis au-
dacia potest: quam proteruiorem, sociata cum A-
gathocle fratre ambitiosæ pulchritudinis scorto,
quotidiana regis stupra faciebant. Accedebat &
mater Euanthe, quæ geminæ sobolis illecebris de-
uinctũ regem tenebat. Itaq; non cõtentæ rege, iam
etiam regnum possidissent, iam in publico visuntur
iam salutantur, iam comitantur. Agathocles re-
gis lateri iunctus, ciuitatem regebat: tribunatus,
præfecturas, & ducatus mulieres ordinabant: nec
quisquam in regno suo minus quàm ipse rex pote- Ptolæmæi
rat. Cum interim relicto quinquenni ex Euridice mors.
sorore filio, moritur: sed mors eius, dum pecuniam
regiam mulieres rapiunt, & imperium inita cum
perditissimis societate, occupare conatur, diu oc-
cultata fuit. Re tamẽ cognita, concursu multitu- Agathocle
dinis Agathocles occiditur, & mulieres, in vltio- cũ Euanthe
nem Eurydices, patibulis suffiguntur. Morte re- matre patibulis
gis, supplicio meretricum, velut expiata regni in- suffiguntur.
famia,

famia, legatos Alexandrini ad Romanos miserũt orantes, vt tutelam pupilli susciperent, tuerẽturq; regnum Ægypti, quod iam * Philippum & Antiochum, facta inter se pactione, diuisisse dicebant. Grata legatio Romanis fuit, causam belli quærentibus aduersus Philippum, qui insidiatus eis temporibus Punici belli fuerat. Huc accedebat, quòd Pœnis & Annibale superato, nullius magis arma metuebant, reputantibus quantum motũ Pyrrhus parua manu Macedonum in Italia fecisset, quãtàsque res Macedones in Oriente gessissent. Mittuntur igitur legati, qui Antiocho & Philippo, vt à regno Ægipti abstineant, nuntient. Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum: qui tutorio nomine regnum pupilli administret. Dum hæc aguntur, interim legati Attali regis Pergami & Rhodiorum iniurias Philippi regis querentes, Romam venerunt. Quæ res omnem cunctationem Macedonici belli senatui exemit. Statim prætextu ferendi auxilij socijs, bellũ aduersus Philippum decernitur, legionesque cum consule in Macedoniã mittuntur. Nec multo pòst tempore, tota Grecia fiducia Romanorum aduersus Philippum, spe pristinæ libertatis erecta, bellum ei intulit: atque ita cùm rex vndiq; vrgeretur, pacem petere compellitur. Deinde cùm expositæ cõditiones pacis à Romanis essent, repetere sua & Attalus, & Rhodij, & Achæi, & Ætoli cœpere. Contrà Philippus adduci se posse, vt Romanis parcat, concedebat.

Legati Alexandrinorum ad Ro.

Occasio Rogerendi belli cum Philippo.

Nunc vulgo Pergamena dicitur.

Bellum Macedonicum de quo Liuius.

Consul fuit P. Sulpitius.

Vide Liuium in fine lib. 2. belli Mace.

Cæterùm

Cæterùm indignum esse, Græcos à Philippo & Alexãdro maioribus suis victos, & sub iugum Macedonici imperij subactos, vèlut victores leges pacis sibi dicere, quibus prius sit ratio seruitutis reddenda, quam libertas vindicanda. Ad postremũ tamen eo petente, inducię duorum mensium sunt datæ, vt pax, quæ in Macedonia non conueniebat, Romæ à Senatu peteretur. Eodem anno inter insulas Theramenem & Therasiam medio vtriusq; ripæ & maris spatio, terræmotus fuit. In quo cum admiratione nauigantium, repẽtè ex profũdo cum calidis aquis insula emersit. In Asia verò eodem die motu terræ Rhodum, multasque alias ciuitates grauiruinarum mole concussit: quasdã solidas absorbuit. Quo prodigio territis omnibus vates cecinere, Oriens Romanorum imperium, vetus Græcorum ac Macedonum voraturum. Interim a senatu repudiata pace, Philippus in societatem belli Nabin tyrannum solicitat. Atque ita cùm in aciem exercitam, instructis è diuerso hostibus produxisset, hortari suos cœpit, referendo Persas, Bactros, Indosque, & omnem Asiam Orientis fine à Macedonibus perdomitam, tantoque fortius hoc bellum, quam illa sustinendum, quantò sit libertas imperio carior. Sed & flãminius Romanorum consul, relatione rerum recentissimè gestarum, suos stimulabat in prælium, ostendendo hinc Carthaginem cum Sicilia, inde Italiam & Hispaniam Romana virtute perdomitas:

Terræmotus

Eodem quoque tempore refert Liuius Lauream in prætoria naui enatam.

Alij legunt Onabin. fuit is tyrannus Lacedæmoniorũ. Plut.

Pugnatum est ad Cynocephalas in Thessalia, Flaminij ad milites oratio.

tas: nec Annibalem Alexandro quidem Magno postponendũ, quo Italia pulso, Africam ipsam tertiam partem mundi superauerint. Sed nec Macedonas veteri fama, sed præsentibus viribus * existimandos: quia non cum Alexandro Magno quem inuictum audiuerant, nec cum exercitu eius, qui totam Orientem deuicerat, bellum gerant: sed cum Philippo puero immaturæ ætatis, qui regni terminos aduersus finitimos ægrè defendat: & cum his Macedonibus, qui non * ita pridem prædæ Dardanis fuerunt. Illos maiorum decora, Romanos se suorumq; militum commemorare. Non enim alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totam fermè Occidentem, sed his ipsis, quos in acie habebat, militibus, subactos. His adhortationibus vtrinque concitati milites prælio concurrunt, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes, ferẽtes sq; in bellum alij maiorum suorum antiquam & absoletam gloriam, alij virentem recentibus experimentis virtutis florem. Sed Macedonas Romana fortuna vicit. Fractus itaq; bello Philippus pace à Flaminio Consule petita, nomẽ quidẽ regium retinuit: sed omnibus * Thraciæ vrbibus, velut regni membris extra terminos antiquæ possessionis amissis solam Macedoniam retinuit. Offensi tamen Ætoli, quòd non ex arbitrio eorum, Macedonia quoque adempta regi, & data sibi in præmium belli esset, legatos ad Antiochum * mittunt, qui eum adulatione magnitudinis, in Roma-

* æstimandos.

* alij ita vt pridem fuerunt.

* Græciæ. Ad Apolloniam nocturno prælio. Florus.

Ætolorum dux Thoas, impulit Antiochum Flo.

na

na bella, ſpe ſocietatis vniuerſæ Græciæ impellerẽt.

IVSTINI LIBER XXXI.

MOrtuo Ptolemæo Philopatre rege Ægypti, contemptaq́ paruuli filij eius ætate, qui in ſpem etiam regni relictus, præda domeſticis erat, Antiochus rex Syriæ occupare Ægyptũ ſtatuit. Itaq́ Phœnicen, cæteraſq́ Syriæ quidem, ſed iuris Ægypti ciuitates cum inuaſiſſet, legatos ad eum ſenatus mittit, qui denũciarent ei, abſtineret à regno pupilli, poſtremis patris precibus fidei ſuæ traditi. Quibus ſpretis, interiecto tempore alia legatio ſuperuenit, quæ omiſſa pupilli perſona, ciuitates iure belli factas populi Romani in integrum reſtitui iubebat. Abnuenti bellũ denũciatur, quod ille facile ſuſceptum, infeliciter geſſit. Eodem tẽpore & Nabis tyrannus multas Græciæ ciuitates occupauerat. Igitur ſenatus, ne eodẽ tempore duplici bello Romanæ vires detinerẽtur, ſcripſit Flaminio, ſi ei videatur, ſicuti Macedoniam à Philippo, ita Græciam à Nabide liberaret. Ob quã cauſam imperium ei prorogatum eſt. Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat, quẽ æmuli eius occultis mandatis, cum Antiocho iniſſe ſocietatem apud Romanos criminebantur: negantes eum æquo animo ſub legibus viuere aſſuetum, imperio, & immoderata licentia militare, ſemperque tædio quietis vrbanæ nouas belli cauſas circun-

Cauſa Syriaci belli inter Rom. & Antiochum.

Bellũ Rom. cum Nabide Lacedæ. tyranno.

Annibalis nomen terribile.

conſpicere: qua, etſi falſa nuncіata fuiſſent, apud timentes tamen pro veris habebantur. Denique ſenatus metu perculſus, ad ſpeculãdos actus Annibalis, legatum in Africam Seruilium mittit, eiq; tacitis mandatis præcepit, vt ſi poſſet, eum per æmulos eius interficeret metùque inuiſi nominis, tãdem populum Romanum liberaret. Sed res Annibalem non diu latuit, virum ad proſpicienda cauendàque pericula peritum: nec minus in ſecundis aduerſa, quam in aduerſis ſecunda cogitãtem. Igitur cum tota die in oculis principum, legatiq; Romani in foro Carthaginienſium obſeruatus in ſupremum fuiſſet, appropinquante veſpere, equum conſcẽdit, & rus vrbanum, quod prope littus maris habebat, ignaris ſeruis, iuſſiſq; ad portam diuertentem opperiri, contendit. Habebat ibi nauos cum remigibus occulto ſinu littoris abſconditas. Erat etiam grandis pecunia in eo agro præparata, vt cum res exegiſſet, nec facultas fugã, nec inopia moraretur. Lecta igitur ſeruorum iuuentute, quorum copia Italicorum captiuorum numerus augebat, nauem conſcendit, curſúmq; ad Antiochum dirigit. Poſtera die ciuitas principem ſuum ac tunc tẽporis conſulẽ, in foro expectabat. Quẽ, vt profectum nuntiatum eſt, non aliter quàm ſi vrbi capta eſſet, omnes trepidauere, exitioſamque ſibi fugam eius ominati ſunt. Legatus vero Romanus quaſi bellum iam illatum Italiæ ab Annibale eſſet, tacitus Romam reuertitur, trepidumq; nuntium

Romani per Seruilium legatum Annibalis inſidias parant.

Annibalis prudentia.

Ex Africa ad Antiochum fuga.

Prætorem habet Liu. Dec. 4. lib 3.

nuntium refert. Interim Flamminius in Græcia, iuncta cum quibusdam ciuitatibus societate, Nabidem tyrannum duobus continuis præliis subegit, & grauiter factum velut exanguem in regno reliquit. Sed libertate Græcia restituta, reductis ab vrbibus præsidijs, cùm Romanus exercitus in Italiã reportatus esset velut vacua rursus professione solicitatus, multas ciuitates repentino bello inuasit. Quibus rebus exterriti Achæi, ne vicinũ malum etiam ad se serperet, bellum aduersus Nabidem decernunt, ducemq; prætorem suum Philopœmenem, insignis industriæ virum, constituunt: cuius in eo bello tanta virtus enituit, vt opinione omnium compararetur Flãminio Romano imperatori. Eodem tempore Annibal cùm ad antiochum peruenisset, velut deorum munus excipitur: tantusque eius aduentu ardor * animis regis accessit, vt non tam de bello, quam de præmijs victoriæ cogitaret. Sed Annibal, cui nota Romana virtus erat, negabat opprimi Romanos, nisi in Italia posse. Ad hoc sibi centum naues, & decem millia peditum, & mille equites poscebat: promittens hac manu non minus bellum, quam gesserit, Italiæ restauraturum: & in Asiam regi sedenti, aut victoriam de Romanis, aut æquas pacis conditiones relaturum. Quippe & Hispanis bello flagrantibus, ducem tantum deesse: & Italiam notiorem sibi nunc quàm pridem fuisse: sed nec Carthaginem quisturam, sociamq; * ei sine mora præbitu-

Idem Liuius de hoc bello Dec. 4. lib. 4.

* alij, animis accessit

* se.

Aristo Tyrius fuit, qui mittebatur Carthaginē.

præbituram. Cùm regi consilia placuissent, mittitur Carthaginem vnus ex comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur, Annibalemq; cum copijs affuturum nuntiet: nihil dicat partibus, nisi animos Carthaginiesium deesse: Asiam & vires

Hannonem intelligit, qui inimicus Barchinæ factioni erat. Plut in Annibal.

belli, & sumptum præbituram. Hæc cùm relata Carthaginem essent, nuntius ipse ab inimicis Annibalis comprehenditur: & perductus in senatum cùm interogaretur, ad quem missus esset, Punico ingenio respondit, se ad vniuersum senatum missum: Nec enim hoc opus singulorū, sed vniuersorum esse. Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad purgandam publicam conscientiam mittant, tacitus conscensa naue ad Annibalem reuertitur: quo cognito, Carthaginienses statim Romam legatum deferunt. Romani quoque ad Antiochum legatos misêre, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Annibalem, aut Romanis, mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum inuisumq; regi facerent. Itaq; legati cum Ephesi conueniissent ad Antiochum, mãdata ei senatus tradunt. Dum responsum expectant, omnibus diebus assidui cum Annibale fuerunt: dicentes, timidè eum à patria recessisse, cùm pacem Romani nõ tam cum republica, quàm cum eo factam summa fide custodiant: nec bella eum Romanorum magis odio, quàm patriæ amore gessisse, cui ab optimo quoque etiam spiritus ipse debeatur. Has enim publicas inter populos, non priuatas

Legati fuere P. Sulpitius & P. Julius.

Legatorum Romanarum astutia:

uatas inter duces bellãdi causas esse, inde res gestas eius laudare, quorum sermone lætus, sæpius, cupidùsque cum legatis colloquitur, ignarus quòd pro familiaritate Romana odium sibi apud regem crearet. Quippe Antiochus tam assiduo colloquio, reconciliatam cum Romanis gratiam existimãs: nihil ad eum sicut solebat referre, expertemq; totius consilij, veluti hostem proditorémque suum, odisse cœpit. Quæ res tãtum apparatum belli, cessante Imperatoria arte, corrupit. Senatus mandata fuerant, vt contentus terminis Asiæ esset, ne ipsis ingrediendi Asiam necessitatem imponeret. Quibus spretis, non accipiendum bellum statuisse, sed inferendum dicitur. Quum frequenter de bello consilium habuisset, remoto Annibale, tandem eum vocari iussisse, nõ vt ex sentẽtia eius aliquid ageret, sed ne per omnia eum spreuisse videretur: omnibusque perrogatis, postremum interrogasse. Quõ ille animaduerso, intelligere se professus est, non quia egeat consilio, sed ad supplendum numerum sententiarum se vocatum: tamen & odio Romanorũ, & amore regis apud quem solum tutum sibi exilium relictum sit, se viam gerendi belli edisserturum. Veniam deinde libertatis deprecatus est: nihil se aut cõsiliorum, aut cœptorum præsentium probare ait: nec sedem belli, Graciã sibi placere, cùm Italia vberior materia sit: Quippe Romanos vinci non nisi armis suis posse: nec Italiam aliter, quàm Italicis vrbibus subigi: Siquidẽ diuersum

Consilium Annibalis de bello Romanis inferendo.

uersum cæteris mortalibus esse illudet belli genus, & hominum. Alijs bellis plurimum momenti habere priorem aliquam cepisse occasionẽ loci, temporisque, agros diripuisse, urbes aliquas expugnasse: cum Romano seu occupaueris prior alia, seu viceris, tam etiam cum victo & iacẽte luctandũ est. Quamobrem, si quis eos in Italia lacesserit, suis eos opibus, suis viribus, suis armis posse *vincere, sicut ipse fecerit. Sin verò quis illis Italia, velut fonte viriũ, cesserit: *proinde falli, ac si quis amnes non ab ipsis fontium primordijs deriuare, seu concretis iam aquarum molibus auertere vel exiccare velit. Hoc & secretò se sensuisse, vltroq; ministerium consilij sui obtulisse: & nunc præsentibus amicis ideo repetisse, vt scirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli, eosq; foris inuictos, domi fragiles esse. Prius nanque eos vrbe quàm imperio, prius Italia quàm prouincijs exui posse. Quippe & à Gallis captos, & a se prope dilectos esse: neque se vnquam victum prius quam terris eorum cesserit. Reuerso Carthaginem, statim cum loco fortunã belli mutatam. Huic sententiæ obtrectatores amici regis erant: non vtilitatẽ rei cogitãtes, sed verentes ne probato cõsilio eius primum apud regem locũ gratiæ occuparet. At Antiocho non tam consilium, quàm autor displicebat, ne gloria victoriæ Annibalis, non sua esset. Omnia igitur varijs assentationũ adulationibus corrumpebantur, nihil consilio vel ratione agebatur. Rex ipse

Ratio belli gerendi cum Rom.

* vinci.

* perinde

Annibalis de Rom. iudicium.

Antiochi negligentia in bello aduersus Ro. parando.

ipse per hymem in luxuriam lapsus, nouis quotidie nuptijs deditus erat. Contrà Attilius Romanus Consul, qui ad hoc bellum missus erat, copias, arma, cæteràque bello necessaria summa industria parabat, ciuitates socias confirmabat, dubias illicebat: nec alius exitus belli, quàm apparatus vtriusq; partis fuit. Itaq; prima belli congressione, cum cedentes suos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit, sed fugientibus se ducem præbuit, castráque ditia victoribus reliquit. Deinde cum in Asiam præda Romanis occupatis fugiendo peruenisset, pœnitere neglecti consilij cepit, reuocatoque in amicitiam Annibale, omnia ex sententia eius agere velle dicit. Interim nuntiatur ei Liuiũ * Nouium Romanum ducem cum octoginta rostratis nauibus in bellũ nauale, á senatu missum, aduentare: quæres illi restituendæ fortunæ spem dedit. Itaque priusquàm socia ciuitates ad hostes desicerent, decernere nauali prælio statuit, sperans cladem in Græcia acceptam, noua posse victoria aboleri. Annibali igitur tradita classe prælium committitur: sed nec Asiani milites Romanis, neque naues eorum pares rostratis nauibus fuere: minor tamen clades ducis solertia fuit. Romam nondũ opinio victoriæ venerat, & idcirco in Consulibus creandis suspensa ciuitas erat. Sed aduersus Annibalem ducẽ quis melior quàm Africani frater crearetur, cum vincere Pœnos opus Scipionum sit? Crearetur igitur Cõsul Publius Scipio,

Attilij Ro. Co. diligentia.

De hac infelici Antiochi pugna scribit Solinus cap. 54.

* Menem ũ

Antiochus nauali bello vincitur a C. Liuio Rom. classis prefecto.

* Lucius

pio eique datur legatus frater Africanus, vt intelligeret Antiochus, nõ maiorẽ fiduciam se in Annibale victo, quam Romanos in victore Scipione habere. Traÿcientibus in Asiam Scipionibus exercitum, iam vtrobiq; profligatum bellum nuntiatum est, victùmque Antiochum terrestri, Annibalem nauali bello inuenerunt. Primo igitur aduentu eorum, legatos pacem petentes ad eos Antiochus mittit, peculiare domum Africano ferentes ipsius filium, quem rex paruo nauigio traÿciẽtem ceperat. Sed Africanus priuata beneficia à rebus publicis segregata dixit, aliàque esse patris officia, alia patriæ iura, quæ non liberis tantum, verum etiã vitæ ipsi præponantur: proinde gratiũ se minus accipere, priuatòque inpendio munificentiæ regis responsurum. Quod ad bellum pacẽmq; pertineat, nihil neque gratiæ dari, neque de iure patriæ * decidi posse, respondit. Nam neque de redimendo filio vnquã tractauit, nec senatum de eo agere permisit: sed vt dignum maiestate eius erat, armis se recepturum filium dixerat. Post hæc leges pacis dicuntur, vt Asia Romanis cederet, contentus Syriæ regno esset, naues vniuersas, captiuos, & transfugas traderet, sumptumq; omnem belli Romanis restitueret. Quæ cùm nuntiata Antiocho essent, nondum ita victum se esse respondit, vt spoliari se regno pateretur, belliq; ea irritamenta, non pacis blandimenta esse. Igitur dum ab vtroque bellum pararetur, & ingressi Asiam Romani

Ægrotabat tum pater Elex. Plut.

Scipionis magnanimitas,

Fortitudinis exemplum Scipio,

Snut & aliæ conditiones apud Plut. non paulò duriores.

mani Ilion venissent, mutua gratulatio Ilienſiũ ac Romanorum fuit. Ilienſibus Æneam, cæteróſque duces a ſe profectos, Romanis ſe ab his procreatos referentibus. Tantàque lætitia omnium fuit, quanta ſe poſt longum tempus inter parentes & liberos ſolet. Iuuabat Ilienſes, nepotes ſuos, Occidente & Africa domita, Aſiam vt auitum regnum vendicare, optabilem Troiæ ruinam fuiſſe dicentes, vt tam feliciter renaſceretur. Contrà Romanos, auitos lares, & incunabila maiorum, templàque ac deorum ſimulacra, inexplebile deſiderium vidēditenebat. Profectis ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxilijs Romanis occurrit: nec multò poſt prælium eſt cum Antiocho commiſſum. Cùm in dexteriore cornu pulſa legio Romana, maiore dedecore, quàm periculo ad caſtra fugeret, M. Æmilius *tribunus militum ad tutelam caſtrorum relictus, armare ſe milites ſuos, & extra vallum progredi iubet, ſtrictiſq; gladijs fugientibus minari, morituros dicens, niſi in prælium reuertantur, infeſtioraq; ſua, quàm hoſtium caſtra inuenturos. Attonita tanto periculo legio, comitantibus commilitonibus, qui fugere eos prohibuerant, in prælium reuertitur, magnaq; cæde edita initium victoriæ fuit. Cæſa hoſtiũ quinquaginta millia, capta XI. millia. Antiocho pacem petenti, nihil adſuperiores conditiones additum, Africano prædicante, NEQVE ROMANIS, SI VINCANTVR, ANIMOS MINVI: NEQVE

Romanorum & Ilienſium gratulatio.

Eumenes rex Bithiniæ fuit, vt infra lib. 33. M. Æmulij. virtus.

* alij. triginta millibus relictis.

Antiochus vincitur à Scipionibus

QVE SI VINCANT, SECVNDIS REBVS INSOLESCERE. *Captas ciuitates inter ſocios diuiſere, muneris Romani aptiorē* * *Aſiam, quam poſſeſſionis* * *voluntarias indicantes. Quippe victoriæ gloriam Romano nomini vendicandā, opum luxuriam ſocijs relinquendam.*

* gloriam
* Videtur legendum, violentas, aut voluptarias.

IVSTINI LIBER XXXII.

ÆToli qui Antiochum in bella Romana impulerant, victo eodem, ſoli aduerſus Romanos & viribus impares, & omni auxilio deſtituti, remanſerant. Nec multo pòſt victi libertatem, quā illibatam aduerſus dominationem Athenienſium & Spartanorum, inter tot Græciæ ciuitates ſoli retinuerant, amiſerunt. Quæ conditio tantò illis amarior, quantò ſerior fuit, reputantibus tempora illa, quibus tantis Perſarum opibus, domeſticis viribus reſtiterant. quibus Gallorum violentiam, Aſiæ, Italiæq; terribilem Delphico bello fregerant. Quæ ſola glorioſa recordatio maius deſiderium libertatis augebat. Dum hæc aguntur, medio tempore inter Meſſenios & Achæos de principatu primò contentio, mox bellum ortum eſt. In eo nobilis Achæorum Philopœmenes imperator capitur: non quia pugnando vitæ parceret, ſed dum ſuos in tranſitu foſſæ equo præcipitatus, à multitudine hoſtium oppreſſus eſt. Quem iacentem meſſenij ſeu metu virtutis, vel verecundia dignita-

Ætoli vincuntur à Ro. Liuius Dec. 4. lib. 8.

Quo Galli proſtrati ſunt, ſupra lib. 24.

De hac pugnat Plut., in Philopœmene.

dignitatis, interficere ausi non fuerant. Itaque, ve- Philopœmenes præclari imperatoris exemplum:
lut in illo omne bellum confeciſſent, captiuum per
uniuerſam ciuitatem, in modum triumphi circum-
duxerunt, effuſo obuiam populo, ac ſi ſuus, non ho-
ſtium imperator aduentaret: nec victorem Achæi
anidius vidiſſent, quàm victum hoſtes viderunt.
Igitur eundem in theatrum duci iuſſerunt, vt om-
nes contuerentur, quem potuiſſe capi incredibile
ſingulis videbatur. Deinde in carcerem deducto, Virtutis reuerentia.
verecundia magnitudinis eius, venenum ei dede-
rant: quod ille lætus, ac ſi viciſſet, accepit, quæſito
prius an * Licorias præfectus Achæorum, quẽ ſe- * Dycortas legit Plut.
cundum à ſe eſſe ſcientia rei militaris ſciebat, in-
columis effugiſſet. Quem vt accepit euaſiſſe, non
in totum dicens conſultum malè Achæis, expira-
uit. Nec multò pòſt, reparato bello, Meſſenij vin- Nam quicũque autores fuerant occidendi Philopœmenis, ipſi ſibi vltro mortem conſciuere. Plut.
cuntur, pœnaſque interfecti Philopœmenis pepen-
derunt. Interea in Syria rex Antiochus cùm gra-
ui tributo pacis á Romanis premeretur, & victus
oneratuſq; eſſet, ſeu inopia pecuniæ compulſus, ſeu
auaritia ſolicitatus, qua ſperabat ſe ſub ſpecie tri-
butariæ neceſſitatis excuſatius ſacrilegia cõmiſ-
ſurum, adhibito exercitu nocte templum * Dindy- * Dodonæi.
mæi Iouis aggreditur. Qua re prodita, concurſu
incolarum, cum omni militia interficitur. Romæ
cùm multæ Græciæ ciuitates quæſtum de iniu-
rijs Philippi regis Macedonium veniſſent, &
diſceptatio in ſenatu inter Demetrium Philippi
filium, quem pater ad ſatisfaciendum ſenatui mi-

Legatorum de Philippo querelæ.

ſerat, & legatos ciuitatum eſſet: turba querelarũ confuſus adoleſcens, repẽtè obticuit. Tunc ſenatus verecũdia eius motus, qua priuatim etiam antèà, cùm obſes Romæ eſſet, charus omnibus fuerat, cauſam illi donauit: atque ita modeſtia ſua Demetrius veniam patri, non iure defenſionis, ſed à patrociniopudoris obtinuit, quod ipſi decreto ſenatus ſignificatum eſt, vt appararet non tam abſolutum Regem, quam donatum filio patrem. Quæ res Demetrio non gratiam legationis ſed odium obtrectationis comparauit. Nam apud fratrẽ Perſeum æmulatio illi inuidiam contraxit, & apud patrem nota abſolutionis cauſa offenſa fuit, indignante Philippo, plus momenti apud ſenatum perſenam filij quam autoritatem patris, ac dignitatem regiæ maieſtatis habuiſſe. Igitur Perſeus perſpecta patris ægritudine, quotidie abſentem Demetrium apud eum criminari, & primò inuiſum, pòſt etiam ſuſpectum reddere, nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem ei patris obiectare. Ad poſtremum, inſidias ſibi ab eo paratas confingit, ad cuius rei probationem immittit indices, teſtes ſubornat, & facinus, quod obijcit, * confirmat. Quibus rebus, patre compulſo ad paricidium, funeſtam omnem regiam facit. Occiſo Demetrio, ſublatòque æmulo non negligentior tantum Perſeus in patrem, verumetiam & contumacior erat: nec hæredẽ regni, ſed regem ſe gerebat. His rebus offenſus Philippus, impatientius in dies mortẽ Demetrij

Demetrij pudor.

Quæ res Demetrio patris odium conflauit.

Pulcherrimę vtriusque orationes extant apud Liuium.

* admittit

Demetrij interritus.

Impietatis erga fratrem & patrem exemplum Perſeus.

metrij dolebat, tunc & insidijs se circumuentum suspicari, testes iudicesq; torquere. Atque ita cognita fraude, non minus sceleri Persei, quam innoxia Demetrij morte cruciabatur: peregisseteq; vltionem nisi morte praeuentus esset. Nam breui post tempore, morbo ex agritudine animi contracto, decessit, relicto magno belli apparatu aduersus Romanos, quo posteà Perseus vsus est. Nam & Gallos Scordiscos ad belli societatem perpulerat: fecisseteque Romanis graue bellum nisi decessisset. Nanque Galli bello aduersus Delphos infaeliciter gesto, in quo maiorem vim numinis quam hostium senserant, amisso Brenno duce pars in Asiam, pars in Thraciam extorres fugerant. Inde per eadē vestigia quá venerant antiquam patriam repetiuere. Ex his pars quaedam in confluente Danubij & Sai consedit, Scordiscosque se appellari voluit. Tectosagi autem cùm in antiquam patriā Tholosam venissent, comprehensiq; pestifera lue essent, non prius sanitatem recuperauere, quā aruspicū responsis moniti, aurum argentúmque bello sacrilegijsq; quaesitum, in Tolosensem lacum mergerent: Quod omne magno pòst tempore Capio Romanus Consul abstulit. Fuere auri pondo centum decem millia, argēti pondo quinquies decies cētū millia. Quod sacrilegium causa excidij * Capioni, exercitui que eius postea fuit. Romanos quoque Cymbrici belli tumultus, velut vltor sacrae pecuniae, insequutus est. Ex gente Tectosagorum non mediocris

Philippi apparatus belli in Romanos.

Sacrilegij vitio.

Acrum Thelosanum.

* Seruilio.

cris populus prædæ dulcedine Illyricũ petiuit, spoliatisque Istris, in Pannonia consedit. Istriorum gentem fama est originem a Colchis ducere, missis ab Aeeta rege ad Argonautas raptoremque filiæ persequendos: qui vt á Ponto intrauerũt Istrum, alueo Sai fluminis penitus inuecti, vestigia Argonautarum insequentes, naues suas humeris per iuga montium vsq; ad littus Adriatici maris transtulerunt. Cognito quod Argonautæ idem propter longitudinem naues priores fecissent, quos vt aduectos Colchi non reperiunt, siue metu regis, siue tedio longæ nauigationis, iuxta Aquileiam consedere. Istrijq; ex vocabulo amnis, quo à mari concesserant, appellati. Daci quoque soboles Getarum sunt, qui cum Olore rege aduersus Bastarnas male pugnassent, ob vltionem segnitiæ capturi somnũ capita loco pedum ponere iussu regis cogebantur, ministeriaq; vxoribus, quæ ipsis antea fieri solebant, facere. Neque hæc ante mutata sunt, quam ignominiam bello acceptam virtute delerent. Igitur Perseus, cùm imperio Philippi patris successisset, omnes has gentes aduersus Romanos in societatem belli solicitabat. Interim inter Prusiam regem, ad quem Annibal post pacem Antiocho á Romanis datam, profugerat, & Eumenem bellum ortum est, quod Prusias Annibalis fiducia, rupto fœdere, prior intulit. Nanque Annibal, cùm ab Antiocho Romani inter cæteras conditiones pacis deditionem eius deposcerent, admonitus á rege, in fugam

Istriorum origo.

Dacorum militum ignominia.

* Bithyniæ

fugam versus, Cretã defertur: vbi cùm diu quietam vitam egisset, inuidiosumq; se propter minas opes videret, amphoras plumbo repletas in tẽplo Dianæ, quasi fortunæ suæ præsidia deposuit: atque ita nihil de illo solicita ciuitate, quoniã velut pignus opes eius tenebat, ad Prusiam contendit, auro suo in statuis, quas secum portabat infuso, ne conspecta opes vitæ suæ nocerent. Deinde cùm Prusias terrestri bello ab Eumene victus esset, prælióque in mare transtulisset, Annibal nouo commento autor victoriæ fuit. Nam omne serpẽtinum genus in fictiles lagenas conijci iussit, mediogq; prælio in naues hostium mittit. Id primùm Poniciis ridiculum visum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed vbi serpentibus repleri naues cœpêre, ancipiti periculo circumuenti, hosti victoriam cessere. Quæ vbi Romæ nuntiata sunt, missi à senatu sunt legati, qui vtrunq; regem in pacem cogerent, Annibalemque deposcerent. Sed Annibal re cognita, sumpto veneno, legationem morte præuenit. Insignis hic annus trium toto orbe maximorum Imperatorum fuit mortibus, Annibalis, Philopœmenis, & Scipionis Africani. Ex quibus constat Annibalem, nec cùm Italia cùm Romano tonantẽ imperio contremuit, nec cùm reuersus Carthaginem summum imperium tenuit, aut cubantem cœnasse, aut plus sextario vini indulsisse, pudiciti amque cum tantam inter tot captiuas habuisse, vt in Africa natum quis negaret. Moda-

Annibalis astutia.

Huius rei vetustiores annales non meminerunt Plutarchus.

Annibali, conjectis in naues serpẽtibus, vincit.

Mortuus est Annibal 70. ætatis suæ anno.

rationis

rationis certe eius fuit, vt cùm diuersarum gentium exercitus rexerit, neque insidijs suorum militum sit petitus vnquam, neque fraude proditus, cùm vtrunque hostes sæpe tentassent.

IVSTINI LIBER. XXXIII.

Bellum Romanum cum Perseo Macedoniæ rege.

*MInore quidem rerum motu Romani Macedonicum, quàm Punicum bellum gesserunt: sed tantò clarius, quantò nobilitate Macedones Pœnos anteceſſerunt. Nam cùm gloria Orientis domiti, tum auxilijs omnium regum iuuabantur. Itaq; Romani & legiones plures numero conscripserũt, & auxilia a Masinissa rege Numidarum, *acceperũt cæterisq; socijs omnibus × acciuerunt: & Eumeni regi Bithiniæ denunciatum, vt bellum summis viribus iuuaret, Perseo præter Macedonicum exercitum inuictæ opinionis, decennij belli sumptus à patre paratus, in thesauris, & in horreis erat: quibus rebus inflatus, & oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam considerare suos iubebat. Prima congressio equitũ fuit, qua victor Perseus suspẽsam omnium expectationem in fauorem sui traxit: misit tamen legatos ad Consulem, qui pacem peterent, quam patri suo Romani etiam victo dedissent, impensas belli lege victi suscepturus. Sed Consul Sulpitius non minus graues, quam victo leges dixit. Dum hæc aguntur metu tam periculosi belli Romani Æmilium Paulum Consulẽ creant,*

Octingentos tritici modios habuisse Plut scribit.

Cæsa sunt duo millia & 500. ex Romanis duce P. Licinio. Plut. in vita Æmilij.

creant, eiq; extra ordinem, Macedonicum bellum decernunt: qui cùm ad exercitum veniſſet, non magnam moram pugnæ fecit. Pridie quam conſereretur bellum, lunà nocte defecit: triſte id oſtentum Perſeo omnibus præſagientibus, finemq; Macedonici regni portendi vaticinantibus. In ea pugna M. Cato, Catonis oratoris filius, dum inter cõfertiſſimos hoſtes inſigniter dimicat, equo delapſus, pedeſtre prælliũ aggreditur. Nam cadentem manipulus hoſtiũ cum horrido clamore, velut iacentem obtruncaturus circunſteterat: at ille citius corpore collecto, magnas ſtrages edidit. Quũ ad vnum opprimendum vndecunque hoſtes conuolarent, dum procerum quendam petit, gladius ei è manu elapſus, in mediam cohortem hoſtium decidit: ad quem recuperandũ vmbone ſe protegens, inſpectante vtroque exercitu, inter mucrones ſe hoſtium immerſit, recollectòque gladio, multis vulneribus exceptis, ad ſocios cum clamore omniũ reuertitur. Huius audaciã cæteri imitati, victoriam peperere. Perſeus rex fuga cum decem millibus talentum Samothraciã defertur: quẽ Cneus Octauius ad perſequendum miſſus à Conſule, cum duobus filijs Alexandro & Philippo, cepit, captùmque ad Conſulem duxit. Macedonia à Carano qui primus in ea regnauit, vſque ad Perſeum triginta reges habuit. Quorũ ſub regno fuit quidem annis noningentis & viginti tribus: ſed rerũ non niſi centum nonaginta duobus annis potita. Ita

Pugna Æmilij & Perſei ad Eſona & Lycum amnes.

M. Cato exemplum militaris fortitudinis, & mirabilis audaciæ.

Aſylo ſe tutans.

Euſeb. XI. habet.

ta cùm in ditionem Romanorum cessisset, magistratibus per singulas ciuites constitutis, libera facta est: legésque quibus adhuc vtitur, á Paulo accepit, Ætolorum vniuersarum vrbiũ senatus. cum coniugibus & liberis, qui dubia fide fuerant, Romam missus ibique ne in patria aliquid nouaret, diu detentus: ægreq; per multos annos legationibus ciuitatum senatu fatigato, in patriam quisque suam remissus est.

Ætolorum Senatus Romam missus.

IVSTINI LIBER XXXIIII

POenis ac Macedonibus subactis, Ætolorũque viribus principum captiuitate debilitatis, soli adhuc ex Grecia vniuersa Achaei inimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum ciuitatum nimias opes, sed propter cõspirationẽ vniuersarum. Nanq; Achaei licet per ciuitates, veluti per membra diuisi sint, vnum tamen corpus & vnum imperium habent, singularumq; vrbium pericula mutuis *periculis propulsant. Quærentibus igitus Romanis causas belli, tempestiuè fortuna querelas Spartanorum obtulit. quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. Spartanis à senatu responsum est, legatos se ad inspiciendas res sociorum, & ad iniuriam demendam in Græciam missuros: sed legatis occultè mandata sunt, vt corpus Achæorum disso-

Achaicibelli origo.

*viribus

dissoluerẽt, singulasq; vrbes proprij iuris facerent, quó facilius ad obsequia cogerentur: & si quæ vrbes cõtumaces essent, frãgerentur. Igitur legati omnium ciuitatum principibus euocatis Corinthum, decretum senatus recitant: quod cõsilij habeant, aperiunt. Expedire omnibus dicunt vt singulæ ciuitates leges suas & iure sua habeãt. Quod vbi omnibus innotuit, velut in furorem versi, vniuersum peregrinum populum trucidant: legatos quoq; ipsos Romanorum violassent, nisi audito tumultu, trepidi fugissent. Hæc vbi Romæ nunciata sunt, statim senatus Mummio consuli bellum Achaicum decernit: qui extemplò excercitu deportato, & omnibus strenuè prouisis pugnandi copiam hostibus fecit. Sed Achæi, velut nihil negotij Romano bello suscepissent, ita apud eos neglecta omnia & soluta fuere. Ita aq; prædam, non prælium cogitantes, & vehicula ad spolia hostium reportanda duxerunt: & coniuges liberosq; suos ad spectanda certamina in montibus posuerunt. Sed prælio commisso, ante oculos suorum cæsi, lugubre his spectaculum sui & grauem luctus memoriam reliquerunt. Coniuges quoq; & liberi eorum de spectatoribus captiui facti, præda * hostium fuere: Vrbs ipsa Corinthus diruitur, populus omnis sub corona venditur, vt hoc exemplo cæteris ciuitatibus metus nouarum rerum imponeretur. Dum hæc aguntur, rex Syriæ Antiochus Ptolemæo maioris sororis, suæ filio, regi Ægypti bellum infert,

Legati Romani ad Achæos.

Critolaus dubium an & manu, vel certè oratione legatos Romanos violauit. Flo.

Achæorum inconsulta temeritas.

Sub Isthmi faucibus prælium cõmissum erat.

*hoste Corinthus diruitur.

fert, segni admodum, & quotidiana luxuria ita marcido, vt non solum regia maiestatis officia intermitteret, verumetiã sensu hominis nimia* sagina careret. Pulsus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolemæum Alexandriam confugit, participatoque cum eo regno. Romam legatos ad senatum mittunt: auxilia petunt: fidem societatis implorant. Mouere senatum preces fratrũ. Mittitur igitur legatus P. Popilius ad Antiochũ, qui abstinere eum Ægypto, aut si iam incessisset, excedere iuberet: Cum in Ægypto eum inuenisset, osculùmque ei rex obtulisset (nam coluerat inter cæteros P. Popilium Antiochus, cùm Romæ obses esset) tunc Popilius facessere interim priuatam amicitiam iubet, cùm mandata patriæ intercedãt, prolataque senatus decreto, & tradito, cùm cunctari regem videret consultationemq; ad amicos referre: ibi Popilius virga, quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum, vt amicos caperet, consulere iubet: nec prius inde exire, quam responsum senatui daret, aut pacem aut bellum cum Romanis habiturum. Adeòque hæc asperitas animum regis fregit, vt pariturum se senatui responderet. Reuersus in regnum Antiochus, decedit relicto paruulo admodum filio, cui cùm tutores dati à populo essent, patruus eius Demetrius, qui obses Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, senatum adiit, obsidēq; se viuo fratre venisse: quo moriuo, cuius obses sit, se ignorare. Dimitti igitur se

* segnitia Alexandriã tum obsidebat Antiochus. Cic. in 8. Ant.

Exemplum prudentis & constantis viri Popilius.

Demetrius obses è Roma aufugit.

se ad regnum petendum aquum esse, quòd sicuti iure gentium maiori fratri cesserit: ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi. Cùm se non dimitti animaduerteret à senatu tacito iudicio tutius apud pupillū, quàm apud eum regnum futurum arbitrante, specie venandi ab vrbe profectus, Hostiā tacitus, cum fuga comitibus nauem conscendit. Delatus in Syriā secundo fauore omnium excipitur, regumq; ei, occiso pupillo, à tutoribus traditur. Eodem tempore fermè Prusias rex Bithiniæ, consilium cepit interficiendi Nicomedis filij, dum consulere studet minoribus filiis quos ex nouerca eius susceperat, & Roma habebat. Sed res adolescenti ab his, qui facinus susceperāt, proditur: hortatique sunt vt crudelitate patris prouocatus, occupet insidias, & in autorem retorqueat scelus, nec difficilis persuasio fuit. Igitur cum accitus in patris regnum venisset, statim rex appellatur. Prusias regno spoliatus à filio, priuatūsque redditur, etiam à seruis deseritur: cùm in latebris ageret, non minori scelere, quam filium occidi iusserat, à filio interficitur.

Hostiam Tyberiam intelligit.

Prusias à filio necatur.

IVSTINI LIBER XXXV.

DEmetrius occupato Syriæ regno, nouitatis suæ odium periculosum ratus, ampliare fines regni statuit, etiā opes augere finitimorū bellis. Itaq; Ariarathi regi Cappodociæ propter fastiditas

seroris

ſororis nuptias infeſtus, fratrem eius Holofernem, per iniuriã regno pulſum, ſupplicem recepit: datùmque ſibi honeſtum belli titulũ gratulatus, eum reſtituere in regnum ſtatuit. Sed Holofernes ingrato animo inita cum Antiochenſibus pactione, offenſus tunc à Demetrio pellerè ipſum regno, à quo reſtituebatur, conſilium accepit. Quo cognito, Demetrius quidẽ vitæ eius, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit: ipſum autem comprehenſum, vinctum Seleuciæ cuſtodiri iubet. Nec Antiochenſes indicio territi, a defectione deſtiterunt. Itaque adiuuantibus & Ptolamæo rege Ægypti, & Attalo rege Aſiæ, & Ariarathe rege Cappadociæ, bello à Demetrio laceſſitis, ſubornant Prompalum quendam ſortis extremæ iuuenem, qui Syriæ, velut paternũ regnũ armis repeteret: & ne quid contumeliæ deeſſet, nomen ei Alexandri inditur, genitùſque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrij apud omnes erat, vt æmulo eius non vires regiæ tantùm, verumetiam generis nobilitas conſenſu omnium tribueretur. Igitur Alexãder admirabili varietate rerum, priſtinarum ſordium oblitus, totius fermè Orientis viribus ſuccinctus, bellum Demetrio infert, victùmque vita pariter ac regno ſpoliat: quanquam Demetrio nec animus in propulſando bello defuit. Nam & primo prælio hoſtem fugauit, & regibus bellum reſtituẽtibus, multa millia cecidit in acie. Ad poſtremum tamẽ inuicto animo inter confertiſſimos

Holofernes exemplum ſummæ ingratitudinis.

Prompalus infamæ ſortis homo Syriæ regnum occupat.

Epithonema.

Demetrius Soter vincitur & interficitur.

tissimos hostes fortissimè dimicans, cecidit. Initio belli Demetrius duos filios apud hospitem suum Gnidium, cum magno auri pondere demãdauerat, vt & à belli periculis eximerentur, &, si ita fors tulisset, vltioni paternæ seruarẽtur. Ex his maior Demetrius, annos pubertatis egressus, audita Alexandri luxuria, quem insperatæ opes & alienæ felicitatis ornamenta, velut captiuum inter scortorum greges desidem in regia tenebãt, auxiliantibus Cretensibus securum, ac nihil hostile metuẽtem, aggreditur: Antiochenses quoque vererem patris offensam nouis meritis correcturi, se ei tradunt: sed & milites paterni fauore iuuenis accẽsi, prioris sacramenti religionẽ noui regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transferunt, atque ita Alexãder non minori impetu fortunæ desertus, quàm elatus, primo prælio victus interficitur: dedit que pœnas & Demetrio, quem occiderat, & Antiocho, cuius mẽtitus originem fuerat. Prompalus, Alexander dictus, vita & regno spoliatur.

IVSTINI LIBER. XXXVI.

RECuperato paterno regno, Demetrius & ipse rerum successu corruptus, vitijs adolescẽtiæ in segnitiem labitur: tantúmque contemptum apud omnes inertiæ, quantum odium ex superbia pater habuerat contraxit. Itaque cùm ab imperio eius passim ciuitates deficerẽt, ab abolendam segnitiæ maculã, bellum Parthis inferre statuit: cuius ad-

Demetrius Parthis bellum infert.

uentum nõ inuiti Orientis propter Arsacidæ regis Parthorum crudelitatem, & quòd veteri Macedonum imperio, noui populi assueti, superbiam indignè ferebant. itaque cùm & Persarum, & Elimeorum, Bactrianorùmque auxiliis iuuaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad postremum tamen pacis simulatione deceptus, capitur, traductúsq; per ora ciuitatum populis qui defciuerant, in ludibrium fauoris ostenditur. Missus deinde in Hyrcaniam, benignè & iuxta cultum pristinæ fortunæ habetur. Dum hæc aguntur, interim in Syria Tripho, qui se tutorem Antiocho Demetrii prigneo substituì à populo laborauerat, occiso pupillo regnum Syriæ inuadit. Quo diu potitus, tandē exolescente fauore recentis imperii, ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Asia educabatur, bello vincitur, rursusq; regnum Syriæ ad sobolem Demetrii reuertitur. Igitur Antiochus memor quòd etiam pater propter superbiā inuisus, & frater propter segnitiem contemptui fuisset, ne in eadem vitia incideret, accepta in matrimonium Cleopatra, vxore fratris, ciuitates, quæ initio fraterni imperii defecerant, summa industria persequitur, domitasque rursus regni terminis adiecit: Indæos quoque, qui in Macedonico imperio sub Demetrio patre armis se in libertatē vendicauerant subigit. Quorum vires tantæ fuere, vt post hunc nullum Macedonum regē tulerint, domesticisque imperiis vsi, Syriam magnis

A Parthis vincitur & capitur.

Iudæi ab Antiocho subacti.

bellis

bellis infestauerint. Fuit namq; Iudæis origo Damascena, quæ Syriæ nobilissima ciuitas est: vnde & à Syriis regibus genus ex regina Semiramide fuit. Nomen vrbi à Damasco rege inditum: in cuius honorem Syri sepulchrum Arathis vxoris eius pro templo coluere, deamque exinde sanctissimæ religionis habent. Post Damaschum Abrahã, Moses, Israel, reges fuêre. Sed Israëlem felix decem filiorum prouentus maioribus suis clariorem fecit. Itaque populum in decem regna deuisum filiis tradidit, omnèsque ex nomine Iudæ, qui post diuisionem decesserat, Iudæos appellauit: colique eius memoriam ab omnibus iussit. Eius portio omnibus accesserat, minimùsque inter fratres ætate Ioseph fuit: cuius excellẽs ingenium veriti fratres, clàm interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptum, cũ magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, breui ipsi regi percharus fuit. Nam & prodigiorũ sagacissimus erat & somniorum primus intelligentiam condidit: nihilque diuini iuris humanìque ei incognitũ videbatur: adeò, vt etiam sterilitatem agrorum ante multos annos prouiderit: periisse; q; omnis Ægyptus fame, nisi monitu eius, rex edicto seruari per multos annos fruges iussisset: tantaque experimenta eius fuerunt vt non ab homine, sed a deo responsa dari viderentur. Filius eius Moses fuit, quem etiam præter paternæ scientiæ hæreditatem, formæ pulchritudo cõmendabat. Sed cùm

Iudæorum origo cuius veritatem ex sacris literis, non hinc petes-

Judei à Juda dicti.

Judeo inuisum fuisse fratribus in Genesi scriptũ est, quo plus omnibus fratribus diligeretur à patre Israële

* Pharaoni

Iosephi Israëlis filij laus.

ſcabiem Ægyptij, & pruriginem paterentur, reſponſo moniti, eum cum agris, ne peſtis ad plures ſerperet, terminis Ægypti pellunt. Dux igitur exulũ factus, ſacra Ægyptiorum furto abſtulit: quæ repetentes armis Ægyptij domum redire, tẽpeſtatibus compulſi ſunt. Itaque Moſes Damaſcena patria antiqua repetita, montem * Syneum occupat, in quo ſeptem dierum ieiunia per deſerta Arabiæ, cum populo ſuo fatigatus, cùm tandem * veniſſet, ſeptimum diem more gentis, SABBATVM appellatum, IN OMNE AEVVM IEIVNIO SACRAVIT: quoniam ille dies famem illis erroremque finierat. Et quoniam metu contagionis pulſos ſe ab Ægypto meminerant, ne eadem cauſa inuiſi apud incolas forent, cauerunt, ne cum peregrinis communicarent: quod ex cauſa factum, paulatim in diſciplinam religionèmque conuertit. Poſt Moſen etiam eius filius Aruas, ſacerdos ſacris Ægyptijs, mox rex creatur: ſemperq; exinde hic mos apud Iudæos fuit, vt eoſdem & reges, & ſacerdotes haberent: quorum iuſtitia religione permiſta incredibile quantum coaluere. Opes genti ex victigalibus opobalſami creuêre, quod in his tantùm regionibus gignitur. Eſt nanque vallis, quæ continuis montibus, velut muro quodam cincta, ad inſtar hortorũ clauditur: ſpatium loci ducenta millia iugera, nomine Ierico dicitur. In ea valle ſylua eſt, & vberitate, & amœnitate inſignis. Siquidem palmeto & opobalſamo diſtin-

* Syneam

* finiſſet, malim, Sabbatum vndereligioſum Judæis.

Secus aliquanto habet hiſtoria ſacra.

Judæorum ſucceſſus & opes.

Opobalſamum, balſami ſuccus eſt

distinguitur. Arbores opobalsami formam simi-
lem piceis arboribus habent, nisi quòd sunt humi- * pineis
les magis, & in vinearum morem excoluntur. Opobalsami descriptio.
Hæ certo tempore anni balsamum sudant: sed non
minor loci eius opacitatis, quam vbertatis admi-
ratio est. Quippe cùm toto orbe regionis eius ar-
dentissimus sol sit, ibi tepida aeris naturalis qua-
dam ac perpetua opacitas inest. In ea regione la-
cus est, qui propter magnitudinem & aquæ immo-
bilitatem, mortuum mare dicitur. Nam neque Mare mor-
ventis mouetur, resistente turbinibus bitumine, tuum.
quo aqua omnis stagnatur: neq; nauigationis pa-
tiens est, quoniam omnia vita carentia in profun-
dum mergunturs nec materiam vllam sustinet,
nisi quæ alumine * illinatur. Primus Xerxes rex * illutatur
Persarum Iudæos domuit: posteà cum ipsis Persis
in ditionem Alexandri magni venêre, diuque in
potestate Macedonici imperij fuêre. A Demetrio
cùm desciuissent amicitia Romanorum petita, pri-
mi omnium ex Orientalibus libertatem recepe-
runt, facile tunc Romanis de alieno largientibus.
Per eadem tempora, quibus in Syria regni muta-
tio inter nouos reges alternabatur, in Asia rex
Attalus florentissimum, & ab Eumene patruo ac-
ceptum regnum, cædibus amicorum & cognato- Attalus rex Pergami.
rum supplicijs fœdabat, nunc matrem auum, nunc
Beronicen sponsam, maleficijs eorum necatas con-
fingens. Post hanc scelestam violentia rabiem,
squalidam vestem sumit, barbam, capillumq; in

modum reorum ſummittit: non in publicum prodire, non populo ſe oſtendere, non domi latiora cõuiuia inire, aut aliquod ſignum ſani hominis habere prorſus, vt pœnis pẽdere manibus interfectorum videretur. Omiſſa deinde regni adminiſtratione, hortos fodiebat, gramina ſeminabat, & noxia innoxiis permiſcebat, eaq; omnia venei ſucco infecta, veluti peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc ſtudio ærariæ artis fabricæ ſe tradidit, cateriſque fingendis & ære fundendo, procudendoq; oblectabatur. Matri deinde ſepulchrum facere inſtituit: cui operi intentus, morbum ex ſolis ardore contraxit, & ſeptima die deceſſit: huius teſtamento hæres populus Rom. tunc inſtituitur. Sed erat ex Eumene Ariſtonicus, non iuſto matrimonio, ſed ex pellice Epheſia cithariſtæ cuiuſdam filia genitus, qui poſt mortem Attali velut paternum regnum inuaſit Aſiam. Cùm multa ſecunda prælia aduerſus ciuitates quæ metu Romanorum ſe tradere ei nolebant, feciſſet, iuſtiuſque rex iam videretur, Aſia Licinio Craſſo Conſuli decernitur: qui intẽtior Attalicæ prædæ, quam bello, cùm extremo anni tempore inordinata acie prælium conſeruiſſet, victus penas inconſultæ auaritiæ ſanguine dedit. In huius locum miſſus Perpenna Conſul prima congreſſione Ariſtonicum ſuperatum in poteſtatem ſuam redegit, Attalicàſque gazas hereditarias populi Romani nauibus impoſitas, Romam deportauit. Quod ægri ferens ſucceſſor eius

Attali ſtudium.

Populus Romanus hæres Attali.

Mindum Samum & Calophonẽ intelligit, Flor.

Prætorem Licinium Flo. appellat.

Marcus

Marcus Aquilius Consul ad eripiendum Aristonicum Perpennæ, veluti sui potius triumphi munus esse deberet, festinata velocitate contendit. Sed contentionem Consulum mors Perpenna diremit. Sic Asia facta Romanorum, cum opibus suis vitia quoque Romam transmisit.

Anno 465. Vrbes cond. Plin. lib. 13. cap. 3.

IVSINI LIBER XXXVII.

CApto Aristonico, Massiliensis pro Phocensibus cõditoribus suis quorum urbẽ senatus, & omne nomen, quòd & tunc, & anteà Antiochi bello infesta contra populum Romanum arma tulerant, deleri iusserat, legatos Romam misere deprecantes, veniamque his a senatu obtinuere. Post hæc regibus, qui aduersus Aristonicum auxilia tulerant, pramia persoluta: Mithridati Pontico Syria minor, filiis Ariarathis regis Cappadocia, qui eodem bello cecidderat. Lycaonia & Cilicia data, fideliòr q; populus Rom. in socij filios, quam mater in liberos fuit. Quippe hinc paruulo actum regnum, inde vita adempta. Nanque Laodice ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege susceperat, timẽs ne diuturna regni administratione adultis quibusdam potiretur, quinque parricidiali veneno necauit: vnum paruulum sceleri matris cognatorum custodia eripuit, qui post necem Laodices (nam propter crudelitatem eam populus extinxerat) solus regno potitus est.

Massiliensiũ apud Roma. gratia.

Summa Laodices erga filios impietas.

Mithri-

Mithridates quoq; repentina morte interceptus, filium, qui & ipse Mithridates dictus est, reliquit. Cuius ea postea magnitudo fuit, vt non sui tantùm temporis, verumetiam superioris ætatis omnes reges maiestate superauerit, bellàque cum Romanis per XLVI. *annos varia victoria gesserit. Quem summi imperatores Sylla, Lucullus, caterique, in summa, Cneus Pompeius ita vicerunt, vt maior clariorque resurgeret in restaurando prælio, damnisque suis terribilior redderetur. Denique ad postremum non vi hostili victus, sed volũtaria morte in auito regno senex hærede filio decessit. Huius futuram magnitudinem etiam cœlestia ostenta prædixerant. Nam & quo genitus est anno, & eo quo regnare primùm cœpit, stella cometes per vtrunque tempus septuaginta diebus ita luxit, vt cœlum omne conflagrare videretur. Nam & magnitudine sui quartam partem cœli occupauerat, & fulgore sui solis nitorem vicerat: & cùm oriretur occumberétque, quatuor spatium horarum consumebat. Puer tutorum insidias passus est, cum fero equo impositum, equitare iacularique cogebant: qui conatus cùm eos fefellissent, supra ætatem regente equum Mithridate, veneno eum appetiere. Quod metuens, antidota sæpius bibit, & ita se aduersus insidias exquisitioribus remedijs stagnauit, vt ne volens quidem senex veneno mori potuerit. Timens deinde ne inimici, quod veneno non potuerant, ferro peragerent, venandi*

Prodigia in Mithridatis ortu.

Mithridatis in pueritia pericula & studia.

In summam senectutem beneficio antidoti euasit, cuius Plinius meminit lib. 23

nandi ſtudium ſinxit: qua propter quatuor annos neque vrbis, neque ruris tecto vſus eſt, ſed per ſylvas vagatus eſt, & diuerſis montium regionibus pernoctabat, ignarus omnibus quibus eſſet locis: aſſuetus feras curſu aut * fugere aut perſequi, cum quibuſdam etiam viribus congredi. Quibus rebus & inſidias vitauit, & corpus ab omnem virtutis patientiam duraui. Ad regni deinde adminiſtrationem cùm acceſſiſſet, ſtatim non de regendo, ſed de augendo regno cogitauit. Itaque Scythas inuictos anteà, qui Zopyrona, Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleuerãt, qui Cyrum Perſarum regem cum ducentis millibus armatorum trucidauerant, qui Philippũ Macedonum regem fugauerãt, ingenti felicitate perdomuit. Auctus igitur viribus Pontum quoque, ac deinceps Capodociam occupauit. Aſiam cum quibuſdam amicis tacitus à regno profectus, nemine ſciente, peruagatus eſt, omniùmq; vrbium ſitus ac regiones cognouit. Inde Bithyniam tranſcẽdit, & quaſi iam dominus Aſiæ opportuna quæque victoriæ ſuæ * metatus eſt. Poſt hæc in regnum, cùm iam periiſſe crederetur, reuerſus eſt, inuento paruulo filio, quem per abſentiam eius Laodice ſoror vxorq; enixa fuerat: ſed inter gratulationem poſt longam peregrinationem aduentus ſui, & filij geniti, veneno periclitatus eſt. Siquidẽ Laodice ſoror cùm periiſſe eum crederet, in concubitus amicorum proiecta, quaſi admiſſum facinus maiore

* fugare.

Aperto etiã capite fuiſſe perpetuo, Cicero ſcribit, id quod valetudinis plurimum intererat.

Scythæ vincuntur à Mithridate.

* meditatus

Laodices ſcelus.

maiore scelere tegere posset, venenũ adueniẽti parauit. Quod cum ex ancilla Mithridates cognouisset, facinus in autores vindicauit. Hyeme deinde imminente, non in conuiuio, sed in campo: non in vacationibus, sed in exercitationibus: nec inter sodales, sed inter aequales, aut equo, aut viribus contendebat. Exercitum quoque suum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat, atq; ita inuictus ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. Inita deinde cum Nicomede societate Paphlagoniam inuadit, victàmque cum socio diuidit. Quam cùm teneri à regibus senatui nuntiatum esset, legatos ad vtrunq; misit, qui gentem restitui in pristinum statum iuberent. Mithridates cùm se parẽ iam magnitudini Romanorũ crederet, superbo responso hæreditariũ patri suo regnum obuenisse, respondit: mirariq; se, quæ ei controuersia relata non fuerit, sibi referãt. Nec territus minis, Galatiam quoq; occupat. Nicomedes quoniã se tueri iure non poterat, iusto regi redditurũ respondit. Atq; ita filiũ suũ mutato nomine, Philomenẽ Paphlagonũ regum nomine appellat, et quasi stirpi regiæ reddidisset regnum, falso nomine tenet. Sic ludibrio habiti legati, Romã reuertũtur

Malum consilium consultori pessimum.

Nicomedis fraus.

IVSTINI LIBER XXVIII.

Mithridatis scelera & parricidia.

MITHRIDATES parricidia à nece vxoris auspicatus, sororis alterius Laodices filios, cum

cuius virum Ariarathem regem Cappadociæ per Gordium insidiis occiderat, tollendos statuit: nihil actum morte patris existimans, si adolescentes paternum regnum, cuius ille cupiditate flagrabat, occupasset. Igitur dum in his occupationibus versatur, interim Nicomedes rex Bithyniæ, vacuam morte regis Cappodociam inuadit. Quod cùm nuntiatum Mithridati fuisset, per simulationem pietatis auxilia sorori adpellendum Cappodocia Nicomedem mittit. Sed etiã Laodice per factionem se Nicomedi in matrimonium tradiderat. Quod aegrè ferens Mithridates, præsidia Nicomedis Cappadocia expellit, regnumq; sororis filio restituit, Egregiũ prorsus factũ, nisi subsequuta fraus esset. Siquidem interiectis diebus, simulat se Gordium, quo ministro vsus in Ariarathe interficiendo fuerat, restituere in patriã velle, sperans, si obstiteret adolescens causas belli futuras: aut si permitteret, per eundem filium tolli posse, per quẽ interfecerat patrẽ. Quod vbi Ariarathes iunior moliri cognouit, indignè ferens interfectorem patris per auunculum potissimè ab exilio reuocari, ingentem exercitum contrahit. Igitur cùm in aciem eduxisset Mithridates peditum octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos C D. *nec Ariarathi auxiliantibus finitimis regibus minores copiæ essent, incertum bellum timens, consilia ad insidias traxsfert: solicitatòque iuuene ad colloquium, cùm ferrum occultatum inter fascias*

Nicomedes Cappodociã inuadit.

Mithridatis fraus.

gereret,

Ariarathes Mithridatis dolo obtruncatur.

gereret scrutatori ab Ariarathe regio more misso, curiosius imum ventrem pertractanti, ait: Caueret, ne aliud telũ inueniret, quã quareret. Atque ita risu protectis insidijs, seuocatum ab amicis velut in secretum sermonem, spectante vtroque exercitu interficit: regnum Cappadociæ octo annorum filio imposito Ariarathis nomine, additoq; ei rectore Gordio, tradit. Sed Cappadoces crudelitate ac libidine præfatorum vexati a Mithridate deficiunt: fratremque regis, & ipsam Ariarathem nomine ab Asia, vbi educabatur, reuocant: cum quo Mithridates prælium renouat, victùmque Cappadociæ regno expellit. Nec multò pòst ex

Contentio regum de Cappadociæ regno.

ægritudine adolescẽs collecta infirmitate, decedit. Post huius mortem Nicomedes timens, ne Mithridates accessione Cappadociæ, etiã Bithyniam finitimam inuaderet, subornat puerum eximiæ pulchritudinis, quasi Ariarathes tres, non duos filios genuisset, qui à Senatu Romano paternum regnum peteret. Vxorem quoque Laodicen Romam mittit, ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum: quod vbi Mithridates cognouit, & ipse pari impudentia Gordium Romam mittit, qui senatui assereret, puerum cui Cappadocia regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens cecidisset. Sed senatus studia regum intelligẽs, aliena regna falsis nominibus dare noluit, & Mithridati Cappadociam, & Nicomedi ad solatium

tium eius Paphlagoniã ademit: ac ne contumelia regum foret ademptum illis, quod alliis daretur, vterque populus libertate donatus est. Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes, negant vinere gentem sine rege posse. Atque ita rex illis à senatu Ariobarzanes cõstituitur. Erat eo tempore Tigranes rex Armeniæ, obsessa à Parthis ante non multum tempus datus, olim ab ijsdem in regnum paternum remissus. Hunc Mithridates ad societatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere cupiebat. Nihil igitur de offensa Romanorum sentientem, per Gordium impellit, vt Ariobarzani segni admodum bellum inferat: & ne quis dolus subesse videretur, filiam suam Cleopatram ei in matrimonium tradidit. Primo ergo aduentu Tigranis, Ariobarzanes sublatis rebus suis, Romam contendit: atque ita per Tigranem rursus Cappadocia iuris esse Mithridatis cœpit. Eodem tempore mortuo Nicomede, etiam filius eius, & ipse Nicomedes regno à Mithridate pellitur: quicùm supplex Romam venisset, decernitur in senatu, vt vterq; in regnum suum restituatur: in quod tamen missi Aquilius Manlius, & Malthinius legati. His cognitis Mithridates societatem cum Tigrane bellum aduersus Romanos gesturus, iungit, pactique inter se sunt, vt vrbes agriq; Mithridati, homines verò & quacunque auferre possent, Tigrani cederent. Post hæc Mithridates intelligens quantum bllеum suscitaret, legatos ad

Ariobarzanes Cappadociæ rex a senatu Reconstituitur.

Romam aufugit.

* Cymbros,

*Cimerios. *Cymbras, alios ad Gallogrecos, & Sarmatas, Bastarnasq; auxilium petitum mittit. Nam omnes has gentes, cùm Romanum meditaretur bellum varijs beneficiorũ muneribus iam antè illexerat. Ab Scythia quoque exercitum venire iubet, omnémque Orientem aduersus Romanos armat. Non igitur magno labore Aquilium, & Malhinium Asiano exercitu instructos vicit: quibus simul cum Nicomede pulsis, ingenti fauore ciuitatum excipitur: multum ibi auri argentiq; studio veterum regnũ, magnùmque belli apparatum inuenit: quibus instructus debita ciuitatibus publica & priuata remittit, & vacationem quinquennio concedit. Tunc ad concionem milites vocat, eosq; varijs exhortationibus ad Romana bella, siue Asiana incitat. Quam orationem dignã duxi, cuius exemplũ breuitati huius operis insererem, quam obliquam Pompeius Trogus exposuit: quoniam in Liuio & Salustio reprehendit, quòd conciones directas pro sua oratione operi suo inserendo historiæ modum excesserint. Optandum sibi fuisse ait, vt de eo liceret consulere, bellùmque sit cum Romanis, an pax habenda: quin vero sit insistendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ careant. Quippe aduersus latrones si neque ant pro salute, pro vltione tamen sua omnes ferrum stringere. Ceterùm quia non id agitur, an liceat quiescere, nõ tantùm animo hostiliter, sed etiam prælio congressis consulere, qua ratione

Mithridatis prima victoria de Rom.

Ja Liuio & Sallustio quod notarit Trogus.

Mithridatis oratio ad milites generis deliberatiui. Propositio A necessario.

ratione ac ſpe cœpta bella ſuſtineat : eſſe tamen ſibi victoriæ fiduciam, ſi ſit illis animus : Romanòſque vinci poſſe, cognitum non ſibi magis, quàm ipſis militibus, qui & in Bithynia Aquilium, & Malthinium in Cappadocia fuderint. At ſi quidē aliena magis exempla, quam ſua experimēta moueant, audire ſe à Pyrrho rege Epiri, non amplius quàm quinque millibus Macedonum inſtructo, fuſos tribus prælijs Romanos. Audire Annibalem ſexdecim annos Italiæ victorem immoratum : & quin ipſam caperet vrbem, non Romanorū illi vires obſtitiſſe, ſed domeſticæ amulationis atque inuidiæ ſtudium. Audire populos Tranſalpinæ Galliæ Italiam ingreſſos, maximis eam, plurimiſque vrbibus poſſidere: & latius aliquanto ſolum finiū, quàm in Aſia, qua dicatur imbellis, eoſdem Gallos occupaſſe : nec victam ſolùm dici Romā à Gallis, ſed etiam captam, ita vt vnius illis, montis tātùm cacumen relinqueretur, nec bello hoſtem, ſed pretio remotum : Gallorum autem nomen, quod ſemper Romanos terruit, in partem virium ſuarū ipſe habeat. Nam hos qui Aſiam incolunt, Gallos, ab illis qui Italiam occupauerant, ſedibus tātùm diſtare : originem quidem ac virtutem, genùſque pugnæ idem habere, tantòq; his ſagaciora eſſe ingenia quàm illis, quantò lōgiori ac difficiliori ſpatio per Illyrirum Thraciamque prodierunt, penè operioſius tranſitis illorum * ſedibus, quam vbi conſcedêre poſſeſſit. Iam ipſam Italiam audire

A facili.

Ab exemplis

Exemplorū congeries.

* finibus

Ab opportuno.

se nunquàm, vt Roma condita sit, satis illi pacatam, sed assiduè per omnes annos pro libertate alios, contrà quosdam etiam pro iure imperij, bellis continuis perseuerasse: quòd à multis ciuitatibus Italiæ deletos Romanorum exercitus ferro, à quibusdam nouo contumeliæ more sub iugum missos: ac ne veteribus immoremur exemplis, hoc ipso tempore vniuersam Italiam bello Marsico consurrexisse, non iam libertatem, sed consortium imperij, ciuitatisque poscentem: nec grauius vicino Italiæ bello, quam domesticis principum factionibus vrbem premi, multoq; periculosius accessisse Italico ciuile bellum: simul & à Germania Cymbros, immensam illam ferorum atque immitium populorũ more procellæ illuuiem, inundasse Italiam. Quorum tametsi singula bella sustinere Romani possent, vniuersis tamen obruantur, vt ne vocaturos quidem bello suo putent. Vtendũ igitur occasione, & rapienda incrementa virium, ne si illis occupatis quieuerint, mox aduersus vacuos, & quietos maius negotium habeant. Non enim quæritur an capienda sint arma, sed vtrum sua potius occasione, an illorum. Nam bellum equidem iam nunc secum ab illis geri cœptum, cum sibi pupillo maiorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati aduersus Aristonicum auxilij concesserant, gentèmque quam & proauo suo Mithridati Seleucus * Callinicus in dotem dedisset. Quid cum Paphlagonia se decedere iusserunt, non alterum

Samnites intelligit, à quibus Ro. sunt sub iugum missi. Lib. 9. ab vrb. con Anno DCLXII. simul ciuilia bella, & Mithridatica cœperunt. Oros.

Epilogus huius argumẽti.

Ab honesto.

* Callimachus.

rum illud genus belli fuisse? quæ non vi, nõ armis, sed adoptione testamenti & regum domesticorum interitu, hæreditaria patri suo obuenisset, cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos mitigaret, quin acerbius se in dies gerant, non obtinuisse. Quod enim à se non præbitũ illis obsequium? non Phrygiam, Paphlagoniamq; dimissas? non Cappadocia filium eductum, quam iure gentium victor occupauerat? Raptam tamẽ sibi esse victoriam eius ab illis, quorũ nihil est, nisi bello quæsitum: non regem Bithyniæ Chrestõ, in quem senatus arma decreuerat, à se in gratiam illorum occisum, tamen nihilominus imputari sibi, si quæ Gordius aut Tigranes faciat: libertatẽ etiam in contumeliam sui à senatu vltro delatam Cappadocia, quam reliquis gentibus abstulerunt: deinde populos Cappadocum pro libertate oblata, Gordium regem orantem, ideo, tanquam amicus suus esset, non obtinuisse. Nicomedem precepto illorum bellum sibi intulisse, quia inultus ierit Mithridates: ab ipsis ventum obuiam, & nunc eam secum bellandi causam illis fore, quód non impunè se Nicomedi lacerandum saltatricis filio præbuerit. Quippe nõ delicta regũ illos, sed vires ac maiestatem insequi, neque in se vno, sed in alijs quoq; omnibus hac semper arte grassatos. Sic & auum suum Pharnacem per cognationem arbitria succedaneum regi pergameno Eumeni datum: sic rursus Eumenem, cuius classibus primùm in Asiam

Confert sua in Ro. merita cum illorum in se iniurijs.

Vocat in inuidiam Romanos.

ſiam fuere trãſuecti, cuius exercitu magis quàm ſuo, & magnum Antiochum, & Gallos in Aſia, & mox in Macedonia regem Perſeũ domuerant, & ipſum pro hoſte habitum: eiq; interdictũ Italia, & quod cum ipſo deforme ſibi putauerant, cum filio eius Ariſtonico bellum geſſiſſe. Nullius apud eos maiora, quàm Maſiniſſæ regis Numidarum haberi merita. Huic imputari victum Annibalem, hinc captum Syphacem, hinc Carthaginem deletam, hinc inter duos illos Africanos tertium ſeruatorem vrbis referri: tamen cum huius nepote bellum, modò in Africa geſtum adeò inexpiabile, vt ne victum quidem memoria patris donarent, quin carcerem ac triumphi ſpectaculum experiretur. Hanc illos omnibus regibus legem odiorum dixiſſe, ſcilicet quia ipſi tales reges habuerint, quorum etiam nominibus erubeſcant, aut paſtores Aboriginum, aut aruſpices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut ſeruos vernaſque Tuſcorum: aut quod honoratiſſimum nomẽ fuit inter hos Superbos, atque, vt ipſi ferunt, conditores ſuos, lupa uberibus alitos: ſic omnem illum populum luporum animos habere, inexplebiles ſanguinis atq; imperij diuitiarumq; auidos ac ieiunos. Se autem ſeu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluuie conuenarum eſſe, qui paternos maiores ſuos à Cyro, Darioque conditoribus Perſici regni, maternos à magno Alexandro, ac Nicanore Seleuco conditoribus imperij Macedonici referat: ſeu populis

Collatio ſuæ & Ro. originis.

Romani ex lacte lupino etiam mores hauſerunt.

A ſuorum. virtute.

pulis eorum conferat ſuos, earum ſe gentium eſſe, quæ non modó Romano imperio ſint pares, ſed Macedonico quoque obſtiterint. Nullam ſubiectarum ſibi gentium expertam peregrina imperia, nullis vnquam niſi domeſticis regibus paruiſſe. Cappadociam velint, an Paphlagoniam recenſere, rurſus Pontum an Bithyniam, itémque Armeniam maiorem minorem q̃: quarum gentium nullam neque Alexander ille, qui tot am peccauit Aſiã, nec quiſque ſucceſſorum eius, aut poſterorum attigiſſet: Scythiam duos* vnquam ante ſe reges non pacare, ſed tantúm intrare anſos Darium & Philippum, agrè inde fugam ſibi expediſſe, vnde ipſe magnam partem aduerſus Romanos virium haberet, multòque ſe timidius ac diffidentius bella Pontica ingreſſum cùm ipſe rudis ac tyro eſſet. Scythiæ præter arma, virtutémque animi, locorum quoque ſolitudinibus, vel frigoribus inſtructæ, per quæ denuntiatur, ingẽs militiæ labor ac periculum. Inter quas difficultates, ne ſpes quidem præmij foret, ex hoſte vago, nec tantùm pecuniæ, ſed etiã ſedis inopi. Nunc ſe diuerſam belli conditionem ingredi. Nam neque cœlo Aſiæ eſſe temperãtius aliud, nec ſôlo fertilius, nec vrbium multitudine amœnius, magnámque temporis partem, vt non militiam, ſed vt feſtum diem acturos, bello dubium facili magis an vberi, ſi modò aut proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ Ioniæq̃ audierint, quas non expugnatum eant, ſed poſſeſſum, tãtumque

* omnino

A ſua perſona.

A loco.

Ab vtili ſeu Præmijt.

que se expectet auida Asia, vt etiam vocibus vocet: adeò illis odium Romanorum incussit rapacitas Proconsulum, exactio publicanorũ, calumnia litium. Sequantur se modò fortiter, & colligant, quid se duce possit efficere tantus excercitus, quem sine cuiusquam militum auxilio, suamet vnius opera viderint Cappadociam caso rege cepisse, qui solus mortalium Pontum omnem Scithiamq; pacauit, quam nemo antè transire tutò, atque adire potuerit. Nanque iustitiæ atque libertatis suæ ne ipsos milites, qui experiantur, testes effugere: & illa iudicia habere, quòd solus regum omnium non paterna solùm, verumetiam externa regna hæreditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, Bosphorum: Sic excitatis militibus, post annos viginti tres sumpti regni in Romana bella descendit. * Tunc in Ægypto mortuo rege Ptolemæo, ei qui Cyrenis regnabat. Ptolemæo per legatos regnũ, & vxor Cleopatra regina soror ipsius defertur. Lætus igitur hoc solo Ptolemæus, quòd sine certamine fraternũ regnũ recepisset, in quod subornari a matre Cleopatra, & fauore principũ, fratris filium cognouerat. Cæterùm infestis omnibus, statim vbi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari iussit. Ipsum quoque die nuptiarum, quibus matrẽ eius in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & solennia religionũ, in complexu matris interficit. Atq; ita torum sororis, cæde filij eius

Epiphonema. Peroratio.

Bellum Mithridatis in Rom.

*Atque tunc.

Crudelitatis & impietatis Ptolemæus Physco Cyrenarum rex.

ius cruentus ascendit. Post quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocauerunt, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cadis data, omnia sanguine quotidie manabāt, ipsamq; sororem, filia eius virgine per vim stuprata & in matrimonium adscita, repudiat. Quibus rebus territus populus, in diuersa labitur, patriamq; metu mortis, exul relinquit. Solus igitur in tanta vrbe cum suis relictus Ptolemæus, cùm regē se non hominum, sed vacuarum ædium videret edicto peregrinos solicitat. Quibus confluentibus, obuius legatis Romanorum Scipioni Africano, & Spurio Mummio, & L. Metello, qui ad inspicienda sociorum regna veniebant, procedit. Sed quàm cruentus ciuibus omnibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & statura breuis, & sagina ventris non homini, sed beluæ similis. Quam feditatem nimia subtilitas, & perlucida vestis augebat, prorsus quasi astu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. Post discessum deinde legatorum, quorum Africanus dum aspicit vrbem, spectaculo Alexandrinis fuit. Ptolemæus iam etiam populo peregrino inuisus, cum filio, quem ex sorore susceperat, & cū vxore matris pellice, metu insidiarum tacitus in exilium profiscitur, cōtracto q; mercenario exercitu bellum sorori pariter ac patriæ infert. Accersitum maximum deinde à Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra

Ro legati ad Ptolemæum.

Ptolemæi turpis corporis habitus.

Immanis in liberos crudelitas.

se regem crearent, interficit. Tunc populus statuas & imagines eius detrahit. Quod factum studio sororis existimans, filium, quem ex ea susceperat, interficit, corpusque in membra diuisum, & in cista impositum, matri die natali eius, inter epulas afferri curat. Quæ res nō reginæ tantùm, verum etiam vniuersæ ciuitati acerba & luctuosa fuit: tantùmque mœrorem festiuissimo conuiuio intulit, vt regia omnis repentino luctu incenderetur. Verso igitur studio principū ab epulis in exequias, membra lacerata populo ostendunt, & quid spera. re de rege suo debeant, filij cæde demonstrant. Finito luctu orbitatis, Cleopatra cùm vrgeri se fraterno bello videret, auxilium à Demetrio petit Syria rege, per legatos eius, cuius ipsius varij & memorabiles casus fuere. Nanque Demetrius, vt suprà dictum est, cùm bellum Parthis intulisset, & multis congressionibus victor fuisset, repentè circumuentus insidijs, amisso exercitu capitur. Cui Arsacides Parthorum rex magno & regio animo

Digressio de Demetrij enm Parthis bello:

*Hyrcaniã

missō in * Bithyniam, non cultum tantùm regium præstitit, sed & filiam in matrimonium dedit, regnùmque Syriæ, quod per absentiam eius Trypho occupauerat, restituturum promittit. Post huius mortem desperato reditu, non ferens captiuitatē Demetrius, priuatim, etsi opulentam vitam pertæsus, tacitus in regnum fugam meditatur. Hortator illi ac comes Calimander amicus erat, qui post captiuitatem eius á Syria per Arabia deserta

ta, ducibus pecunia comparatis, Parthico habitu Babyloniã peruenerat. Sed fugientem Phrahartes, qui Arsacidæ succesſerat, equitum ſceleritate, per compendioſos tramites occupatum retrahit. Vt eſt deductus ad regem, Calimandro quidem non tantum venia, verumetiam pramiũ fidei datum: Demetrium autem & grauiter caſtigatum ad coniugem in Hyrcaneam remittit, & arctioribus *cuſtodibus obſeruari iubet. Interiecto deinde tempore cùm fidem illi etiam ſuſcepti liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga eſt, ſed pari infelicitate prope fines regni ſui deprehenditur, ac denuo perductus ad regem, vt inuiſus, à conſpectu ſummouetur. Tunc quoque vxori & liberis donatus, in Hyrcaniam, pœnalem ciuitatem ſibi donatam remittitur, taliſque aureis ad exprobrationem puerilis leuitatis donatur. Sed hanc tam Parthorũ mitem in Demetrium clementiam non miſericordia gentis, nec reſpectu cognationis faciebat, ſed quòd Syria regnum affectabant, vſuri Dimetrio aduerſus Antiochum fratrem, prout res, vel tempus, vel fortuna belli exegiſſet. His auditis, Antiochus occupandum bellum ratus, exercitum quem multis finitimorum bellis indurauerat, aduerſus Parthos ducit. Sed luxuriæ non mixor apparatus, quam militiæ fuit. Quippe * VIII. millia armatorum ſecuta ſunt tricenta lixarum: ex quibus coquorum, piſtorum, ſcenicorumq; maior numerus fuit. Argenti certè aurique tantum,

Clementiæ exemplum in barbaro homine.

*cuſtodijs

Phrahartis conſilium.

Antiochi ſedetis in parthos bellum.

* Fortè, octingenta milia armatorum, ecc. millia.

vt

Lixarum. Luxus in Antiochi exercitu.

vt etiam gregarij milites caligas auro fingerẽt, proculcarentq; materiam, cuius amore populi ferro dimicant. Culinarum quoque argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella pergerent. Aduenienti Antiocho multi Orientales reges occurrêre, tradẽtes se, regnàque sua cum execratione superbiæ Parthicæ. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus prælijs victor Babyloniam cùm occupasset, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum deficientibus populis nihil Parthis relictũ præter patrios fines fuit. Tunc Phrahartes Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit, vt eo pacto Antiochus ad sua tuenda à Parthia reuocaretur. Interim quoniam viribus non poterat, insidijs Antiochum vbique tentabat. Propter multitudinem hominum omnem exercitum suum Antiochus per ciuitates in hyberna diuiserat: quæres exitij causa fuit. Nam eum grauari se copiarum præbitione & iniurijs militum, ciuitates viderẽt, ad Parthos deficiunt, & die statuta omnes apud se diuisum exercitum per insidias, ne inuicem ferre auxilia possent, aggrediuntur. Quæ cum nunciata Antiocho essent, auxilium proximis laturus, cum ea manu, quæ secum hyemabat, progreditur. In itinere obuium regem Parthorum habuit, aduersus quem fortius, quàm exercitus eius dimicauit. Ad postremum tamen cùm virtute hostes vincerent, metu suorum desertus, occiditur: cui

Antiochi successus.

Phra-

Phrahartes exequias regio more fecit, filiamque Demetrij, quam secum Antiochus adduxerat, captus amore virginis vxorem duxit. Pœnitere deinde dimissi Demetrij cœpit: ad quem retrahendum, cùm turmas equitum festinanter misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem iam in regno missi inuenerunt. frustràque omnia conati, ad regem suum reuersi sunt.

Antiochus Sedetes victus interficitur.

IVSTINI LIBER XXXIX.

ANtiocho in Parthia cum exercitu deleto, frater eius Demetrius obsidione Parthorũ liberatus, ac restitutus in regnũ, cùm omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset, quasi Parthica ipsius ac fratris bella, quibus alter cecisus erat, prospere gessisset: ita Ægypto bellum inferre statuit regnũ Ægypti Cleopatra socru pretium auxilij aduersus fratrẽ suum pollicente. Sed dum aliena affectat, vt assolet fieri, propria per defectionem Syria amisit. Siquidem Antiocenses primi, duce Tryphone, execrantes superbiã regis, quæ conuersatione Parthica crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apameni, cæteraq; ciuitates, exemplum sequutæ, per absentiam regis à Demetrio defecere. Ptolemæus verò rex Ægypti bello ad eodẽ petitus, cùm cognouisset Cleopatram sororem suam opibus Ægypti nauibus impositis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugisse,

Demetrius rursus Syriæ rex.

Noëma.

Syriæ à Demetrio defectio.

Redit ad superiorem historiam de Ptolemæo Phiscone.

fugisse, immittit iuuenem quendam Ægyptum, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret. Et composita fabula, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset, nec Scyrijs quēlibet regem aspernantibus, ne Demetrij paterentur superbiam, nomen iuueni Alexander imponitur, auxiliáque ab Ægypto ingentia mittuntur. Interea Corpus Antiochi interfecti à rege Parthorum in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam remissum peruenit: quod cum ingenti studio ciuitatum & regis Alexandri, ad firmandam fabulæ fidem, excipitur. Quæ res illi magnū fauorē populariū concilianit, omnibus non fictas in eo, sed veras lacrimas existimātibus: Demetrius autem victus ab Alexandro, cùm undiq; circumstantibus malis premeretur, ad postremum etiam ab vxore filijsq; deseritur. Relictus igitur cum paucis seruulis, cùm Tyrum religione templi se defensurus petisset, naui egrediens, præfecti iussu interficitur: Alter ex filiis Seleucus, quoniam sine matris autoritate diadema sumpsisset, ab eadem interficitur: Alter cui, propter nasi magnitudinem, cognomen Grypho fuit, rex a matre hactenus constituitur, vt nomen regis penes filium ius autem omnis imperij penes matrem esset. Sed Alexander occupato Syriæ regno, tumens ex successu rerum spernere iam etiam ipsum Ptolemæum, à quo fuerat in regno ornatus, superba insolentia cœpit. Itaq; Ptolemæus reconciliata sororis gratia,

Zebenna Protarchi filius Alexander appellatus Syriæ rex cōstituitur.

Demetrius interficitur.

Exemplum muliebris ambitionis.

ratia, destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrij viribus suis acquisierat, summis operibus instituit. Mittit ergo in Graciã Grypho auxilia, & filiam Gryphinam Grypho nupturam, vt populos in auxilium nepotis, non societate tantùm belli, verumetiam affinitate sua solicitaret. Nec res frustrafuit. Nam cùm omnes Grephum instructum Ægyptijs viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cæpere. Fit deinde inter eos prælium, quo victus Alexander Antiochiam profugit: ibi mops pecuniæ, cum stipendia militibus deessent, in templo Iouis solidum ex auro victoriæ signum tolli iubet, facetis iocis sacrilegiũ circũscribens. nam victoriam commodatam sibi à Ioue esse dicebat. Interiectis deinde diebus, cùm ipsius Iouis aureum similachrum infiniti ponderis tacitè euelli iussisset, deprehensibùsq; in sacrilegio, cõcursu multitudinis in fugam esset versus, magna vi tempestatis oppressus ac decertus à latronibus capitur, perductusq; ad Gryphum, interficitur. Griphus porrò recuperato patrio regno externísq; periculis liberatus, insidijs matris appetitur. Quæ cùm cupiditate dominationis prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto huius quoque victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione veneni poculum obtulit. Sed Gryphus, prædictis antè iam insidijs, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam iubet: abnuenti instat. Postrimum prolato iudice

Alexandri insolentia & ingratitudo.

Alexander subornatus vincitur à Grypho.

Alexandri cauillum in sacrilegio.

Eiusdem interitus.

Cleopatræ ambitio & in liberos impietas.

Mater veneno, quod filio parauerat extinguitur.

iudice eum arguit, sola defensione sceleris superesse affirmans, si bibat, quod filio obtulit. Sic victa regina scelere in se verso, veneno, quod alij parauerat, extinguitur. Parta igitur regni securitate, Gryphus octo annis quietem & ipse habuit, & regno suo * præstitit. Natus deinde illi est æmulus regni, frater ipsius Cyricœnus, eadem matre genitus, sed ex Antiocho patruo susceptus: quem cùm veneno tollere voluisset, vt maturius cum eodem armis de regno contenderet, excitauit. Inter has regni Syriæ parricidiales discordias, moritur rex Ægypti Ptolemæus, regno Ægypti vxori & alteri filio, quem illa legisset, relicto, videlicet quasi quietior Ægypti status, quàm Syriæ regnũ esset, cùm mater altero ex filijs electo, alterum hostem esset habitura. Igitur cùm pronior in minorem filium esset, a populo compellitur matorẽ eligere: cui prius quàm regnũ daret, vxorẽ ademit, compulsumq; repudiare charissimã sibi sororẽ Cleopatrã, minorem sororem Seleucen ducere iubet, non materno inter filias iudicio, cùm alteri maritum eriperet, alteri daret. Cleopatra verò non tam à viro repudiata, quam à matre diuortio viri dimissa, Cyricœno in Syria nubit, eique ne nudum nomen vxoris afferret, exercitum Cypri solicitatum, velut dotalem, ad maritum deducit. Par igitur viribus iam factus Cyricœnus, prælium cõmittit ac victus in fugã conuertitur, Antiochiamq; venit. Tunc Antiochiam Gryphus in qua erat Cyricœni

* præfuit.

Ptolemæi Philometis mors.

Cleopatra Cyricœno nubit.

ni vxor Cleopatra, obsidere cœpit: qua capta Gryphina vxor Gryphi nihil antiquius quàm sororem Cleopatram requiri iussit, non vt captiuæ opẽ ferret, sed ne effugere captiuitatis mala posset, quæ sui æmulatione in hoc potissimum regnum inuaserit, hostiq; sororis nubendo hostem se eius effecerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatum à fratre & contra mariti voluntatem extra Ægyptum nuptam accusat. Cõtra Gryphus orare, ne tam fœdum facinus facere cogatur a nullo vnquam maiorum suorum inter tot domestica, tot externa bella post * victoriã in fœminas sæuitum, quas sexus ipse & periculis bellorum & sæuitia victorum eximat, in hac verò præter cõmune bellantium * nefas, accedere necessitudinẽ sanguinis. Quippe ipsius, quæ tã cruente sæuiat, sororem equidem germanã esse suam vero consobrinam: liberorum deinde cõmunium materteram. His tot necessitatibus sanguinis, adiecit superstitionem templi, quò abdita profugerit, tantòque religiosius colendo deos sibi, quo magis his propitijs ac fauentibus vicisset: tum neq; occisa illa se virium quicquam Cyriceno dempturum, nec seruaturum reddita. Sed quantò Gryphus abnuit, tanto soror muliebri pertinacia accenditur, rata non misericordiæ hæc verba, sed amoris esse. Itaque vocatis ipsa militibus, mittit qui sororẽ confoderent. Qui vt in templum intrauerunt, cùm euellere eam non possent, manus amplexantes

Cyriceenus à fratre Gryphovincitur.

* victum hostem

* fas,

Parisidia sororum inter se mutata.

plexantes deæ simulachrũ præciderunt. Tunc Cleopatra execratione paricidarum mãdata violatis numinibus, in vltionem sui decidit. Nec multò pòst repetita prælij congressione, victor Cyricœnus vxorem Gryphi Gryphiniam, quæ paulò ante sororem interfecerat, capit, eiùsque supplicio vxoris manibus parentauit. At in Ægypto Cleopatra cùm graueretur socio regni, filio Ptolemæo, populum in eum incitat, abductaq; ei Seleuce vxore, eò indignius, quod ex Seleuce iam duos filios habebat exulare cogit. Accersito minori filio Alexandro, & rege locum fratris constituto, nec filium regno expulisse contenta, bello Cypri exulantẽ persequitur. Vnde pulso, interfecit ducẽ exercitus sui, quod

* emisisset: viuum eum manibus * dimisisset: quanquam Ptolemæus verecundia materni belli non viribus minor ad insulas recessisset. Igitur Alexander territus hac matris crudelitate, ipsam eam reliquit, PERICVLOSO REGNO SECVRAM AC TVTAM VITAM ANTEPONENS. Cleopatra verò timens ne maior filius Ptolemeus ab Cyricæno ad recuperandam Ægytum auxilijs iuuaretur, ingentia Gripho auxilia, & Seleucen vxorem nupturam hosti prioris mariti, mittit, Alexandrumque filium per legatos in regnum reuocat. Cui cùm occultis insidijs exitium machinaretur, occupata ab eodẽ interficitur, spiritumq; non fato sed parricidio dedit. Digna prorsus hac mortis infamia, quæ etiam matrem toro expulit,

Cleopatræ exitus dignus pro tot sceleribus.

&

& duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit: & filio alteri in exilium acto bellum intulit: alteri erepto regno exitium per insidias machinata est. Sed nec Alexādro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam vbi primùm compertum est, per scelus filij matrem interfectam, concursu populi in exilium agitur, reuocatoq; Ptolemæo regnū redditur, quineq; cum matre bellum gerere voluisset, nec a fratre armis repetere, quod prior possedisset. Dum hæc agūtur frater eius ex pellice susceptus, cui pater Cyrenarum regnum testamento relinquerat, hærede populo Romano instituto, decessit. Iam enim fortuna Romana porrigere se ad Oriētalia regna (non contenta Italiæ terminis) cœperat. Itaq; & ea pars Libyæ prouincia facta est: posteà Creta, Ciliciaq; piratico bello perdomita, in formam prouinciæ redigūtur. Quo facto, & Syriæ & Ægypti regna* vicinitate Romana arctata: & quæ incrementa de finitimis bellis quærere solebant, adempto vagandi arbitrio, vires suas in perniciem suam conuerterunt: adeò, vt assiduis prælijs consumpti, in contemptum finitimorum venerint, prædaq; Arabum, genti imbelli, antea fuerint. Quorum rex Hierotimus, fiducia sexcentorum filiorum, quos ex pellicibus susceperat, diuisis exercitibus nunc Ægiptum, nunc Syream infestabat, magnumq; nomen Arabum, viribus finitimorum exanguinibus fecerat.

Impietas & crudelitas munua punita.

Ptolemæus Lathirus in regnum Syriæ restituitur.

* cum vnitate

Sexcenti filij Hieronimi regis.

IVSINI LIBER XL.

MVtuis fratrum odijs, & mox filiorum inimicitijs parentum succedentibus, cùm inexpiabili bello & reges, & regnum Syriæ consumptum esset, ad externa populus auxilia concurrit, peregrinosq; sibi reges circumspicere cœpit. Itaq; cùm pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto arcessendum censeret, * occureretq; quòd Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoq; hostis Syriæ semper fuisset, omnes in Tigranē regem Armeniæ consenserunt, instructum præter domesticas vires, Parthica societate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per XVIII. annos tranquillissimo regno potitus est, neque bello alium lacessere, neque lacessitus inferre alij bellum necesse habuit. Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terræmotu vastata est, quo centum septuaginta hominum millia, & multæ vrbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt. Igitur Tigrane à Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus, Cyricœni filius, ab eodem Lucullo appellatur. Sed quod Lucullus dederat, posteà ademit Pompeius, qui poscenti regnum respondit, ne volenti quidem Syriæ, nedum recusanti daturum se regē, qui XVIII. annos quibus Tigranes Syriā tenuit, in angulo Ciciliæ latuerit: victo autē eodē Tigra-

* accideretque.

Terræmotus in Syria maximus.

Tigrane à Romanis, alieni operis præmia postulet. Igitur vt habenti regnum non ademerit, ita quod cesserit Tigrani, non daturum, quod tueri nesciat, ne rursus Syriam Iudeorum & Arabum latrocinijs infestam reddat. Atq; ita Syriam in prouinciæ formam redegit, paulatimq; Oriens Romanorum, discordia consanguiniorum regum, factus est.

An. ab vrb. cõ Dccxcix. Consulibus Tullio Ciceronе, & C. Ant. Orosius.

IVSTINI LIBR XLI.

PArthi, penes quos, velut diuisione orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exules fuerunt. Hoc etiã ipsorum vocabulo manifestatur: Nã Scythico sermone Parthi exules dicuntur. Hi & Assyriorum & Medorum temporibus, inter Orientales populos obscurissimi fuere. Posteá quoque cùm imperium Orientis a Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere. Postremò Macedonibus triumphato Oriente seruierunt, vt cuius mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem prouectos vt imperent gentibus, sub quarum imperio veluti seruile vulgus fuere. A Romanis quoq; trinis bellis per maximos duces florentissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non solùm pares, verumetiam victores fuere. Quanquam plus gloriæ sit, inter Assyria & Medica, Persicáque memorata olim regna, & opulentissimum illud mille vrbium

Parthorum origo.

Parthi exules.

Parthorum obscura & seruilis conditio.

Successus eorundem.

Bactrianum imperium emergere potuisse, quàm longinqua bella vicisse. Praterea cùm grauibus Scythicis, & vicinalibus bellis assiduis vexati, variisq; periculorum certaminibus vrgerentur, ij domesticis seditionibus Scythia pulsi, solitudines inter Hyrcaniam, & Dacas, & Areos, & Spartanos, & Maianos furtim occupauere fines. Deinde non intercedentibus primò finitimis, posteà etiam prohibentibus in tantum protulere, vt non immensa tantùm iam, ac profunda camporum, verumetiam prærupta collium, montiùmque ardua occupauerint. Ex quo fit, vt Parthia pleraque finium aut æstus, aut frigoris magnitudo possideat, quippe cum montes nix, & campos æstus infestet. Administratio gentis post defectionem Macedonici imperij sub regibus fuit. Proximus maiestati regum, populorum ordo est: ex hoc, duces in bello, ex hoc rectores in pace habentur. Sermo his inter Sythicum Medùmque medius, ex vtroque mistus: vestis olim sui moris: posteaquam accessere opes, vt Medis perlucida, ac fluida: Armorum patrius ac Sythius mos. Exercitum non vt aliæ gentes liberorum sed maiorem partem seruorum habent. Quorum vulgus, nulli manu mittendi potestate permissa, ac per hoc omnibus seruis nascẽtibus, in dies crescit. Hos pari cura ac liberos suos habent, & equitare, & sagittare magna industria docent. Locupletissimus vt quisque est, ita plures in bello equites regi suo præbet. Denique Antonio

Parthiæ situs.

Parthorum sermo, vestitus & mores.

Parthorum excercitus ex seruis constat.

bellum

bellum Parthis inferenti, cùm quinquaginta millia equitum occurrerent, soli * CCCCI. liberi fuêre. Cominus in acie prœliari nesciunt, obsessaq; expugnare vrbes. Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus: sæpe etiã fugam simulant, vt incautiores aduersus vulnera in sequentes habeant. Signum his in prœlio non tuba, sed tympano datur, nec pugnare diu possunt. Ceterum intolerandi forent, si quantus his impetus est, vis tãta & perseuerantia esset. Plerunq; in ipso ardore certaminis prœlia deserunt, ac paulò póst pugnam ex fuga repetunt, & cùm maximè vicisse te putes tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentum ipsis equisque, lorica plumata sunt, quæ vtrunque toto corpore tegunt. Auri argentiq; nullus nisi in armis vsus. Vxores dulcedine varia libidinis singuli plures habent: nec vlla delicta adulteriys grauius vindicant. Quam ob rem fœminis non conuiuia tantùm virorum, verumetiam conspectum interdicunt. Carne nõ nisi venatibus quæsita vescuntur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis cõuiuia, illis publica ac priuata officia obeunt. super illos ire, consistere, mercari, colloqui. Hoc denique discrimen inter seruos liberosque esse, quod serui pedibus, liberi non nisi equis incedunt. Sepultura vulgò aut auium, aut canũ laniatus est. Nuda demum ossa terra obruuntur. In superstitionibus ad curam deorum præcipua omnibus veneratio est. Ingenia genti tumida, seditiosa fraudulen-

* DCCC.

Pugnandi ratio.

Adulteria seuerè Parthi puniunt.

Parthorum sepultura.

Superstitio in deorum cura. Ingenia.

ta procacia. Quippe violentiam viris, mansuetudinem mulieribus assignant: semper aut in externos, aut in domesticos motus inquieti, natura taciti: ad faciendum, quam ad dicendum promptiores. Proinde secunda, aduersaque silentio tegunt. Principibus metu, non pudore parent: In libidinē proiecti, in sibum parci: fides dictis promissisque nulla, nisi quatenus expedit. Post mortem Alexandri Magni cùm inter successores eius Orientis regna diuiderentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium, Satagenori externo socio traditur. Hi postea seductis Macedonibus, in bellum ciuile cum cæteris superioris Asiæ populis, Eumenem secuti sunt, quo victo, ad Antigonum transiere. Post hunc à Nicanore Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus eius possessi: a cuius pronepote Seleuco primùm defecere. Primo Punico bello L. Manilio Pisone, Attilio Regulo Consulibus, huius defectionis impunitatem illis duorū fratrum regum, Seleuci & Antiochi discordia dedit: qui dum sibi inuicem eripere regnum volunt, persequi defectores omiserunt. Eodem tempore etiam Theodotus mille vrbium Bactrianorū præfectus, defecit, regemque se appellari iussit: quod exemplum secuti totius Orientis populi à Macedonibus defecere. Erat eo tempore Arsaces vir, sicut incertæ originis, ita virtutis expertæ. Hic solitus latrociniis & rapto viuere, accepta opinione Seleucum à Gallis in Asia victum, solutus regis

A regibus Macedonicis defectio.

Theodotus mille vrbiū Bactrianorū præfectus.

metu,

metu, cum prædonum manu Parthos ingressus, præfectum eorum Andragorum oppressit, sublatòque eo, imperium gentis inuasit. Non magno deinde pòst tempore, Hyrcanorum quoque regnum occupauit, atque ita duarum ciuitatum imperio præditus, grandem exercitū parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. Sed citò morte Theodoti, metu liberatur, cum filio eius, & ipso Theodoto fœdus ac pacem fecit: nec multò pòst cū Seleuco rege ad defectores persequendos veniente congressus, victor fuit: quem diem Parthi exinde solennem, velut initium libertatis, obseruant. Renocato deinde Seleuco, nouis motibus in Asiā dato laxamento, regnum Parthicum formar, militem legit, castella munit, ciuitates firmat, vrbem quoque nomine * Claram in monte Thaborreno condit. Cuius loci ea conditio est, vt neque munitius quicquam esse, neque amœnius possit: ita enim & præruptis rupibus vndique cingitur, vt tutela loci nullis defensoribus egeat, & soli circumiacentis tāta vbertas est, vt propriis opibus expleatur. Iam fontium ac syluarum ea copia est, vt & aquarum abundantia irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur. Sic Arsaces quæsito simul, constituòque regno, non minus memorabilis Parthis, quàm Persis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura senectute decedit. Cuius memoria hūc honorem Parthi tribuerunt, vt omnes exinde reges suos Arsacis nomine nuncupent.

Arsaces Parthicum regnum format.

* Daram.

Elegans topographia.

Arsaces reges Parthorum.

pent. Huius filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine, aduersus Antiochum Seleuci filium, centum millibus peditum, & XX. millibus equitum instructus, mira virtute pugnauit: ad postremum in societatem eius assumptus est. Tertius Parthis rex Pampacius fuit, sed & ipse Arsaces dictus: nam (sicut supra dictum est) omnes reges suos hoc nomine, sicuti Romani Cæsares, Augustos cognominauerunt. His actis in regno XII. annis decessit, relictis duobus filijs, Mithridate & Pharnace: quorum maior Pharnaces more gentis, hæres regni, Mardos validam gentem bello domuit, nec multo post decessit, multis filijs relictis: quibus præteritis, fratri potissimum Mithridati, insignis virtutis viro, reliquit imperium plus regno quam patrio deberi omnium ratus, potiusq; patriæ, quàm liberis consulendum. Eodem ferme tempore sicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni vterq; vtri regna ineunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad summum hoc duce imperij fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella iactati, non regnum tantùm, verum etiã libertatẽ amiserunt: siquidem Sogdianorum & * Dranganitanorum, Indorumque bellis fatigati, ad postremum ab inualidioribus Parthis, velut exangues, oppressi sunt. Multa tamen Eucratides bella magna virtute gessit: quibus attritus, cùm obsidionem Demetrij reges Indorum paterentur, cum CCC. * militibus LX. millia hostium assiduis

Pietas in Patriam.

* Draganganorum,

* millibus

assiduis eruptionibus vicit. Quinto itaque mense liberatus, Indiam in potestatē redegit. Vnde cùm se reciperet, a filio quem socium regni fecerat, in itinere interficitur: qui non dissimulato parricidio velut hostem, non patrem interfecisset, & per sanguinem eius currum egit, & corpus abijci in sepultum iussit. Dum hac apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur: cùm varius vtriusque populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates; Mediæ Bachasum in regno præponit, ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Vnde reuersus bellum, cum Elimeorum rege gessit: quo victo hanc quoque gentē regno adiecit imperiumque Parthorum a monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, vsque ad flumen Euphratem protulit. Atque ita aduersa valetudine arreptus, non minor Arsace prouo gloriosa senectute decessit.

Nulla fides regni socijs, omnisque potestas Impatiens consortis erit Lucanus. Magnæ crudelitatis exemplum. Pater à filio trucidatur.

IVSTINI LIBER XLII

POst necem Mithridatis, Parthorum regis Phrahartes filius eius rex cōstituitur: qui cū inferre bellum, in vltionem tentati ab Antiocho Parthici regni Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda reuocatur. Nanq; Scythiæ in auxilium Parthorum aduersus Antiochum, Syriæ regem, mercede solicitati, cùm confecto iam bello

bello superueniſſent, in calũnia tardius lati auxilij mercede frauderentur, dolentes tantum ijs itineris fruſtra menſum, cum vel ſtipendiũ prouexatione, vel alium hoſtem dari ſibi poſcerent, ſuperbo reſponſo offenſi, fines parthorũ vaſtare cœperunt. Igitur Phrahartes cùm aduerſus Scythias proficiſceretur, ad tutelã regni reliquit Hymerũ quẽdam, puericiæ ſibi flore conciliatum, qui tyrannica crudelitate obluſus, & vitæ præteritæ, & vicarij officij, Babylonios, multaſq; alias ciuitates importuné vexauit. Ipſe autem Phrahartes exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captũ crudeliter ſuperbèque tractauerat, in bellum ſecum ducit: immemor prorſus quod hoſtiles eorum animos nec captiuitas minuerat, & inſuper iniuriam indignitas exacerbauerat. Itaq; cùm inclinatam Parthorum aciem vidiſſent, arma ad hoſtes tranſtulerunt, & diu cupitam captiuitatis vltionem exercitus Parthici, & ipſius Phrahartis regis cruenta cæde exequuti ſunt. In huius locum Artabanus, patruus eius, rex ſubſtituitur: Scythæ autem contenti victoria, populata Parthia, in patriã reuertuntur. Sed Artabanus bello Colchatarijs illato in brachio vulneratus, ſtatim decedit. Huic Mithridates filius ſuccedit, cui res geſtæ Magnum cognomen dedêre. Quippe claritatem parentum amulatione virtutis accenſus, animi magnitudine ſupergreditur. Multa igitur bella cum finitimis magna virtute geſſit, multoſque populos Par-

Phrahartis Parthorum regis. cum Scythis bellum.

Græcorum exercitus deficit à Phrahartes.

Parthico regno addidit. Sed & cum Scythis prospere aliquoties dimicauit, vltroq; iniuriæ parentum fuit: ad postremum, Artoadisti, Armeniorum regi bellum intulit. Sed quoniam ad Armeniam transitum facimus, origo eius paulò altius repetenda est. Neque enim silentio præteriti tantum regnum fas est, cùm fines eius post Parthiam omniũ regnorum magnitudinem superent. Siquidem Armenia a Cappadocia vsque vndecies centena millia ad mare Caspium patet, sed in latitudinem millia passuum septingenta porrigitur. Condita est autem ab Armenio, Iasonis Thessali comite: quem cum perditum propter insignem periculosamque regno suo virtutem Pelias rex cuperet, denũciata militia, in Colchos eum abire iubet, pellèmque arietis memorabilem gentibus reportare, sperans interitum viri, aut ex bello tam profundæ barbariæ. Igitur Iason diuulgata opinione tam gloriosæ expeditionis, cùm ad eum certatim principes iuuentutis totius ferme orbis concurrerẽt, exercitũ fortissimorum, qui Argonautæ cognominati sunt, comparauit. Quem cum magnis rebus gestis, incolumẽ reduxisset, rursus a Peliæ filiis Thessalia pulsus, magna vi cum ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis eius ex omnibus gẽtibus quotidie confluebat, comite Medea vxore, quam repudiatam, miseratione exilij rursum receperat, & Medeo priuigno ab Ægæo rege Atheniẽsium genito, Colchos repetiuit, socerumq; etiam regno pulsum, resti-

* Artuasdem Plut. appellat.

Armenij regni & gentis descriptio.

Armenius Iasonis comes.

Vellus aureum.

Historia Iasonis & Medeæ.

Argonautæ.

restituit. Magna deinde bella eum finitimis gessit, captasq; ciuitates partim regno soceri, ad abolendam superioris militiæ iniuriam, qua & filiam eius Medeam abduxerat, & filium Æta Ægialiúm interfecerat, adiunxit: partim pópulis quos secum adduxerat assignauit. Primus humanorum post Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuisse traduntur, eam cœli plagã domuisse dicitur. Populis quibusdam Phrygium & Ansistratum aurigas Castoris & Pollucis duces assignauit: eum Albanis fedus percussit, qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Geryone extincto armenta eius per Italiam duceret, sicuti dicuntur, quique memores Italicæ originis exercitum Cn. Pompeij bello Mithridatico fratres salutauere. Itaque Iasoni totus ferme Oriens, vt conditori, diuinos honores templaq; constituit, quæ Parmenion, dux Alexandri Magni, post multos annos dirui iussit, ne cuiusquã nomen in Oriente venerabilius quam Alexandri esset. Post mortem Iasonis, Medus æmulus virtutis eius, in honorem matris Medeæ, Medeam vrbem condidit, regnumque ex nomine suo Medorum constituit, sub eius maiestate * Orientis postea imperium fuit. Albanis vicinæ Amazones sunt, quarum reginam Thalestrem concubitum Alexandri petisse, multi autores prodidere. Armenii quoque & ipse Thessalus, vnus de numero ducum Iasonis, recollecta multitudine, quæ amisso Iasone rege passim vagabatur, Armeniam

Albani in oriéte ex Italia oriundi.

Medi vnde dicti.

* omne postea

Loco nomen est Hilongense.

niam condit, à cuius montibus Tigris fluuius modicis primùm incremẽtis nascitur: interiecto deinde aliquanto spatio, sub terras mergitur, atque ita post XXV. millia passuum grande iam flumen in regione Sophone emergit, ac sic in paludes Euphratis recipitur. Igitur Mithridates rex Parthorũ post bellum Armenia, propter crudelitatem à senatu Parthico regno pellitur. Frater eius * Horodes cum regnum vacans occupasset, Babyloniam, quò Mithridates confugerat, diu obsidet, & fame coactos in deditionem oppidanos compellit. Mithridates autem fiducia cognationis vltrò se in potestatem Horodis tradit. Sed Horodes plus hostem, quàm fratrem cogitans, in conspectu suo trucidari eum iussit. Et post hæc, bella cum Romanis gessit, Crassúmque imperatorem cum filio & omni exercitu Romano deleuit. Huius filius Pacorus missus ad persequẽdas Romani belli reliquias, magis rebus in Syria gestis, Parthiam patri suspectus reuocatur: quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syria, a Cassio Quæstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur. His itaque gestis, non magno post tempore Romanis inter Cæsarem Pompeiùmque ciuile bellum oritur, in quo Parthi Pompeianarum partium fuere, & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico iunctam, & propter Crassi necem, cuius filium in patribus Cæsaris esse audierant, quem vltorem patris victore Cæsare, futurum non dubi-

Tigris à celeritate incipit vocari: ita enim Medi sagittam appellat. Plin. libro sexto.

* Hyrodes à Plut. appellatur.

Parthorum cum Rom. bellum.

dubitabant. Itaque victis partibus Pompeianis & Cassio & Bruto, auxilia aduersus Augustum & Antonium misêre: & post belli finem rursum Pacoro duce, cum Labieno inita societate, Syriã & Asiam vastauere: castràque Ventidij, qui post Cassium absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur: sed ille simulato timore, diu se continuit, & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos latòsque partem legionum emisit, quarum impetu fusi Parthi, in diuersa abiere: Pacorus autem cùm fugientes suos abduxisse secum legiones Romanas putaret, castra Ventidij, veluti sine defensoribus aggreditur. Tunc Vẽtidius reliqua parte legionum emissa, vniuersam Parthorum manum, cum rege ipso Pacoro, interfecit: nec vllo bello Parthi vnquã maius vulnus acceperunt. Hæc cũ nuntiata in Parthia essent, Horodes pater Pacori, qui paulo antè vastatam Syriam, occupatã Asiam a Parthis audierat, victorémque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filij morte, & exercitus clade audita, ex dolore ad furorẽ vertitur. Multis diebus non alloqui quenquam, non cibum sumere, non vocem mittere, ita vt mutus factus videretur. Post multos deinde dies vbi dolor vocem laxauerat, nihil aliud quàm Pacorum vocabat: Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur: cum illo loqui, cum illo consistere: interdum quasi amissum flebiliter dolebat. Post longum deinde

Parthorum cum Ventidio pugna.

Parthi à Vẽtidio victi. Pacorus Parthorum rex victus interficitur à Ventidio.

Plut. paulo aliter refert.

Herodis, Pacori patris furor & insania.

deinde luctum, alia solicitudo miserandum senem inuadit, quem ex numero XXX. filiorum in locum Pacori regem constituat. Multæ pellices, ex quibus generata tanta iuuentus erat, pro suis quæque solicitæ, animum senis obsidebant. Sed fatũ Parthiæ fecit, in qua iam quasi solenne est regis parricidas haberi, vt sceleratissimus omnium, & ipse Phrahartes nomine, rex statueretur. Itaque statim, quasi nollet mori naturaliter patrem interfecit, fratres quoque XXX. trucidat, sed nec in filiis cessant parricidia. Nã cùm infestos sibi optimates propter assidua scelera videret, nec esset qui * nominatim rex posset creari, adultum filium interfici iubet. Huic Antonius, propter auxilium aduersus se, & Cæsarem latum, bellũ cum sedecim validissimis legionibus intulit: sed grauiter multis præliis vexatus, à Parthia refugit: qua victoria insolentior Phrahartes redditus cùm multa crudeliter consuleret, in exilium à populo suo pellitur. Itaq; cum magno tempore finitimas ciuitates, & ad postremum Scythas precibus fatigasset, Scytharum maximo auxilio in regnum restituitur. Hoc absente, regem parthi Tyridatem quendam constituerant: qui audito Scytharum aduentu, magna amicorum manu ad Cæsarem, in Hispaniam bellum tunc temporis gerentem, profugit, obsidem Cæsari minimũ filium Phrahartis ferens, quem negligentius custoditum rapuerat. Quo cognito, Phrahartes legatos statim ad Cæsarem mittit,

Phrahartis immania parricidia.

* nominari rex posset.

Antonius à Parthis vincitur.

Phrahartes cur regno pellitur.

Phrahartis ad Cæsarem legatio.

tit: seruum suum Tyridatem, & filium remitti sibi postulat. Cæsar & legatione Phrahartis audita, & Tyridatis postulatis cognitis (nam & ipse restitui in regnum desiderabat iuris Romanorum futuram Parthiam affirmans, si eius regnum muneris eorum fuisset) neque Tyridatem dediturum se Parthis dixit, neque aduersus Parthos Tyridati auxilia daturum. Ne tamen à Cæsare nihil per omnia obtentum videretur, Phrahartis filium sine pretio, remisit, & Tyridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum sumptum præberi iussit. Post hæc finito Hispano bello, cùm in Syriam ad componẽdum Orientis statum peruenisset, metum Phrahartis iniunxit ne bellũ Parthiæ vellet inferre. Itaque tota Parthia captiui ex Cassiano, siue Antonij exercitu recollecti, signaque cum his militaria Augusto remissa. Sed & filij nepotesq; Phrahartis obsides Augusto dati: plusque Cæsar magnitudine nominis sui fecit, quàm armis aliis imperator facere potuisset.

Signa & captiui Rom. Augusto missi.

Epiphonema.

IVSTINI LIBER XLIII.

PArthicis, Orientalibùsque, ac totius propemodum orbis rebus expeditis, ad initia Romanæ vrbis Trogus velut post longam peregrinationem domum reuertitur: ingrati ciuis officium existimans, si cùm omnium gentium res gestas illustrauerit, de sola tantum patria taceat. Breuiter igitur

Vrbis Romæ origo & initia.

tur initia Romani imperij perſtringit, vt nec modum propoſiti operis excedat, nec vtique originem vrbis, quæ eſt caput totius orbis, ſilẽtio prætermittat. Italiæ cultores primi Aborigines fuere: quorum rex Saturnus tantæ iuſtitiæ fuiſſe dicitur, vt neque ſeruierit ſub illo quiſquam, neq; quicquam priuatæ rei habuerit: ſed omnia communia & indiuiſa omnibus fuerint, veluti vnum cunctis patrimonium eſſet. Ob cuius exempli memoriam cautum eſt, vt Saturnalibus exæquato omnium iure, paſſim in cõuiuijs ſerui cum dominis recumbant. Itaq; Italia regis nomine, Saturnia appellata eſt: & mons, quem inhabitabat, Saturnus: in quo nunc veluti à Ioue pulſo, ſedibus ſuis Saturno, Capitolium eſt. Poſt hunc tertio loco regnaſſe Faunum ferunt, ſub quo Euander ab Arcadia vrbe Pallanteo, in Italiã cum mediocri turba popularũ venit, cui Faunus & agros & monte, quem ille poſtea Palatinum appellauit, benignè aſſignauit. In huius radicibus templum Lycæo, quẽ Græci Pana, Romani Lupercum appellant, conſtituit: ipſum dei ſimulacrum nudum caprina pelle amictum eſt, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Fauno fuit vxor nomine Fatua, quæ aſſiduè diuino ſpiritu impleta, velut per furorem futura præmonebat. Vnde adhuc qui inſpirari ſolent, fatuari dicuntur. Ex filia Fauni & Herc-

Antiquus Italiæ ſtatus.

Ideo ærariũ Romæ volunt eſſe in templo Saturni.

Faunus in Arcadia templa Lycæus habet Ouid. faſt. 2.

Fatua, Fãuni vxor

Fatuari qui dicebantur.

le, qui eodem tempore extincto Geryone, armenta victoriæ præmia per Italiam ducebat, ſtupro con-

Æneæ in Italiam aduẽtus.

ceptus Latinus, procreatur. Quo tenente regnum Æneas ab Ilio, Troia à Græcis expugnata, in Italiam venit: ſtatimque prælio exceptus, cùm in aciem exercitum eduxiſſet, & ad colloquium vocatus, tantam admirationem ſui Latino præbuit, vt in ſocietatem regni reciperetur: & Lauinia in matrimoniũ data, ei gener aſciſceretur. Poſt hæc commune vtriuſq; bellum aduerſus Turnum Rutulorum regẽ, propter fraudatas Lauiniæ nuptias fuit, in quo & Turnus & Latinus interierunt. Igitur cum Æneas iure victoria vtroque populo potiretur, vrbem ex nomine vxoris Lauiniæ condidit. Bellum deinde aduerſus Mezentium, regẽ Hetruſcorum, geſſit: in quo cùm ipſe occidiſſet, in locum eius Aſcanius filius ſucceſſit: qui Lauinio relicto, longam Albam condidit, quæ trecentis annis caput regni fuit. Poſt multos deinde vrbis huius reges, ad poſtremum Numitor & Amulius regno potiti ſunt. Sed Amulius cùm ætate potiorem Numitorem oppreſſiſſet, filiã eius Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni ſexus virilis ex genere Numitoris oriretur, * demerſit: addita iniuriæ ſpecie honoris, vt non damnata, ſed ſacerdos electa videretur. Igitur clauſa in luco Martis ſacro, duos pueros incertum ſtupro, an ex Marte conceptos, enixa eſt. Quo cognito, Amulius multiplicato metu prouentu duorum, pueros exponi iubet, & puellam vinculis oxerat, ex quorum iniuria deceſſit. Sed fortuna origini

Bellum Æneæ cum Turno.

Lauinium

Alba longa trecentis annis regni caput.

* demiſit.

Lucus Martis.

Romanæ

Romanæ prospiciens, pueros lupæ alendos obtulit, quæ amissis catulis, distẽta vbera exinanire cupiens, nutricem se infantibus præbuit, cùm sæpius ad paruulos, veluti ad catulos, reuerteretur, rem Faustulus pastor animaduertit, subtractosque fera inter greges pecorum agresti vita nutriunt. Martios pueros fuisse, siue quod in luco Martis enixi sunt, siue quod à lupa quæ in tutela Martis est, nutriti, velut manifestis argumentis creditum est. Nomina pueris, alteri Remo, alteri Romulo fuere. Adulti inter pastores de virtute quotidiana certamina & vires, & pernicitatem auxere. Igitur cum latrones à rapina pecorum industriè frequentérq; summouerent, Remus ab ijsdem latronibus captus, & veluti ipse esset, quod in alios prohibebat, regi offertur: crimini datur, quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc à rege in vltionẽ Numitori traditur. Sed Numitor adolescentia iuuenis permotus, & in suspicionem expositi nepotis adductus, cùm eum nunc liniamentorum filiæ similitudo, nunc ætas expositionis temporibus congruens, anxium teneret, repentè Faustulus cum Romulo supernenit, à quo origine cognita puerorum, facta conspiratione, & adolescentes in vltionem maternæ necis, & Numitor in vindictam ereptiregni armantur. Occiso Amulto regnum Numitori restituitur, & ibi vrbs Romana ab adolescentibus conditur. Tunc & senatus centum seniorum, qui patres dicti sunt, constituitur:

Quia deus, autor culpæ honestior erat. Li.

Romulus & Remus.

Remus capitur.

Romam quis extruxerit, variè ici-bunt autores Vide Solinum.

tur: tunc & vicinis connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur, finitimisque populis armis subiectis, primùm Italiæ, mox orbis imperium quæsitum. Per ea adhuc tempora reges HASTAS PRO DIADEMATE HABEBANT, quas Graeci σκῆπτρα dixêre. Nam & ab origine rerum pro dijs immortalibus veteres hastas coluere: ob cuius religionis memoriam adhuc deorum simulachris hastæ adduntur. Temporibus Tarquinij regis, ex Asia Phocensium iuuentus, ostio Tyberis inuecta amicitiam cum Romanis iunxit: inde in vltimos Galliæ sinus nauibus profecta, Massiliam inter Ligures, & feras gentes Gallorum condidit, magnasq; res, siue dum armis se aduersus Gallorum feritatem tuentur, siue dum vltrò lacessunt, à quibus fuerãt ante lacessiti, gesserunt. Nanque Phocenses exignauitate ac macie terræ coacti, studiosius mare quàm terras exercuerunt, piscando, mercando: plerunq; etiã latrocinio maris (quod illis temporibus gloria habebatur) vitam tollerabant. Itaque in vltimam Oceani oram procedere ausi, in sinum Gallicum ostio Rhodani amnis deuenere. Cuius loci amœnitate Capti, reuersi domum, referentes, quæ viderant, plures solicitauere. Duces classi Furius & Peranus fuere. Itaque ad regem Segorigiorum, Sen[illegible]num nomine, in cuius finibus vrbem condere gestiebant, amicitiam potentes conueniunt. Fortè eo die rex occupatus in apparatu nuptiarũ Gyptis filiæ

*Sceptra

Massilienſiũ origo quorũ etiam niemi nit Thucio in procœmio.

Furius & Peranus Phocensium duces.

*filiæ erat : quam more gentis electo inter epulas genero, nuptũ tradere illi parabat. Itaque cùm ad nuptias inuitati omnes * processissent, rogantur & Græci hospites ad conuiuium. Introducta deinde virgo, cúm iuberetur a patre aquam porrigere ei, quem virũ eligeret, tunc omissis omnibus ad Græcos conuersa, aquam Pirano porrigit : qui factus ex hospite gener, locum condendæ vrbis à socero accepit. Condita igitur Massilia est propeostia Rhodani amnis, in remoto sinu, veluti in angulo maris. Sed Ligures incrementis vrbis inuidentes, Græcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsando intantum enituerunt, vt victis hostibus in * Capertinis agris multas colonias cõstituerent. Ab his igitur Galli & vsum vitæ cultioris, deposita & mansuefacta barbaria, & agrorũ cultus, & vrbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis viuere : tunc & vitẽ putare, tunc oliuam serere consueuerũt: Adeoq́ magnus & hominibus, & rebus impositus est nitor, vt non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur. Mortuo rege Senano, Segoregiorum, à quo locus acceptus condendæ vrbis fuerat, cùm regno filius eius successit Commanus, affirmante regulo quodam, quandoq́ Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamq́ in ipso ortu, ne mox validior ipsum obrueret, subnectit & illam fabulam : Canem aliquando partu grauidam locum à pastore, procario*

* proci essent.

Insperatæ nuptiæ.

* captiuis Galli ciuilẽ & mansuetiorem viuendi rationem â Græcis edocti.

Fabula elegans.

rio petiisse, in quo pareret: quo obtento, iterato petiisse, vt sibi educare in eodem loco catulos liceret: ad postremum adultis catulis, fultam domestico præsidio, proprietatem loci sibi vendicasse. Non aliter Massilienses, qui nunc inquilini videantur, quandoque dominos regionum futuros. His incitatus rex, insidias Massilienſibus extruit. Ita solenni Floralium die, multos fortes ac strenuos viros hostium iure misit in vrbem, plures * scirpis latentes. frondibusq; superiectos induci vehiculis iubet, & ipse cum exercitu in proximis montibus delituit, vt cum nocte à præditis aperta porta forent, tempestiuè ad insidias adessent, vrbemque somno ac vino sepultam armati inuaderent. Sed has insidias mulier quædam regis cognata prodidit, quæ adulterari cum Græco adolescente solita, in amplexu iuuenis miserata formã eius, insidias aperit, periculumque declinare iubet. Ille rem statim ad magistratus defert, atque ita patefactis insidijs, Ligures comprehenduntur, latentesque descriptis protrahũtur. Quibus omnibus interfectis, insidianti regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt, cum ipso rege, hostium septem millia. Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, stationẽ in muris obseruare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic vrbem pacis tẽporibus custodire: adeò illic bene instituta non temporum necessitate, sed rectè faciendi cõsuetudine seruantur. Post hæc illis magna

Quandoque pro aliquãdo.

* scirpeis

Commani in Massilienses insidiæ.

Inde etiam est, quod cũ telo nemini licuit intrare vrbem. Val. Max. lib 2. Epiphonema

na cum Liguribus, magna cum Gallis fuêre bella: quæ res & vrbis gloriam auxit, & virtutem Græcorum, multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginiensium quoq; exercitus cùm bellum captis piscatorum nauibus ortum esset, sæpe fuderunt, pacemque victis dederunt: cum Hispanis amicitiam iunxerunt, cum Romanis propè ab initio cõditæ vrbis fœdus summa fide custodierunt, auxiliisq; in omnibus bellis industriè socios iuuerunt: quæ res illis & virium fiduciam auxit, & pacem ab hostibus præstitit. Cùm igitur Massilia fama rerum gestarum, & abundantia opum, & virium gloria virente floreret, repente finitimi populi ad nomen Massiliensiũ delendum, veluti ad commune extinguẽdum incendium, concurrunt. Dux consensu omnium Caramandus regulus eligitur qui cùm magno exercitu lectissimorum virorum vrbem hostium obsideret, per quietem speciatoruæ mulieris, quæ se deam dicebat, exterritus, vltrò pacem cum Massiliensibus fecit: petitóq; vt intrare vrbem, & deos eorum adorare liceret, cùm in arcem Mineruæ veniisset, conspecto in porticibus simulachro deæ, quam per quietem viderat, repente exclamat, Illam esse, quæ se nocte exterruisset, illam, quæ recedere ab obsidione iussisset. Gratulatúsque Massilienſibus, quòd animaduerteret eos ad curam deorum immortalium pertinere: tot que aureo donata dea, in perpetuum amicitiam cum Massiliensi-

Massilienſiũ cum Ro. fœdus & amicitia.

bus iunxit. Parta pace, & ſecuritate fundata, reuertentes à Delphis Maſſilientiũ legati, quo miſſi muncra Apollini tulerant, audiuerãt vrbem Romanam à Gallis captam incenſamq;. Quam rem nuntiatam domi publico fuere Maſſilienſes proſecuti ſunt: aurumque & argentum publicum & priuatum contulerunt, ad explendum pondus Gallis, à quibus redemptam pacem cognouerant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta & locus ſpectaculorum in ſenatu datus: & fœdus æquo iure percuſſum. In poſtremo libro, Trogus maiores ſuos à Volcis originem ducere, auum ſuũ Trogum Pompeium Sertoriano bello ciuitatem Cn. Pompeio *pepercisse dicit: patruum Mithridatico bello turmas equitum ſub eodem Pompeio duxiſſe, patrem quoque ſub Caio Cæſare militaſſe, epiſtolarùmque & legationum, ſimul & annuli curam habuiſſe.

Eorundem erga Rom. ſtudium.

Pompeij Trogi genus & maiores

* percepiſſe

Annuli cura quæ hodie penes Cancellarios vt vulgo appellamus, eſt.

IVSTINI LIBER XLIIII.

Græci Pli. Hiſpaniæ origo & ſitus.

HIſpania ſicuti Europæ terminos claudit, ita & huius operis finis futura eſt, hanc veteres ab Ibero amne primùm Iberiam poſtea ab Hiſpalo Hiſpaniam cognominauerũt. Hæc inter Africã & Galliã poſita, Oceani freto & Pyrenæis mõtibus clauditur. Sicut minor vtraque terra, ita vtraq; fertilior. Nam neque, vt Africa, violento ſole torretur, neque, vt Gallia, aſſiduis ventis fatigatur:

gatur: ſed media inter vtramq́, hinc temperato calore, inde felicibus & tempeſtiuis imbribus, in omnia frugum genera fœcunda eſt, adeo vt non ipſis tantum incolis, verum etiam Italiæ, vrbique Romanæ cunctarum rerum abundantiam * ſufficiat. Hinc enim non frumẽti tantúm copia magna eſt, verum etiam vini, mellis, oleiq́: nec ferri ſolum materia præcipua eſt, ſed & equorum pernices greges: nec ſumma tantum terræ laudãda bona, verum & abſtruſorum metallorũ felices diuitiæ. Iam lini, ſpartique vis ingens, minij certè nulla feracior terra. In hac curſus amnium, non torrentes rapidique ut noceant, ſed leues, & vineis cãpiſque irrigui, æſtuariiſq́ Oceani affatim piſcoſi. Plerique etiam diuites auro, quod in * laudibus vehunt. Vno tantùm Pyrenæi montis dorſo adhæret Galliæ, reliquis partibus vndiq́ in orbem mari cingitur. Forma terræ propè quadrata, niſi quòd arctantibus freti littoribus, in Pyrenæum cogit. Pyrenæi montis ſpatium ſexcenta millia paſſuum efficit. Salubritas cœli per omnem Hiſpaniam, æqualiſque aëris ſpiritus, nulla Paludum graui nebula inficitur. Huc accedunt marinæ auræ, & vndique aduerſus aſſidui flatus, quibus omnem prouinciam penetrantibus, euentilatio terreſtri ſpiritu, præcipua omnibus ſanitas redditur. Corpora hominum ad inediam, laboremque animi ad mortem parati. Dura omnibus & ſtricta parſimonia, bellum quam otium malunt. Si extraneus deeſt

* ſuppetat.

Laus & fertilitas.

De ſparto ? Plin. lib. 19. cap. 2. Gal. lib. 17. cap. 2.

* paludibus Quacunque ambitur mari. Pli. lib. vlt.

* Vni

Pyrenæi mõtis ſpatium

Hiſpanorum mores.

deeſt, domi hoſtem quærunt. Sæpe tormentis pro ſilentio rerũ creditarum immortui: adeo illis fortior tatiturnitatis cura, quam vitæ celebratur. Eadem etiam bello Punico ſerui illis patientia, qui vltus dominum inter tormenta riſu exultauit ſerenaque lætitia crudelitatem torquentium vicit. Velocitas genti pernix, inquies animus, plurimi militares equi, & arma ſanguine ipſorum chariora. Nullus, niſi feſtis diebus, epularum apparatus. Aqua calida lauari poſt ſecundũ bellum Punicum a Romanis didicere. In tãta ſeculorum ſerie nullus illis dux magnus, præter Viriatũ fuit, qui annos decem Romanos varia victoria fatigauit (adeo feris propiora, quàm hominibus ingenia ſunt) quem ipſum non iudicio populi electum, ſed vt cauendi ſcientem, declinandorumq; periculorũ peritum, ſequuti ſunt. Cuius ea virtus, continentiaq; fuit, vt cum Conſulares exercitus frequẽter vicerit, tantis rebus ieſtis non armorum, non veſtis cultum, non denique victũ mutauerit, ſed in eo habitu, quo primũ bellare cœpit, perſeuerauerit vt quiuis gregarius miles ipſo imperatore etiam opulentior videretur. In Luſitanis iuxta fluuium Tagum, equas vento concipere multi autores prodiderunt: quæ fabulæ ex equarum fœcunditate & gregum multitudine natæ ſunt, qui tanti in Gallecia ac Luſitania, ac tam pernicies viſuntur, vt non immerito ipſo vento concepti videantur. Galleci autem Græcam ſibi originem aſſerunt. Siquidem

Epiphonema Rarum patientiæ exẽplum Val. Max. lib. 2. cap. 3.

Viriati Hiſpanorum ducis moderatio.

Flante Fauonio.

Equarum Hiſpanorum conceptus.

dem post finem Troiani belli, Teucrum morte Aiacis fratris inuisum patri Telamoni, cùm non acciperetur in regnum, Cyprum concessisse, atq; ibi vrbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse: Inde accepta opinione paternæ mortis, patriam repetisse. Sed cum ab * Eurysace Aiacis filio, accessu prohibetur, Hispaniæ littoribus appulsum, loca, vbi nunc est Carthago noua, occupasse, inde Galleciam transisse, positisque sedibus genti nomen dedisse. Galleciæ autem portio, Amphilochi dicuntur. Regio cùm æris & plumbi vberrima, tum minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit. Auro quoq; ditissima, adeo vt etiam aratro frequenter glebas aureas excindãt: In huius gentis finibus sacer mons est, quẽ ferro violari nefas habetur. Sed si quando fulgure terra prosciſſa est (quæ in his locis assidua res est) deiectum aurum velut Dei munus colligere permittitur. Fœminæ res domesticas, agrorumq; culturas administrant, ipsi armis rapinis seruiunt: præcipua his quidem ferri materia sed aqua ipso ferre violentior. Quippe temperamento eius ferrum acrius redditur: nec vllum apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluuio, aut Chalybe tingatur. Vnde etiam Chalybes fluuij huius finitimi appellati, ferròque cæteris præstare dicuntur. Saltus verò Tartheſiorum, in quibus Titanas bellum aduersus deos gessisse proditur, incoluere Cureres: quorum rex vetustissimus Gargoris, mellis colligendi vsum primus

* Euryce

Circa Bæticam Galleciæ fertilitas.

Dissentit à cæpto.

mus inuenet. Huic cùm ex filia ſtupro nepos proueniſſet, pudore flagitij, variis generibus extingui paruulũ voluit: ſed per omnes caſus, fortuna quadam ſenatus, ad poſtremum ad regnum tot periculorum * miſeratione peruenit. Primùm omniũ cúm eum exponi iuſſiſſet, & poſt dies ad corpus expoſiti requirendum miſiſſet, inuentus eſt vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum tramite anguſto, per quem armenta commeare conſueuerant, proiici iubet: crudelis prorſus qui proculcari nepotem, quàm ſimplici morte interfici maluit. Ibi quoque cùm inuiolatus eſſet, nec alimentis egeret, canibus primo ieiunis, et multorum dierum abſtinentia cruciatis, mox etiam ſuibus obiici iubet. Itaque cùm non ſolùm non nocerent, verumetiam quarundam vberibus aleretur, ad vltimũ in Oceanum abiici iuſſit. Tum plane manifeſto quodam numine inter furentes æſtus, ac reciprocantes vndas, velut naue, non fluctu veheretur, leni ſalo in littore exponitur: nec multo pòſt, cerua adfuit, quæ vbera paruulo offerret. Inde denique conuerſatione nutricis eximia puero pernicitas fuit, interque ceruorum greges diu montes, ſaluſq; haud inferior velocitate peragrauit. Ad poſtremum laqueo captus, regi datus dono eſt. Tunc ad lineamentorum ſimilitudinem, & ex notis corporis, quæ inuſtæ paruulo fuerant, nepos eſt agnitus. Admiratione deinde tot caſuum periculorumq; ab eodem ſucceſſor regni deſtinatur. Nõ

* admiratione.

Scuitia in nepotem.

Puer nutritus à cane, ſue, poſtremum à Cerua.

Vide lactis materni vim

men

men illi impositum Habidis, qui vt regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, vt non frustrà deorum maiestate periculis ereptus videretur. Quippe barbarum populũ legibus iunxit: & boues primò aratro domari, frumentàque sulco serere docuit, & ex agresti cibo melioribus vesci, odio eorum quæ ipse passus fuerat, homines coëgit. Huius casus fabulosi viderẽtur, nisi & Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus rex Persarum cane alitus proderetur. Ab hoc & ministeria seruilia populo interdicta, & plebs in septẽ vrbes diuisa. Habis rex

Mortuo Habide, regnum per multa secula à successoribus eius retentum est. In alia parte Hispaniæ, & quæ ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac pabuli tanta lætitia est, vt nisi abstinẽtia interpellata sagina fuerit, pecora rumpantur. Inde denique armenta Geryonis, quæ illis temporibus solæ opes habebãtur, tantæ famæ fuêre, vt Herculẽ ex Asia prædæ magnitudine illexerint. Porrò Geryonem ipsum non triplicis naturæ, vt fabulis proditur, fuisse ferunt: sed tres fratres tantæ cõcordiæ extitisse, vt vno animo omnes * regi viderẽtur, nec bellum Herculi sua sponte intulisse: sed cùm armenta sua rapi vidissent, amissa bello repetisse. Pòst regna deinde Hispaniæ primi Carthaginẽses imperium prouinciæ occupauere. Nã cum Gaditani à Tyro, vnde & Carthaginiensium origo est, sacra Herculis per quietẽ ussi in Hispaniam transtulissent, vrbèmque ibi condidissent Herculis & Geryonis historia.

Geryon tricorpor, vnde * regere

Carthaginienſes cur Hiſpaniam occuparunt

didiſſent, inuidentibus incrementis nouæ vrbis, finitimis Hiſpaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis Carthaginienſes miſerunt. Ibi talici expeditione & Gaditanos ab iniuria vindicauerunt, & maiorem partem prouinciæ imperio ſuo adiecerunt. Poſtea quoque hortantibus primæ expeditionis auſpicijs, Amilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam prouinciã miſerunt: qui magnis rebus geſtis, dum fortunam inconſultius ſequitur, in inſidias deductus, occiditur. In huius locum gener ipſius Haſdrubal mittitur, qui & ipſe à ſeruo Hiſpani cuiuſdam vlciſcente domini iniuſtam necẽ, interfectus eſt. Maior vtroque Annibal imperator Amilcaris filius ſuccedit. Siquidem res geſtas vtriuſq; ſupergreſſus, vniuerſam Hiſpaniam domuit: inde Romanis illato bello Italiam per annos ſedecim varijs cladibus fatigauit: cùm interiá Romani, miſſis in Hiſpaniam Scipionibus, primò Pœnos prouincia expulerunt. Poſteà cum ipſis Hiſpanis grauia bella geſſerunt: nec prius perdomitæ prouinciæ iugum Hiſpaniæ accipere potuerunt, quám Cæſar Auguſtus perdomito orbe, victricia ad eos arma tanſtulit, populumq; barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ vſum traductum in formam prouinciæ redegit.

FINIS.

DE VITA ET MORIBVS IMPERATORVM ROMANORVM, EXCERPTA EX LIBRIS SEXTI AVRELII VICTORIS, à Cæsare Augusto vsq; ad Theodosium Imperatorem.

D. CÆSAR OCTAVIANVS AVGVSTVS.

ANNO *Vrbis conditæ* DCCXXII. *ab exactis verò regibus* CCCCLXXX *q3, mos Romæ repetitus, vni prorsus parendi, prorege Imperatori, vel sanctiori nomine Augusto appellato. Octauianus igitur patre Octauio Senatore genitus, maternum genus ab Ænea per Iuliam familiã sortitus, adoptione verò C. Cæsaris maioris auunculi C. Cæsar dictus, deinde ab victoriã Augustus cognominatus est. Iste in Imperio positus, Tribunitiam potestatem per se exercuit, Regionẽ Ægypti inundatione Nili accessu difficilem, inuiàmque paludibus, in prouinciæ formam redegit. Quam vt annonæ vrbis copiosam efficeret, fossas incuria vetustatis limo clausas, labore militũ patefecit. Huius tẽpore ex Ægypto vrbi annua ducenties centena millia frumenti inferebãtur. Iste Cantabros & Aquitanos, Rhetos, Vindelios, Dalmatas numero prouinciarum populi*

Auum Octauij argentarium patrem adstipulatorem Cicero dicit fuisse, quorum vterque precarium quæstum fecerit.

Ob id hortensium populi Rom. appellant.

populi Romani coniunxit: Sueuos, Cattosq; deleuit: Sycambros in Galliam transtulit, Pannonios stipendiarijs adiecit, Getharum populos, Bastarnasque lacessitos bellis ad concordiam compulit. Huic Persæ obsides obtulerunt, creandisque regis arbitrium permiserunt. Ad hæc Indi, Scythæ, Garamātes, Æthiopes, legatos cum donis miserunt Adeò deinde turbas, bella, simultates execratus est, vt nisi iustis de causis nunquā genti cuiquam bellum indixerit. Iactantisque esse ingenij, & leuissimi dicebat ardor triumphandi, & ob lauream coronam, id est, folia infructuosa, in discrimen per incertos euentus certaminum, securitatem ciuium præcipitare. Neque imperatori bono quicquā minus, quàm temeritatem congruere. Satis celeriter fieri quicquam commodè gereretur. Armàque nisi maioris emolumenti causa nequaquā mouenda esse, ne compendio tenui, iactura grauiu petita victoria, similis sit homo aureo piscantibus, cuius abrupti amissique detrimentum nullo capturæ lucro pensari potest. Huius tempore trās Rhenum vastatus est Romanus exercitus, atque Tribuni & Propretor cæsus. Quod in tantum accidisse perdoluit, vt cerebri validò incursu parietē pulsaret, veste capilloque, ac reliquis luctus indicijs deformis. Auunculi quoque iuuenum vehementer arguebat, qui milites commilitones nouo, blādoq; more appellans, dum affectat charior fieri, autoritatem principis emolliuerat. Denique

Quintili Vare, redde legiones.

nique erga ciues clementissimè versatus est. In amicos fidus extitit: quorum præcipui erant ob taciturnitatem Mecœnas, ob patientiam laboris modestiàmque Agrippa. Diligebat præterea à Vergilium: rarus quidem ad recipiendas amicitias, ad retinendas cõstantissimus. Liberalibus studijs, præsertim eloquentiæ intãtùm incũbens, vt nullus ne in procinctu quidẽ laberetur dies, quin legeret, scriberet, declamaret. Leges aliasnouas, alias correctas protulit suo nomine. Auxit, ornauitq; Romam ædificijs multis, isto glorians dicto, VRBEM LATERITIAM REPERI, RELINQVO MARMOREAM. Fuit mitis, gratus, ciuilis animi & lepidi, corpore toto pulcher, sed oculis magis: quorũ aciem clarissimorum syderum modo vibrans, libenter accipiebat cedi ab intendentibus tanquam solis radijs, aspectu suo. A cuius facie dum quidam miles se auerteret, & interrogaretur ab eo. Cur ita faceret, respondit: Quia fulmẽ oculorum tuorum ferre non possum. Nec tamen vir tantus vitijs caruit: fuit enim paululum impatiens, leniter iracundus, occultè inuidus, palam factiosus. Porro autem dominandi suprà quam æstimari potest cupidissimus: studiosus aleæ lusor. Cumque esset cibi ac vini multi, aliquatenus verò somni abstinens, seruiebat tamen libidini vsque ab probrum vulgaris famæ. Nam inter duodecim catamitos, totidèmque puellas accubare solitus erat. Abiecta quoque vxore Scribonia, amore a-

Vrbs marmorea pro lateritia.

Scribonia Augusti conjux.

lienæ coniugis possessus, Liuiam, quasi marito concedente, sibi coniunxit: cuius Liuiæ iam erant filij Tiberius & Drusus. Cùmque esset luxuriæ seruiens, erat tamen eiusdē vitij seueriſſimus vltor: more hominum, qui in vlciſcendis vitijs, quibus ipſi vehementer indulgent, acres ſunt. Nam & poetam Ouidium, qui & Naſo, pro eo quòd tres libellos amatoriæ artis conſcripſit, exilio damnauit. Quodq; eſt lætianimi, vel amœni, oblectabatur omni genere ſpectaculorum, precipuè ferarum incognita ſpecie, & infinito numero. Annos septē & ſeptuaginta ingreſſus, Nolæ morbo interiit: quanquam alij ſcribant, dolo Liuiæ extinctum, metuentis, ne quia priuigna filium Agrippam, quē odio nouercali in inſulam relegauerat, reduci cōpererat, eo ſummā rerum adepto, pœnas daret. Igitur mortuum, ſeu necatum multis nouiſque honoribus ſenatus ſenſuit decorādum. Nam præterid quòd ante à patriam patriæ dixerat, templa tā Romæ, quàm per vrbes celeberrimas ei conſectauit, cunctis vulgò iactantibus, Vtinam aut non naſceretur, aut nō moreretur. Alterum enim peſſimi incœpti, exitus præclari alterum. Nam & in adipiſcendo principatu, oppreſſor libertatis eſt habitus: & in gerēdo ciues ſic amauit, vt tridui frumento in horreis quondam viſo, ſtatuiſſet veneno mori, ſi è prouinciis claſſes interea non venirent. Quibus aduectis, fœlicitati eius ſalus patriæ eſt attributa. Imperauit annis quinquaginta & VI.

Ouidius relegatus in Tomum.

Auguſtus Nolæ moritur.

Auguſtus Pater patriæ dictus.

&

& XII. cum Antonio: XL. verò & quatuor ſolus. Qui certè nunquã aut reipublicæ ad ſe potentiam traxiſſet, aut tandiu ea potiretur, niſi magnis naturæ & ſtudiorum bonis abundaſſet.

ACLVDIVS TIBERIVS.

CLaudius Tiberius Liuiæ filius, Cæſaris Octauiani priuignus, imperauit annis viginti quatuor. Iſte, qui Cladius Nero dicebatur, eleganter á iocularibus Caldius Biberius Mero, ob vinolẽtiam nominatus eſt. Satis prudens in armis, ſatiſque fortunatus ante ſumptum imperium ſub Auguſto fuit, vt non immeritò reipublicæ dominatus ei committeretur. Inerat ei ſcientia literarum: eloquio clarior, ſed ingenio peſſimo, truci, auaro, inſidioſo, ſimulans ea ſe velle, quæ nollet. His quaſi infenſus, quibus conſultum cupiebat: his verò quos oderat, quaſi benevolus apparens. Repentinis reſponſionibus aut conſiliis melior, quam meditatis. Deniq; delatum a patribus principatum, quod quidem aſtu perfecerat, ficte abnuere, quid ſinguli dicerent, vel ſentirent, atrociter explorãs: quæ res bonos quoſque peſſum dedit, Æſtimantes enim ex animo eum longa oratione imperialis moleſtiæ magnitudinem declinare, cùm ſententias ad eius voluntatem promunt, inceſſere exitia poſtrema. Iſte Cappadocas in prouinciam, remoto Archelao rege eorum redegit: Getulorum latrocinia repreſſit: Marabodnum Suevorum regem, callide circumuenit. Cùm immani furore inſontes, noxios,

Neronis lingua Sabina fortes appel. Tranq.

Imperatoris nomen repudiauit Tiberius.

Cappadocia in prouinciam redacta

suos pariter externòsque puniret, resolutis militiæ artibus, Armenia per Parthos, Mœsia a Dacis, Pannonia à Sarmatis, Gallia à finitimis gentibus direptæ sunt. Iste post LXXVIII. *annum & mensem* IIII. *insidiis Caligulæ extinctus est.*

C. CÆSAR CALIGVLA.

CAligula imperauit annos IIII. *Iste filius fuit Germanici: & quia natus in exercitu fuerat, cognomentũ calciamenti militaris, id est, Caligulæ, sortitus est. Ante principatum omnibus charus, acceptusq; fuit. In principatu verò talis, vt non immerito vulgaretur, atrociorẽ illo dominum non fuisse. Deniq; tres sorores suas stupro maculauit. Incendebat habitu deorum suorum. Iouem ob incestum, è choro autem Bacchanali Liberum se asserebat: de quo nescio an decuerit memoria prodi, nisi forte quia iuuat de principibus nosse omnia vt improbi saltem famæ metu talia declinent. In palatio matronas nobiles publicæ libidini subiecit. Primus diademate imposito, dominum se iussit appellari. In spatio trium millium quod in sinu Puteolano inter moles iacet, duplici ordine naues cõtexẽs arena adgestu, ad terræ speciem vitã solidatã, phalerato equo, insigniq; area corona, quasi triũphãs indutus aureo paludamento, curru biiugi decurrit. Deinc à militibus confossus, interiit.*

Vnde Caligula nomen sortitus.

Caliguæ libido.

Quamobrẽ de malis principibus scribantur.

Mors.

CLAVDIVS TIBERIVS.

*CLaudius Tiberius, *Drusi, Tiberij fratris filius, Caligulæ patruus, imperauit annos quatuordecim*

*Decimi

tuordecim. Iste cùm senatus cẽ suisset gentem Cæsarum exterminari, de formi latebra latens, repertus à militibus, quia vecors erat, & mitissimus videbatur imprudentibus, Imperator effectus est. Hic ventri, vino, libidini fœdæ obediẽs, vecors & probè hebes, ignauus ac pauidus, libertorum, & coniugis imperijs subiectus fuit. Huius tempore Scribonianus Camillus intra Dalmatias imperator creatus, continuo occiditur. Mauri prouincijs a Cæsare pulsi: cæsa Musulamiorum manus est. Aqua claudia Romæ introducta. Huius vxor Messalina primo clàm, mox passim quasi iure, adulterijs vtebatur: ex quo facto plures metu abstinẽtes extincti sunt. Dehinc atrocius accẽsa nobiliores quasq; nuptias & virgines scortorum modo secum proposuerat, coactiq; mares vt adessent Quod si quis talia horruerat, adficto crimine, in ipsum omnemque familiam sæuiebatur, vt magis videretur sub imperatore viro, quam imprecatori nupta esse: ita liberti eius potestatem summam adepti, stupris, exilio, cæde, proscriptionibus omnia fœdabant. Ex quibus Felicem legionibus Iudææ præfecit: Possidio eunucho post trumphum Britãnicum, inter militarium fortissimos, arma insignia, tanquam participi victoriæ dono dedit. Polybum inter consules medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narcissus ab epistolis, dominum se gerens ipsius domini: Pallasque prætorijs ornamentis sublimatus, adeo diues vt causante eo inopiam

Claudius cur imperator effectus.

Messalinæ Claudij vxoris libido.

piam fisci, lepidissime famoso elogio vulgatum sit, Abunde ei pecuniam fore, si à duobus libertis in societatem reciperetur. Huius temporibus visus est apud Ægyptum Phœnix, quam ferunt volucrem anno D. ex Arabia memoratos locos aduolare: atque in Ægæo mari repente insula emersit. Hic Agrippinam, germanici fratris sui filiam, vxorem duxit, quæ filio imperium procurans, primò priuignos insidiis multi formibus, dehinc ipsũ coniugem veneno interemit. Vixit annis sexaginta quatuor, cuius funus, vt quondã in Tarquinio Prisco, diu occultatũ, dum arte muliebri corrupti custodes ægrum simulant, Nero priuignus imperii iura suscepit.

Posset hoc etiam hodie in regesdici.

* Hoc falsum esse Pli. lib. 10. scribit.

Moguntiæ situm putant.

DOMITIVS NERO.

DOmitius Nero, Patre Domitio Ænobarbo genitus, matre Agrippina, imperauit annis tredecim. Iste quinquennio tolerabili visus. Inde quidam prodidere Traianum solitum dicere, procul distare cunctos principes à Neronis quinquennio. Hic in vrbe amphitheatrum & lauacra construxit. Pontum in ius prouinciæ Polemonis Reguli permissu redegit, á quo Polemoniacus pontus appellatus est: idemque Cottias Alpes, Cottio rege mortuo. Eo nunque dedecore reliquum vitæ egit, vt pudeat memorare huiusmodi quenquam. Eo progressus est, vt neque suæ, neque aliorum pudicitiæ parcens, ad extremum amictus nubentium virginum specie, palam cõuocato senatu, dote di-

Traiani dictum de Neronis quinquennio.

ecta,

cta cunctis festa de more frequentantibus, nuberet. Pelle tectus fera, vtrique sexui genitalia vultu contrectabat: matrem etiam stupro contaminauit, eamque postmodum interemit. Octauiam & Sabinam cognomento Poppeam, in matrimonium duxit, viris earum trucidatis. Tunc Galba in Hispania procul & C. Iulius imperium corripuere. Vbi aduentare Nero Galbam didicit, Senatùsque sententia constitutum vt more maiorũ collo in furcam conecto virgis ad necem caderetur, desertus vndiq; noctis medio egressus vrbem, sequentibus Phaone Ephaphrodito, Nephitòque, & spadone Sporo, quem quondam Nero exectum formare in mulierem tentauerat, semet ictu gladij trãsegit, adiuuante trepidantem manum impuro, de quo diximus, eunucho Sporo: cùm sane prius nullo reperto, a quo feriretur, exclamaret, Itáne nec amicum habeo, nec inimicũ? dedecorosè vixi, turpius peream. Periit anno ætatis XXXII. *Hunc Persæ intantum dilexerunt, vt legatos mitterent orantes copiam construendi monimenti. Cæterúm adeo cuncta prouinciæ, omnisque Roma interitu eius exultauit, vt plebs induta pileis manumissionum, tanquàm sæuo exempta domino, triumpharet.*

Nero abominibus describitur.

Mors Neronis & dicta per eum in ea.

Pileum sumere.

SERGIVS GALBA.

GAlba nobili Sulpitiorum genere progenius, imperauit menses septẽ, dies q; totidem. Iste in adolescẽtes infamis ad vescendam intemperãs

fuit, trium amicorum consilio, id est, Iunij Cornelij, & Calij, cuncta disponens: adeo, vt inter Palatinas aedes pariter & vulgò pedagogi dicerentur. Hic ante sumptam dominationem multas prouincias egregiè administrauit, militem seuerissimè tractans, ita vt ingressio eo castra, vulgaretur statim. Disce militare miles, Galba est, non Gætulicus. Cùm LXXIII. *ætatis annum ageret, dum factione Othonis accensas legiones, lorica tectus, lenire contenderet, ad lacum Curtium cæsus est.*

Pædagogi Galbæ.

OTHO *SALVIVS.

SAluius Otho splendidis ortus maioribus ex oppido Ferentino, imperauit menses quatuor. Vita omni turpis, maximè adolescentia. His à Vitello primùm apud Placentiam, dehinc apud Bebriacum victus, semet gladio transfixit, anno ætatis XXXVIII. *adeo amabilis militibus proprijs, vt plerique corpore eius viso suis manibus interierint.*

*SYLVIVS.

HGV dies regnasse scribit Tranq.

XXXVIII. Tranq.

AVLVS VITELLIVS.

VItellius ortus familia nobili, pater Lucio Vitellio tertiò cõsule, imperauit mẽses VIII. *Iste mente crudelis, auarùs, cum profusione fuit. Huius tempore, Vespasianus in Oriente principatum abripuit: à cuius militibus certamine sub muris orbis habito superatus, & palatio, quo se abdiderat Vitellus, vinctis à tergo manibus productus circunducitur ad spectaculum vulgi, Ac ne homo impudens, in extremis saltem malorum, quæ*

Mors ignominiosissima

quæ gesserat, rubore faciem demitteret, subiecto in mentum gladio, seminudus, multis cœno, fimo & cæteris turpioribus dictu purgamentis vultum eius incessentibus, per scalas Gemonias trahitur, vbi Sabinum vespasiani fratrem necari permiserat, numerosis ictibus confossus, interijt. Vixit annis quinquaginta septem. Hi omnes quos paucis attigi, præcipue Cæsarum gens, adeò literis culti, atque eloquentia fuere, vt ni cunctis vitijs absque Augusto, nimij forent, profectò traxissent immodica flagitia.

Inde vncotractus ad Tiberim. Tranq.

VESPASIANVS.

VEspasianus imperauit annis decem. Huius inter cætera bona, illud singulare fuit, inimicitias obliuisci, adeò vt Vitellij, hostis sui, filiā locupletissime dotatam, splendidissimo conungeret viro. Ferebat patienter amicorum motus, contumeliis eorum, vt erat facetissimus, dictis iocularibus respondens. Nanque Licinium Mutianum, quo adiutore ad imperium peruenerat, fiducia meritorum insolentem flectebat, adhibito aliquo vtrique familiari, id vnum dicens, Nosti me virum esse. Sed quid mirum in amicis, cum etiam causidicorum obliqua dicta, & Philosophorum contumaciam contemneret? Iste exanguem diu, fessumque terrarum orbem breui refecit. Nanque primùm satellites tyrannidis, nisi qui forte atrocius longe processerāt, flectere potius maluit, quàm excruciatos delere, prudētissime ratus, nefaria ministeria

Patientia erga criminantes.

steria à pluribus metu curari. Praterea legibus aquissimis monendo, quódque vehementius est, vitæ specie vitiorum plura aboleuerat. Infirmus tamen, vti quidem praue putant, aduersus pecuniam, cum satis constet, ærarij inopia, & clade vrbium, nouas eum, neque postea habitas vectigalium pensiones, exquisiuisse. Hic Romam deformem incendijs veteribus, ac ruinis, permissa, si domini deessent, volentibus ædificandi copia, Capitolium ædem Pacis, Clàdijque monime, ita reparauit: multaque noua instituit per omnes terras, quæ ius Romanũ est, renouatæ vrbes cultu egregio: viæ operibus maximis munitæ sunt. Tunc caruati montes per Flaminiam sunt prono transgressui, quæ vulgariter Pertusa petra vocitatur, Mille gentes cõpositæ cùm ducentas agerrime reperisset, extinctis sæuitia tyrannorum plerisque. Rex Parthorum Vologeses, metu solo in pace coactus est: Syrea seu Palæstina, necnon Cilicia Tracheta, & Comagine, quam hodie Augustophratẽsem nominamus prouincijs accessere, Indai quoque additi sunt. Hic monentibus amicis, vt caueret à Metio Pomposiano, de quo sermo percrebuerat regnaturum, Consulem fecit, alludens tali cauillo, Quandoque memor erat tanti beneficij. Institutum vero vniforme omni imperio tenuit. Vigilare de nocte, publicisque actibus absolutis charos admittere, dum salutatur calceamenta sumens, & regium vestitum. Post autem negotijs quacunque aduc-

Collapsæ Reip. restitutio.

Optimum hoc est ad abolendam inuidiam.

aduenissent, auditis, exerceri vectatione, deinde requiescere: postremò vbi lauisset remissiore animo conuiuium curabat. Plura dicere studium coegit imperatoris boni, quē ab Augusti morte post annos VI. & L. Romana respub. exanguis sæuitia tyrannorum, quasi fato quodam, ne penitus rueret adsecuta est. Itaq; annum agens vitæ absque vno septuagesimum, seriis ioca, quibus delectabatur, admiscens, interiit. Quippe primò cùm crinitum sydus apparuisset: Istud, inquit, ad regem Persarum pertinet, cui capillus effusior. Deinde ventris ingluuie fessus, & assurgens, Stantē, ait, imperatorem excedere terris decet. Infirmitas & mors eiusdē.

TITVS.

TItus vocabulo patris etiā Vespasianus dictus matre liberta Domicilia nomine genitus, imperauit annos duos & menses II. dies q; viginti. Iste à puero præclaris studiis, probitatis, militiæ, literarum instantissime deditus quò contenderet, animi & corporis muneribus ostēdit. Hic vbi patriæ curā suscepit, incredibile est, quāi ùm, quos imitabatur, anteierit, præcipue clemētia, liberalitate, honorificētia, ac pecuniæ cōtemptu: quæ eò amplius grata fuere, quod ex nōnullis à priuato adhuc priuatis asperior, luxuriaq; & auaritiæ amās credebatur fore. Nanq; præfecturā prætorianam pater imperante adeptus, suspectū quenq; & oppositum sibi immissis qui per theatra & castra inuidiosa iactantes ad pœnam poscerint, quasi criminis Titi ortus & educatio.

minis conuictos, oppressit. In queis Cecinnam consularem adhibitū cœnæ, vix dum triclinio egressum, ob suspicionē stupratæ Berenicis vxoris suæ, iugulari iussit. Iurgia autem sub patre venundata: rapinarum cupidum, vnde Neronem cuncti vocantes, opinantesq; summam rerum nactum, grauiter acceperāt. Sed hæc in melius conuersa, adeó ei immortalem gloriam contulere, vt deliciæ atq; amor humani generis appellaretur. Deniq; vt subiit pondus regium, Berenicen nuptias suas sperātem, regredi domum, eneruatorum, greges abire præcepit: quo facto, quasi signum protulit mutatæ intemperantiæ. Dehinc cùm donata, concessaue à prioribus principibus firmare insequentes solerent: simul vt imperium cepit, talia possidentibus edicto sponte cauit, vel concessit. Quadam etiam die recordans vesperi, nihil se cuiquam præstitisse, venerando cælestiq; dicto, AMICI, ait, PERDIDIMVS DIEM: quia erat magnificæ liberalitatis. Clementiam vero vsque eò perduxit, vt amplissimi ordinis duo, cùm aduersus eum coniurassent, neque abnuere cogitatum scelus quirent, monuerit primò: post deductos in spectaculum se vtrinque assidere iusserit: petitòque ex industria mirmillonum, quorum pugnæ visebantur, gladio, quasi ad explorandam aciem, vni atq; alteri commiserit: quibus perculsis, & constantiam mirantibus diceret, Videtisne POTESTATES FATO DARI, frustàque tentari facinus potiundi

Delitiæ humani generis.

Potestas fato datur.

dispe, vel amittendi metu? Fratrem quoque Domitianum parantem insidias, militumq; animos solicitantem, flens sæpius obtestatus est, ne parricidio adsequi cuperet, quod & se volente esset obuenturum ei, etiam haberet, cum sit particeps potestatis. Huius tempore mons Vesuuius in campania ardere cœpit, incendiumq; Romæ sine nocturna requie per tridium fuit: lues quoq; quanta vix vnquam antea fuit. Quibus tamen malis nonnullis vexatis pecunia propria subuenit cunctis remediorum generibus: nunc ægrotantes per semetipsum reficiens, nunc consolans suorum mortibus afflictos. Vixit annos quadraginta vnum, & in eodem, quo pater apud Sabinos, agro, febre interiit. Huius mors credi vix potest quantum luctus vrbi prouinciisq; intulerit, adeò vt eum delitiis publicas, sicut diximus, appellantes, quasi perpetuo custode orbatum terrarum orbem deficerent.

Incendium Vesunij.

DOMITIANVS.

DOmitianus & Domicillæ Libertæ filius, germanus Titi, imperauit annis XV. Iste primò clementiam simulans, neque adeo iners domi belliq; tolerantior videbatur: idcircoq; Cattos Germanosq; deuicit, ius æquissimè dixit. Romæ multa ædificia vel cœpta, vel a fundamentis constrvxit: bibliothecas incendio consumptas, petitis vndique præsertim Alexandria, exemplis, reparauit. Sagittarium tam doctus fuit, vt inter parētes digitos extēta manus viri procul positi spicula trāsuolarent.

Domitiani peritia in sagittando.

uolarent. Dehinc atrox cædibus bonorum supplicia agere cœpit, ac more Caligulæ dominum seſe, deumque dici coêgit, ſignisq; ridiculè remotis omnibus muſcarum agmina perſequebatur: furens libidine, cuius fœdum exercitum Græcorum lingua κλειροπάλας *vocabat. Hinc percunctanti cuidam, quiſquàamne in palatio eſſet, reſponſum eſt, Ne muſca quidem. His eius ſæuitiis ac maxime iniuria verborum, quaſi ſe ſcortum vocari dolebat, accenſus Antonius, curans Germaniam ſuperiorē, imperium corripuit. Quo per Normanium Appium acie ſtrato, Domitanus longe deterior in omne hominum genus etiam in ſuos ferarum more, graſſabatur. Igitur metu crudelitatis, & conſcientia ſuæ cõiurauere plerique impulſoribus Parthenio procurante cubiculum, & Stephano: & tũ ob fraudem interceptæ pecuniæ ſupplicium ſuſpectante Clodiano, adſcita etiam in conſilio tyranni uxore Domitia, ob amorem Paridis hiſtrionis à principe cruciatus formidante, Domitianum multis vulneribus confodiunt, poſt annum* V. *&* XL. *vitæ. At Senatus gladiatoris more funus efferri, radendumq; nomen decreuit. Huius tempore ſeculares ludi celebrati ſunt.*

κλειροπάλας.

COCCEIVS NERVA.

HActenus Romæ, ſeuper Italiam orti imperiũ rexere, hinc aduenæ: vnde compertũ eſt, vrbem Romam externorum virtute creuiſſe. Quid enim Nerua prudentius aut moderatius? quid

Traiano

Traiano diuinius? quid præstantius Adriano? Cocceius Nerua oppido Narniensi genitus imperauit menses 13. dies 10. Iste cum imperium suscepisset, mox rumore orto, viuere atque adesse Domitianum, perinde trepidauit, vt colore mutato, verbis amissis, vix consisteret: sed â Parthenio confirmatus, recepta fiducia, ad solenne delinimẽtum cõuersus est. Qui cùm in curia a senatu gratantèr exceptus esset, solus ex omnibus, Arrius Antoninus, vir acer, eiq; amicissimus, cõditionem imperantium prudenter exprimens, amplexus eũ, gratulari se ait Senatui & populo prouinciisq;, ipsi autem nequaquã: cui satius fuerat malos semper principes eludere, quam tanti oneris vim sustinentem non molestiis modo & periculis subiici, sed famæ etiam inimicorum pariter & amicorum: qui cum se mereri omnia præsumunt, si quicquam non extorserunt, atrociores sunt ipsis quoque hostibus. Iste quicquid antea pœnæ nomine tributis accesserat, indulsit: afflictas ciuitates releuauit: puellas, pueros que natos parentibus egestosis sumptu publico per Italiæ oppida ali iussit. Hic ne accessu maleuolorum terreretur, Iunii Mauritii constantis viri dicto ita admonetur. Qui conuiuio familiari adhibitus, cùm Veientonem consulari honore functum quidem, apud Domitianum tamen multos occultis criminationibus persecutum, adesse vidisset, intercolloquia mẽtione Catuli facta, calũniatoris precipui dicente Nerua, Quid nunc fa-

ceret

ceret, si Domitiano superuixisset? Nobiscum, inquit Mauritius, cœnaret. Hic iurgiorũ disceptator & scientissimus & frequens fuit. Calphurniũ Crassum, promissis ingentibus animos militũ pertentantem, detectum, confessumq; Tarentum cum vxore remouit, patribus lenitatem eius increpantibus. Cùmque interfectores Domitiani ad exitium poscerentur, tantum est consternatus, vt neq; vomitum, neq; impetum vẽtris valueret differre. Et tamen vehementer obstitit, dictitans Æquius esse mori, quàm autoritatem imperij fœdare, proditis potentiæ sumendæ autoribus. Sed milites neglecto principe, requisitos Petronium vno ictu, Parthenium verò demptis prius genitalibus, & in os coniectis, iugulauere: redempto magnis sumptibus * Casperio, qui scelere tam truci insolentior, Neruam compulit referre apud populum gratias militibus, quia pessimos, nefandosque omnium mortalium peremissent. Hic Troianum in liberi locum, inq; partem imperij adoptauit: cum quo tribus vixit mensibus. Quidum suggerente ira, nocte voce quam maxima contra quendam, Regulũ nomine, inclamaret, sudore correptus est. Eo die quo interiit, solis defectio facta est.

Mauricum Plin. appellat.

*Aeliario

Opinior esse M Regulum: quem plin. iunior bipedum omniũ nequissimũ vocat.

VLPIVS TRAIANVS.

VLpius Traianus ex vrbe Tudertina. Vlpius ab auo dictus, Traianus à Troio paterni generis autore, vel de nomine Traiani patris sic appellatus, imperauit annis viginti. Iste talem se reipublica

publicæ præbuit, qualem vix agrèque exprimere valuerunt ſummorum ſcriptorum miranda ingenia. Hic imperium apud Agrippinam, nobilem Galliæ coloniam, ſuſcepit, habēs diligentiam in re militari, in ciuilibus lenitatem, in ſubleuandis ciuitatibus largitionem. Cùmque duo ſint, quæ ab egregijs principibus expectentur, SANCTITAS DOMJ, JN ARMJS FORTITVDO, VTROBIQVE PRVDENTIA, tantus erat in eò maximarum rerum modus, vt quaſi temperamento quodam virtutis micuiſſe videretur, niſi quia cibo vnòque paululum deditus erat: liberalis in amicos, & tanquam vitæ conditione par ſocietatibus perfrui. Hic ob honorem * Suræ ſtudio cuius imperium abripuerat, lauacra condidit. De quo ſuperuacaneum videtur cuncta velle nominatim promere, cum ſatis ſit excultum atq; emendatum dixiſſe. Fuit enim patiens laboris, ſtudioſus optimi cuiuſque, ac bellicoſi, magìſque ſimpliciora ingenia, aut eruditiſſimos, quamuis ipſe parcæ eſſet ſcientiæ moderatèque eloquens, diligebat. Iuſtitiæ verò, ac iuris humani diuinique tam repertor noui, quam inueterati cuſtos. Quæ omnia eò maiora videbātur, quoniam per multos atque atroces tyrannos perdito atq; proſtrato ſtatu Romano, in remedium tantorum malorum diuinitus credebatur opportunè datus, vſq; eò, vt aduenientis imperium eius pleraque mirifica denuntiauerint. Inqueis præcipuum cornicem è faſtigio Capitolij

Agens annum Lxii. Agrippinæ.

* Licinij.

Atticis sermonibus effata καλῶς ἔχει. *Huius exusti corporis cineres relati Romam, humatiq; Traiani foro sub eius columna, & imago superposita, sicuti triumphãtes solent, in vrbem inuecta senatu præeunte, & exercitu. Eo tempore multò pernicioſus, quàm sub Nerua Tyberis inundauit, magna clade ædium, & terræmotus grauis per prouincias multas, atroxq; pestilentia, fameſque, & incendia facta sunt. Quibus omnibus Traianus per exquisita remedia plurimum opitulatus est: statuens ne domorũ altitudo* XL. *superaret pedes: ob ruinas faciles, & sumptus, si quando talia contingerent, exitioſos. Vnde meritò* PATER PATRIAE *dictus est. Vixt annis* LXIIII.

I. ex ædificatoria.

ÆLIVS ADRIANVS.

ÆLius Adrianus stirpis Italicæ, Ælio Adriano Troiani principis consobrino Adriæ orto genitus: quia id oppidum agri Piceni, etiam mari Adriatico nomen dedit. Imperauit annis duodecim. Hic græcis literis impensius eruditus, a pleriſque Græculus appellatus est. Athenienſium studia moréſque auxit, poëtico non ſermone tantùm, ſed & cæteris disciplinis canendi, medendiq; scientia, muſicis, geometria, pictor fictor, amulatórque ex ære vel marmore proximè Polycletos, & Euphranoras. Proinde omnino adista effectus, vt elegantius nunquam, rarò quicquam humanæ res experta videantur, memor ſuprà quàm cuiquam credibile est, locos, negotia, milites, abſentes quoque

effectus,

quoque nominibus recensere, rem immẽsi laboris. Quippe qui prouincias omnes pedibus circũierit, agmen comitantium prauertens, cum oppida vniuersa restituerit, augeret ordinibus. Nanque ad specimen legionum militarium fabros, perpendiculatores, architectos, genusq; cunctum extruendorum mœniũ, seu decorandorum in cohortes centuriauerat. Varius, multiplex, multiformis ad vitia atque virtutes, quasi arbiter genitus, impetum mentis quodam artificio regens: ingenium inuidum, triste, lasciuum, & ad ostentationem sui insolens calidè tegebat. Continentiam, facilitatẽ, & clementiam simulans, contraq; dissimulans ardorem gloriæ quo flagrabat, acerrimus ad lacessendum pariter, & respondendum serijs, ioco, maledictis, referre carmen carmini, dictum dicto: prorsus vt meditatum crederes aduersus omnia. Huius vxor Sabina, dum propè seruilibus iniurijs afficitur, ad mortem voluntariam compulsa: quæ palam iactabat, quã immane ingenium pertulisset: & elaborasse, ne ex eo humani generis pernicies grauidaretur. Hic morbo subter cutaneo quã diu placidè pertulerat, victus dolore, ardens, impatiẽsq; plures è senatu extinxit. Aregibus multis pace occultis muneribus impetrata, iactabat palam, plus se otio adeptum, quã armis cæteros. Officia sanè publica & palatina, necnon militiæ, in eam formam statuit, quæ paucis per Constantinũ immutatis hodie perseuerant. Vixit annos *LXII. *LXXII.

Vno tempore scripsit, dictauit, audiuit, & cum amicis fabulatus est. Spartiam.

de hinc miserabili exitu consumptus est, cruciatu membrorũ ferè omnium confectus, in tantum, vt sese interficiendum ministrorum fidissimis precãs offerret : ac ne in semetipsum sæuiret, custodia charissimorum seruaretur.

Exitus miserabilis.

ANTONINVS PIVS.

T. Aurelius Fulvius Boionius Antoninus Pius

ANtoninus Fulvius, seu Boionius dictus, posteà etiam Pius cognominatus est, imperauit annis 23. Iste ab Adriano in filiũ adoptatus, cuius gener fuerat, tantæ bonitatis in principatu fuit, vt haud dubiè sine exemplo vixerit : quamuis eum Numæ contulerit ætas sua, cùm orbem terræ nullo bello per annos 23. autoritate sola rexerit : adeo trementibus eum atque amantibus cunctis regibus, nationibusq; & populis, vt parentem, seu patronum magis, quàm dominum, imperatorem verè putarent, omnesque vno ore in cœlestium morem propitium optantes, de controuersiis inter se iudicem poscerent. Quin etiam Indi, Bactri, Hyrcani legatos misêre, iustitia tanti imperatoris comperta quam ornabat vultu sereno & pulchro, procerus membra, decenter validus. Priusquam salutandus prodiret, degustans panis aliquantulum, ne frigescente circum præcordia per iciunium sanguine, viribus exesis interciperetur, eòque actum publicorum laboribus minime sufficeret : quæ incredibili diligentia ad speciẽ optimi patris famias exequebatur, appetentia gloriæ carens & ostentatione : adeò mansuetus, vt instãtibus

bus patribus, ad eos qui cõtra eum, coniurauerant perſequendos, compreſſerit quæſtionem: præfatus neceſſe non eſſe ſceleris in ſemetipſum cupidos pertinatius in dagari ne ſi plures reperirentur, quantis odio eſſet, intelligeretur. Igitur cũ eſſet annorum LXXII. *apud Lorios villa propria millibus paſſum* XII, *ab vrbe, febri paucorum dierum poſt tres atque vigintiannos imperii conſumptus eſt: ob cuius honorem, templa, ſacerdotes, atq; infinita alia decreta ſunt. Vſq; eò autem mitis fuit, vt cum ob inopiæ frumentariæ ſuſpicionem lapidibus à plebe Romano perſtringeretur, malueritratione expoſita placare, quàm vlciſci ſeditionem.*

Sa. ius enim putauit vnũ ciuem ſeruare quàm mille hoſtes perdere. Spart.

M. ANTONINVS.

MArcus autẽ Antoninus imperauit annis XVIII. *Iſte virtutum omnium, cæleſtiſque ingenij extitit, arumniſque publicis quaſi defenſor obiectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profecto quaſi vno lapſu ruiſſent omnia ſtatus Romani. Quippe ab armis quies nunquam erat: perq; omnem Orientem, Illyricum, Italiã, Galliamq; bella feruebãt, terræmotus, non ſine interitu ciuitatum, inundationes fluminum, lues crebræ, locuſtarum ſpecies agris infeſtæ prorſus: vt propè nihil, quo ſummis angoribus atteri mortales ſolẽt dici, ſeu cogitari queat, quod non illo imperãte ſæuierit. Credo diuinitùs attributum, vt dum mundi lex, ſeu natura aliunde quid hominibus incognitum gignit, rectorum conſilijs, tanquã medici-*

ne remedijs leniatur. Is propinquum ſuũ Lucium Annium Verum, ad imperij partem nouo beneuolentiæ genere adſciuit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens, ictu ſanguinis, quem morbum Græci ἀποπληξίαν *vocant, vndecimo imperij anno extinctus eſt: carminum, maximè tragicorum, ſtudioſus, ingenij aſperi, atq; laſciui.*

M. ANTONINVS.

Cognomento Philoſophus dictus.

POſt cuius obitum M. Antoninus rempub. ſolus tenuit, à principio vitæ tranquilliſſimus, adeò vt ab infantia vultum nec exgaudio, nec ex mœrore mutauerit: philoſophiæ ſtudens, literarumq; Græcarum peritiſſimus. Hic permiſit viris clarioribus, vt conuiuia eodem cultu, quo ipſe, & miniſtris ſimilibus exhiberent. Hic cum ærario exhauſto, largitiones, quas militibus impenderet, non haberet, neq; indicere prouincialibus, aut ſenatui aliquid vellet inſtrumentorum regij cultus, facta in foro Traiani ſectione, diſtraxit vaſa aurea, pocula chryſtallina, & murrhina, vxoriam ac ſuam ſericam & auream veſtem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menſes venditio habita eſt, multùmque auri redactum. Poſt victoriam tamen emptoribus pretia reſtituit, qui reddere comparata voluerũt. Moleſtus nulli fuit, qui maluit ſemel empta retinere. Huius tempore Caſſius tyrannidem arripiens, extinctus eſt. Ipſe anno vitæ LIX. *apud Bendobonã morbo cõſumptus eſt. De cius nuntio Romam peruecto, confuſa*

luctu

luctu publico vrbe, Senatus in curia veste tetra indutus, lacrymans conuenit: & quod de Romulo agre creditũ est, omnes pari sensu præsumpserunt, Marcum cœlo receptum esse: ob cuius honorem, templa, columnæ, multaque alia decreta sunt.

COMMODVS.

AVrelius Commodus M. Antonini filius, Antoninus & ipse dictus, imperauit annis 13. *Hic qualis futurus esset, in ipso primordio ostendit. Nam cùm in suprem is moneretur a parente, attritos iam Barbaros, ne permitteret vires recipere, respondit, Ab incolumi, quãuis paulatim negotia purfici posse, à mortuo nihil. Sauior omnibus libidine atq; auaritia, crudelitate, nulli fidus: magisq; in eos atrox, quos amplissimis honoribus, donisque ingentibus extulerat. In tantum depranuatus, vt gladiatorijs armis sæpissime in amphitheatro dimicauerit. Huic Martia generis libertini, forma tamen, meretricijsq; artibus pollẽs, cùm animum eius penitus deuinxisset, egresso è balneo veneni poculum obtulit. Ad extremum ab immisso validissimo palestrita, compressis faucibus expirauit, anno vitæ tricesimo secundoque.*

Hostis Deorum parricida senatus.

Lamprid.

HELVJVS PERTJNAX.

HEluius Pertinax imperauit dies LXXXV. *Iste coactus imperauit, repugnãsq; suspiciẽs, tale cognomentum sortitus est. Origine gentis sordida, præfecturã vrbi agens, imperator effectus, scelere Iuliani multis vulneribus obtruncatur, annos natus*

Sexagenatio maior ad imperiũ accessit.

tus VII. atq; LX. *Huius caput tota vrbe circumnectum est. Hoc exitu obijt vir ad humanæ cõuersationis exemplum per laboris genera vniuersa absumptus prouectus eò, vt* FORTVNAE *voearetur* PILA. *Nam libertino genitus patre apud Ligures, in agro squalido Lolij Gentiani, cuius in præfectura quoq; clientem se esse libentissimè fatebatur. Fuit doctor literarum, quæ a grammaticis traduntur, blandus magis, quàm beneficus: vnde eum græco nomine* χρυσολόγον *appellauere. Nunquã iniuria accepta ad vlciscendum ductus: amabat simplicitatem: communem se affatu, conuictu, incessu præbebat. Huic mortuo diui nomen decretum est: ob cuius laudem ingeminatis ad vsque defectum applausibus clamatum est:* PERTINACE IMPERANTE SECVRI VIXIMVS, NEMINEM TIMVIMVS, PATRE PIO, PATRE SENATVS, PATRE OMNIVM BONORVM.

Fortunæ Pila.

Chrẽstologus.

DIDIVS IVLIANVS.

Didius Iulianus ortu Mediolanensis, imperauit mẽsibus VII. *vir nobilis, iure peritissimus factiosus, præceps, regni auidus. Hoc tempore Niger Pescenninus apud Antiochiam, in Pannonia Sabaria Septimius Seuerus creãtur Augusti: ab hoc Seuero Iulianus in abditas palatij balneas ductus, extenta damnatorum modo cervice, decollatur, caputque eius in Rostris ponitur.*

SEPTI-

SEPTIMIVS SEVERVS.

SEptimius Seuerus imperauit annis XVIII. Hic * Pescenninum interemit, hominē omniū turpitudinum. Sub eo etiā Albinus, qui in Gallia se Cæsarem fecerat, apud Lugdunum occiditur. Hic Seuerus filios suos successores suos reliquit, Bassianum & Getam. Hic in Britannia vallum per XXXII. passuum millia a mari ad mare deduxit. Fuit bellicosissimus omniū, qui ante eum fuerunt. Acer ingenio, ad omnia, quæ intendisset, in finem perseuerās. Beneuolentia quò inclinasset mirabili ac perpetua: ad quærendum diligens, ad largiendū liberalis: in amicos, inimicòsq; pariter vehemēs. Quippe qui Lateranum Chilonem, Amilinum Bassum, cæterosque alios ditaret: ædibus quoque memoratu dignis, quarum præcipuas videmus, Parthorum quæ dicuntur ac Laterani. Hic nulli in dominatu suo permisit honores venundari: Latinis literis sufficienter instructus, Punica eloquētia promptior: quippe genitus apud Leptim prouinciæ Africæ. Is dum membrorum omniū, maximè pedum dolorem pati nequiret, veneni vice, quod ei negabatur, cibum grauis ac plurimæ carnis auidus inuasit: quem cum conficere non posset, cruditatem passus, expirauit. Vixit annos LXX.

* Prisce-nium.

Heroum filij, noxa.

Afrum quiddam sonans vsque ad senectutem. Spart.

ANTONINVS CARACALLA.

AVrelius Antoninus Bassianus Caracalla, Seueri filius, Lugduni genitus, imperauit solus annis VI. Hic Bassianus ex aui materni nomine dictus

dictus est. At cùm è Gallia vestem plurimã deuexisset, talaresque caracallas fecisset, coëgisset q̃ plebem ad se salutandum indutam talibus introire, de nomine huiusce vestis Caracalla cognominatus est. Hic fratrem suum Getam peremit. Ob quam causam furore pœnas dedit Dirarum insectatione, quæ non immeritó VLTRICES *vocantur: à quo post furore conualuit. Hic corpore Alexandri Macedonis conspecto, Magnum, atque Alexandrum se iussit appellari, assentantium fallacijs eò perductus, vti truci fronte, & ad lauum humerum conuersa ceruice, quod in ore Alexandri notauerat, incedẽs, fidem vultus simillimi persuaderet sibi, Fuit impatiens libidinis, quippe qui nouercam suam * duxit vxorẽ. Cùm Carris iter faceret, apud Edessam secedens * ad officia naturalia, á milite, qui quasi ad custodiam sequebatur, interfectus est. Vixit annis fere triginta. Corpus eius Romam relatum est.*

Dira vltrices.

* Iuliam

* ad vesicã leuandam.

Alij 43 an. vixisse scribunt.

OPILIVS MACRINVS, ET DJADVMENVS.

MAcrinus cum Diadumeno filio ab exercitu imperatores creati, imperauerunt menses XIIII. *ab eodem exercitu obtruncantur, pro eo, quia Macrinus militarem luxuriam, stipendiaq̃ profusiora comprimeret.*

AVRELJVS HELJOGABALVS.

Varius quod variosemine natus.

AVrelius Antoninus Varius, idem Heliogabalus dictus, Caracallæ ex Semea cõsobrina occulte

culte ſtuprata filius, imperauit biennio & menſibus VIII. Huius matris Semeæ auus Baſſianus nomine fuerat, * Solis ſacerdos. Is cum Romam ingenti militum & ſenatus expectatione veniſſet, probris ſe omnibus contaminauit. Cupiditatem ſtupri, quam adſequi naturæ defectu nondum poterat, in ſe conuertens, muliebri nomine Baſſianã, ſe pro Baſſiano iuſſerat appellari. Veſtalem virginem quaſi matrimonio iungens ſuo, abſciſſiſq; genitalibus, matri ſe Magnæ ſacrauit. Hic Marcellum, qui pòſt Alexander eſt dictus, conſobrinũ ſuum Cæſarem fecit. Ipſe tumultu militari interfectus eſt. Huius corpus per vrbis vias more canini cadaueris à milite tractum eſt, militari cauillo appellantium, INDOMITAE ET RABIDAE LIBIDINIS CATVLAM. Nouiſſime cùm anguſtum foramen cloacæ corpus minime reciperet, vſque ad Tiberim deductũ adiecto pondere, ne vnquam emergeret, in fluuium proiectum eſt. Vixit annis XVI. atque ex rebus, quæ acciderant, Tiberinus Tractitiúſque appellatus eſt.

* Ionis.

Per poenam Æmilium cum matre Scenide.

SEVERVS ALEXANDER.

SEuerus Alexãder imperauit annis XIII. Hic bonis reipublicæ fuit arumnoſus. Sub hoc imperante Taurinus Auguſtus effectus eſt. Ob timorem ipſe ſe Euphratis fluuio obiecit. Tunc etiã Maximinus regnum arripuit, pluribus de exercitu corruptis. Alexander verò cùm deſeri ſemet à ſtipatoribus vidiſſet, matrem ſibi cauſam fuiſſe mortis

mortis exclamans, accurenti percussori, obuoluto capite, cernices suas validè cõpressas prabuit, anno vitæ xxix. *xxvi. Huius mater Mammæa eò filium coëgerat, vt illa ipsa, quamuis permodica, si mensa, prandioque superessent, conuiuio reponerentur.*

IVLIVS MAXIMINVS.

IVlius Maximinus Thrax è militaribus, imperauit annis III. *Is dum persequitur pecuniosos insontes pariter, noxiósque, apud Aquileiam seditione militum discerptus est, vnà cum filio, conclamantibus cunctis militari ioco,* EX PESSIMO GENERE NE CATVLVM HABENDVM. *Huius imperio duo Gordiani pater & filius principatum arripientes, vnus post vnum interiere. Pari etiam tenore Pupianus & Balbinus regnum inuadentes perempti sunt.*

GORDIANVS.

GOrdianus nepos Gordiani ex filia, ortus Roma clarissimo patre, imperauit annis VI. *Apud Ctesiphontem, à Philippo præfecto pratorio, accensis in seditionẽ militibus occiditur, anno vitæ* XX: *Alii* xxii. *Corpus eius prope fines Romani, Perficiq; imperij positum, nomen loco dedit,* SEPVLCHRVM GORDIANI.

PHILIPPVS.

MArcus Iulius Philippus imperauit annis V. *Veronæ ab exercitu interfectus est medio capite supra ordines densium praciso. Filius autẽ eius Gallus Iulius Saturninus, quem Potentiæ so-*

ciauerat,

ciauerat, Romæ occiditur, agens vitæ annos 12. adeò seueri & tristis animi, vt iam tum à quinquennii ætate, nullo prorsus cuiusquam commento adridendum solui potuerit: patremq; ludis secularibus petulantius cachinnantem, quanquam adhuc tener, vultu notauerit auersato. Is Philippus humillimo ortus loco fuit, patre nobilissimo latronum ductore. Millesimo anno abvrbe condita

DECIVS.

DEcius è Pannonia Bubalia natus, imperauit menses 30. Hic Decium filium suum Cæsarem fecit: vir artibus cunctis virtutibusq; instructus, placidus, & communis domi, in armis promptissimus. In sôlo barbarico inter confusas turbas gurgite paludis summersus est: ita, vt nec cadauer eius potuerint inueniri. Filius vero eius bello extinctus est. Vixit annos quinquaginta. Huius temporibus, Valens Lucianus imperator effectus. Affecti martyrio Fabianus & Cornelius pontifices Rom.

VIRIVS GALLVS.

VIrius Gallus cum * Volusione filio imperauerunt annos 2. Horum temporibus Hostilianus Perpenna à Senatu imperator creatus, nec multò post pestilentia consumptus est. Sub his etiã Æmilianus in Mœsia imperator effectus est: contra quem ambo profecti, apud Interamnẽ ab exercitu suo cæduntur, anno ætatis pater VII. circiter & XL. creati in insula Menynge, quæ nunc Gyba dicitur: Æmilianus verò mense IIII. dominatus, apud Spoletum siue Pontem, quem ab eius cæde * Volesiano Et mensibus octo.

cæde Sanguinarium accepisse nomen ferunt, inter Ocriculum, Narniámque, & Spoletum, & vrbẽ Romam regione media positum. Fuit autem genere Maurus, pugnax, nec tamen præceps. vixit annos 4. minus 50.

LICINIVS VALERIANVS.

LIcinius Valerianus cognomento Colobius, imperauit annos. 15 parentibus ortus splendidissimis, stolidus tamen & multùm iners, neque ad vsum aliquem publicum officio, consilio, seu gestis accomodatus. Hic filium suum Galienum Augustum fecit, Galieniq; filium Cornelium Valerianum Cæsarem. His imperantibus, Reliqianus in Mœsia, Cassius Labienus Posthumus in Gallia Gallieni filio interfecto, imperatores effecti sunt. Pari modo Ælianus apud Moguntiam, cùm in Ægypto Æmilianus, apud Macedonas Valens, Mediolani Aureolus dominatum inuasere. Valerianus verò in Mesopotamia bellum gerens, à Sapore, Persarum rege superatus, mox etiam captus est: apud Parthos ignobili seruitute consenuit. Nam quandiu vixit, rex eiusdem prouinciæ incuruato eo pedẽ ceruicibus eius imponens, equum ascendere solitus erat.

GALIENVS.

GAlienus quidem in locum Cornelij filij sui, Salonianum alterũ filium subrogauit, amori diuerso pellicum deditus, Saloninæ coniugis & concubinæ, quam per pactionẽ concessa patre superioris

I. XX. annaior mortuus est.

peioris Pannoniæ, à patre Marcomannorum rege, matrimonij specie susceperat, Pipam nomine. Nouissimè aduersus Aureolum profectus est. Quē cùm apud Pontem, qui ex eius nomine Aureolus appellatur, obtentum, detrusumq; Mediolanum obsedit, eiusdem Aureoli commento à suis interijt. Regnauit annos 15. cum patre 7. & solus 8. vixit annos 50.

Nec integris.

CLAVDIVS.

CLaudius imperauit annos 2. Hunc plerique putant Gordiano satum, dum * alij Liscensa muliere matura institueretur ad vxorem. His Claudius Galieni morientis sententia Imperator designatus, ad quem Ticini positum per Gallonium Basilium indumenta regia direxerat: extinctoq; à suis Aureolo, receptis regionibus, aduersũ * autem Alemãnorum haud procul à lacu Benaci dimicans, tantam multitudinem fudit, vt agrè pars dimidia superfuerit. His diebus Victorinus regnũ cepit. Claudius verò cùm ex fatalibus libris, quos inspici præciperat, cognouisset, sententia in senatu dicenda, primi morte remedium desiderari. Pomponio Basso, qui tunc erat, se offerente, ipse vitam suam, haud passus responsa frustrari, dono reipub. dedit. præfatus neminem tanti ordinis, primas habere ipsum Imperatorem. Ea res sic erat cunctis grata, vt non diui vocabulum modò, sed ex auro statuam prope ipsum Iouis simulachrum, atque in curia imaginem auream proceres sacrauerint.

* ab.

* aciem

Primus Othorum animam impetumque repressit.

QVIN-

QVINTILIVS.

XVII. dies. HVic successit frater eius Quintilius. Is paucis diebus imperium tenens interrẽptus est.

AVRELIANVS

AVrelianus genitus patre mediocri, & vt quidã ferũt, Aurelij clarissimi Senatoris colono, inter Daciã & Macedoniam: imperauit annos 5. Iste haud dissimilis fuit Magno Alexandro, seu Cæsari Dictatori. Nam Romanam vrbẽ triennio ab inuasoribus receptauit, cùm Alexãder annis 13. per victorias ingentes ad Indiam peruenerit, & C. Cæsar decennio subiecerit Gallos, aduersum ciues quadriennio congressus. Iste in Italia tribus prælijs victor fuit, apud Placentiam iuxta amnem Metaurum, ac fanum Fortunæ, postremò Ticinensibus in campis. Huius tempore apud Dalmatas Septimius Imperator effectus, mox a suis obtruncatur. Hoc tempore in vrbe Roma monetarij rebellarunt, quos Aurelianus victor vltima crudelitate compescuit. Iste primus apud Romanos diadema capiti innexuit, gemmisq;, & aurata omni veste, quod adhuc fere incognitum Romanis moribus videbatur, vsus est. Hic muris validioribus & laxioribus vrbem sepsit. Procinæ carnis vsum populo instituit. Hic Tetricum, qui imperator ab exercitu in Gallijs effectus fuerat, correctorem Lucaniæ prouexit, aspergens hominẽ elegãti ioco, Sublimius habendum regere aliquã Italiæ partem, quam trans Alpes regnare. Nouissimè

simè fraude serui sui, qui ad quosdam militares viros amicos ipsius, nomina pertulit adnotata, falsò manum eius imitatus, tanquam Aurelianus ipsos pararet occidere, ab ijsdem interfectus est in itineris medio, quod inter Constantinopolim & Heracleam est. Fuit sæuus, & sanguinarius, & trux omni tempore, etiam filij sororis interfector. Hoc tempore 7. mensibus interregni species euenit. Manu Mucaporis.

TACITVS.

TAcitus post hunc susceptit imperium, vir egregie moratus, qui ducenteſimo imperij die apud Tarsum febri moritur. Caput iperat, pedes.

FLORIANVS.

HVic succeſſit Florianus. Sedcùm magna pars exercitus equitantium Probum militiæ peritum legisset, Florianus dierum 60. quasi per ludum imperio vsus, incisis a semetipso venis, effuso sanguine consumptus est. Taciti frater.

PROBVS.

PRobus genitus patre Agresti, hortorũ studioso, Dalmatio sanguine. Imperauit annis 6. Iste Saturninum in Oriente, Proculum, & Bonosum Agrippinæ Imperatores effectos oppressit. Vineas Gallos & Pannonios habere permisit. Opere militari * Almum montem apud Syrmium, & Aureum apud Mœsiam superiorem vineis conseruit. Hic Syrmio in turri ferrata occiditur. Ob preclarissimam vocem occiditur. non fore opus militibus, cum hostes decessent. + Vites * Almam Vopisc. legit.

CARVS.

CArus Narbone natus, imperauit annis 2. Iste confestim Carinum & Numerianum Cæsares fecit. Hic apud Ctesiphonta ictu fulminis interiit. Numerianus quoque filius eius, cùm oculorum dolore correptus in lecticula veheretur, impulsore Apro, qui socer eius erat, per insidias occisus est. Cùm dolo occultaretur ipsius mors, quousque Aper inuadere posset imperium, fœtore cadaueris, scelus est proditum. Hinc Sabinus Iulianũ inuadens imperium, a Carino in campis Veronensibus occiditur. Hic Carinus omnibus se sceleribus inquinauit, plurimos innoxios fictis criminibus occidit: matrimonia nobilium corrupit: condiscipulis quoque, qui taxauerũt eum in auditorio verbi fatigatione, pernicioſus fuit. Ad extremum trucidatur eius precipue Tribuni dextera, cuius dicebatur coniugem polluisse.

Capi ad ferre fuit vltra Ctesiphontem progredi. Vopisc.

DIOCLETIANVS.

DIocletianus Dalmata, Amilini senatoris libertinus, matre pariter atque oppido nomine Dioclea, quorum vocabulis donec imperium sumeret, Diocles appellatus. Vbi orbi Romani potẽtiam cœpit, Graium nomen in Romanum morem conuertit. Imperauit annis 25. Is Maximianum Augustum effecit, Constantium & Galerium Maximianum cognomento Armentarium, Cæsares creauit, tradens Constantio Theodoram Herculii

Herculij Maximiani priuignam abiecta vxore priori. Hoc tempore Carausio in Gallijs, Achilleus apud Ægyptum, Iulianus in Italia imperatores effecti, diuerso exitu periere. E quibus Iulianus acto per costas pugione, in ignem abiecit se. Diocletianus verò apud Nicomediam sponte imperiales fasces relinquens, in propriis agris consenuit. Quidum ab Herculio atque Galerio ad recipiendum imperium rogaretur, tãquam pestem aliquã detestans, in hunc modũ respondit: Vtinam Salone posſetis visere holera nostris manibus instituta, profectò nunquam istud tentandum iudicaretis. Vixitannis LXVIII. *ex queis communi habitu prope nouem egit. Morte consumptus est, vt satis patuit, per formidinem voluntariam. Quippe cùm à Constantino atque Licinio vocatus ad festa nuptiarum, per senectam, quo minus interesse valeret, excusauisset rescriptis minacibus acceptis, quibus increpabatur Maxentio fauisse, ac Maximinio fauere, suspectans necem dedecorosam, venenũ dicitur hausisse. His diebus Constãtius Constantini pater, atq; Armentarius, Cæsares Augusti appellantur. Creatis Cæsaribus Seuero per Italiam, Maximini Galerii sororis filio per Orientem, eodemque tempore Constantius Cæsar efficitur. Maxentius imperator in villa* VI. *millibus ab vrbe discreta itinere Lauicano, dehinc Licinius Augustus efficitur, parique modo Alexander, apud Carthaginem Imperator*

Alij 78. annos vixisse scrib.

fit: similiq; modo Valens Imperator creatur, quorum exitus iste fuit: Seuerus ab Herculio Maximiano Romæ intra tabernas extinguitur, funiq; eius Gallieni sepulcro infertur: quòd ab vrbe abest per Appiam millibus LX.

GALERIVS MAXIMIANVS.

GAlerius Maximianus consumptis genitalibus, defecit. Maximianus Herculeus a Constantino apud Massiliam obsessus, demde captus, pœnas mortis genere postremò fractis laqueo ceruicibus. Alexander à Cõstantini exercitu iugulatur. Maxentius dum aduersus Constantinum congreditur, paulo superius à ponte Miluio in põtem nauigijs compositũ, ab latere ingredi festinans, lapsu equi in profundum demersus est, voratumq; limo pondere thoracis corpus vix repertum Maximianus apud Tarsum morte simplici periit. Valens a Licinio morte mulctatur. Fuerunt autẽ mõrum huiusmodi: Aurelianus Maximianus, cognomento Herculius, ferus natura, ardens libidine, consiliis stolidus, ortu agresti, Pannoniõque. Nam etiam nunc haud longè Syrmio eminet locus pallatio ibidem constructo vbi parentes exercebãt opera mercenaria. Ætate interiit sexagenarius, annorũ 20. *Imperator. Genuit ex Eutropia Syra muliere Maxentium, & Faustam coniugem Constantini: cuius patri Constantio tradiderat Theodoram priuignam. Sed Maxentium suppositum ferunt arte muliebri, tenere mariti animum*

Maxentij mors.

nimum laborantis auſpicio gratiſſimi cœpti à puero. Is Maximianus charus * nulli vnquam fuit, nec patri, aut ſocero quidem Galerio. * nunquam illi.

GALERIVS ARMENTARIVS.

GAlerius autem fuit, licet inculta, agreſtiq; iuſtitia, ſatis laudabilis, pulcher corpore, eximius & felix bellator, ortus parentibus agrarijs, paſtor armentorũ, vnde ei cognomen Armẽtarius fuit. Ortus Dacia Ripenſi, ibiq; ſepultus eſt: quem locum Romulianum etiam vocabulo Romulæ matris appellarat. Is inſolenter affirmare auſus eſt, matrem, more Olympiadis Alexandri Magni creatricis, compreſſam dracone ſemet concepiſſe.

GALERIVS MAXIMINVS.

GAlerius Maximinus ſorore Armentatrij progenitus vtroque nomine ante imperium * Daza dictus, Cæſar quadriẽnio, dehinc per Orientẽ Auguſtus triennio fuit: ortu quidẽ atq; inſtituto paſtorali, verùm ſapientiſſimi cuiuſq; ac literatorum cultor: ingenio quieto, vini auidior. Quo ebrius, quadam corrupta mente aſpera iubebat: qui cùm pigeret factum, differri quæ præcepiſſet, in tempus ſobrium ac matutinum ſtatuit. * Dara Eboraci deceſſit.

ALEXANDER.

ALexander fuit Phryx origine, ingenio timidus, inferior aduerſus laborem vitio ſenectæ ætatis. His omnibus abſumptis, imperij iura penes Coſtantinum & Licinium deuenere.

CONSTANTINVS.

CONstantinus Cõstantii imperatoris & Helenæ filius, imperauit annis triginta. Hic dum iuuẽculus à Galerio in vrbe Roma religionis specie, obses teneretur, fugam arripiens, atq; ad frustrandos insequentes publica iumenta quaq; iter egerat, interfecit: & ad patrem in Britãniam peruenit, & forte iisdem diebus ibidem Constantium parentem fata vltima perurgebant. Quo mortuo, cunctis, qui aderat, admitentibus, sed præcipuè Eroco Alemannorum rege, auxilij gratia Constantium comitato imperium capit. Hic sororem suam Constantiam Licinio Mediolanum accito coniungit, filiumque suum, Crispum nomine ex Mineruia concubina susceptum: idem Constantinum, iisdem diebus natum, oppido Arelatẽsi, Liciniumque Licinij filium, mensium ferè viginti, Cæsares effecit. Verumenimuero VT IMPERIA DIFFICILE CONCORDIAM CVSTODIVNT, dissidium inter Licinium Constantiùmque exoritur, primùmque apud Cibalas iuxta paludem, Hiulcam nomine, Constantino nocte castra Licinij irrumpente, Licinius fugam petijt, Bizantiumque fuga volucri peruenit: ibi Martinianum officiorum magistrum Cæsarem creat. Dehinc Constantinus acie potior, apud Bithiniam adegit Licinium, pacta salute indumentum regium offerre per vxorem: inde Thessalonicam missum, paulo pòst eum, Martinianùmque ingulari

ingulari iubet. Hic Licinius annum dominationis ferè post XIIII. vitæ proxime LX. occiditur, auaritiæ cupidine omnium pessimus, neque alienus à luxu venereo, asper admodum. haud mediocriter impatiens: infestus literis, quas per inscitiam immodicam, virus ac pestem publicam nominabat, præcipuè forensem industriam, Agraribus planè ac rusticantibus, quia ab eo genere ortus, alusq; erat, satis vtilis, ac militiæ custos, ad veterum instituta seuerissimus: SPADONVM ET AVLICORVM OMNIVM VEHEMENS DOMITOR TINEAS SORICESQVE PALATII APPELLANS. Tineas & sorices, aulicos vocabat. At Constantinus obtento totius Romani imperij mira bellorum felicitate regimine, Fausta coniuge, vt putant, suggerente, Crispum filium necari iubet. Dehinc vxorem suam Faustam in balneas ardentes coniectam interemit: cùm eum mater Helena ardore nimio nepotis increparet. Fuit vero vltrà quàm æstimari potest laudis auidus. Hic Traianum HERBAM PARIETARIAM ob titulos multos ædibus inscriptos, appellare solitus erat. Herbaparietaria. Hic pontē in Danubio construit: habitum regium gemmis, & caput exornans perpetuo diademate. Commodissimus tamen rebus multis fuit: calumnias sedare, legibus seuerissimis nutrire artes bonas, præcipuè studia litterarum: legere ipse, scribere, meditari, audire legationes, & querimonias prouinciarum. Cùmque liberis filioque fratris Dal-

matio Cæsaribus confirmatis, III. & Lx. annis vixisset, ex quibus dimidios, ita vt XIII. solus imperaret morbo consumptus est, irriſor potius quã blandus. vnde prouerbio vulgari, Tracula, decem annos præstantissimus, duodecim sequẽtibus latro, decem nouissimis pupillus ob profusiones immodicas nominatus. Corpus sepultum in Byzantio, Cõstantinopolis dicta: quo mortuo, Delmatius militũ vi necatur. Ita ad tres orbis Romani dominatio redacta est, Cõstantinum, & Cõstantium, ac Constantẽ, filios Constantini. Hi singuli has partes regendas habuerunt. Constantinus iunior cuncta trans Alpes: Constantius, â freto Propontidis, Asiam atque Orientem: Constans Illyricum, Italiamq; & Africam, Dalmatiam, Thraciam, Macedoniamque, & Achaiam.

Nicomediæ obijt. Eutopius.

*Constantinus. ANNIBALIANVS, CONSTANS, ET CONSTANTINVS.

ANnibalianus, Dalmatij Cæsaris consanguineus, Armeniã, nationesq; circùm socias. Interim ob Italiæ Africæq; ius dissentire statim Constantius & Cõstans cœperunt. Constantius latrocinij specie dum incautus fadeq; temulentus in aliena irruit, obtruncatus est, proiectusq; in fluuiũ, cui nomen Alsa est, non longè ab Aquileia. Constans verò venandi cupidine, dum per syluas saltùsque erraret, conspirauere aliquot militares in eius necem, autoribus Chrestio & Marcellino, simulque Magnentio: quibus patrandi negotij dies

*d Aquileiam.

dies placuit, Marcellinus natalem filij simulans, plerosque ad cœnam rogat. Itaq; in multam noctem conuiuio celebrato, Magnentius quasi ad ventris secreta secedens, habitum venerabilem capit. Ea re cognita, Constãs fugere conatus, apud Halenam oppidũ Peireneo proximum, à Gaisone cum lectissimis misso interficitur anno XIII. Angustæ dominationis: nam Cæsar triennio fuerat, aui septimo vicesimòque. Hic fuit debilis pedibus, manibùsque articulorum dolore, Fortunatus cœli temperie, fructuum prouentu, nulla â Barbaris formidine, quæ profectò maiora fuerint, si prouinciarum rectores non pretio, sed iudicio prouexisset. Huius morte cognita, Vetranio magister militum imperium in Pannonia apud * Mursiã corripuit: quẽ Cõstantius non post multos dies regno exuit, grandæuo ætati non vitam modo, sed etiam voluptuarium otium concedens. Fuit autem propè ad stultitiam simplicissimus.

* Mursium Vixit annis 40. regnauit autẽ 24.

CONSTANTIVS.

COnstantius Gallum fratrem patruelem, Cæsarẽ pronuntiat, sororẽ Cõstantinã illi coniugẽs: Magnentius quoq; Decencium consanguineum suum trans Alpes Cæsarẽ creauit. His diebus Romæ Nepotianus Eutrophiæ Constantini sororis filius hortantibus perditis Augusti nomen rapit: quem octauo die vicesimoq; Magnentius oppressit. Hoc tempore Constantius cum Magnentio apud Mursiam dimicans vicit: in quo bello penè nun-

nunquam amplius Romanæ consumptæ sunt vires, totiusq; imperii fortunæ pessundatæ. Dehinc cùm se Magnentius in Italiam recepisset, apud Ibicanum plures fudit, incautius, &, vt in victoria solet, audaciùs persequentes. Nec multò póst apud Lugdunum coangustatus, gladio occultè promisso, ictum pulsi parietis iuuans, transfosso latere, vt erat vasti corporis, vulnere, naribùsque, & ore cruorem effundens, mense imperii XIII. *ætatis verò* L. *expirauit: ortus parentibus, qui Galliã inhabitant: legendi studio promptus, sermonis acer, animi tumidi, & immodicè timidus: artifex tamen ad occultandam audaciæ specie formidinẽ. Eius morte audita, Decentius laqueo fascia ad collum posito, vitã finiuit. Hoc tẽpore Gallus Cæsar à Constantio occiditur. Imperauit annis* IIII.

Magnentius in se manus Terit.

Decentius Cæsar laquei morte præpostera vitam finit.

SILVANVS.

Siluanus imperator effectus, die imperii vigesimo octauo perimitur. Fuit ingenio blãdissimus quanquàm barbaro patre genitus: tamen institutionẽ Romana satis cultus, & patiens.

CONSTANTIVS.

Constantius Claudiũ Iulianum, fratrẽ Galli, honore Cæsaris adsumit, annis natũ fere tres atque viginti. Iste in Campis Argentoracensibus apud Gallias cum paucis militibus infinitas hostium copias deleuit. Stabant acerui montiũ similes, fluebat cruor fluminum modo, captus rex nobilis Nodonarius, fusi omnes optimates, redditus limes

Romanæ

Romanæ possessionis: ac postmodum cum Alemannis dimicans, potentissimum eorum regem Badomarium cepit. Hic a militibus Gallicanis Augustus pronuntiatur. Hic Constantius vrgere legationibus in statum nomenq; pristinum reuerti.

IVLIANVS.

IVlianus mandatis mollioribus, refert se sub nomine celsi imperii multò officiosius pariturum. Hinc Constantius magis magisq; ardens dolore, atque vt erat alijs impatiens, in radicibus Tauri montis apud Mopsocrenem febri acerrima, quam indignatio nimia vigilijs angebat, interijt, anno aui IIII. *&* XL. *imperij* IX. *atq;* XXX. *verùm Augustus* IIII. XX *q.* octo, *solus cum fratribus atque Magnentio* XVI. XV, *Cæsar. Felix bellis ciuilibus externis lachrymabilis, mirus artifex in sagittis: a cibo vinóque & somno multum intemperans, patiens laboris, facundiæ cupidus: quam cùm adsequi tarditate ingenij non posset, aliis inuidebat. Spadonum aulicorùmque amori deditus, & vxorem quibus contentus, nulla libidine transuersa aut iniusta polluebatur. Sed ex coniugibus, quas plurimas sortitus est præcipuè Eusebiam dilexit: decoram quidem, verùm per Amantias, & Gorgonias, & alia importuna ministeria vexantem famam viri, contra quam fœminis modestioribus mos est, quarum sæpe præcepta maritos iuuant. Nanque vt cæteras omittam, Pompeia Plotina incredibile dictu est quãto auxerit gloriam Traiani,*

Vxores quales sint

Traiani, cuius procuratores cum prouincias calumnijs agitarent, adeò vt vnus ex ijs diceretur locupletium quenque ita conuenire. Qua habes ad mensam? Vnde habes? tertium, Pone qua habes? illa coniugē corripuit: atque increpans quòd laudis sua esset incuriosus, talem reddidit, vt postea exactiones improbans & detestans, FISCVM LIENEM VOCARET, *quòd eo crescente artus reliqui tabescant. Igitur Iulianus redacta ad vnum se orbis Romani curatione, gloria nimis cupidus in Persas proficiscitur. Illic a transfuga quodam in insidias deductus, cum eum hinc, inde Parthi vrgerent, è castris iam positis, arrepto tantum clypeo procurrit. Cùmque inconsulto ardore nititur ordines ad prælium componere, ab vno ex hostibus, & quidem surgente, conto percutitur: relatùsque in tabernaculum, rursus q, ad hortandos suos egressus, paulatim sanguine vacuatus, circa noctis ferè medium defecit: præfatus, consultò sese de imperio nihil mandare, ne, vti solet, in multitudine discrepantibus studijs amicorum, ex inuidia rei præ discordia exercitus periculū pararet. Fuerat in eo literarum ac negotiorum ingens scientia: eo inuerat philosophos & Græcorū sapientissimos: vsu promptior corporis, quàm validus quidem, sed breuis fuit. Hac minuebat quarundam rerū neglectus modus. Cupido laudis immodica, cultus numinū superstitiosus, audax plus quàm Imperatorem decet: cui salus propria, cùm semper ad securitatem*

Pisum lienem dixit Traianus.

curitatem omnium, tum maximè in bello conseruanda est. Ita illum cupido gloriæ flagrantior peruicerat, vt neque terræ motu, neq; plerisque præsagijs, quibus vetabatur petere Persidē, adductus sit finem ponere ardori, ac ne noctu quidem visus ingens globus cœlo labente diem belli cautum præstiterit. Scripsit his in Christianos.

IOVINIANVS.

IOuinianus genitus patre Verroniano, insula agri Singidonensis, prouincia Pannoniæ, imperauit menses 8. Cuius patri, cùm liberos crebros amitteret, præceptum somnio est, eum qui iā instāte vxoris partu ederetur foret, diceret Iouinianum. Hic fuit insignis corpore, latus ingenio, literarum studiosus. Hic dum à Perside hyeme asperâ mediàque Constantinopolim accelerans, eruditate stomachi, tectorio noui operis grauatus esset, repētè interijt annos gerens proxime 40. An. M. cix. ab Vrb. cond.

VALENTINIANVS.

VAlentinianus imperauit annis 12. minus diebus 6. Huius pater Gratianus mediocri stirpe ortus, apud Cibalas Funarius appellatus est eò quod venalitium funem portanti, quinq; milites nequirēt extorquere, eo merito adscitus in militiam vsq; præfecturæ prætorianæ potentiā conscendit. Ob cuius apud milites commendationem, Valentiniano imperium resistenti aggerunt. Hic Valentem cōsanguineum suum sibi socium in imperio adsciuit, ac demum Gratianum filium, nec dum Cur Funarius dictus.

dum plenè puberē, hortatu socrus & vxoris Augustum creauit. Hic Valentinianus fuit vultu decens, solers ingenio, animo grauis, sermone cultissimus. Quanquam enim ad loquendum parcus, seuerus, vehemēs, infestus tamen vitijs, maximeque auaritiæ: cuius punitor ipse fuit acer: & in ijs quæ memoratus sum, Adriano proximus. Genera vetustissimorum meminisse, noua arma meditari, fingere terra seu limo simulacra, prudenter vti locis, temporibus, sermonibus, atq; vt breuiter concludam, semper criminibus, queis sese quasi fidissimis prudentissimiq; dederat, careret: aut probatis eruditisque monitoribus vti licuisset, perfectus haud dubie princeps enituisset. Huius tempore Firmius apud Mauritaniam regnum inuadēs extinguitur. Valentinianus apud Bergentionem legationi Quadorum respondens, anno aui 5. & 50. impetu sanguinis voce amissa, sensu integer expirauit. Quod quidem intemperantia cibi ac saturitate, qua artus diffuderat, accidisse plures detulere. Itaque eo mortuo, Valentinianus adhuc quadriennis, autore Equitio ac Merobaude propinquo vbi cum matre fuerat allatus, creatus est imperator.

Constantinopoli.

* si infidis hominibus ita legit. Eutropius

VALEVS.

VAlens vnà cum Valentiniano germano suo, de quo diximus, regnauit annos x. menses v. Hic Valens cum Gothis lacrymabili bello commisso, sagittis saucius in casam deportatur vilissimam: vbi

vbi superuenientibus Gothis igniq; supposito, incendio concrematus est, in quo probanda hac fuere. Fuit possessoribus consultor bonus, mutare iudicia, verus, in amicos fidus, irasci sine noxa ac periculo cuiusquam, sane valde timidus. Huius tēporibus Procopius tyrannus cadens extinguitur.

GRATIANVS.

GRatianus genitus Syrmij, imperauit cum patre Valentiniano annis 8. diebus 85. cum patruo & fratre 3. cum eodem fratre ac Theodosio 4. & cum his omnibus accedēte Arcadio menses 6. Hic apud Argentarium oppidum Galliæ 30. Alemannorum millia in bello extinxit. Hic cum animaduertisset Thraciam Daciámque, tanquam genitales terras, possidentibus Gothis Triballisq; atque omni pernicie atrocioribus Hunnis & Alanis, extremum periculum instare nomini Romano, accitum ab Hispania Theodosium cunctis fauētibus, agenti annum à tricessimo tertium, imperium commutit. Fuit autem Gratianus literis haud mediocriter institutus, carmen facere, ornate loqui, explicare controuersias rhetorum more. Nihil aliud die noctùque agere, quàm spiculis meditari, summæque voluptatis diuinæque artis credere, ferire perite sibi destinata: cibique, vini, ac libidinis victor: cunctisque fuisset plenus bonis, si ad cognoscendam reipublicæ gerendæ scientiam animum indidisset: à qua prope alienus, non modò voluntate, sed etiam exercitio

An. ab vrbe 1132.

fuit

fuit. Nam dum exercitum negligeret, & paucos ex Alanis, quos ingenti auro ad se trànstulerat, anteferret veteri ac Romano militi, adeoq; Barbarorum comitatu, & prope amicitia capitur, vt nonnunquam eodem habitu iter faceret, odia contra se militum excitauit. Hoc tẽpore cùm Maximus apud Britanniam tyrannidem arripuisset, & in Galliam transmisisset, ab infensis Gratiano legionibus exceptus, Gratianum fugauit, nec mora extinxit: qui vixit annis 38.

Floruit hoc tempore diuus Hieronymus, & Martinus

THEODOSIVS.

THeodosius genitus patre Honorio, matre Thermantia genere Hispanus originẽ, à Traiano principe trahens, á Gratiano Augusto apud Syrmium Imperator effectus, regnauit annis 27. Huic ferunt nomen somnio parẽtes monitos sacrauisse, vt Latine intelligimus, à Deo datum. De hoc etiam oraculo in Asia diuulgatum est eum Valenti successurum, cuius nomen è θ, & ε, atq; ο, à Grecis literis initiaretur, qua cognitione principij deceptus Theodorus, cum sibi imperium præsumeret, scelestæ cupidinis supplicia percepit Fuit autem Theodosius propagator reipub. atq; defensor eximius. Nam Hunnos & Gottos, qui eam sub valente defatigassent, diuersis præliis vicit: cũ Persis quoque pacem pepigit. Maximum autẽ tyrannum, qui Gratianum interfecerat, & sibi Gallias vindicabat, apud Aquileiã extinxit: Victorem quoq; eius filium, intra infantiæ annos à Ma-

à Maximo patre Augustum factum necauit. Eugenium quoq; tyrannum, atque Arbogastem superauit, deletis eorum decem millibus pugnatorum. Hic etenim Eugenius confisus viribus Arbogastis, postquàm apud Viennã Valentinianũ extinxerat, regnum inuasit, sed mox simul cum vita imperium perdidit. Fuit autem Theodosius moribus & corpore Traiano similis, quantum scripta veterum & pictura edocent: sic eminens status, membra eadem par cæsaries, os absque eo quòd illi aliquantum vellẽdo steriles gena, neq; tam ingentes oculi erant, nescio an & tanta gratia, tantùsque flos in facie, seu tantæ dignitas in incessu. Mens verò prorsus similis, adeo vt nihil dici queat, quod non ex libris in istũ videatur transferri. Clemens animus, misericors, cõmunis, solo habitu differre se cæteris putans: in omnes homines honorificus, verum effusus in bonos: simplicia ingenia æquè diligere, erudita mirari, sed innoxia: largiri magno animo magna: amare ciues, vel priuato contubernio cognitos, eòsque honoribus, pecunia, beneficiis cæteris munerari, præsertim quorum erga se velut patrem aspero casu officia probauerat. Illa tamen quibus Traianus aspersus est, violentiam scilicet & cupidinem triumphandi, vsque eò detestatus est, vt bella non mouerit: sed inuenerit, prohibuerit que lege ministeria lasciua, psaltriàsque commessationibus adhiberi: tantum pudori tribuens & continentiæ, vt consobrinarum nuptias ve-

tuerit, tanquam reorum. Literis ſi nimium perfectos contẽplemur, mediocriter doctus, ſagax plane, multùmq; diligens ad noſcenda morum geſta: è quibus nõ deſinebat execrari veterum facta ſuperba, crudelia, libertati infeſta, quæ legerat, ac Cinnam, Marium, Syllàmque atque vniuerſos dominantium, præcipue tamen perfidos & ingratos. Præcepta ex Liuio. Iraſci ſane rebus indignis, ſed flecti citò, vnde modica dilatione emolliebatur. Aliquando ſeuera præcepta habuit de Liuio, vel quod Auguſtus à philoſophiæ doctore didicerat: qui cùm vidiſſet eũ facile commoueri, ne aſperum aliquid ſtatueret, monuit, vt vbi iraſci cœpiſſet, quatuor atque viginti Græcas literas memoria recenſerit, vt illa concitatio, quæ momenti eſt, mente aliò traducta, parui tẽporis interiectu lãgueſceret. Melior haud dubiè, quod eſt claræ virtutis, poſt auctam annis potentiam regalem, multòque maximè poſt ciuilem victoriam. Nam & annonæ curam ſolicitius attendere, & auri argentique graue pondus ſublati atque expenſi á tyranno, multis è ſuo reſtituere, cùm benigni principes, & quidem vix fundos ſolerent nudos, ac deformata prædia concedere. Intra aulam. Iã illa minutiora, &, vt dicitur, intra aulam: quæ quidem quia occulta ſunt, magis naturæ hominũ curioſæ oculos aureſque ad ſe trahunt. Patruum colere, tanquam genitorem, fratris mortui, ſororiſque liberos habere pro ſuis, cognatos affineſq; parentis animo complecti: elegãs latumq; conuiuiũ dare,

dare, non tamen ſumptuoſum, miſcere colloquia perſonis, ſtudia dignitatibus, ſermone cum grauitate iucundo, blandus pater, concors maritus. Exercebatur neq; ad illecebras, neq; ad laſſitudinem ambulationibus magnis, cùm eſſet otiũ, reficiebat animum. Adveſcendi continentiam valitudinem regebat. Sicque in pace rebus humanis annum agens quinquageſimum, apud Mediolanum exceſſit: vtranq; rempublicam vtrique, id eſt, Arcadio & Honorio quietam relinquens.

Floruit diuus Ambroſius.

Corpus eius eodem anno Conſtantinopolim tranſlatum, atque ſepultum eſt.

FINIS.

BRITISH MUSEUM
12
50

LECTORI.

QVANQVAM in Monarchijs & annorum ratione conſtituenda vehementer varient autores, tamē vt hiſtoriæ ſeries atq; ordo facilius à pueris poſſet percipi, adnotauimus partim ex Euſebio, partim ex Beroſo & Metaſthene ea tantum, quæ ad planiorem paulò & explicatiorem Iuſtini lectionem conducere videbantur.

PRIMA MONARCHIA ASSYriorum, in qua reges fuerint.

NInus Iouis Beli filius, regnauit primus annis 52
Semiramis Nini vxor annis 42
Zames Nineas Semiramidis filius 3. annis 38
Arius 4. annis 30
Aralius 5. annis 40
Baleus Xerxes 6. annis 38
Belochus Baal ſacerdos 8. annis 35
Baleus 9. annis 52
Altadas 10. annis 32
Mamitus 11. annis 30
Mancaleus 12. annis 30
Sterus, ſeu Pherus 13. annis 20
Mamelus 14 annis 30
Sparteus 15, annis 40
Aſcatates 16. annis 40
Amynthas 17. annis 45
Belochus 18. annis 25
Bellopares 19. annis 30
Lampſides 20 annis 32
Soſares 21. annis 20
Lampares 22. annis 30
Panyas 23. annis 45
Soſarmus 24. annis 19
Mitreus 25, annis 27
Tautanes 26 annis 32
Tauteus 27. annis 40
Tineus 28 annis 30
Dercillus 29. annis 40
Eupalus 30 annis 38
Laoſthenes 31 annis 45
Pyriciades 32. annis 30
Ophrateus 33. annis 30

Ophratanes 34. annis 50 Sardanapalus 36. & po-
Ocraſapes 35. annis 42 ſtremus annis 20

DVRAVIT HOC ASSYRIO-
rum imperium annis 1239.

SECVNDAE MONAR-
chiæ, Medorum reges.

Arbaces 1.	annis 28	Arceus 6.	annis 40
Mandanes 2	annis 50	Artinus 7.	annis 22
Soſarmon 3	annis 30	Aſtibares 8.	annis 20
Articarmines 4	annis 50	Aſtyages 9.	annis 30
Arbianes 5.	annis 22		

STETIT MEDORVM REG-
num annis 300. minus 8.

TERTIA MONARCHIA
Perſarum, habuit reges 14.

Cyrus primus imperauit annis	30	Xerxes 8.	menſibus 2
Cambyſes 2.	annis 7	Sogdianus 9.	menſibus 8
menſibus	5	Darius nothus 10.	annis 19
Parizites, & Smerdis, fratres Magi 3.	menſibus 7	Artaxerxes Mnemon 11. annis	40
Darius 4.	annis 36	Artaxerxes Ochus 12. annis	26
Xerxes 5.	annis 20	Arſes 13.	annis 4
Artabanus præfectus, qui Xerxe occidit, 6. mẽ.	7	Darius Arſami filius quem Iuſtinus Codomannum dicit appellatum, imperauit	annis 6
Artaxerxes Lõgimanus	7 annis 40		

Durauit Perſarum imperium annis 230.
& menſibus 5.

QVAR-

ANNOTATIO
QVARTA MONARCHIA
Alexandri, seu Macedonum.

Est autem rerum summa potitus Alexander annis 12. Post quidem inter principes regna sunt diuisa.

MACEDONVM.

Arideus	annis 7	Meleagrus	mensibus 2
Cassander	annis 18	Antipater	anno 1
Antipater & Alexander annis	4	Sosthenes	annis 2
Demetrius	annis 6	Antigonus Gonatas	36
Pyrrhus	mensibus 6	Demetrius	annis 10
Lysimachus	annis 5	Antigonus	annis 15
Ptolemæus	κέραυνος annis 1	Philippus	annis 42
		Perseus vltimus Macedonum rex	annis 10

Summa annorum Macedonici regni 154. anni, menses 8.

ASIÆ.

Antigonus	annis 18
Demetrius	Πολιορκήτης annis 17

SYRIÆ ET ASIÆ.

Antiochus Soter	annis 43
Antiochus Theos	annis 15
Seleucus Callinicus	20
Seleucus Cerannus	an. 3
Antiochus Magnus	36
Seleucus Philopator	12
Antiochus Epiphanes	11

SYRIÆ

Seleucus Nicanor	annis 32
Antiochus Eupator	2
Demetrius Soter	annis 22
Alexander	annis 10
Demetrius	annis 3
Antiochus Sedetes	annis 9
Demetrius iterum	annis 4
Antiochus Gryphus	an. 12
Antiochus Cyricœnus	18
Philippus	annis 2

Durauit Syriæ regnum annis CCLXXXIX.

ÆGYPTI

MONARCHIAR. ANNOT.

ÆGYPTI.

Ptolemæus Lagi filius	40	Ptolemæus Euergetes	20
Ptolemæus Philadelphus annis	58	Ptolemæus Philopator Soter annis	17
Ptolemæus Euergites	26	Ptolemæus Alexander	10
Ptolemæus Philopator	17	Ptolemæus Lathirus	8
Ptolemæus Epiphanes annis	24	Ptolemæus Dionisius annis	30
		Cleopatra	22

Stetit Ægypti regnum post Alexandrum annis 188.

ALEXANDRI MONARchia duravit annos 300.

O Alexander ille magnus

FINIS.